

ราชสกุลมนตรีกุล

(ปฐมบรมราชวงศ์)

ทศมราชาอภิวาท

(โคลงสี่สุภาพ)

พระองค์คือร่มฟ้า	แดนไทย
พระหนึ่งศูนย์รวมใจ	ทั่วหล้า
ศูนย์รวมจิตร่วมสมัย	ทุกเมื่อ
พระมิ่งขวัญเพียงฟ้า	เฟื่องฟื้นโกสินทร์
แผ่นดินร่มรื่นยิ่ง	อวลรัก
ทวยราษฎร์ร่วมพิทักษ์	เทิดไท้
“มนตรีกุล**”** ร่วมภัก-	ดียั่ง ยืนเฮย
ขอเทพบันดาลให้	สวัสดิ์ล้ำนิรันดร์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า
สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล

(นายมังกร แพ่งต่าย ประพันธ์)

เคียงฉัตรทศมราชา

(โคลงสี่สุภาพ)

เคียงฉัตรพระผองเกล้า ชาวไทย
เสริมส่งภูวไนย ยิ่งฟ้า
คู่บุญพระทรงชัย เกริกเกียรติ
ทวยราษฎร์ทั่วแหล่งหล้า นบน้อมสดุดี

ศรีศิลป์ปิ่นก่องแก้ว กรองกานต์
"พระนางสุทิดาฯ" คู่ฟ้า
มิ่งขวัญพระบุญญา สุขสถิต
"มนตรีกุล**"** ทูลเทิดหล้า นบเกล้าถวายพระพร

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า
สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล

(นายอมรศักดิ์ พิมลมโนมัย ประพันธ์)

พระมหาราชผู้เลิศหล้า

คือหลักชัยแห่งชาติ คือจอมราชผู้ปราดเปรื่อง
คือโคมทองรองเรือง คือเข็มทิศนำทางไทย
คือหยาดพิรุณเย็น คือจันทร์เพ็ญสว่างใจ
คือแสงสุรีย์ใส คือไออุ่นเอื้อประชา
คือเมธีที่สามารถ คือมหาราชผู้เลิศหล้า
คือกษัตริย์นักพัฒนา คือราชันขวัญปวงชน
คืออัครศิลปิน ทุกศาสตร์ศิลป์ประเสริฐผล
บารมีพระดาลดล ราษฎร์เกษมสุขเปรมปรีดิ์
น้อมกราบพระบนฟ้า ด้วยศรัทธาพร้อมภักดี
“มนตรีกุล**”** ทุกชีวี เทิดเหนือเกล้าฯ เนานิรันดร์

ข้าพระพุทธเจ้า
สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล

(นายสุวัฒน์ ไวจรรยา ประพันธ์)

พระมิ่งขวัญแม่ฟ้าไทย

"แม่ฟ้าไทย" วิไลเลิศทูนเทิดไท้ เป็นหลักชัยไทยทั้งชาตินาถพระขวัญ
ให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกคืนวัน ทรงสร้างสรรค์เป็นขวัญใจให้ผองชน
ทรงสร้างศิลป์ถิ่นไทยให้เลอเลื่อง งามประเทืองเรืองไกรให้ได้ผล
"ศิลปาชีพ บางไทร" ได้เยี่ยมยล ชื่นชอบชนคนมาชมสมใจไทย
ทรงตรัสต่อ "ขอเป็นป่า" วนาฉ่ำเพื่ออุ้มน้ำพงไพรได้อาศัย
ให้สดชื่นรื่นรมย์ร่มพฤกษ์ไพร เขียวสดใสใบชูช่อล้อเล่นลม
ขอพระองค์ทรงสุขทุกข์ห่างหาย สุขใจกายเริงรื่นชื่นสุขสม
ร้อยรวมรักภักดีที่ชื่นชม ถวายบังคมก้มกราบพระพันปีฯ
"เป็นหลักชัย หลักใจ" ไทยทั้งชาติ รวมรัฐราษฎร์ถวายองค์พระทรงศรี
"มนตรีกุล**"** ถวายความจงรักภักดี ให้อยู่เย็นเป็นพันปีศรีมิ่งเมือง

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า
สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล

(นายอมรศักดิ์ พิมลมโนมัย ประพันธ์)

หน่วยราชการในพระองค์ ๙๐๔

ที่ พว ๐๐๐๕.๑/ ๔๘๗/๕

กองกิจการในพระองค์ ๙๐๔
สำนักงานราชเลขานุการในพระองค์ฯ
พระที่นั่งอัมพรสถาน

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระราชกรณียกิจ พระฉายาลักษณ์ และพระรูป

เรียน ประธานคณะที่ปรึกษาการจัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)”

อ้างถึง หนังสือ ลงวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

ตามหนังสือที่อ้างถึง สมาชิกราชสกุล “มนตรีกุล” ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์และภาพพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมฉายาลักษณ์ และภาพพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระฉายาลักษณ์และภาพพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี พระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และพระรูปของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (ตามแนบ) ไปพิมพ์ในหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” จำนวน ๑,๐๒๕ เล่ม เพื่อมอบแก่สมาชิกราชสกุล “มนตรีกุล” ตลอดจนบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ความละเอียดตามอ้างถึงนั้น

กองกิจการในพระองค์ฯ ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาตตามที่ขอพระมหากรุณา

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

พลอากาศโท

(ภักดี แสง-ชูโต)
ผู้ช่วยราชเลขานุการในพระองค์ฯ
ปฏิบัติราชการแทน ราชเลขานุการในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ธุรการ/สารบรรณ
โทร. ๐ ๒๓๕๖ ๐๘๑๐, ๐ ๒๓๕๖ ๐๘๔๙

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นในพุทธศักราช ๒๕๖๒ นับเป็นวโรกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งของปวงชนชาวไทย ที่ต่างรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ อย่างหาที่สุดมิได้

เนื่องในโอกาสมหามงคลนี้ คณะผู้จัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” และบรรดาสมาชิกแห่งราชสกุลมนตรีกุล ขอถวายพระพรชัยมงคล ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อสร้างความสุขสวัสดีให้พสกนิกรชาวไทย พร้อมขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โปรดอภิบาลรักษาให้ทรงพระเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย พระบารมีแผ่ไพศาล ทรงพระเกษมสำราญ มีพระราชประสงค์จำนงหมายสิ่งใด ขอจงสัมฤทธิ์ดั่งพระราชหฤทัยปรารถนาทุกประการ

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ บรรดาสมาชิกแห่งราชสกุลมนตรีกุลจึงได้ร่วมจิตน้อมเกล้าฯ ถวายความจงรักภักดี ด้วยการจัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความจงรักภักดีต่อพระบรมราชจักรีวงศ์ตลอดกาลนิรันดร์

สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล
(ปฐมบรมราชวงศ์)

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ประกอบด้วยอักษรพระปรมาภิไธย วปร อยู่ตรงกลาง พื้นอักษรสีขาว ขอบเดินทอง อันเป็นสีของวันจันทร์ซึ่งเป็นวันพระบรมราชสมภพ ภายในอักษรประดับเพชร ตามความหมายแห่งพระนามมหาวชิราลงกรณ อักษร วปร อยู่บนพื้นสีขาบ (น้ำเงินเข้ม) อันเป็นสีของขัตติยกษัตริย์ ภายในกรอบพุ่มข้าวบิณฑ์สีทองสอดสีเขียว อันเป็นสีซึ่งเป็นเดชแห่งวันพระบรมราชสมภพ กรอบทรงพุ่มข้าวบิณฑ์อัญเชิญมาจากกรอบที่ประดิษฐานพระมหาอุณาโลม อันเป็นพระราชสัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จ

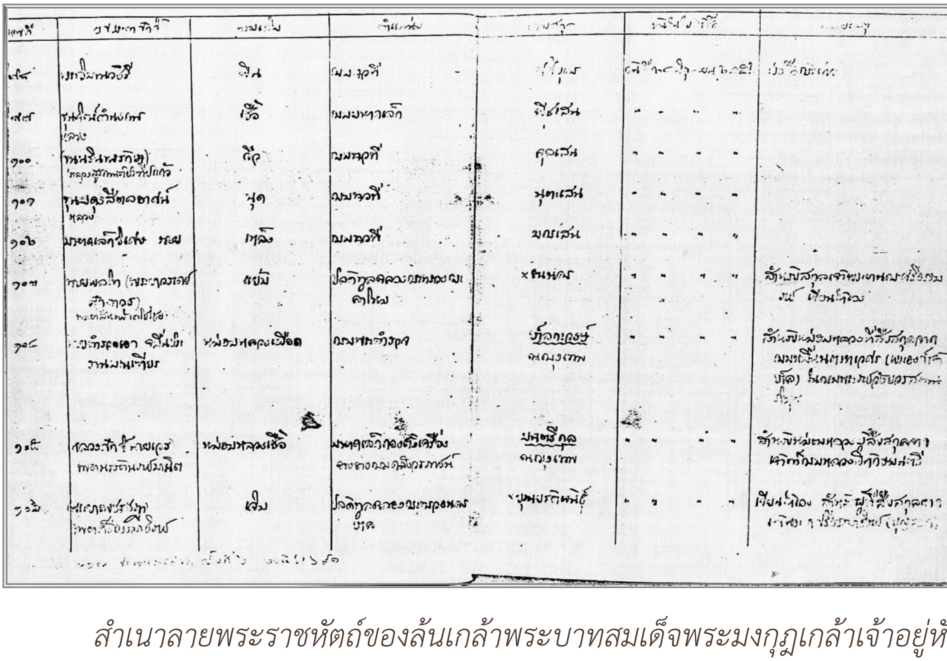
พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ แวดล้อมด้วยเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ อันเป็นเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์และเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราช ได้แก่พระมหาพิชัยมงกุฎพร้อมอุณาโลมประกอบเลขมหามงคลประจำรัชกาล อยู่เบื้องบนพระแสงขรรค์ชัยศรีกับพระแส้จามรีทอดไขว้อยู่เบื้องขวา ธารพระกรกับพัดวาลวิชนี ทอดไขว้อยู่เบื้องซ้ายและฉลองพระบาทเชิงงอน อยู่เบื้องล่าง พระมหาพิชัยมงกุฎหมายถึงทรงรับพระราชภาระอันหนักยิ่งของแผ่นดินเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน พระแสงขรรค์ชัยศรีหมายถึงทรงรับพระราชภาระปกป้องแผ่นดินให้พ้นจากภยันตราย ธารพระกรหมายถึงทรงดำรงราชธรรมเพื่อค้ำจุนบ้านเมืองให้ผาสุกมั่นคง พระแส้จามรีกับพัดวาลวิชนีหมายถึงทรงขจัดปัดเป่าความทุกข์ยากเดือดร้อนของอาณาประชาราษฎร์ ฉลองพระบาทเชิงงอนหมายถึงทรงทำนุบำรุงปวงประชาทั่วรัฐสีมาอาณาจักร เบื้องหลังพระมหาพิชัยมงกุฎประดิษฐานพระมหาเศวตฉัตรอันมีระบายขลิบทอง จงกลยอดฉัตรประกอบรูปพรหมพักตร์อันวิเศษสุด ระบายชั้นล่างสุด ห้อยอุบะจำปาทอง แสดงถึงพระบารมีและพระบรมเดชานุภาพที่ปกแผ่ไปทั่วทิศานุทิศ เบื้องล่างกรอบอักษรพระปรมาภิไธยมีแถบแพรพื้นสีเขียวถนิมทอง ขอบขลิบทอง มีอักษรสีทองความว่า “พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒” ปลายแถบแพรเบื้องขวามีรูปคชสีห์กายม่วงอ่อนประคองฉัตร ๗ ชั้น หมายถึงข้าราชการฝ่ายทหาร เบื้องซ้ายมีรูปราชสีห์กายขาวประคองฉัตร ๗ ชั้น หมายถึงข้าราชการฝ่ายพลเรือน ผู้ปฏิบัติราชการสนองงานแผ่นดินอยู่ด้วยกัน ข้างคันฉัตรด้านในทั้งสองข้างมีดอกลอยกนกนาค แสดงถึงปีมะโรงนักษัตรอันเป็นปีพระบรมราชสมภพ สีทองหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองยิ่งของประเทศชาติและประชาชน

คำอธิบายภาพ / เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือนี้

*ภาพดอกแก้ว หน้าปกและในหนังสือนี้แทนความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (เจ้าฟ้าแก้ว) พระพี่นางเธอในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

*คำว่า “ปฐมบรมราชวงศ์” ใช้ตามบัญชีชื่อวางพานพุ่ม เนื่องในวันจักรีของสำนักพระราชวัง

*พระนามของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี แม้จะมีหนังสือจากหลายที่ใช้ตัวสะกดต่างกัน แต่ในหนังสือฉบับนี้ ผู้จัดทำได้ใช้ไม่มีทัณฑฆาตที่พยัญชนะ“ษ”ตามลายพระราชหัตถ์ของล้นเกล้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในสำเนาพระราชทานนามสกุลฉบับนี้ เว้นแต่การถ่ายแบบมาจากเอกสารเดิมที่อาจมีทัณฑฆาต

สำเนาลายพระราชหัตถ์ของล้นเกล้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้จากหอวชิราวุธานุสรณ์ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

*พระสัมพันธวงศ์เธอ ตามคำอธิบายในเว็บไซต์วชิรญาณ : พระองค์เจ้าในกรมพระราชวังหลัง แลในเจ้าฟ้าซึ่งเป็นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ทั้งสองพระองค์เหล่านี้เป็นพระสัมพันธวงศ์เธอ

*การใช้คำว่า "สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ" ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเฉลิมคำพระนามอัฐิเป็น "สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุ้ย กรมหลวงพิทักษมนตรี"

*การใช้ ณ อยุธยา แทน ณ กรุงเทพ ตั้งแต่วันมหาจักรี ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ เป็นต้นไป ตามประกาศแก้เครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชสกุล ณ วันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ปรากฏความตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๑ หน้า ๔๖๑๙ และหน้า ๔๖๒๐ วันที่ ๒๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗

*การใช้ปกหน้าเป็นสีฟ้า เนื่องจากสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ประสูติเมื่อวันศุกร์เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ โทศก จ.ศ. ๑๑๓๒ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๑๓

*การจัดเรียงสาแหรก ได้นับเลข ๑ ที่หม่อมหลวง เพื่อให้ฐานตัวเลขของข้อมูลเท่ากันทุกครอบครัว

คำปรารภ

พุทธศักราช ๒๕๖๒ เป็นปีแห่งพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นมหามงคลยิ่งแก่ปวงชนชาวไทยทั้งมวล ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้แห่งสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์

สมาชิกราชสกุล "มนตรีกุล" โดยมีสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) ทรงเป็นต้นราชสกุล ได้ถือโอกาสในปีอันเป็นมหามงคลยิ่งนี้ จัดทำหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" เพื่อรวบรวมเกี่ยวกับประวัติของราชสกุล "มนตรีกุล" พร้อมรายพระนามและรายนามของสมาชิกแห่งราชสกุลนี้

เนื้อหาในฉบับนี้นอกจากจะเป็นการลำดับสาแหรกของราชสกุลแล้ว ยังได้มีสรุปพระราชประวัติ พระประวัติ ประวัติ และผลงานของสมาชิกในราชสกุล ที่ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติทั้งในด้านวัฒนธรรม ด้านการทูตและการต่างประเทศ ตลอดจนกิจการด้านอื่น ๆ จนเป็นที่ประจักษ์ และเป็นมรดกตกทอดแก่สังคมไทยมาจนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นเกียรติและเป็นความภาคภูมิใจต่อมวลสมาชิกแห่งราชสกุล "มนตรีกุล" เป็นอย่างยิ่ง

หนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" เล่มนี้เป็นหนังสือเล่มแรกที่ได้รวบรวมและจัดลำดับสาแหรกของราชสกุล "มนตรีกุล" ด้วยความวิริยอุตสาหะ อุทิศแรงกายแรงใจของ *คุณจิระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา* ในการค้นคว้า เรียบเรียง ติดต่อรวบรวมรายพระนามและรายนามสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์แบบเป็นที่น่าชื่นชมยิ่ง

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” นอกจากจะจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีและเทิดทูนบรรพบุรุษที่ทรงมีคุณูปการ หรือผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและสังคมไทยจนเป็นที่ประจักษ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อญาติ พี่น้อง และสมาชิกแห่งราชสกุล “มนตรีกุล” ทุกท่านในการประสานสายสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนได้ศึกษาผลงานอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นที่น่าเชิดชูและเป็นแบบอย่างแก่ลูกหลานผู้สืบสายราชสกุล “มนตรีกุล” เพื่อดำเนินรอยตามต่อไป

(ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร)
ธิดาพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ผู้สืบสายราชสกุล “มนตรีกุล” สายหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ
(ราชสกุลเดิม มนตรีกุล)
ประธานคณะที่ปรึกษาการจัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล
(ปฐมบรมราชวงศ์)”
๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขนานนามสกุลพระราชทาน ตามคำกราบบังคมทูลขอของผู้สืบสกุลจากสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๖ ว่า **“มนตรีกุล ณ กรุงเทพ”** ก่อนที่จะได้ปรับมาใช้ **“มนตรีกุล ณ อยุธยา”** ในวันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๘

นับเป็นวาระผ่านมา ๑๐๖ ปีมาแล้ว แต่ก็ยังไม่เคยมีการรวบรวมรายชื่อเครือญาติเพื่อจัดทำหนังสือราชสกุลขึ้นมาก่อนหน้านี้ ดังนั้นการจัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” หรือสาแหรกราชสกุลมนตรีกุลครั้งนี้จึงนับเป็นวาระแรก

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ประธานคณะที่ปรึกษาการจัดทำหนังสือเล่มนี้ มีเจตนาให้สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล ได้ทราบพระประวัติอย่างครบถ้วน การค้นคว้าเรียบเรียงจึงได้เริ่มตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ได้ทรงสถาปนาพระราชอิสริยยศพระบรมวงศานุวงศ์

อันกอปรด้วย สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (เจ้าฟ้าแก้ว) และสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี (เจ้าฟ้าจุ้ย) องค์ต้นราชสกุลมนตรีกุล และพระประวัติของท่านเจ้าฟ้าจุ้ย ที่ทรงมีพระคุณูปการเป็นอนันต์ต่อประเทศชาติ

ส่วนเรื่องผู้สืบสายราชสกุลจากองค์ต้นราชสกุล แม้จะมีหนังสือและเอกสารหลายฉบับที่ให้ข้อมูลว่ามีพระโอรส ๑๕ องค์ และพระธิดา ๒๒ องค์ แต่จากการค้นคว้าได้พบพระนามหม่อมเจ้าเพียง ๒ องค์เท่านั้น คือ หม่อมเจ้าพยอมที่ได้รับการสถาปนาจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา และหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติของท่านผู้สืบสายราชสกุลทั้ง ๓๗ องค์ ดิฉันก็ได้จัดนำพระนามทั้งหมดมารวมไว้ท้ายพระราชประวัติขององค์ต้นราชสกุล และคณะผู้ดำเนินงานก็ได้ช่วยกันสืบค้นหาทายาทของท่านเช่นกัน เมื่อสุดทางแล้วก็ยังมีความหวังว่าหากทายาทของท่านเหล่านี้ได้อ่านพบเรื่องราวจากหนังสือฉบับนี้แล้ว เราคงจะได้มีช่องทางติดต่อในฐานะเครือญาติราชสกุลเดียวกันในโอกาสต่อไป

การรวบรวมสาแหรกครั้งนี้สรุปว่าได้พบ

ก. - พระนางเธอ ๑ พระองค์
   - พระเจ้าวรวงศ์เธอ ๑ พระองค์
   - พระวงศ์เธอ ๑ พระองค์

ข. หม่อมเจ้า ๒ องค์

ค. หม่อมราชวงศ์ ๑๓ ท่าน
   (ท่านผู้หญิง ๒ ท่าน)

ง. หม่อมหลวง ๒๕ ท่าน

จ. ส่วนทายาทผู้สืบสายราชสกุล ได้ปรากฏรายละเอียดในสาแหรกของหนังสือเล่มนี้

ความสำเร็จของการจัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” ครั้งแรกนี้ ดิฉันพบว่ามาจากน้ำใจของเครือญาติสายต่าง ๆ แม้เราจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่ทว่าดิฉันก็ได้รับข้อมูลสาแหรกตลอดจนภาพถ่ายในอดีต - ปัจจุบันเท่าที่ค้นหาได้ด้วยความเต็มใจ ดังปรากฏในหนังสือนี้

ด้วยอำนาจแห่งกุศลเจตนา อันเครือญาติได้ร่วมกันบำเพ็ญในครั้งนี้ ขอได้โปรดอำนวยอิฏฐคุณวิบูลมนุญผลแด่บุพการีชนแห่งราชสกุล “มนตรีกุล” ทุกพระองค์และทุกท่าน ตามฐานคตินิยมทุกประการ

แม้ดิฉันจะมีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะจัดทำหนังสือ“ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” ครั้งนี้ให้สมบูรณ์ที่สุดแต่ก็ย่อมมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นได้ เช่น อาจมีถ้อยคำที่ไม่ถูกต้องหรือไม่รัดกุม อาจมีจำนวนแต่ละสายของเครือญาติไม่ครบถ้วน ซึ่งการณ์ทั้งปวงนี้มิได้เกิดขึ้นจากเจตนา ดิฉันยินดีน้อมรับข้อผิดพลาดเหล่านี้ไว้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

(นางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา)
ธิดาของหม่อมหลวงจรัสศรี มนตรีกุล
สายหม่อมราชวงศ์อ่วม หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒
โทร. ๐๘ ๙๐๐๘ ๑๕๐๑

สารบัญ

พระประวัติ
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์

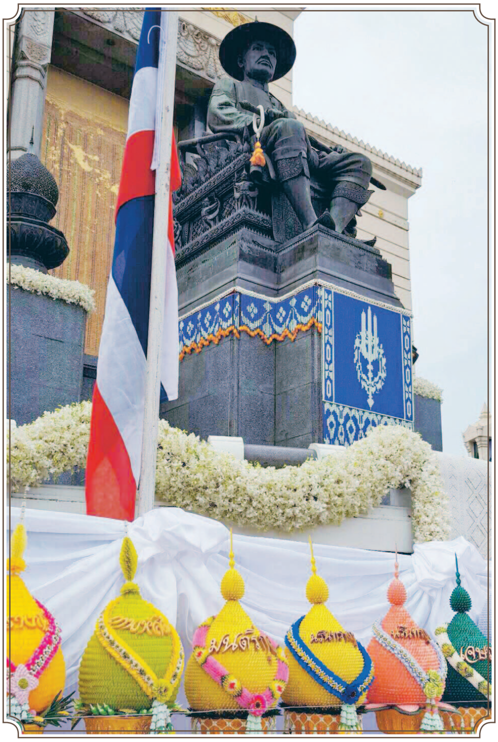
พระประวัติ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระนามเดิมว่าทองด้วง ทรงสืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระราชบิดาและพระราชมารดาพระนามว่าพระอักษรสุนทรศาสตร์ (ทองดี) และท่านหยก หรือดาวเรือง มีพี่น้องร่วมพระราชมารดารวม ๕ พระองค์

พระองค์เริ่มเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงในสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา และมีตำแหน่งสำคัญ ๆ สืบต่อจนสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช ได้รับเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก พระองค์ได้สมรสกับท่านนาคธิดาในตระกูลเศรษฐี

บ้านอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม ภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงรับอัญเชิญจากเสนาอำมาตย์และราษฎรทั้งหลายเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕

ราชสกุลมนตรีกุล
และกลุ่มราชสกุลปฐมบรมราชวงศ์
ถวายพานพุ่มเนื่องในวันจักรี
๖ เมษายนของทุกปี

วาระนั้นพระองค์ได้ทรงสถาปนาพระบรมวงศานุวงศ์ตามโบราณราชประเพณีในการประดิษฐานราชวงศ์ใหม่ คือ พระราชบิดาและพระราชมารดา ขึ้นเป็นสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกและพระอัครชายาหยกหรือดาวเรือง ส่วนพระเชษฐา พระเชษฐภคินี พระอนุชา พระกนิษฐาก็ได้รับการสถาปนาต่อมาคือ

๑. เป็นหญิงชื่อ สา ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระเทพสุดาวดี

๒. เป็นชายชื่อ ขุนรามณรงค์ (ถึงแก่กรรมก่อนจะเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง) เฉลิมพระนามเป็นสมเด็จพระเจ้าขุนรามณรงค์

๓. เป็นหญิงชื่อ แก้ว ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์

๔. เป็นชายชื่อ ทองด้วง **(ปราบดาภิเษกเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)**

๕. เป็นชายชื่อ บุญมา ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เฉลิมพระนามาภิไธยเป็นสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท

ทั้งห้าพระองค์นี้เป็นพี่น้องร่วมพระราชชนนีเดียวกัน และอีกสองพระองค์เป็นพี่น้องต่างพระราชชนนี คือ

๖. เป็นชายชื่อ ลา ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา

๗. เป็นหญิงชื่อ กุ ได้รับการสถาปนาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระเจ้าไปยิกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์

ประสูติในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประมาณพุทธศักราช ๒๒๗๗ (บางเอกสารว่า พุทธศักราช ๒๒๘๒) ได้ภัสดานามท่านเจ้าขรัวเงิน แซ่ตัน เชื้อสายฮกเกี้ยนเป็นบุตรคนที่ ๔ ของมหาเศรษฐีซึ่งเป็นผู้สืบเชื้อวงศ์ลงมาแต่มหาเสนาบดีเมืองปักกิ่ง แผ่นดินพระเจ้าเม่งไท้โจ ซึ่งเป็นกษัตริย์ครองเมืองปักกิ่ง ในราชวงศ์หมิงหรือเหม็ง

ภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนราชวงศ์มาเป็นราชวงศ์แมนจูแล้ว ท่านเจ้าขรัวเงินจึงได้อพยพหนีจากแผ่นดินจีนเข้ามาตั้งนิวาสสถานอยู่ที่ตำบลถนนตาล กรุงศรีอยุธยา เป็นนายพาณิชใหญ่ ชาวกรุงเก่าเรียกว่าเศรษฐีถนนตาล ต่อมาในรัชสมัยกรุงธนบุรีได้ย้ายมาตั้งบ้านเรือนค้าขายอยู่ที่โรงแพ คลองบางกอกใหญ่ ตำบลกุฎีจีน บางหลักฐานบอกว่าอยู่ที่ตำบลน้ำอ้อม หรือคลองบางพรม ใกล้ตลิ่งชัน

รูปหล่อสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์
ณ วัดศรีสุดาราม

รูปหล่อท่านเจ้าขรัวเงิน แซ่ตัน
ณ วัดหิรัญรูจีวรวิหาร (วัดน้อย)

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ มีพระโอรสและพระธิดา ๖ พระองค์ โดย ๔ พระองค์แรกประสูติในสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วน ๒ พระองค์หลังประสูติในสมัยกรุงธนบุรี คือ

๑. สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ (เจ้าฟ้าตัน) เป็นต้นราชสกุลเทพหัสดิน

๒. สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฉิม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาอัฐิเป็น เจ้าฟ้ากรมขุนอนัฆนารี

๓. สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าขุนเณร สิ้นพระชนม์เมื่อพระชันษา ๗ ปี

๔. สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระนามเดิมเจ้าฟ้าบุญรอด ประสูติเมื่อคราวกรุงศรีอยุธยาเริ่มแตก พระองค์เป็นพระอัครมเหสีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ และพระบรมราชชนนีพันปีหลวงในรัชกาลที่ ๔

๕. สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี (เจ้าฟ้าจุ้ย) เป็นต้นราชสกุลมนตรีกุล

๖. สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรานุรักษ์ (เจ้าฟ้าเกศ) เป็นต้นราชสกุลอิศรางกูร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มายังฝั่งตะวันออก ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา พร้อมสร้างพระบรมมหาราชวัง ประกอบด้วยปราสาทราชมณเฑียร และวัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้นภายในสถานที่นี้ด้วยกัน เป็นการสร้างเลียนแบบพระบรมมหาราชวังในสมัยกรุงศรีอยุธยา

พระองค์โปรดให้สร้าง **“พระตำหนักแดง”** เรียกตามสีของตัวพระตำหนักที่ทาด้วยสีแดงทั้งหลัง พระราชทานสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ เป็นพระตำหนักที่ประทับ ประกอบด้วยเรือนหลายหลังรวมเป็นหมู่พระตำหนักขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ทางเบื้องหลังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทและพระที่นั่งพิมานรัตยา

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ทรงรับภาระกำกับเครื่องใหญ่ในโรงวิเสทต้น** การสะดึงและอื่น ๆ หลายอย่าง ชาววังขานพระนามพระองค์ว่า “เจ้าคุณพระตำหนักแดง”

**เครื่องใหญ่ในโรงวิเสทต้น คือ ที่ประกอบเครื่องเสวยสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ปัจจุบันเรียกว่าห้องพระเครื่องต้น

พระตำหนักแดงเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว มีความยาว ๙ ห้อง เป็นเรือนพระประธาน ๕ ห้อง และมีมุขลดหน้าหลังมุขละ ๒ ห้อง เมื่อสิ้นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์แล้ว เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด พระธิดา ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ ได้ประทับต่อมากับพระราชโอรสทั้ง ๒ พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ทรงขอพระบรมราชานุญาตเสด็จไปประทับ ณ พระราชวังเดิมกับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ประทับอยู่ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้รื้อพระตำหนักแดงส่วนที่ประทับของพระราชชนนี ไปปลูกถวายเป็นกุฏิพระราชาคณะวัดโมลีโลกยาราม ซึ่งอยู่ติดกับพระราชวังเดิมที่ประทับของพระองค์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ โปรดให้บวรราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหาอุปราชทรงพระเกียรติยศเท่ากับพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่สอง เสด็จประทับยังพระบวรราชวัง (พระราชวังบวรสถานมงคล) ขณะที่วังหลวงเรียกว่าพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้ย้ายพระตำหนักแดงที่ประทับของพระองค์มาปลูกไว้ในพระบวรราชวังด้านตะวันตก

ครั้นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวสิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้ย้ายพระตำหนักแดง (เรือนประทับของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมพระศรีสุดารักษ์และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี) ส่วนที่ได้เคยถวายวัดโมลีโลก ให้ย้ายไปสร้างเป็นกุฎีเจ้าอาวาสวัดเขมาภิรตารามแทน เนื่องจากเป็นวัดที่สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์มาแต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสร้างกุฎีแทนพระตำหนักแดงพระราชทานให้เป็นกุฎีพระราชาคณะวัดโมลีโลก

พระตำหนักแดงสมัยเมื่อเป็นกุฎีของเจ้าอาวาสวัดเขมาภิรตาราม

ปัจจุบันวัดเขมาภิรตารามได้ปรับปรุงพระตำหนักแดงให้เป็น ๒ ชั้น เพื่อใช้ประโยชน์ในการเก็บถาวรวัตถุอันควรค่าต่อการเก็บรักษาที่จะได้เป็นพิพิธภัณฑ์ต่อไป

* ภาพพระตำหนักแดงทั้งหมด ได้รับความกรุณาจากพระครูปลัดปุณยวิชญ์ ปุญฺญวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอารามหลวง วัดเขมาภิรตาราม

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้า ฯ ให้จัดส่วนของราชมณเฑียรในพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร "พระตำหนักแดง" ขณะนั้นทรุดโทรมไปตามกาลเวลา

สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าจึงได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้ปฏิสังขรณ์พระตำหนักให้คืนสู่สภาพเดิม เพื่อเฉลิมพระเกียรติของพระบรมราชจักรีวงศ์ และได้ย้ายพระตำหนักแดงมาไว้ที่ด้านหลังพระที่นั่งศิวโมกขพิมานจนถึงปัจจุบันนี้

พระตำหนักแดงของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่ปรับปรุงใหม่ ขณะนี้จัดตั้งไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ส่วนเรือนอื่น ๆ ที่เคยประกอบอยู่ในหมู่พระตำหนักแดง บทความจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีความเห็นว่า เข้าใจว่าพระราชทานไปปลูกตามวัดต่าง ๆ ที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ได้เคยทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์มาแต่ก่อน ตั้งแต่คราวรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เช่น ศาลาการเปรียญวัดศรีสุดาราม (วัดชีปะขาว) ศาลาการเปรียญวัดรัชฎาธิษฐาน (วัดเงิน)

หมู่พระตำหนักแดงที่วัดรัชฎาธิษฐานได้รับพระราชทาน
ทางวัดได้ปรับปรุงเป็นศาลาการเปรียญสองชั้น
เพื่อใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ทางศาสนกิจของวัด

* บันทึกภาพโดยคุณองอาจ ทองทา วัดรัชฎาธิษฐาน

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์และท่านเจ้าขรัวเงิน ได้เลื่อมใสและฝักใฝ่ศาสนาพุทธอย่างจริงจัง ดังเห็นได้จากการที่ได้บูรณะวัดเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา และสร้างวัดขึ้นใหม่เพื่อเป็นการสืบทอดศาสนาให้ถาวร เอื้อประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนสืบต่อมาจนทุกวันนี้

ปรากฏหลักฐานสืบค้นได้ คือวัดศรีสุดาราม (เดิมเรียกกันว่าวัดชีปะขาว หรือชีผ้าขาว) อยู่ริมคลองบางกอกน้อย วัดนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่าวัดศรีสุดาราม ตามพระนามเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ผู้ทรงเป็นพระอัยยิกาของพระองค์

ทรงปฏิสังขรณ์วัดหงส์รัตนารามริมคลองบางกอกใหญ่ซึ่งเป็นวัดราษฎร์โบราณมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อวัดเจ๊สัวหง / วัดขรัวหง / วัดเจ้าขรัวหง ตามชื่อนายหงเศรษฐีชาวจีนผู้สร้าง ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีเรียกชื่อว่าวัดหงษ์อาวาสวิหาร ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรียกชื่อว่าวัดหงส์อาวาสวรวิหาร / วัดหงสาราม

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่าวัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร ซึ่งรัตนแปลว่าแก้ว เมื่อรวมกับอารามจึงหมายถึงวัดท่านแก้ว เพื่อถวายเป็นพระอนุสรณ์แด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมพระศรีสุดารักษ์ ที่มีพระนามเดิมว่าแก้ว เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ทรงเคยอุปถัมภ์และปฏิสังขรณ์มาในอดีต เป็นการถวายพระราชกุศลแด่พระอัยยิกา ผู้เป็นบุพการีของพระบรมราชชนนีพระราชอนุชาและพระองค์ท่าน

ส่วนท่านเจ้าขรัวเงินได้สร้างวัดรัชฎาธิษฐาน (วัดเงิน) มาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและวัดหิรัญรูจี (เดิมชื่อวัดน้อย) อยู่ริมคลองบางไส้ไก่ สร้างในสมัยกรุงธนบุรีประมาณพุทธศักราช ๒๓๒๑ ก่อนที่ท่านเจ้าขรัวเงินจะถึงแก่พิราลัยในสมัยกรุงธนบุรี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามว่า วัดหิรัญรูจี ด้วยคำว่าหิรัญแปลว่าเงิน ส่วนรูจีแปลว่าแสงสว่าง จึงทรงตั้งเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ท่านเจ้าขรัวเงินผู้เป็นพระอัยกาของพระองค์

* บันทึกภาพโดยนาวาโท ธวัช มนตรีกุล

ส่วนสถานที่จอดแพประจำของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมพระศรีสุดารักษ์และท่านเจ้าขรัวเงิน ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างหอไตรขึ้นเป็นที่ระลึกถวายไว้ในวัดกัลยาณมิตร เพื่อเก็บพระไตรปิฎกและคัมภีร์ของวัด เมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๘ ได้พระราชทานนามว่า "หอพระธรรมมณเฑียรเถลิงพระเกียรติ"**

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารเป็นแบบไทยประเพณี หลังคาประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีระเบียงล้อมรอบ หน้าบันสลักลายเปลวปิดทองประดับกระจกสี ตรงกลางสลักเป็นรูปพระมหาพิชัยมงกุฎ

ประดิษฐานเหนือพานแว่นฟ้า รอบ ๆ สลักเป็นรูปเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ซุ้มประตูหน้าต่างปั้นลายดอกไม้ ตรงกลางปั้นเป็นตราพระมหาพิชัยมงกุฎ เมื่อเดินดูบริเวณรอบ ๆ จะเห็นว่าเป็นภูมิสถาปัตย์ไทยที่สวยงามแห่งหนึ่ง

* บันทึกภาพโดยนาวาโท ธวัช มนตรีกุล

** หอพระธรรมมณเฑียรเถลิงพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติแห่งพระบรมราชมาตามหัยยิกาเธอ กรมพระศรีสุดารักษ์ (เจ้าฟ้าแก้ว) ผู้เป็นพระเชษฐภคินี ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบรมราชมาตามหัยยิกาธิบดี

(ท่านเจ้าขรัวเงิน) พระภัสดาในกรมพระศรีสุดารักษ์ซึ่งเป็นพระชนนีและพระชนกในสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ (เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด) พระอัครมเหสีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเป็นพระราชชนนีในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

**เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินหลวงพระราชทาน ณ วัดกัลยาณมิตร ทรงทราบในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราชชนกในการที่ทรงสร้างหอพระธรรมนี้ จึงมีพระบรมราชโองการว่า หากหอพระธรรมมณเฑียรเถลิงพระเกียรติทรุดโทรมลงเมื่อใดให้กราบบังคมทูล แล้วจะทรงซ่อมแซมด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และในเวลาต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้กรมโยธาธิการจัดการซ่อมแซมให้สวยงามดั่งของเดิม และเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นปราจิณกิติบดี ทรงเป็นมรรคนายกวัดนี้ก็ได้ดูแลซ่อมแซมมาตลอด

จุลศักราช ๑๑๖๑ ปีมะแม เอกศกเป็นปีที่ ๑๘ ในรัชกาลที่ ๑ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ทรงพระประชวรด้วยโรคชรา ได้สิ้นพระชนม์ในวันอาทิตย์เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๓๔๒ เวลาเช้า ๓ โมง พระชนมายุได้ ๖๐ พรรษาเศษ

ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ บันทึกการพระศพไว้ว่า “ครั้งนั้นโปรดให้ทำพระโกศ ๘ เหลี่ยมยอดมณฑปด้วยไม้จำหลักลายกุดั่น...ฯ พระยาราชสงครามทำกุดั่นน้อย หุ้มทองคำจำหลักยอดเป็นทรงมณฑปและโปรดให้มีตราออกไปถึงเจ้าอนัมก๊ก** ขอซื้อ เสน ทองอังกฤษ กระดาษทอง กระดาษเงิน ใช้ในการพระศพ

เจ้าอนัมก๊กทราบความแล้ว ครั้น ณ เดือนอ้าย แรม ๑๑ ค่ำ เจ้าอนัมก๊กจัดได้ขี้ผึ้งหนัก ๓ หาบ น้ำตาลทรายหนัก ๑๐ หาบ เข้ามาสดับปกรณ์ในการพระศพ กับส่วนการถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระลำพักหนัก ๑๐ ตำลึง ผ้าปัศตูสีเขียว ๒๐ พับ สีม่วง ๑๒ พับ เสนหนัก ๔ หาบ ทองอังกฤษ ๒๓๐ ม้วน กระดาษเงินใหญ่ ๑๕,๐๐๐ กระดาษเงินเล็ก ๓๐,๐๐๐

**เจ้าอนัมก๊ก คือ เจ้าเมืองญวน

พระศพได้ไว้บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทและได้ถวายพระเพลิงที่ทุ่งพระเมรุเมื่อวันข้างขึ้น เดือน ๖ พุทธศักราช ๒๓๔๓ โดยใช้เวชยันตราชรถ** เป็นครั้งแรกในการเชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (พุทธศักราช ๒๓๔๒)

เวชยันตราชรถมีขนาดกว้าง ๔.๘๕ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สูง ๑๑.๗๐ เมตร น้ำหนัก ๑๒.๒๕ ตัน

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ได้ทรงอบรมสั่งสอนพระโอรส พระธิดา และพระนัดดา สืบต่อมาหลายพระองค์ ให้เป็นข้าราชบริพารถวายงานรับใช้พระมหากษัตริย์ด้วยความจงรักภักดีอย่างหาที่สุดมิได้ และสนองงานราชการแผ่นดินอย่างเต็มกำลัง ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ซึ่งทายาทผู้สืบทอดราชสกุลมนตรีกุลทุกคนรู้สึกสำนึกในพระกรุณาธิคุณของพระองค์ท่านเป็นอย่างยิ่ง

**เวชยันตราชรถ สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ประมาณพุทธศักราช ๒๓๓๘ คราวเดียวกับพระมหาพิชัยราชรถ เป็นราชรถทรงบุษบก สำหรับใช้เป็นราชรถสำรองในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก (ทองดี) ในพุทธศักราช ๒๓๓๙ และใช้เป็นราชรถสำหรับทรงพระศพพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงพระอิสริยศักดิ์รองลงมา เมื่อพระมหาพิชัยราชรถชำรุดจนไม่สามารถใช้งานได้ จึงใช้เวชยันตราชรถ

เวชยันตราชรถ

เวชยันตราชรถ

มีนามหมายถึงรถของพระอินทร์ ลักษณะเป็นราชรถทรงบุษบกพิมานขนาดใหญ่ กว้าง ๔.๘๕ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สูง ๑๑.๗๐ เมตร หนัก ๑๒.๒๕ ตัน ตามหลักฐานที่ปรากฏในจดหมายเหตุความทรงจำของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนรินทรเทวี ระบุสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๘ พร้อมกับพระมหาพิชัยราชรถ เพื่อใช้ในการถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก (ทองดี) ในปีพุทธศักราช ๒๓๓๙ โดยพระมหาพิชัยราชรถ ใช้เป็นราชรถทรงพระบรมอัฐิ และเวชยันตราชรถใช้เป็นรถพระที่นั่งรอง ต่อมาใช้เป็นราชรถอัญเชิญพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ออกพระเมรุคู่กับสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระเทพสุดาวดี ซึ่งทรงใช้พระมหาพิชัยราชรถ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๔๒ จากนั้นใช้ในการพระศพสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสมเด็จเจ้าฟ้า สืบมาถึงรัชกาลที่ ๖ ต่อมาพระมหาพิชัยสำหรับทรงพระบรมศพชำรุด จึงใช้เวชยันตราชรถเป็นราชรถทรงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๘ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ ครั้งสุดท้ายใช้ในการออกพระเมรุมาศ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๘ โดยออกนามว่า พระมหาพิชัยราชรถตามพระราชอิสริยยศ

The Royal Chariot "Vejjayanta"

The Vejjayanta Royal Chariot, its name referred to Indra's vehicle, 4.85 meters wide, 18 meters long and 11.7 meters high, was crafted during the reign of King Rama I, the same period as the Royal Chariot of Great Victory, to accompany the Royal Cremation Ceremony of the king's father in 1798 and used in the funerals of King Rama VI and VIII, and other high-ranking members of the Chakri Dynasty continuously until its last usage in 1985 - for the Royal Cremation Ceremony of HRH Queen Rambhai Barni (Queen of King Rama VII).

ส่วนประกอบราชรถ

๑. พุ่มข้าวบิณฑ์
๒. ปลียอด
๓. ลูกแก้ว
๔. ปลี
๕. บัวกลุ่ม
๖. เหม
๗. บัลลังก์
๘. บัวคอเสื้อ
๙. องค์ระฆัง
๑๐. ชั้นหลังคา
๑๑. ชั้นเชิงกลอน
๑๒. คอสอง
๑๓. บราลี
๑๔. ซุ้มรังไก่
๑๕. บันแถลง
๑๖. นาคปัก
๑๗. กระจังแทรก
๑๘. คันทวย
๑๙. เสาย่อไม้สิบสอง
๒๐. ประจำยามรัดอก
๒๑. กาบพรหมศร
๒๒. แผงพนัก
๒๓. กระจังราย
๒๔. กระจังมุม
๒๕. หน้ากระดานบน
๒๖. เทพนม
๒๗. ชั้นเกริน
๒๘. บัวแวงชั้นเกริน
๒๙. บัวแวงบุษบก
๓๐. หน้ากระดานล่างบุษบก
๓๑. ฐานสิงห์บุษบก
๓๒. ท้องไม้ชั้นเกริน

๓๓. บัวชั้นเกริน
๓๔. เทพนมชั้นเกริน
๓๕. กระหนกนาคหน้าเกริน
๓๖. หน้ากระดานชั้นเกริน
๓๗. กระจังรวนชั้นเกริน
๓๘. เกรินรถ
๓๙. ธงงอนรถ
๔๐. หัวนาคงอนรถ
๔๑. งอนรถ
๔๒. คันโยกล้อ
๔๓. กระหนกนาคหัว-ท้ายแปรก
๔๔. แปรก
๔๕. กงรถ (ล้อ)
๔๖. กำ
๔๗. ดุม
๔๘. ตัวรถ
๔๙. กระหนกท้ายเกริน
๕๐. ลูกกรงแผงพนัก
๕๑. เสาเม็ดทรงมัณฑ์
๕๒. ท้องไม้เบญจา
๕๓. ชั้นเบญจา
๕๔. ฐานเขียงรองรับชั้นเบญจา
๕๕. เสาเม็ดช่องพนักลูกกรง

ประวัติการใช้งานเวชยันตราชรถ

พุทธศักราช ๒๓๔๒

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์

พุทธศักราช ๒๔๒๓

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน์

พุทธศักราช ๒๔๓๐

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมสมเด็จพระบำราบปรปักษ์

พุทธศักราช ๒๔๓๐

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์

พุทธศักราช ๒๔๓๐

เชิญพระโกศพระศพพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์

พุทธศักราช ๒๔๓๒

เชิญพระโกศพระศพพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านภาจรจำรัสศรีภัทรวดีราชธิดา

พุทธศักราช ๒๔๔๓

เชิญพระโกศพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปวเรศวริยาลงกรณ์

พุทธศักราช ๒๔๖๖

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน

พุทธศักราช ๒๔๖๖

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราไชย

พุทธศักราช ๒๔๖๖

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทววงศ์วโรปการ

พุทธศักราช ๒๔๖๘

เชิญพระโกศพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พุทธศักราช ๒๔๗๑

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี

พุทธศักราช ๒๔๗๒

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

พุทธศักราช ๒๔๗๒

เชิญพระโกศพระศพจอมพลสมเด็จพระปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังสีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พุทธศักราช ๒๔๗๓

เชิญพระโกศพระศพสมเด็จพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา

พุทธศักราช ๒๔๙๓

เชิญพระโกศพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สยามินทราธิราช

พุทธศักราช ๒๕๒๘

เชิญพระโกศพระบรมศพ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗

**ข้อมูลประกอบการเรียบเรียงของบทนี้ ได้รวมไว้ท้ายพระประวัติ สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี*

พระประวัติ
สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

พระประวัติ
สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี
(เจ้าฟ้าจุ้ย)
พระองค์ผู้ทรงเป็นต้นราชสกุล "มนตรีกุล"

พระประสูติการ

สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีพระนามเดิมว่า จุ้ย ประสูติในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๑๓๒ ตรงกับวันที่ ๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๑๓ เป็นพระโอรสพระองค์ที่ ๕ ในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (แก้ว) กับท่านเจ้าขรัวเงิน แซ่ตัน เป็นพระเจ้าหลานเธอในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑

พระสกุลยศและพระอิสริยยศ

ในรัชกาลที่ ๑ ทรงพระอิสริยศักดิ์เป็น "สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าจุ้ย" เจ้าฟ้าชั้นตรี

พุทธศักราช ๒๓๔๖ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระราชทานพระอิสริยยศเป็น "สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าจุ้ย กรมขุนพิทักษมนตรี"

พุทธศักราช ๒๓๔๙ โปรดเกล้าฯ พระราชทานเลื่อนพระอิสริยยศเป็น "สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าจุ้ย กรมหลวงพิทักษมนตรี"

ล่วงมาถึงในรัชกาลที่ ๒ ปรากฏคำขนานพระนามของพระองค์ท่านปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า “สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี” ด้วยเป็นพระอนุชาของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระอัครมเหสีในรัชกาลที่ ๒

ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเฉลิมคำนำพระนามพระอัฐิเป็น “สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุ้ย กรมหลวงพิทักษมนตรี”

ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดสัมพันธวงศ์** ในสมัยรัชกาลที่ ๑

ตามข้อมูลประวัติของวัดสัมพันธวงศ์ วรวิหาร เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ได้กล่าวว่า

“พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ เมื่อได้ทรงสร้างกรุงเทพมหานครเป็นราชธานี สถาปนาราชจักรีวงศ์แล้ว จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดต่าง ๆ ขึ้นใหม่หลายวัด รัตนโกสินทรศก ๑๕ ตรงกับปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๑๕๘ พุทธศักราช ๒๓๓๙ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ไปบูรณปฏิสังขรณ์**วัดเกาะ**ใหม่หมดทั้งอาราม ทรงสร้างพระอุโบสถ พระวิหาร พระวิหารคด หอระฆังด้วยก่ออิฐถือปูน กุฎีสร้างด้วยไม้มุงกระเบื้อง”

ใช้ชื่อว่า **“วัดสัมพันธวงศ์” ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง พระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๐ หน้า ๔๙๖ วันที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖)

ทรงบูรณปฏิสังขรณ์อยู่กี่ปีไม่มีหลักฐานปรากฏ เมื่อบูรณ-ปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดเกาะขึ้นเป็นพระอารามหลวง พระราชทานนามใหม่ว่า **“วัดเกาะแก้ว”**** มีการเฉลิมฉลองสมโภชพระอาราม เป็นงานมหกรรมใหญ่โต มีมหรสพ คือ ละครเรื่องอิเหนา ประชัน ๒ โรง สมกับที่ท่านผู้เป็นแม่กองงานบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชานาฏศาสตร์และจินตกวี

ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชศรัทธาทำการปฏิสังขรณ์อีก ตามหลักฐานในพระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ เรื่องการปฏิสังขรณ์และสร้างพระอารามความว่า “วัดเกาะแก้ว เป็นวัดของกรมหลวงพิทักษมนตรี บูรณะไว้ก่อนชำรุดไป ให้ซ่อมแซมและทำกุฎีสงฆ์ขึ้น”

ล่วงมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดเกาะแก้วอีก เสร็จแล้วทรงพระราชดำริว่า “วัดเกาะแก้ว” เป็นวัดที่สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นผู้แรกสถาปนาวัดนี้ให้งดงามมีเกียรติประวัติ

เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุผล และเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแห่งเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเปลี่ยนนามวัดใหม่ว่า **“วัดสัมพันธวงศาราม”** ซึ่งจักให้เกิดปีติปราโมทย์แก่ผู้สืบสกุลในเมื่อได้ทราบว่าบรรพบุรุษบุพการีของตนได้สร้างกุศลไว้เป็นเหตุชักจูงศรัทธาปสาทะ ให้เกิดแก่พระประยูรญาติ และนำให้บำเพ็ญบุญกุศลในวัดนี้ตามกำลัง

** พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ใช้คำว่า “วัดเกาะแก้วลังการาม”

*บันทึกภาพโดย พันตำรวจโท อัครเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา

พระนาม

สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ปรากฏอยู่ในตราสัญลักษณ์ของวัดสัมพันธวงศ์ในอดีต

พ.ศ. ๒๕๑๔

จากหนังสือที่ระลึกในโอกาสเลื่อนสมณศักดิ์

พระเทพปัญญามุนี (มานิต ถาวรโร ป.ธ.๙)

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ วัดสัมพันธวงศ์จัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๑๗

จากหนังสือที่อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล)

วันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗ วัดสัมพันธวงศ์จัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงธรรมการ แผนกสังฆการี ออกประกาศเรื่อง "จัดระเบียบพระอารามหลวง" ความปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๓๒ หน้า ๒๘๔-๒๙๖ วันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๘ โดยวัดสัมพันธวงศ์ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็น "พระอารามหลวง ชั้นตรี" ชนิด "วรวิหาร" ปรากฏนามพร้อมชั้นว่า **"วัดสัมพันธวงศ์ วรวิหาร"**

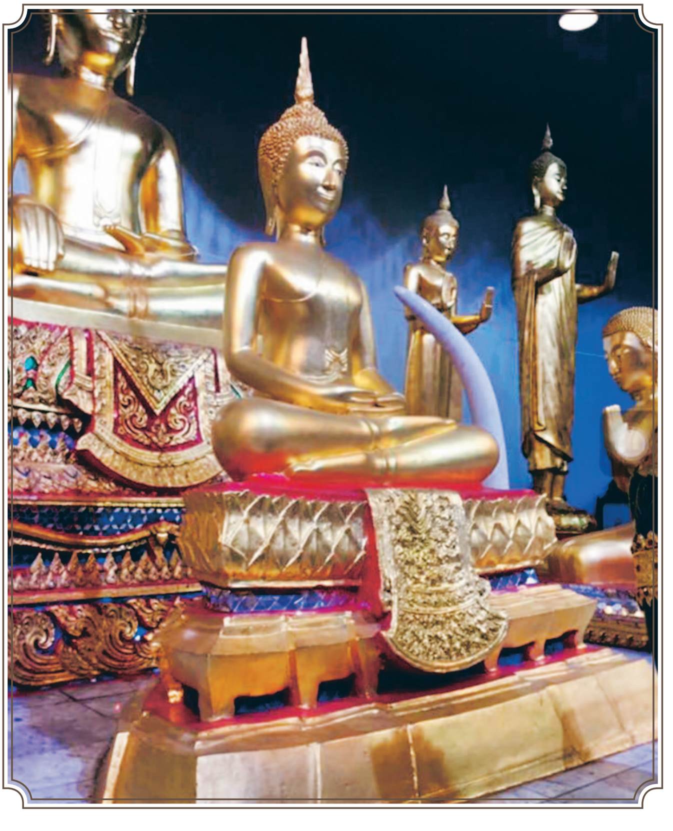
ในพระอุโบสถวัดสัมพันธวงศ์นี้ มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ซึ่งด้านหลังองค์พระมีสลักที่เคยดึงออกได้ ข้างในบรรจุพระอังคารของพระองค์ท่านไว้

จากข้อมูลที่ปรากฏในประวัติวัดสัมพันธวงศ์ กล่าวว่า บนฐานแท่นชุกชีของพระอุโบสถหลังเดิม มีพระพุทธรูปประทับนั่งลดหลั่นกันลงมาเป็น ๓ องค์ มีพระอัครสาวกยืนซ้ายขวา ๒ องค์ พระอัครสาวกนั่งซ้ายขวา ๔ องค์ รวมบนฐานชุกชีมีพระทั้งหมด ๙ องค์

โดยพระพุทธรูปที่บรรจุพระอังคารของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ประดิษฐานเป็นองค์ล่างสุด เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะ หน้าพระเพลากว้าง ๑ ศอก ๕ นิ้ว ใต้ฐานองค์พระโปร่ง มีพระมงกุฎ เครื่องราชูปโภคเบญจราชกกุธภัณฑ์ จำลองเป็นส่วนเล็กทำด้วยทองคำ สำหรับพระมงกุฎภายในและบริเวณรอบ ๆ บรรจุพระอังคารของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ยอดพระมงกุฎบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒ องค์ โดยมีผอบเป็นแก้วครอบอีกชั้นหนึ่ง

เดิมทีเดียวทางวัดเองก็ไม่ทราบว่ามีสิ่งต่าง ๆ และพระอังคารบรรจุอยู่ภายใน ต่อมาในวันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๒ หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (ราชสกุลเดิม มนตรีกุล หม่อมมารดาของพระเจ้าวรวงศ์เธอ

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ผู้เป็นกุลทายาทในสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ผู้สถาปนาวัดนี้ ได้มาบำเพ็ญกุศลฉลองชนมายุครบ ๗ รอบ ที่พระอุโบสถวัดสัมพันธวงศ์ ก่อนที่พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ ได้แจ้งแก่ทางวัดว่า ประสงค์จะบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานกิจ สดับปกรณ์พระอังคารสมเด็จเจ้าฟ้าฯ ผู้ทรงเป็นต้นราชสกุลของท่าน โดยให้พนักงานโยงผ้าภูษาโยงไปที่พระพุทธรูปองค์ล่างสุด ท่านกล่าวยืนยันเป็นแม่นยำว่า พระพุทธรูปองค์นี้ภายในบรรจุพระอังคารของสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ต้นราชสกุล "มนตรีกุล" สำหรับพระอัฐินั้นประดิษฐานอยู่ที่หอพระนาก ในพระบรมมหาราชวัง (ซึ่งแต่เดิมทีเดียวประดิษฐานอยู่ที่วังหน้าจนหอชำรุดรื้อลงในรัชกาลที่ ๕ จึงได้อัญเชิญไปไว้ที่หอพระนาก)

สลักสีแดงด้านหลัง แต่เดิมนั้นดึงออกมาได้
ข้างในเป็นที่บรรจุอังคารของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ดังนั้น ในคราวอัญเชิญพระพุทธรูปจากพระอุโบสถหลังเดิมขึ้นไปประดิษฐานบนพระอุโบสถหลังใหม่ ทางวัดได้พบปูชนียวัตถุต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น จึงนับว่าหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ ท่านมีความทรงจำในอดีตเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของต้นราชสกุลท่านเป็นเยี่ยม แม้จะมีอายุชราถึง ๘๔ ปี (ขณะที่มาบำเพ็ญกุศลในวันนั้น)

⚜ ทรงเป็นผู้อำนวยการในพระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช ครั้งรัชกาลที่ ๑

ในหนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๘ พระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช และพระราชพิธีอาพาธพินาศ ครั้งรัชกาลที่ ๑ พิมพ์แจกในงานศพ เสวกเอก พระยาสมบัตยาธิบาล (สาย สายะเสวี) เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๓ โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายความเป็นมาไว้ในคำนำ ความตอนหนึ่งว่า "พระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช เป็นพิธีจรสำหรับสะเดาะพระเคราะห์ ได้เคยทำในกรุงรัตนโกสินทร์ครั้งหนึ่ง เมื่อปีเถาะ พุทธศักราช ๒๓๕๐ ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ไม่ทรงสบายพระราชหฤทัย จึงให้ทำพิธีสะเดาะพระเคราะห์"

สำหรับการประกอบพระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช พอสรุปความได้ว่า

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิทักษมนตรี (สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี) เป็นผู้จัดการเตรียมพระราชพิธี โดยใช้ตำรา "พระตำราจักรพรรดิราชาธิราชพิธี" ซึ่งเป็นตำราที่สมเด็จพระนพรัตน ได้ทรงจำจากตำราเมื่อครั้งเก่าเก็บรักษาไว้ และนำถวายให้ทรงเลือกในคราวนั้น

การจัดการตั้งพระราชพิธีครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่วันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๐ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๙ ปีเถาะ นพศก ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๕๐ จัดการพระราชพิธีตามตำราไปจนครบ เสร็จพระราชพิธีในวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๑๓ ค่ำ

จึงนับได้ว่า สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีพระปรีชาสามารถด้านโหราศาสตร์มาตั้งแต่ต้นแล้ว เพราะการได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดการดูแลการตั้งพระราชพิธีครั้งสำคัญนี้ต้องใช้ผู้มีความรู้และชำนาญด้านนี้ประกอบด้วย ในกาลต่อมา พระองค์จึงได้รับยกย่องว่า “เป็นผู้ชำนาญในวิชาโหรชั้นครู” ปัจจุบันพระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราชได้ถูกยกเลิกไปแล้ว

ทรงเป็นผู้อำนวยการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๒

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จสวรรคต พุทธศักราช ๒๓๕๒ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๒ ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงสถาปนาเป็นพระมหาอุปราชผู้เป็นรัชทายาทไว้ ถึงประมาณเดือน ๑๐ ปีเดียวกันจึงได้มีการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เฉลิมพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ไว้ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาล ๒ ไว้ว่า

“โปรดให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เปนผู้อำนวยการพระราชพิธี เริ่มด้วยการพระราชพิธีจาฤกพระสุพรรณบัตร ข้าราชการผู้ใหญ่ประชุมพร้อมกันที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ราวเดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำ”

☙ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับพระองค์ท่าน

สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี (เจ้าฟ้าบุญรอด) ทรงเป็นพระอัครมเหสีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเป็นพระเจ้าพี่นางเธอในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ซึ่งขณะนั้นทรงเป็นพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ที่มีพระปรีชาสามารถที่ช่วยบริหารราชการต่างพระเนตรพระกรรณเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง อีกทั้งสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีความสามารถและชำนาญในจินตกวีและนาฏศาสตร์ เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ความคุ้นเคยกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทวีมากขึ้นตามลำดับ

☙ พระองค์ท่านกับพระราชวังเดิม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ พระราชทานพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำข้างท้ายโรงวิเสท (เหนือโรงโม่หินในปัจจุบัน) แก่สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี นามว่า “วังคลังสินค้า” ต่อมาได้เกิดไฟไหม้วังนี้หมด ขณะนั้นพระราชวังเดิมว่าง ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ประทับอยู่ที่พระราชวังเดิมจนตลอดพระชนมายุ

พระราชวังเดิมนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์ชั้นสูงที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยมาประทับที่นี่ เนื่องจากเห็นว่าพระราชวังนี้มีความสำคัญทางด้านทำเล

ที่ตั้ง เป็นจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ สามารถสังเกตการณ์ได้ในระยะไกล อีกทั้งยังใกล้กับเส้นทางคมนาคมและเส้นทางการเดินทัพทางน้ำที่สำคัญอีกด้วย

ด้วยความสำคัญของพระราชวังเดิมดังกล่าวข้างต้น การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้ประทับอยู่จนถึงสิ้นพระชนม์ สมพระเกียรติที่เป็นพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ และยังมีพระปรีชาสามารถเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ให้ประจำการคอยดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ

ทรงกำกับราชการมหาดไทยและกรมวัง เป็นหัวหน้าราชการในรัชกาลที่ ๒

ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ กล่าวว่า

"เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เป็นพระโอรสสมเด็จกรมพระศรีสุดารักษ์ และเป็นพระอนุชาของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ตามที่ปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดาร เป็นเจ้านายผู้ใหญ่ในราชการพระองค์หนึ่งในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงกำกับราชการมหาดไทยและกรมวังด้วย ที่กล่าวกันว่าเปนผู้สำเร็จราชการก็มี ด้วยเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ทรงปรึกษาหารือราชการทั่วไปทุกอย่าง"

กล่าวกันว่า สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทรงเป็นพระบรมวงศ์ที่มีพระอำนาจมากในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพราะได้ทรงกำกับราชการมหาดไทยและกรมวังต่างพระเนตรพระกรรณ ทั้งเป็นหัวหน้าราชการมีหน้าที่ถวายความเห็นในการบริหารราชการทุก ๆ ด้าน

⚘ ทรงเป็นองค์บูรณปฏิสังขรณ์วัดเทวราชกุญชร ในสมัยรัชกาลที่ ๒

วัดเทวราชกุญชรตั้งอยู่ที่ถนนศรีอยุธยา แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สถาปนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ เดิมเป็นวัดราษฎร์ สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกกันทั่วไปว่า "วัดสมอแครง" ครั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามว่า "วัดเทวราชกุญชร" โดยในข้อมูลประวัติวัดได้กล่าวเรื่องการบูรณปฏิสังขรณ์ไว้ ดังนี้

สมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในรัชกาลที่ ๑ ทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ต่อมาสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี **(ต้นราชสกุลมนตรีกุล)** พระโอรสของสมเด็จพระศรีสุดารักษ์ ซึ่งเป็นพระเชษฐภคินีของรัชกาลที่ ๑ ทรงบูรณะต่อ โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากุญชร กรมพระพิทักษเทเวศร์ ซึ่งเป็นพระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ **(ต้นราชสกุลกุญชร)** ทรงอุปถัมภ์ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงคฤทธิ์ พระโอรส ทรงอุปถัมภ์ต่อ หลังจากนั้นเจ้านายผู้สืบราชสกุลกุญชรให้ความอุปถัมภ์โดยลำดับ

จึงถือได้ว่า นอกจากวัดสัมพันธวงศ์ ซึ่งสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้ทรงเป็นองค์ปฐมในการบูรณปฏิสังขรณ์และสถาปนาเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๑ แล้ว ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พระองค์ท่านยังทรงเป็นองค์บูรณปฏิสังขรณ์วัดเทวราชกุญชรอีกวัดหนึ่งด้วย

ทรงเป็นผู้บัญชาการทัพหลวง ณ เมืองเพชรบุรี

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ เรื่อง "ศึกพม่า" ปรากฏหลักฐาน ดังนี้

เมื่องานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เสร็จในเดือน ๑๐ ถึงเดือน ๑๑ ปีมะเส็งเอกศก ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๕๒ มีข่าวว่าพม่ายกกองทัพมาตีเมืองถลางและเมืองชุมพร

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดให้เกณฑ์กองทัพยกออกไปต่อสู้ข้าศึก ให้พระยาจ่าแสนยากร (บัว) คุมพล ๕,๐๐๐ คน ให้เดินทัพทางบกลงไปก่อน ให้เจ้าพระยาพลเทพไปอยู่รักษาเมืองเพชรบุรี โปรดให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เสด็จไปจัดการคอยส่งกองทัพอยู่ที่เมืองเพชรบุรี ถ้าการหนักแน่นมาประการใด ให้เจ้าพระยาพลเทพเป็นทัพหน้า เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีเป็นทัพหลวงยกหนุนออกไปอีกทัพหนึ่ง แล้วจะโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นจอมพล เสด็จยกกองทัพหลวงออกไปทางสถลมารคอีกทัพหนึ่ง รวม ๒ ทัพ เป็นจำนวน ๒๐,๐๐๐ คน

จากพระราชพงศาวดารเรื่อง "ศึกพม่า" สรุปว่า สุดท้ายกองทัพพม่าต้องพ่ายแพ้สงครามต่อไทยและยกทัพกลับไป

⚜ ทรงพระปรีชาสามารถด้านจินตกวีและนาฏศาสตร์ชั้นครู

ในตำนานละครอิเหนา พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หอพระสมุดวชิรญาณจัดพิมพ์ครั้งแรก ในงานฉลองพระชันษาซายิด พระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี พุทธศักราช ๒๔๖๔ ภาคที่ ๓ ว่าด้วยตำนานละครครั้งกรุงศรีอยุธยา ตอนปลายถึงรัชกาลที่ ๕ ความว่า

เข้าใจว่าเมื่อรัชกาลที่ ๑ ก็เห็นจะมีละครมากโรงด้วยกัน แต่ ปรากฏชื่อต่อมาแต่ ๒ โรง คือละครของเจ้าฟ้าฯ **กรมหลวงเทพหริรักษ์ (ต้นราชสกุลเทพหัสดิน)** โรงหนึ่ง เล่นเป็นละครใน เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ตกมาเป็นของเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิทักษมนตรี อีกโรงหนึ่ง คือ ละคร นายบุญยัง เล่นเป็นละครนอก ที่ปรากฏชื่อละคร ๒ โรงนี้ เพราะเหตุที่ ได้เป็นครูละครชั้นหลังมา

ตัวละครครั้งรัชกาลที่ ๑ ที่ได้เป็นครูละครต่อมา มีชื่อเสียงปรากฏ หลายคน คือ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ครูทองอยู่ ครูรุ่ง ครูบุญยัง และครูบุญมี ทั้ง ๕ นี้ นับว่าเป็นครูละครในกรุงรัตนโกสินทร์ที่เล่นต่อมา ทั้งบ้านทั้งเมือง

เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มิใช่เป็นแต่เจ้าของละครที่ได้ทรงรับ มรดกของพระเชษฐาเท่านั้น แต่ทรงชำนาญกระบวนละคร ถึงอาจจะคิด แบบแผนวิธีฟ้อนรำได้ แบบอย่างละครในที่รำกันมาทุกวันนี้ ต้นตำรา เป็นของเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีโดยมาก จึงนับถือกันว่าเป็นครูละคร ออกพระนามบูชาเวลาไหว้ครูละครเป็นนิจพระองค์หนึ่ง

ล่วงมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ถือว่าเป็นยุคทองของศิลปะทุกแขนง เพราะบ้านเมืองสงบสุข มีการตั้งเจ้านายช่วยสนองงานต่างพระเนตรพระกรรณในด้านต่าง ๆ แผ่นดินมีความเจริญรุ่งเรือง

ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ กล่าวว่า นอกจากสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีความสามารถช่วยบริหารราชการแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณแล้ว พระองค์ยังทรงมีความชำนาญด้านจินตกวีและนาฏศาสตร์ด้วย

เป็นที่ทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดการประพันธ์กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ถ้าผู้ใดมีความชำนาญในด้านนี้ ก็เป็นที่โปรดปราน สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีพระปฏิภาณไหวพริบชำนาญในการประพันธ์ด้วยพระองค์หนึ่ง จึงเป็นที่โปรดปรานมาก

ตามพระราชพงศาวดารและตำนานละครในยุคนั้น กล่าวว่า ลักษณะที่ทรงพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ทราบว่า บางเรื่องแบ่งกันแต่งเป็นตอน ๆ แต่ผู้ที่ได้รับแบ่งนั้นน้อยตัว ได้ยินแต่ ๓ คือ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ และขุนสุนทร (ภู่) ประชุมแต่งหน้าพระที่นั่งหรือแต่งมาแล้วมาตรวจแก้หน้าพระที่นั่ง แต่โดยมากทรงพระราชนิพนธ์เอง เมื่อทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องใดแล้วพระราชทานไปให้เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีคิดวิธีรำทำบท บางทีบทใดรำขัดข้อง ต้องแก้บทเข้าหาวิธีรำก็มี ด้วยเหตุนี้บทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ จึงเล่นละครได้เรียบร้อยดี

นับว่าบทประพันธ์ละครที่นำมาเล่นกันอย่างแพร่หลาย และละครรำที่เล่นได้แบบแผนถึงที่ มีแต่รัชกาลที่ ๒ เป็นต้นมา วิธีการประดิษฐ์ท่ารำให้ถูกกับบทที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้น สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี โปรดให้เอาพระฉายมาตั้ง ทรงท่ารำด้วยวิธีทอดพระเนตรดูกระบวนการรำของพระองค์จากเงาในพระฉาย เมื่อยังมีละครในสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ เวลาไหว้ครู พวกครูละครยังนับสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีด้วยพระองค์หนึ่ง

กาลต่อมาภายหลัง ความสามารถทางการละครและจินตกวีนี้ยังได้ตกทอดมายังพระโอรส พระธิดา และผู้สืบเชื้อสาย โดยเฉพาะหม่อมเจ้าแบน หม่อมราชวงศ์ตาบ มาจนถึงหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) และหม่อมหลวงตาด วรวรรณ (มนตรีกุล) โดยสองท่านหลังนี้ต่อมาได้เป็นชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระบิดาแห่งการละครร้องของไทย

ทรงพระปรีชาสามารถด้านงานช่าง คิดค้นและประดิษฐ์ "เกรินบันไดนาค" เป็นที่ปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทรงมีความชำนาญในงานช่างเป็นที่ปรากฏ สิ่งที่เป็นอนุสรณ์แสดงฝีพระหัตถ์ ซึ่งในพระราชพงศาวดารกล่าวไว้ก็คือ ***"เกรินบันไดนาค"*** อันเป็นที่สำหรับยกพระบรมโกศขึ้นประดิษฐานบนพระมหาพิชัยราชรถ หรือยกขึ้นประดิษฐานบนพระแท่นโดยมิต้องเปลื้องเครื่องประกอบ เกรินบันไดนาคที่สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้คิดค้นและสร้างขึ้นตั้งแต่อดีต ยังใช้เป็นอุปกรณ์ที่เชิญพระโกศของพระบรมศพขึ้นหรือลงจากราชรถจนถึงปัจจุบัน

จากหนังสือ "คำศัพท์ที่เกี่ยวกับงานพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช" กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์ พุทธศักราช ๒๕๕๙ ได้กล่าวไว้ว่า

“เกรินบันไดนาค คือ อุปกรณ์ที่ใช้เชิญพระโกศพระบรมศพขึ้นหรือลงจากราชรถและพระเมรุมาศ แทนการใช้นั่งร้านไม้ต่อยกสูงแบบสมัยโบราณ ที่ใช้กำลังคนยกขึ้นลง ซึ่งมีความยากลำบาก ไม่สะดวก เกรินมีลักษณะเป็นรางเลื่อนขึ้นลงด้วยกว้านหมุน โดยมีแท่นที่วางพระโกศเพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้ายขึ้นหรือลง ลักษณะเป็นแท่นสี่เหลี่ยม ขอบฐานแกะสลักลายปิดทองประดับกระจก ท้ายเกรินเป็นพื้นลดระดับลงมาซึ่งเป็นที่สำหรับเจ้าพนักงานภูษามาลาขึ้นนั่งประคองพระโกศพระบรมศพ มีลักษณะคล้ายท้ายสำเภา ด้านข้างบุผ้าตาดทอง มีราวทั้ง ๒ ข้างตกแต่งเป็นรูปพญานาค จึงเรียกว่า “เกรินบันไดนาค” คิดค้นโดยสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๔ ใช้ครั้งแรกในงานพระเมรุพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พุทธศักราช ๒๓๕๕”

หัวพญานาค เห็นทั้งสองข้าง

หัวพญานาค มองด้านข้าง

พระองค์ท่านกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอยู่ในฐานะที่ทรงเป็น "หลานน้า" ของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ด้วยพระองค์เป็นพระโอรสในสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ ซึ่งเป็นพระเจ้าพี่นางเธอในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีพระราชสัมพันธ์ผูกพันมาตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระเยาว์ เป็นเหมือนพระอภิบาลที่คอยช่วยกำกับดูแลมาโดยตลอด

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ยังทรงระลึกถึงคุณูปการที่สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เคยมีต่อพระองค์ จึงได้ทรงยกย่องเชิดชูพระเกียรติยศให้เป็นที่ปรากฏสืบต่อไปในภายภาคหน้าเป็นอเนกประการ

จากหนังสือเทศนาพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวว่า นอกจากนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติในรัชกาลต่อมา ได้ทรงสถาปนาหม่อมเจ้าพยอม พระโอรสในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ขึ้นเป็นพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา

ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามพระอารามที่สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทรงสถาปนาไว้ว่า "วัดสัมพันธวงศาราม" จนกระทั่ง สมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้จัดระเบียบพระอารามหลวง จึงได้พระราชทานนามว่า "วัดสัมพันธวงศ์"

⚜ ทรงเป็นผู้บัญชาการพระราชพิธีลงสรงครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔๓ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระราชสมภพในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๓๔๗ ณ พระราชวังเดิม โดยพระนามก่อนการมีพระราชพิธีลงสรง เฉลิมพระนามว่า *"ทูลกระหม่อมฟ้าใหญ่"*

เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์แล้ว ทูลกระหม่อมฟ้าใหญ่ได้เสด็จเข้ามาอยู่ภายในพระบรมมหาราชวัง จนกระทั่งพระองค์มีพระชนมายุได้ ๙ พรรษา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้โปรดให้จัดการพระราชพิธีลงสรง เพื่อเฉลิมพระนามเจ้าฟ้าอย่างเป็นทางการ

พระราชพิธีในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระราชดำริว่า พระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าได้ทำเป็นอย่างมีแบบแผนอยู่แล้ว แต่การพระราชพิธีลงสรงตั้งพระนามเจ้าฟ้าครั้งกรุงศรีอยุธยายังหาได้ทำเป็นแบบอย่างลงไม่ รวมทั้งผู้ใหญ่ที่เคยเห็นพระราชพิธีดังกล่าวก็แก่ชราเกือบจะหมดแล้ว เกรงว่าแบบแผนพระราชพิธีจะสูญไป

เมื่อปีวอก จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๗๔ พุทธศักราช ๒๓๕๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี และเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช (บุญรอด) เป็นผู้บัญชาการตั้งพระราชพิธีลงสรงพระบาทสมเด็จ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการใหญ่ เฉลิมพระนามาภิไธยจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า *“สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมุติเทววงศ์พงศ์อิศวรกษัตริย์ขัตติยราชกุมาร”*

พระราชพิธีในครั้งนี้ จึงนับเป็นพระราชพิธีลงสรงครั้งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ทรงเป็นพระอภิบาลเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ไปรับครอบครัวชาวมอญที่เมืองกาญจนบุรี

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พระเจ้าปดุงตั้งชาวพม่าคนหนึ่งลงมาเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ พม่าเจ้าเมืองเมาะตะมะคนนั้นเบียดเบียนพวกมอญให้ได้รับความเดือดร้อนต่าง ๆ ชาวมอญไม่มีกำลังพอจะต่อสู้พม่าได้ สมิงสอดเบาซึ่งเป็นหัวหน้าของชาวมอญในขณะนั้น จึงปรึกษากันเพื่อจะอพยพครอบครัวชาวมอญเข้ามาพึ่งพระบารมีพระเจ้ากรุงสยาม

ครั้นถึงปีกุน พุทธศักราช ๒๓๕๘ ชาวมอญที่เมืองเมาะตะมะถูกพม่ากดขี่หนักเข้า จึงพร้อมใจกันจับเจ้าเมืองกรมการพม่าฆ่าเสียแล้วพากันอพยพครอบครัวเข้ามาในพระราชอาณาจักร ทางเมืองตากบ้างทางเมืองอุไทยธานีบ้าง แต่โดยมากมาทางด่านพระเจดีย์สามองค์เข้าแขวงเมืองกาญจนบุรี

ทางเมืองกาญจนบุรีโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎฯ (นับพระชันษาโดยเรียงปี ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเยาว์อยู่ มีพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา) คุมไพร่พลสำหรับป้องกันชาวมอญ และเสบียงอาหารของพระราชทานออกไปรับครัวมอญทางหนึ่งโดยโปรดให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

เป็นผู้ใหญ่เสด็จกำกับไปด้วย โปรดให้มีเรือตั้งเสด็จสามคู่ และตำรวจหอกแห่เป็นพระเกียรติยศ ส่วนทางเมืองตากนั้นโปรดให้เจ้าพระยาอภัยภูธรที่สมุหนายกเป็นผู้ขึ้นไปรับ

โปรดให้ครอบครัวชาวมอญตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงเมืองประทุมธานีบ้าง (เข้าใจว่าเป็นปีเดียวกับที่มีการตั้งจังหวัด) เมืองนนทบุรีบ้าง เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง (อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ)

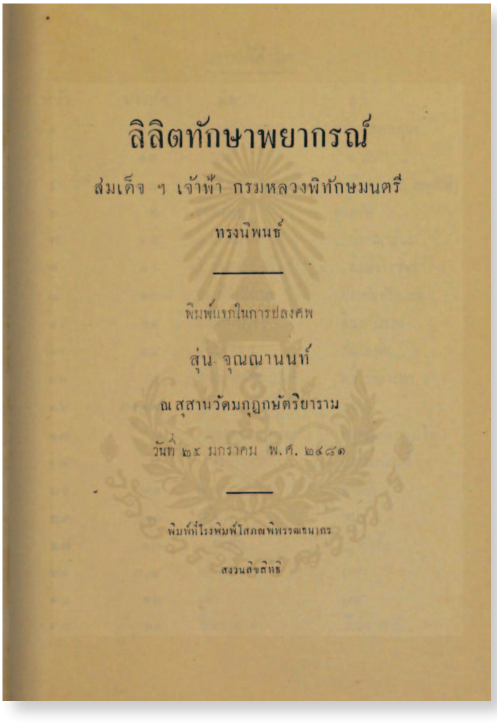
☙ ทรงเป็นที่สมมติพระอิศวรในพระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้ามงกุฎฯ

เมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๙ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุได้ ๑๓ พรรษา นับโดยเรียงปี ครบกำหนดโสกันต์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ตั้งพระราชพิธีโสกันต์เป็นการใหญ่ รุ่งขึ้นวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เวลาเช้า แห่มาโสกันต์บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เสร็จแล้วเสด็จไปสรงน้ำที่สระอโนดาต แล้วท่านอัครมหาเสนาบดีเสด็จขึ้นสู่พระมณฑปยอดเขาไกรลาส สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีรับที่สมมติพระอิศวรรับเสด็จ ทรงเครื่องต้นบนพระมณฑปยอดเขาไกรลาส เสร็จแล้วแห่เวียนเขาไกรลาสสามรอบแล้วแห่กลับ เวลาบ่ายแห่มาประทับนั่งที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท พร้อมกันเวียนเทียนสมโภชวันนั้นเวลาหนึ่ง วันที่เจ็ดจึงแห่พระเกศาไปลอยตามราชประเพณี

ทรงพระปรีชาสามารถด้านวิชาโหราศาสตร์

ในหลักศิลาจารึกหลักที่ ๔ และหลักที่ ๕ มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาลือไทยทรงเชี่ยวชาญในคัมภีร์สุริยยาตร์ เช่น ได้เปลี่ยนวันขึ้นต้นปีใหม่ ศักราชใหม่ โดยกำหนดวันขึ้นปีใหม่ เป็นวันเดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ และตัดปีเก่าให้สิ้นสุดลงในวันสิ้นเดือน ๔ (ผาลคุณานุต) ตามหลักที่นิยมกันในคัมภีร์สุริยยาตร์ นอกจากนั้น ในกำหนดพิธีการต่าง ๆ ที่จารึกในหลักศิลาดังกล่าว ยังได้คำนวณฤกษ์พระจันทร์ไว้ทุกตอนด้วย

พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาธรรมราชาลือไทยในวิชาโหราศาสตร์ที่ยังเหลืออยู่เป็นหลักฐานจนถึงปัจจุบันนี้ ได้ทรงไว้เป็นภาษาบาลี ก็มีอยู่ ๒ เรื่อง คือ ๑. ทกฺษาสงฺคหปกรณ ได้แก่ ตำราทักษาที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ๒. พระคัมภีร์จักรทีปนี ฉบับบาลี

ลิลิตทักษาพยากรณ์

สมเด็จ ฯ เจ้าฟ้า กรมหลวงพิทักษมนตรี

ทรงนิพนธ์

พิมพ์แรกในการปลงศพ

สุ่น จุณณานนท์

ณ สุสานวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

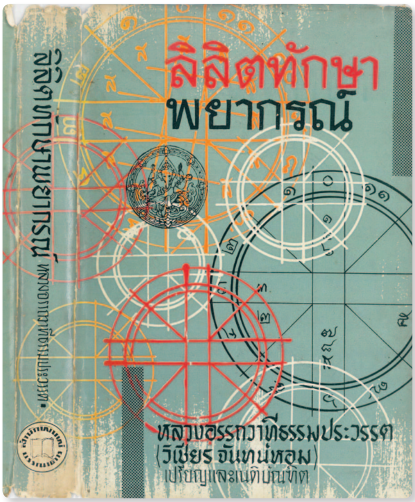
สงวนลิขสิทธิ

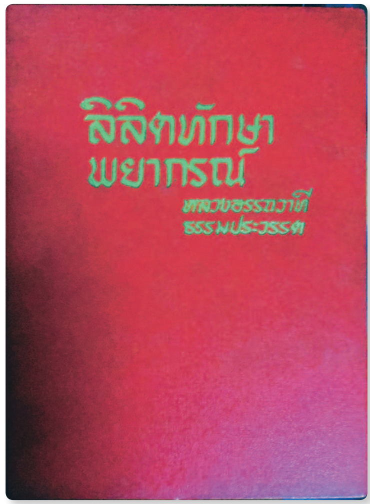
ล่วงมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ พระราชนิพนธ์ฉบับภาษาบาลีทั้งสองเรื่องดังกล่าวนี้ สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้ทรงถอดความเป็นภาษาไทยไว้เป็นกวีนิพนธ์เรื่องแรก เป็นลิลิตชื่อ **"ลิลิตทักษาพยากรณ์"** เป็น

ตำราทักษาของไทย ซึ่งมีกลวิธีพยากรณ์อย่างพิสดาร อันจัดเป็นของไทยโดยบริสุทธิ์ แม้จะมีส่วนคล้ายคลึงกับ “อัษโฎตรีทศา” ของภารตะก็ตาม แต่กฎเกณฑ์และศิลปะในการพยากรณ์ไม่ได้ใกล้เคียงกันแต่อย่างใด แม้ของพม่าหรือมอญก็เป็นคนละแบบ **จึงจัดว่าตำรานี้เป็นของคนไทยที่ค้นคว้ากลวิธีพยากรณ์ขึ้น เป็นแบบของเราโดยเฉพาะแบบหนึ่ง**

น่าเสียดาย เมื่อสำนักพิมพ์แห่งหนึ่งจัดพิมพ์ตำรา **“ลิลิตทักษาพยากรณ์”** ขึ้นใหม่เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๙ ปรากฏว่าปกหน้าที่เป็นปกอ่อนและปกเล่ม (ปกแข็ง) มิได้ปรากฏพระนามของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ผู้ทรงนิพนธ์เอกสารนี้ มีเพียงชื่อของผู้ที่ได้เคยขออนุญาตตรวจชำระและทำคำอธิบายเฉลิมลิขิตเพิ่มเติม โดยที่ท่านผู้มีชื่อนี้มิได้มีส่วนรู้เห็นด้วย เนื่องจากท่านได้เสียชีวิตไปก่อนที่สำนักพิมพ์จะได้ขออนุญาตจัดพิมพ์ในครั้งนี้

ส่วนตำราเล่มที่ ๒ สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้ทรงถอดเป็นคำฉันท์ ชื่อ **“จักรทีปนีคำฉันท์”** อันเป็นตำราหลักของไทยในภาคพยากรณ์ ตำราทั้งสองเล่มนี้ ถือเป็นปรมาจารย์ของโหรไทยทั่วราชอาณาจักร สำหรับผู้พยากรณ์ในระบบโหราศาสตร์ไทย

กล่าวกันว่า ในบั้นปลายพระชนม์ชีพของพระองค์ท่าน สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ได้มีพระอุตสาหะ

วิริยะแรงกล้า ทรงพระนิพนธ์พระคัมภีร์จักรทีปนีจากนัยอรรถภาษาบาลีเป็นพากย์ภาษาไทย และได้เรียบเรียงเป็นลำนำ อินทรวิเชียรฉันท์ กาพย์ฉบัง กาพย์สุรางคนางค์ โตฎกฉันท์ วสันตดิลกฉันท์ มีความไพเราะเป็นวรรณกรรมเอก ตามความเชี่ยวชาญในเชิงกวีของพระองค์ท่าน

ในวงการโหราศาสตร์ยกย่องพระองค์ว่า สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีพระปรีชาสามารถหลายด้าน และทรงเชี่ยวชาญในด้านโหราศาสตร์ชั้นโหร ถึงกับมีพระนามอยู่ในการกล่าวโองการไหว้ครูโหร

☙ ทรงพระปรีชาสามารถด้านงานไม้ดัด

ในหนังสือ “โครงตำราไม้ดัด” แต่งโดย หลวงมงคลรัตน์ (ช่วง ไกรฤกษ์) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในฐานะนายกราชบัณฑิตยสภา ได้ทรงนิพนธ์เป็นคำนำไว้ พอสรุปได้ดังนี้

การตกแต่งต้นไม้เป็นไม้ดัดรูปทรงต่าง ๆ สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นที่นิยมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน คือ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมา ด้วยพระองค์โปรดต้นไม้ดัดให้ปลูกไว้ในพระบรมมหาราชวัง ยังปรากฏอยู่รอบสนามหญ้าริมพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยจนทุกวันนี้ และปรากฏต่อมาว่า เมื่อถึงรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้านายตลอดจนข้าราชการก็ชอบเล่นต้นไม้ดัดกันมาก โดยชอบเล่นเป็นไม้ปลูกในกระถางเป็นพื้น แม้ในหนังสือบทกลอนซึ่งแต่งในรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ก็ชอบกล่าวถึงไม้ดัด เช่นกล่าวในเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง และตอน ขุนแผนพานางวันทองหนี เป็นต้น

แต่การเล่นไม้ดัดกันในสมัยนั้น ไม่มีใครแต่งเป็นหนังสือตำราไว้ หนังสือตำราต้นไม้ดัดเพิ่งมาเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ แต่งโดยหลวงมงคลรัตน์ (ช่วง ไกรฤกษ์) แต่งเป็นโคลงและเขียนรูปต้นไม้ดัดตามบัญญัติไว้ในตำรานั้น ตำราไม้ดัดจึงมีขึ้น

เนื้อหาตอนต้นของโคลง พอสรุปเป็นความหมายได้ว่า เรื่องไม้ดัดนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงกำหนดลักษณะไม้ดัดแบบต่าง ๆ ขึ้น และสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทรงจดจำลักษณะของไม้ดัดนี้ไว้ ต่อมาจึงได้ทรงสอนนายด้วงซึ่งเป็นข้าในกรมทรงใช้สอยเรื่องต้นไม้ดัด ครั้นสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีสิ้นพระชนม์แล้ว นายด้วงได้บวชเป็นพระภิกษุ หลวงมงคลรัตน์จึงได้ไปสืบถามเรื่องไม้ดัดจากพระภิกษุด้วง และเรียบเรียงขึ้นเป็นคำโคลง เพื่อจักให้ปรากฏอยู่ถาวรสืบต่อไป

พระองค์ท่านจึงถือเป็นเจ้านายพระองค์หนึ่งที่นิยมเล่นไม้ดัดและมีความชำนาญในการตกแต่งไม้ดัดตามตำราโบราณ ตามแบบที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงกำหนดไว้ ตำราไม้ดัดโบราณทั้ง ๙ แบบ ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงจดจำไว้และสืบทอดกันมาตามลำดับนี้ ถือเป็นหลักอ้างอิงที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา นักเล่นไม้ดัดทั้งหลายยังใช้ตำรานี้เป็นหลักในการเทียบเคียงมาจนถึงปัจจุบัน

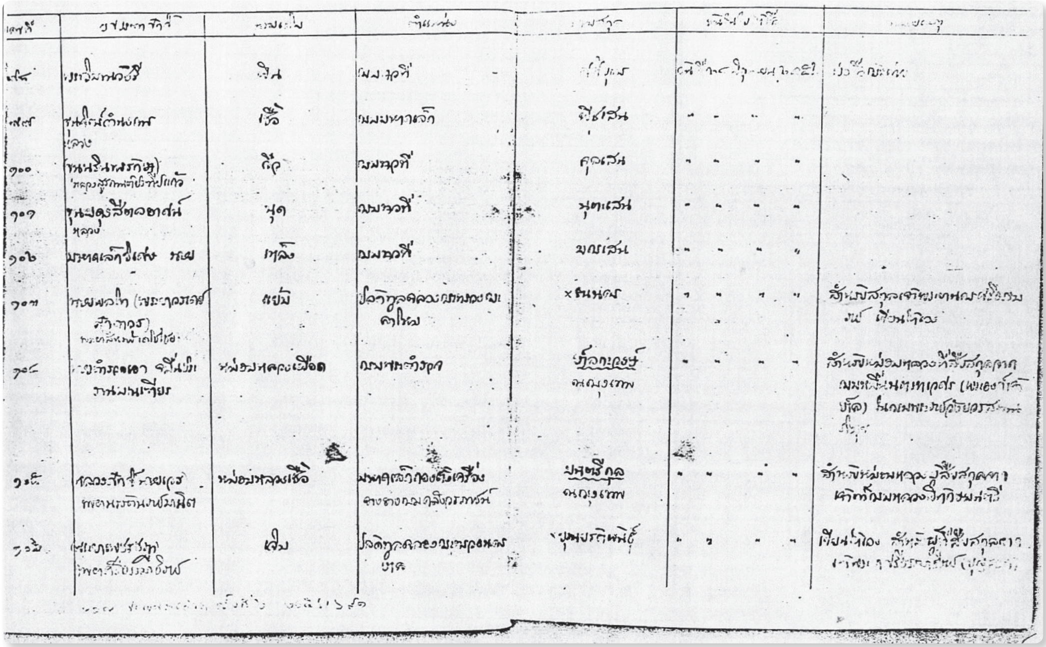

ท่านเจ้าคุณพระราชสิทธิสุนทร เจ้าอาวาสคลองเตยใน
กับผลงานไม้ดัดที่ได้ผดุงรักษาไว้

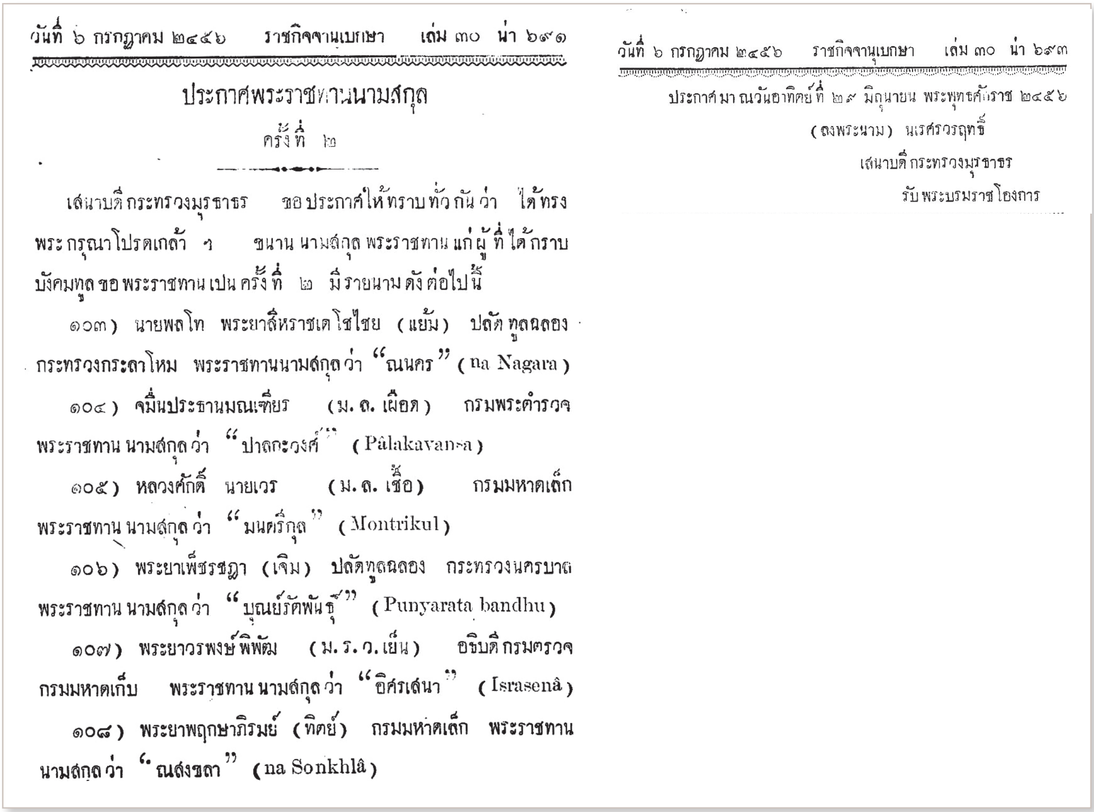
⚜ ทรงเป็นต้นราชสกุล "มนตรีกุล"

สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุ้ย กรมหลวงพิทักษมนตรี เป็นต้นราชสกุล "มนตรีกุล" ซึ่งเป็นหนึ่งใน ๖ ราชสกุลสาย "ปฐมวงศ์" หรือ "ปฐมบรมราชวงศ์"

ราชสกุล "มนตรีกุล (Montrikul)" นี้ หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล เป็นผู้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เพื่อใช้เป็นนามสกุลพระราชทานสำหรับหม่อมหลวงผู้สืบสกุลจาก "เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี" เป็นนามสกุลพระราชทานลำดับที่ ๑๐๕ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

* *ลายพระราชหัตถ์ของล้นเกล้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สำเนาจากหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี*

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ น่า ๖๙๑

ประกาศพระราชทานนามสกุล

ครั้งที่ ๒

เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขนานนามสกุลพระราชทานแก่ผู้ที่ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานเปนครั้งที่ ๒ มีรายนามดังต่อไปนี้

๑๐๓) นายพลโท พระยาสีหราชเดโชไชย (แย้ม) ปลัดทูลฉลองกระทรวงกระลาโหม พระราชทานนามสกุลว่า "ณนคร" (na Nagara)

๑๐๔) จมื่นประธานมณเฑียร (ม. ล. เผือด) กรมพระตำรวจ พระราชทานนามสกุลว่า "ปาลกะวงศ์" (Pâlakavansa)

๑๐๕) หลวงศักดิ์ นายเวร (ม. ล. เชื้อ) กรมมหาดเล็ก พระราชทานนามสกุลว่า "มนตริกุล" (Montrikul)

๑๐๖) พระยาเพ็ชรชฎา (เจิม) ปลัดทูลฉลอง กระทรวงนครบาล พระราชทานนามสกุลว่า "บุณย์รัตพันธุ์" (Punyarata bandhu)

๑๐๗) พระยาวรพงษ์พิพัฒ (ม. ร. ว. เย็น) อธิบดีกรมตรวจ กรมมหาดเล็ก พระราชทานนามสกุลว่า "อิศรเสนา" (Israsenâ)

๑๐๘) พระยาพฤกษาภิรมย์ (ทิตย์) กรมมหาดเล็ก พระราชทานนามสกุลว่า "ณสงขลา" (na Sonkhlâ)

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ น่า ๖๙๓

ประกาศมา ณวันอาทิตย์ที่ ๒๙ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

(ลงพระนาม) นเรศรวรฤทธิ์

เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร

รับพระบรมราชโองการ

⚜ พระพุทธรูปประจำพระองค์

อนึ่ง นอกจากพระพุทธรูปสำคัญที่บรรจุพระอังคารของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ซึ่งอยู่ที่วัดสัมพันธวงศ์แล้ว ยังมีพระพุทธรูปอันมีคุณค่าประจำพระองค์สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เป็นปางประทานอภัย หรือปางห้ามสมุทร พร้อมฉัตรแก้ว พระพุทธรูปทองคำลงยาสีและแก้วเจียระไน ศิลปะรัตนโกสินทร์ ระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗ – ๒๓๙๔ สร้างสององค์ ซึ่งกรมศิลปากรนับเป็นศิลปะชิ้นเอกของชาติ ขณะนี้ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

*ภาพพระพุทธรูปประจำพระองค์ทั้งสองภาพนี้ได้พิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารศิลปากรปีที่ ๕๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๔๕๗ เป็นลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากร ได้อนุญาตให้ผู้จัดทำหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" ฉบับนี้นำมาเผยแพร่ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์
โดยมีพระพุทธรูปประจำพระองค์สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี อยู่ด้านข้างทั้งสองข้าง

⚜ พระโอรส - พระธิดา

พระประวัติส่วนพระองค์ที่สืบค้นได้คือ สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี มีชายานามว่า **หม่อมทองอยู่ (หรือนาก)**

พระโอรสและพระธิดาของสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทั้ง ๓๗ องค์ เป็นหม่อมเจ้าชาย ๑๕ องค์ และหม่อมเจ้าหญิง ๒๒ องค์ ซึ่งได้คัดพระนามมาจากหนังสือพระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า ในพระราชวงศ์จักรี (โดยได้รับอนุญาตจากคุณรัชนี ทรัพย์วิจิตร ผู้ค้นคว้าเรียบเรียง) มีดังนี้

๑. หม่อมเจ้าหญิงใหญ่ สิ้นชีพิตักษัยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ

๒. หม่อมเจ้าหญิงงิ้ว พระราชทานเพลิง ณ วัดอรุณราชวราราม พ.ศ. ๒๔๑๐

๓. หม่อมเจ้าชายนุช

๔. หม่อมเจ้าหญิงเครือวัน สิ้นชีพิตักษัยในสมัยรัชกาลที่ ๓

๕. หม่อมเจ้าหญิงเรณู ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๔

๖. หม่อมเจ้าชายพลับ ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ สิริชันษา ๘๗ ปี

๗. หม่อมเจ้าหญิงยิ้ม ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๕

๘. หม่อมเจ้าหญิงองุ่น ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๖ สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ สิริชันษา ๗๒ ปี

๙. หม่อมเจ้าหญิงสำอาง ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ สิริชันษา ๖๘ ปี

๑๐. หม่อมเจ้าหญิงสังวาลย์ พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ พ.ศ. ๒๔๑๐

๑๑. หม่อมเจ้าหญิงกำพร้า

๑๒. หม่อมเจ้าหญิงไม่ปรากฏพระนาม (ในหม่อมมารดาชุ่ม) สิ้นชีพิตักษัยในสมัยรัชกาลที่ ๓

๑๓. หม่อมเจ้าหญิงประดับ ประสูติ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๘ พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๙

๑๔. หม่อมเจ้าหญิงปริก (บางแห่งว่าพระนามหม่อมเจ้าปรก)

๑๕. หม่อมเจ้าหญิงพนม สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕

๑๖. หม่อมเจ้าชายโต ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๗ สิริชันษา ๖๔ ปี

๑๗. หม่อมเจ้าชายบุตร ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๔

๑๘. หม่อมเจ้าชายพยอม ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๘ สิริพระชันษา ๕๓ ปี มีโอรส คือ หม่อมราชวงศ์โต (หม่อมภารตราชา) มีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมราชนิกุล

๑๙. หม่อมเจ้าหญิงพลอย ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๒ สิริชันษา ๗๕ ปี

๒๐. หม่อมเจ้าหญิงไม่ปรากฏพระนาม

๒๑. หม่อมเจ้าชายภุมเรศ

๒๒. หม่อมเจ้าชายไม่ปรากฏพระนาม

๒๓. หม่อมเจ้าชายหนู ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๙ สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ สิริชันษา ๖๓ ปี

๒๔. หม่อมเจ้าหญิงพริ้ง พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๘

๒๕. หม่อมเจ้าคุม (สสช.หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๔ จ.ศ. ๑๒๑๔ เลขที่ ๕๕/๓๒ สมุดไทยดำว่า หม่อมเจ้าชุมพล) พระราชทานเพลิง ณ วัดระฆังโฆสิตาราม พ.ศ. ๒๓๙๕

๒๖. หม่อมเจ้าชายหนูแขก (สสช.จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ จ.ศ. ๑๒๑๒ เลขที่ ๑๗๔ สมุดไทยดำว่า หม่อมเจ้าหนูแข) พระราชทานเพลิง ณ วัดดุสิดาราม พ.ศ. ๒๓๙๖

๒๗. หม่อมเจ้าหญิงหรุ่น (ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ. ๑๒๒ หน้า ๘๒๖ ว่า หม่อมหญิงหรุ่ม) สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖

๒๘. หม่อมเจ้าหญิงเข็ม (บางแห่งว่าเขม) ประสูติประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๓ - พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๕ พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

๒๙. หม่อมเจ้าอำไภย สิ้นชีพิตักษัยก่อน พ.ศ. ๒๓๙๓

๓๐. หม่อมเจ้าชายแบน ราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. ๒๔๗๕ หน้า ๑๑๐๘ และเรื่องสักวาเล่นที่ท้องพรหมมาศ หน้า (ฉ) ว่าเป็นพระอัยกา (ปู่) ของหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ พระราชทานเพลิง ณ วัดสระเกศ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

๓๑. หม่อมเจ้าหญิงประภา สิ้นชีพิตักษัยก่อน พ.ศ. ๒๓๙๓

๓๒. หม่อมเจ้าชายช้อย

๓๓. หม่อมเจ้าหญิงไม่ปรากฏพระนาม (ในหม่อมมารดาเอี่ยม)

๓๔. หม่อมเจ้าหญิงสุด (หสช.จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ ไม่ปรากฏศักราช เลขที่ ๔๒ สมุดไทยดำว่า หม่อมเจ้าสุก) ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ สิริชันษา ๗๙ ปี พระราชทานเพลิง ณ วัดดุสิดาราม เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔

๓๕. หม่อมเจ้าหญิงหนูแม้น สิ้นชีพิตักษัยเมื่อเดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๔๒๕

๓๖. หม่อมเจ้าหญิงอ่อน สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๘

๓๗. หม่อมเจ้าชายเปลี่ยน สิ้นชีพิตักษัยเมื่อเดือน ๙ ขึ้น ๑๑ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๒๑

☙ สิ้นพระชนม์

ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ประชวรเป็นพระยอดในพระศอมาตั้งแต่เดือน ๓ ปีมะเส็ง ตรีศก จุลศักราช ๑๑๘๓ พุทธศักราช ๒๓๖๔ ประชวรต่อเนื่องมาและสิ้นพระชนม์ในวันจันทร์ เดือน ๗ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๘๔ เวลาเช้า ๕ โมง ๔ บาท ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๖๕ พระชันษา ๕๒ ปี

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระเกียรติยศแด่ สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เป็นอเนกประการ ได้พระราชทานพระโกศทองใหญ่ให้ทรงพระศพ ทั้งยังโปรดให้สร้างพระเมรุพระราชทานเพลิงพระศพ ณ ท้องสนามหลวง เมื่อเดือน ๓ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ศกเดียวกันกับการสิ้นพระชนม์

หลังจากนั้นต่อมาอีก ๒ ปีเศษ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็เสด็จสวรรคตสิ้นรัชกาล

พระมหาสำรวย นาควโร (บานชัยภูมิ)
วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
และ นางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
ผู้สรุปพระประวัติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์
และสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทเอกสาร

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) เรียบเรียง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจชำระและทรงพระนิพนธ์อธิบาย พิมพ์ครั้งที่ ๖ โดย กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๑

- พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับพระจักรพรรดิพงษ์เจ้ากรม ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘ (น. ๖๗ - ๘๕) พระยาศรีภูริปรีชา (กมล สาลักษณ์) พิมพ์แจกในงานศพคุณหญิงศรีภูริปรีชา (พึ่ง) ภริยา พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ณ ถนนรองเมือง ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๖๐

- พระประวัติต้นราชสกุลวงศ์ที่สืบตรงจากสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ (ราชินีกุล รัชกาลที่ ๔) รวบรวมโดย ม.ล.ประมวลมาศ อิศรางกูร พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายจิตติ อิศรางกูร ณ อยุธยา ณ เมรุวัดระฆังโฆสิตาราม ๙ พฤษภาคม ๒๕๐๙ โรงพิมพ์มิตรไทย พระนคร

- เชื้อเจ้า เล่ม ๑ โดย สมประสงค์ ทรัพย์พาลี สำนักพิมพ์ ๒๓๒๕ พ.ศ. ๒๕๕๗

- ราชสกุลพระบรมราชวงศ์จักรี พิมพ์ครั้งที่ ๑ โดย บรรเจิด อินทุจันทร์ยง โรงพิมพ์องค์การค้าของคุรุสภา พ.ศ. ๒๕๓๙

- หนังสือตำนานและประวัติโดยสังเขปของวัดสัมพันธวงศ์ คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในการสมโภชหิรัณยบัฏ พระมหารัชชมังคลาจารย์ พ.ศ. ๒๕๐๗

- หนังสืออนุสรณ์งานวันอดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ ปีที่ ๗๐ พ.ศ. ๒๕๓๐

- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑ (ตอนพงศาวดารมอญพม่า) สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา สมเด็จพระมาตุจฉา มีรับสั่งให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณรวบรวมพิมพ์ เมื่อทรงบำเพ็ญพระกุศล ในงานศพหม่อมเจ้าดนัยวรนุช ท.จ. พ.ศ. ๒๔๕๗ พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ณ สพานยศเส กรุงเทพฯ

- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๔ จดหมายเหตุเรื่องปราบฮ่อ พระเจ้าบรมวงศเธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเรียบเรียง สำหรับพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต ฯ (ม.ร.ว. อรุณ ฉัตรกุล ณ กรุงเทพ) เสนาบดีกระทรวงกลาโหม แล ราชองครักษพิเศษ ณ พระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ

- ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๕ เรื่องสถานที่แลวัดถุ ซึ่งสร้างในรัชกาลที่ ๔ นายเชี้ยง กรรณสูตร พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณบิดา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ

- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘๐ จดหมายเหตุฟอร์บัง พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี สี่แยกราชวิถี ถนนสามเสน พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๗

- ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาคปกิรณกะ ส่วนที่ ๑ ฉบับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า พระบรมราชเทวี โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าวทรงกันดาน (เจ้าจอมมารดาหุ่น รัชกาลที่ ๔) เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗ พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ กรุงเทพฯ

- ประชุมพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ คัดจากฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖ พลโท พระยาสีหราชฤทธิไกร มสม, ทจว, ภช, รรป ๓, รจม, พิมพ์ครั้งแรกแจกในงานปลงศพสนองคุณมารดา พ.ศ. ๒๔๖๐, ภายหลังได้ปรับปรุงและขยายความขึ้นเป็นหนังสือเรื่อง "ไทยรบพม่า"

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชชกาลที่ ๒ พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ปีมะโรง อัฐศก พ.ศ. ๒๔๕๙ พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ณ สพานยศเส กรุงเทพฯ

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชชกาลที่ ๓ ฉะบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ พิมพ์แจกเปนที่ระลึก ในงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านผู้หญิงวงษานุประพัทธ์ (ตาด สนิทวงศ์ ณ อยุธยา) วันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ

- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๙๔–๒๔๑๑ ฉะบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงธรรมสารเนติ (อบ บุนนาค) วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗ ณ วัดประยูรวงศาวาส พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร

- ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓๓ บุรพภาคพระธรรมเทศนา เฉลิมพระเกียรดิพระบาทสมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระวิมาดาเธอ ฯ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา โปรดให้พิมพ์ในงานพระชนมายุสมมงคล เมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๔๖๙ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ

- ธรรมเนียมราชตระกูลในกรุงสยาม พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะพระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหาร พิมพ์อุทิศถวายส่วนกุศล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ ณ พระเมรุสุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑

- ความทรงจำ พระนิพนธ์ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๕

- นิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๔๒๑ ปีที่ ๔๗ ประจำวันอังคารที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๔๔ บทความ-สารคดี เรื่อง "พระสัมพันธวงศ์เธอ" โดย จุลลดา ภักดีภูมินทร์

- นิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๔๒๒ ปีที่ ๔๗ ประจำวันอังคารที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔ บทความ-สารคดี เรื่อง "พิทักษ์มนตรี – พิทักษ์เทเวศน์" โดย จุลลดา ภักดีภูมินทร์

- บทความคอลัมน์ "พระพุทธรูปประจำพระองค์สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี : ของชิ้นเอกในกรมศิลปากร" นิตยสารศิลปากร ปีที่ ๕๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

- คำศัพท์ที่เกี่ยวกับงานพระราชพิธีพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. ๒๕๕๙

- พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พุทธศักราช ๒๔๕๖ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๒๙ หน้า ๒๘๓ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๔๕๕ (ประกาศวันที่ ๒๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๕)

- ประกาศพระราชทานนามสกุล ครั้งที่ ๒ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๓๐ หน้า ๖๙๑ วันที่ ๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

- วิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาความสอดคล้องของหลักการพยากรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและวิชาโหราศาสตร์ไทย" โดยนางกฤติกาวลัย หิรัญสิ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๔

- บทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันจันทร์ที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗

- ชีวิตของประเทศ เล่ม ๑ โดยวิษณุ เครืองาม สำนักพิมพ์มติชน พ.ศ. ๒๕๕๙

- ประวัติวัดเขมาภิรตาราม ผู้แต่ง หลวงวิจิตรวาทการ สำนักพิมพ์พระจันทร์ กรุงเทพฯ พิมพ์แจกในงานทอดกฐินพระราชทาน พ.ศ. ๒๔๗๗

- โคลงตำราไม้ดัด หลวงมงคลรัตน (ช่วง ไกรฤกษ) แต่ง พระเจ้าพี่นางเธอพระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เสวกตรีพระยาราชสัมภารากร (ชม ไกรฤกษ) ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๗๒ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ

- เทศนาพระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะธรรมยุตจัดพิมพ์ในโอกาสฉลอง ๒๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๕๔๗

- ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๘ พระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช และพระราชพิธีอาพาธพินาศ ครั้งรัชกาลที่ ๑ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พิมพ์แจกในงานศพ เสวกเอก พระยาสมบัตยาธิบาล (สาย สายะเสวี) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓

- พระอนุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้าในพระราชวงศ์จักรี โดย พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี และ รัชนี ทรัพย์วิจิตร สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๑๙๙๑ กรุงเทพฯ พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๙

- หนังสือพระอารามหลวง เล่ม ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๑ โดย พิสิฐ เจริญสุข กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

- เจ้านายพระชันษายืนในพระราชวงศ์จักรี พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สำนักพิมพ์อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๓๐

- หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ตาด วรวรรณ พระมารดา พระนางเธอลักษมีลาวัณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันจันทร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๔

- หนังสือ "ราชรถ ราชยาน ในพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ" กรมศิลปากร สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙

แหล่งข้อมูลออนไลน์

- เว็บไซต์ เล่าเรื่อง วัดสัมพันธวงศ์

  https://sites.google.com/site/watsamphan2562/other_pitakmontri/pitakmontri

- พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระนางสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑

  หอพระสมุดวชิรญาณ

  http://vajirayana.org/

- สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก
- พระอัครชายา (หยก)
- พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
- สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์
- เงิน_แซ่ตัน
- สมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี
- พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา
- พระตำหนักแดง
- พงศาวดาร
- ราชสกุล
- การเฉลิมพระยศเจ้านาย

- รายพระนามเจ้านายที่ได้รับการเฉลิมพระยศในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
- วัดศรีสุดารามวรวิหาร
- วัดกาญจนสิงหาสน์ วรวิหาร

http://th.wikisource.org/wiki

- พระราชวังพญาไท เรื่องนามสกุลพระราชทาน

http://www.phyathaipalace.org/นามสกุลพระราชทาน/namenorse.html

- ประวัติสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

http://203.155.220.217/samphanthawong/HispSPDO.html

- พระราชประวัติรัชกาลที่ ๔ จัดทำโดย สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

http://3king.lib.kmutt.ac.th/King4_200/main.html

- พระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการตั้งเจ้าต่างกรม

http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=rattanakosin225&month=07-06-2007&group=2&gblog=60

- ประวัติวัดเทวราชกุญชร

http://watdevaraj.org/recruiting/

- ท่องวัดผ่านเว็บ : วัดกัลยาณมิตร

http://www.resource.lib.su.ac.th/web-temple/index.php?option=com_content&view=article&id=41&Itemid=38

- วัดใหญ่ศรีสุพรรณและวัดหิรัญรูจี เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระบรมราชนิกุลแห่งราชวงศ์จักรี

http://library.bsru.ac.th/arcbs/images/content/37_cover_20150902_150801.pdf

- วัดไทย : วัดหิรัญรูจี วรวิหาร

http://watthaiapp.6te.net/wathirunruje.html

- ศิลปวัฒนธรรม : เจาะลึกพระราชวังเดิมของพระเจ้าตาก จากที่ประทับถึงยุคกองทัพเรือกว่า 30 ปีก่อน

http://www.silpa-mag.com/history/article_42872

ข้อมูลภาพถ่าย

- ภาพต่าง ๆ ของสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ปรากฏในหนังสือนี้ได้รับการตรวจสอบพร้อมกับได้รับการอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากรเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สำหรับหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" ที่พิมพ์ในครั้งแรกนี้

- ภาพต่าง ๆ ของวัดสัมพันธวงศ์ วรวิหาร วัดศรีสุดาราม วรวิหาร วัดหิรัญรูจี วรวิหาร วัดรัชฎาธิษฐาน ราชวรวิหาร วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร วัดคลองเตยใน และวัดเขมาภิรตาราม ราชวรวิหาร ได้รับการอนุญาตจากท่านเจ้าอาวาสของวัดดังกล่าว เพื่อนำใช้ประโยชน์สำหรับหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" ที่พิมพ์ในครั้งแรกนี้

ระเบียนรายพระนาม
รายนาม พระประวัติ
ประวัติ ผลงาน และสาแหรก
ผู้สืบสายราชสกุลมนตรีกุล

ระเบียนรายพระนาม รายนาม พระประวัติ ประวัติ ผลงาน และสาแหรกผู้สืบสายราชสกุลมนตรีกุล

- เฉพาะระเบียนได้ลงรายพระนาม/รายนามถึงหม่อมหลวง

- ส่วนสาแหรกผู้สืบสายราชสกุลได้ลงรายนามทุกท่าน

- การจัดเรียงสาแหรก ได้นับเลข ๑. ที่หม่อมหลวง เพื่อให้ฐานของข้อมูลเท่ากันทุกครอบครัว

⚘ พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา (หม่อมเจ้าพยอม มนตรีกุล)

พระประวัติและผลงาน

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา

(หม่อมเจ้าพยอม มนตรีกุล)

+ ไม่มีข้อมูล

- **พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล)**

  พันตรี หม่อมภารตราชา

  (หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล)

  ประวัติและผลงาน

⚘ หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

พระประวัติ

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

+ หม่อมกระจาด

- ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล
- หม่อมราชวงศ์เสงี่ยม มนตรีกุล
- หม่อมราชวงศ์แพ มนตรีกุล และ
- หม่อมราชวงศ์งาม มนตรีกุล

(สามท่านหลังนี้ไม่มีข้อมูล)

- **ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล**

ประวัติและผลงาน

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล

+ ท่านยิ้ม สิริวันต์

- หม่อมหลวงตาด มนตรีกุล (วรวรรณ)
- หม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล (วรวรรณ)
- หม่อมหลวงโต มนตรีกุล และ หม่อมหลวงเต่า มนตรีกุล

(สองท่านหลังไม่มีข้อมูล)

- หม่อมหลวงตาด มนตรีกุล (วรวรรณ)

ชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

ประวัติและผลงาน

- พระนางเธอลักษมีลาวัณ

พระประวัติและผลงาน

- ท่านผู้หญิงวรรณพิมล (เกษมศรี)

วรวรรณ (สรเทศน์)

ประวัติและผลงาน

- หม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล (วรวรรณ)

    ชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

ประวัติและผลงาน

- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
- หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

  พระประวัติและผลงาน

- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

  \+ หม่อมเจ้าพิบูลย์เบ็ญจางค์ กิติยากร

  - หม่อมราชวงศ์วิบุลยเกียรติ วรวรรณ

    หม่อมราชวงศ์วิบุลยเกียรติ วรวรรณ

    ประวัติและผลงาน

    หม่อมราชวงศ์วิบุลยเกียรติ วรวรรณ

    \+ หม่อมราชวงศ์ทิพภากร อาภากร

    - หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ
    - หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ
    - หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ

      ประวัติและผลงาน

    - หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ

      ประวัติและผลงาน

■ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

+ หม่อมพร้อยสุพิณ บุนนาค

• ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

ประวัติและผลงาน

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

+ อดีตเอกอัครราชทูต จิตริก เศรษฐบุตร

■ หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ

พระประวัติและผลงาน

• ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล

+ คุณอ้วนฯ

หม่อมหลวงเตาะ มนตรีกุล

หม่อมหลวงตองอ่อน มนตรีกุล

หม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล

หม่อมหลวงเตาะ มนตรีกุล

+ นายสำเนียง โกมารชุน

หม่อมหลวงตองอ่อน มนตรีกุล

+ เรืออากาศเอกทองใบ โพวาทอง

หม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล

+ น.ส.ทองอยู่ ปอประเสริฐ

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

+ ไม่มีข้อมูล

- **หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล**

หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล

+ หม่อมราชวงศ์สงบ วัชรีวงศ์

คุณหญิง หม่อมหลวงดนตรี มนตรีกุล

หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

คุณหญิง หม่อมหลวงดนตรี มนตรีกุล

+ พันเอก พระยาเทพสงคราม (สิน อัคนิทัต)

หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

ประวัติและผลงาน

หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

+ น.ส.เครือวัลย์ ชีวกานนท์

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

ประวัติและผลงาน

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

+ น.ส.เพียงแข สุวรรณทัต

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

+ น.ส.สงวนศรี ชูปรีชา

หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล

+ คุณวาส กลิ่นจำปา

- หม่อมหลวงละออศรี มนตรีกุล
- หม่อมหลวงจรัสศรี มนตรีกุล
- หม่อมหลวงจรัล มนตรีกุล
- หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล
- หม่อมหลวงอุลิต มนตรีกุล

- หม่อมหลวงละออศรี มนตรีกุล
    + นายวิทยา ชัชวัชวิมล
- หม่อมหลวงจรัสศรี มนตรีกุล
    + น.ส.ชูวรรณ เปลี่ยนสายสืบ
- หม่อมหลวงจรัล มนตรีกุล
    + น.ส.มาลี แซ่ปึง
- หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล
    + นางเกษม ปากเพรียว
- หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล
    + น.ส.ทัศนีย์ สัจจะเวทะ
- หม่อมหลวงอุลิต มนตรีกุล
    + นางสมบุญ เขียวแสงไสย์

❧ **หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล**

+ ไม่มีข้อมูล

- **พันตรี หลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล)**

พันตรี หลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล)

ประวัติและผลงาน

พันตรี หลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล)

+ ไม่มีข้อมูล

❀ หม่อมหลวงสนิท มนตรีกุล

❀ หม่อมหลวงถนอม มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

❀ หม่อมหลวงสนิท มนตรีกุล

+ นายบ๊วย ณ คลองโคน

❧ หม่อมเจ้า..........(ไม่มีข้อมูล)

- **หลวงสากลกิจประมวล (หม่อมราชวงศ์เฉลิม มนตรีกุล)**

หลวงสากลกิจประมวล(หม่อมราชวงศ์เฉลิม มนตรีกุล)

+ น.ส.ภูลฯ

❀ พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

ประวัติและผลงาน

(ชื่อภริยาได้เรียงตามลำดับตัวอักษร) :

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

+ น.ส.ช้อย สุวรรณเทศ

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

+ น.ส.บุญรอดฯ

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

+ น.ส.เล็กฯ

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

+ หม่อมหลวงสุดจิตร อิศรางกูร

หม่อมเจ้า..........(ไม่มีข้อมูล)

- **หม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล**

หม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล

+ ไม่มีข้อมูล

หม่อมหลวงสมร (ช้อย) มนตรีกุล

หม่อมหลวงเล็ก (เช้า) มนตรีกุล

หม่อมหลวงสมร (ช้อย) มนตรีกุล

+ พันตำรวจโท หลวงศัตรูสลาย (สาย โหละสุต)

หม่อมหลวงเล็ก (เช้า) มนตรีกุล

+ พันตำรวจโท หลวงศัตรูสลาย (สาย โหละสุต)

⚜ หม่อมเจ้า..........(ไม่มีข้อมูล)

- **หม่อมราชวงศ์หนู มนตรีกุล**

  หม่อมราชวงศ์หนู มนตรีกุล

  \+ น.ส.นวมฯ

  - หม่อมหลวงทองแถม มนตรีกุล
  - หม่อมหลวงทองแดง มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

  - หม่อมหลวงทองแถม มนตรีกุล

    \+ น.ส.บุญเรือง จินดาพงษ์

⚜ หม่อมเจ้า..........(ไม่มีข้อมูล)

- **หม่อมราชวงศ์..............(ไม่มีข้อมูล)**

  - หม่อมหลวงสร มนตรีกุล

  - หม่อมหลวงสร มนตรีกุล

    \+ น.ส.พวง บุนนาค

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา
(หม่อมเจ้าพยอม มนตรีกุล)

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา**
(หม่อมเจ้าพยอม มนตรีกุล)

พระประวัติและผลงาน

เป็นพระโอรสในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี (เจ้าฟ้าจุ้ย) ประสูติเมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๕ ทรงดำรงยศเป็นหม่อมเจ้า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระเมตตาทรงสถาปนาเป็นพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา ขึ้นเป็นเจ้าต่างกรม เมื่อวันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีฉลู เบญจศก ศักราช ๑๒๑๕ (๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๓๙๖) ปรากฏตามคำประกาศว่า

“.......ด้วยทรงมีพระราชดำริว่าหม่อมเจ้าพยอมเปนหม่อมเจ้าผู้ใหญ่ ในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีเปนพระโอรสในสมเด็จพระบรมราชมาตาหัยกีในกรมสมเด็จพระศรีสุดารักษ์ และเปนพระกนิษฐาธิบดีอันสนิทในกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ บรมราชชนนีด้วย และสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีได้มีพระเดชพระคุณเปนอุปการ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเยาว์มาด้วยอาการที่ควรนับว่าเป็นคุณต่าง ๆ

บัดนี้ทรงภรึกถึงพระเดชพระคุณเป็นอันมากยังทรงหาลืมไม่ หม่อมเจ้าพยอมก็ทรงพระสติปัญญาเปนช่างชาญฉลาดในกิจการงารต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงใช้สอยในการช่างทำสิ่งของต่าง ๆ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฉลองพระเดชพระคุณมา...”

โดยมีพระนามจาฤกพระสุพรรณบัฏคือ

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา มุสิกนาม จงเจริญพระชนมายุ วรรณ สุข พละ ปฏิภาณ สิริสวัสดิ์ ทุกประการ เทอญ

ปรากฏรายละเอียดจากเอกสารจดหมายเหตุเรื่อง ทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์กรุงรัตนโกสินทร์ ที่ได้ถ่ายแบบมาดังนี้

กรมหมื่นมนตรีรักษา

จาฤกพระสุพรรณบัฏ

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา มุสิกนาม จงเจริญพระชนมายุ วรรณ สุข พละ ปฏิภาณ สิริสวัสดิ์ ทุกประการ เทอญ

ใบกำกับพระสุพรรณบัฏ

ให้หม่อมเจ้าพยอม ในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี เปนกรม มีพระนามตามจาฤกไว้ในพระสุพรรณบัฏนั้นแล้ว

	เจ้ากรม	เปนหมื่นมนตรีรักษา	
ให้ทรงตั้ง	ปลัดกรม	เปนพันปรีชาชาญรณ	ตั้งแต่ ณ วัน ๒ ฯ๗ ๑๑ ค่ำ ปี
	สมุห์บาญชี	เปนพันสกลสังกัด	

ฉลูเบญจศก ศักราช ๑๒๑๕[๑]

๑ ตรงกับ วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๖

คำประกาศ

ศุภมัสดุ พระพุทธสาสนกาล เปนอดีตภาคล่วงแล้ว ๒๓๙๖ พรรษา ปัตยุบันกาลพฤษภสังวัจฉระอาสยุชมาส กาฬปักษ์สัตตะมีดิถีสสิวาร บริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ ฯลฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่า หม่อมเจ้าพยอมเปนหม่อมเจ้าผู้ใหญ่ในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ๆ เปนพระโอรสในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกี ในกรมสมเด็จพระศรีสุดารักษ์ แลเปนพระกนิษฐาธิบดีอันสนิทในกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์บรมราชชนนีด้วย แลสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ได้มีพระเดชพระคุณเปนอุปการ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่ยังทรงพระเยาว์มาด้วยอาการที่ควรนับว่าเปนคุณต่าง ๆ บัดนี้ทรงรฦกถึงพระเดชพระคุณเปนอันมากยังหาทรงลืมไม่ หม่อมเจ้าพยอมก็ทรงพระสติปัญญาเปนช่างชาญฉลาดในกิจการงารต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงใช้สอยในการช่างทำสิ่งของต่าง ๆ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฉลองพระเดชพระคุณมา ได้ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงพระราชทานเครื่องยศแลเบี้ยหวัดเงินเดือนเหมือนพระองค์เจ้า แต่ยังหาได้เลื่อนเปนเจ้าต่างกรมไม่ ครั้งนี้หม่อมเจ้าพยอมก็มีชนมายุเปนผู้ใหญ่ควรเปนที่เคารพ แลปกครองรักษาเปนที่พึ่งแก่หม่อมเจ้า ในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีทุกองค์ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในได้ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสสั่งให้สถาปนาหม่อมเจ้าพยอม เปนพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา มุสิกนาม เจริญพระชนมายุ วรรณ สุข พละ ปฏิภาณสิริสวัสดิ์ ให้มีอิศริยยศโดยสมควรฐานานุศักดิ์ ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณให้เปนอันเชิดชูเกียรติยศ ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกี กรมสมเด็จพระศรีสุดารักษ์ แลกรมพระศรีสุริเยนทรามาตย์บรมราชชนนีแลสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ให้ปรากฏไปในภายหน้า

แลทรงพระกรุณาให้ทรงตั้ง

เจ้ากรม	เปนหมื่นมนตรีรักษา	ทำราชการฉลอง
ปลัดกรม	เปนพันปรีชาชาญรณ	
สมุห์บาญชี	เปนพันสกลสังกัด	

พระเดชพระคุณสืบต่อไป เทอญ

**พระวงศ์เธอ ตามเว็บไซต์วัดสัมพันธวงศ์ได้นำเสนอเหตุผลว่าเป็นการบัญญัติคำนำพระนามขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๔ พอจะประมวลได้ดังนี้

> ในประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาคปกิรณกะ ส่วนที่ ๑ ฉบับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า พระบรมราชเทวี ได้บันทึกเรื่องเหตุผลในการขนานคำนำหน้าพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ มีเนื้อโดยสรุปว่า คำนำหน้าพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ที่บัญญัติขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๔ คือ พระบรมวงศ์เธอ พระราชวรวงศ์เธอ พระบวรวงศ์เธอ พระวรวงศ์เธอ พระสัมพันธวงศ์เธอ พระวงศ์เธอ มีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบรมวงศานุวงศ์ รวมถึงการการกล่าวถึงพระบรมวงศานุวงศ์ดูไม่ต่ำศักดิ์และฟังดูไม่ห่างเหินเกินไป ทั้งไม่ให้เกิดความสับสนเมื่อเปลี่ยนรัชกาล โดยยกเหตุคำนำพระนามของพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ นั้น คำเรียกคำนำพระนามตามบรรดาศักดิ์เริ่มหายไป ดูห่างเหินไปเรื่อยๆ
>
> ฯลฯ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว จึงทรงบริจาคทรัพย์เป็นจำนวนวนมากหลายร้อยชั่งเพื่อปฏิสังขรณ์วัดเขมา และพระราชทานนามว่า วัดเขมาภิรตาราม อันเป็นวัดโบราณสืบต่อมาจากสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ กรุงศรีอยุธยา มีอายุนานมากกว่า ๕๐๐ ปี เดิมชื่อว่าวัดเขมา หรือวัดเข็นมา ถูกทิ้งร้างไปนาน ในสมัยรัชกาลที่ ๒ สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี มีพระราชศรัทธาที่จะปฏิสังขรณ์วัดเขมาซึ่งเป็นวัดใหญ่ ทรงขอมาอยู่ในพระบรมราชินูปถัมภ์ และได้ทรงปฏิสังขรณ์จนสำเร็จ และมีการฉลองในพุทธศักราช ๒๓๗๑ ครั้นนานมาก็ได้ทรุดโทรมไปอีก

โปรดให้พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษาซึ่งมีฝีมือทางช่างเป็นแม่กองทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดเขมาภิรตาราม

โปรดให้ก่อรากพระมหาเจดีย์ เมื่อ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๓๙๗ ถ่ายแบบอย่างพระเจดีย์ที่วัดศรีอโยธยา (วัดเดิม) ในกรุงเก่ามาสร้างเป็นเจดีย์ทรงระฆัง สูง ๑๕ วา ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุตั้งอยู่หลังพระอุโบสถ พระมหาเจดีย์ประดิษฐานประทักษิณ รูปสี่เหลี่ยม ส่วนฐานองค์พระมหาเจดีย์เป็นรูปแปดเหลี่ยมซ้อนชั้น ที่ผนังประทักษิณมีช่อง

ซุ้มโค้ง ภายในฐานและองค์ระฆังเป็นคูหาโล่ง เดินทะลุได้ ตรงกลางองค์พระมหาเจดีย์กลวง เดินขึ้นไปได้จนสูง แสดงให้เห็นความปรีชาสามารถของการก่อสร้างในสมัยนั้น และเมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๒ ในวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ชะลอพระเจดีย์เดิมของกรมพระศรีสุริเยนทรามาตย์ (พระราชมารดา) ที่ทรงสร้างไว้ก่อนหน้านั้นที่สี่มุมพระอุโบสถ ให้ไปตั้งอยู่ในสี่มุมของพระมหาเจดีย์ โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามาลา* เป็นผู้อำนวยการและทำพิธีชะลอ

ส่วนพระอุโบสถทรงไทยที่สง่างาม หลังคาประดับช่อฟ้า ใบระกา หน้าบันเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ เป็นการบ่งบอกถึงพระอุโบสถที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง ที่บานประตูหน้าต่างเป็นลายสลักด้วยฝีมือช่างอย่างดี บานประตูด้านในเป็นลายพุ่มต้นไม้เงินต้นไม้ทอง บานหน้าต่างด้านในเป็นภาพเทวดา ผนังระหว่างช่องหน้าต่างเป็นภาพกระถางแบบจีน ฝาผนังด้านบนทั้งสี่ด้านเป็นภาพเขียนเหล่าเทวดาบนสวรรค์เหาะอยู่ท่ามกลางกลุ่มเมฆและทิพย์วิมาน

* สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ พระอนุชาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภายในพระอุโบสถ

ในพระอุโบสถโปรดให้สร้างพระพุทธรูปพร้อมด้วยพระอสีติสาวกเขียนฝาผนัง ทำบานประตูหน้าต่าง ให้สร้างพระกำแพงแก้วและประตูรอบพระอุโบสถ สร้างพระวิหารน้อยสองหลังที่มุมกำแพงด้านหน้าพระอุโบสถเป็นที่ไว้พระพุทธรูป สร้างศาลาการเปรียญ กุฎิที่อยู่พระภิกษุสงฆ์ หอไตรปิฎก หอสวดมนต์ หอระฆัง สะพานศาลา โรงไฟที่พระสงฆ์จะได้อยู่ใช้สอย ให้บริบูรณ์ทั้งพระอาราม

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันพุธ เดือน ๗ แรม ๖ ค่ำ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๐๘ ชนมายุ ๕๓ ปี ได้รับพระราชทานเพลิงพระศพ ณ เมรุวัดอรุณราชวราราม

*ไม่สามารถค้นหาภาพของพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษาได้

*ภาพในพระอุโบสถ ได้รับความกรุณาจาก พระครูปลัดปุณยวิชญ์ ปุญฺญวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอารามหลวง วัดเขมาภิรตาราม

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทบุคคล

- พระครูปลัดปุณยวิชย์ ปุญฺญวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอารามหลวง วัดเขมาภิรตาราม

ประเภทเอกสาร

- ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๕ เรื่องสถานที่แลวัตถุที่สร้างในรัชกาลที่ ๔ นายเซี้ยง กรรณสูตร พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณบิดา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร กรุงเทพฯ

- ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาคปกิรณกะ ส่วนที่ ๑ ฉบับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า พระบรมราชเทวี โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าวทรงกันดาน (เจ้าจอมมารดาหุ่น รัชกาลที่ ๔) เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗ พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ กรุงเทพฯ

- จดหมายเหตุ เรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๔๕๗ และเล่ม ๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ สำนักพิมพ์ต้นฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๘ กรุงเทพฯ

- ประวัติวัดเขมาภิรตาราม ผู้แต่ง หลวงวิจิตรวาทการ สำนักพิมพ์พระจันทร์ กรุงเทพฯ พิมพ์แจกในงานทอดกฐินพระราชทาน พ.ศ. ๒๔๗๗

ข้อมูลออนไลน์

- พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา
  http://th.wikipedia.org/wiki

พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา
(หม่อมเจ้าพยอม มนตรีกุล) + ไม่มีข้อมูล

พันตรี หม่อมภารตราชา
(หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล)

ในการสืบค้นสาแหรกของท่าน ได้พบเพียงชื่อของพันตรี หม่อมภารตราชา (ยศของหม่อมราชนิกูล**) หรือหม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล เพียงท่านเดียว ผู้จัดทำหนังสือไม่พบชื่อทายาทท่านอื่น ๆ อีก

ประวัติและผลงาน

พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต) ได้รับพระราชทานยศให้เป็นหม่อมราชนิกูล ในนาม "หม่อมภารตราชา" จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๔๒

ซึ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีหม่อมราชนิกูลจำนวน ๓๗ ท่าน ปัจจุบันไม่มีผู้ดำรงยศนี้แล้ว

พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล) เกิดวันศุกร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก อัฐศก จุลศักราช ๑๑๙๘ (๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๗๙) ท่านมีความรู้ในทางสัตวแพทยศาสตร์เป็นอย่างดี ได้รับราชการจนเป็นอัศวแพทย์ใหญ่ กรมทหารบกม้าที่ ๑ (รักษาพระองค์) เป็นแพทย์ประจำช้างต้น และม้าต้น

พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการส่วนมากจะเรียกท่านว่า "เจ้าโต หรือท่านโต" แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ บางคราวบางสมัยก็ได้ทรงพระมหากรุณาดำรัสเรียกว่า "เจ้าโต" บ้าง "อีตาโต" บ้าง

ทรงพระมหากรุณาไว้วางพระราชหฤทัยใกล้ชิดพิเศษ เช่น การรักษาพยาบาลสุนัขหลวงในพระบรมมหาราชวังชั้นใน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าไปได้โดยลำพัง ไม่ต้องมีกรมวังควบคุมตามแบบธรรมเนียม ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาชั้นข้าหลวงเดิม โดยเหตุที่ว่าเป็นโอรสของพระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษาซึ่งเป็นพระโอรสในสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีที่เป็นพระสัมพันธวงศ์เธออันสนิทแต่ในรัชกาลที่ ๔

พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต) เป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนน้อมโอบอ้อมอารีแก่ชนทั่วไปไม่เลือกหน้าจึงเป็นที่รักใคร่ในพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการและราษฎร เห็นได้จากสัตว์พาหนะของผู้ใดเจ็บป่วย ท่านก็รักษาให้โดยฉันมิตรมิได้เรียกค่าจ้างหรือเรียกร้องบำเหน็จแต่อย่างใด

ท่านทำกาลกิริยา (สิ้นอายุ) เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม วันเสาร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ (๒) ปีมะแม นพศก พุทธศักราช ๒๔๕๐ ด้วยโรคชราในวัย ๗๓ ปี

พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล) ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ช้างเผือก ชั้นที่ ๔ ภูษณาภรณ์ มงกุฎสยาม ชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์ เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เหรียญจักรพรรดิมาลา เหรียญจักรมาลา เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๔ ชั้น ๕

พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล) เป็นบุคคลที่สั่งสมความดี มีเมตตา มีความนอบน้อมถ่อมตนแก่บุคคลทั่วไป จนได้รับพระราชทานยศเป็นหม่อมราชนิกูล **นับเป็นหนึ่งเดียวของราชสกุลมนตรีกุล ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเช่นนี้** น่าเสียดายที่ไม่พบสาแหรกต่อจากท่าน จึงคงไว้แต่ความระลึกถึงคุณงามความดีที่เป็นความภาคภูมิใจของครอบครัวท่านและของราชสกุลมนตรีกุลทุกคน

****หม่อมราชนิกุล หรือ ราชนิกูล**

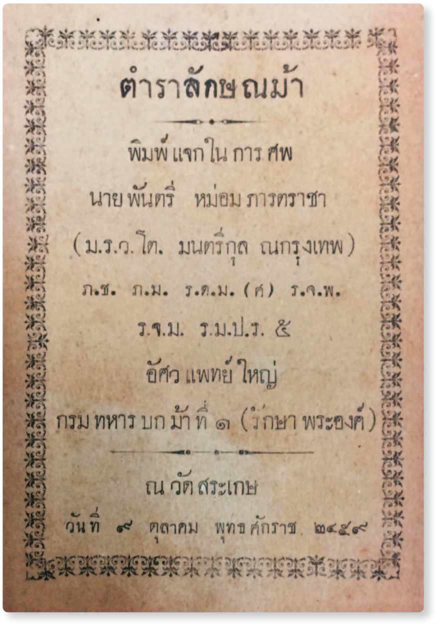
ราชบัณฑิตสภาได้อธิบายความคำว่า หม่อมราชนิกุล ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ไว้ดังนี้

หม่อมราชนิกุล, หม่อมราชนิกูล

น. อิสริยยศที่พระราชทานแก่หม่อมราชวงศ์ชายที่รับราชการมีความชอบ อยู่ระหว่างหม่อมเจ้ากับหม่อมราชวงศ์ เช่น หม่อมราโชทัย (หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร) หม่อมทวีวงศ์ถวัลยศักดิ์ (หม่อมราชวงศ์เฉลิมลาภ ทวีวงศ์) ถ้าเทียบกับบรรดาศักดิ์ฝ่ายขุนนาง อยู่ระหว่างพระยากับพระ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาใช้ว่า เจ้าราชนิกุล ซึ่งรวมทั้งหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ ที่สืบสายราชสกุลห่างไกลมาหลายชั้น ตลอดจนพระองค์เจ้าหรือหม่อมเจ้าที่ห่างออกไป เจ้าราชนิกุลนี้ครั้งต้นพระบรมราชจักรีวงศ์ มีคำเรียกว่าคุณว่าหม่อม ต่อมารัชกาลที่ ๔ โปรดให้เปลี่ยนใช้คำว่า หม่อม แทนคำว่า เจ้า, หม่อมราชินิกูล ก็เรียก.

แม่คำของ "หม่อมราชนิกุล, หม่อมราชนิกูล" คือ <u>**หม่อม**</u>

ส่วนสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ให้ความเห็นในจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์กรุงรัตนโกสินทร์ เรื่องสกุลยศของเจ้านายในราชตระกูลว่า

ตำราลักษณม้า

พิมพ์แจกในการศพ
นายพันตรี หม่อมภารตราชา
(ม.ร.ว.โต. มนตรีกุล ณกรุงเทพ)
ภ.ช. ภ.ม. ร.ด.ม. (ศ) ร.จ.พ.
ร.จ.ม. ร.ม.ป.ร. ๕
อัศว แพทย์ใหญ่
กรมทหารบกม้าที่ ๑ (รักษาพระองค์)

ณ วัดสระเกษ
วันที่ ๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๙

"…..ฯลฯ….. สกุลยศของเจ้านายในราชตระกูลนั้น บรรดาผู้ที่เกิดมาในราชตระกูลจะเปนราชบุตร ราชธิดา ราชนัดดาไม่ว่า เรียกว่า "เจ้า" คำว่าเจ้า เป็นเกียรติยศของราชตระกูลไทยมาแต่โบราณทีเดียว… เจ้าราชนิกูล คือ เจ้ารามภพ เจ้าทศเทพ เป็นต้น ซึ่งยศมีมาเก่าแก่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเดิมเสมอกับหม่อมเจ้า ทำนองเป็นหม่อมเจ้าตั้ง มาเรียกหม่อม เช่น หม่อมราโชทัย เปนต้น เมื่อในรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ นี้เอง"

* ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล ได้

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทเอกสาร

- หนังสือตำราลักษณม้า พิมพ์แจกในการศพ พันตรี หม่อมภารตราชา (หม่อมราชวงศ์โต มนตรีกุล ณ กรุงเทพ) ๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๙

- จดหมายเหตุ เรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๔๕๗ และเล่ม ๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ สำนักพิมพ์ต้นฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๘ กรุงเทพฯ

- คำว่าหม่อม หนังสือศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

- ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาคปกิรณกะ ส่วนที่ ๑ ฉบับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้า พระบรมราชเทวี โปรดให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าวทรงกันดาน (เจ้าจอมมารดาหุ่น รัชกาลที่ ๔) เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗ พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ กรุงเทพฯ

แหล่งข้อมูลออนไลน์

- หม่อมราชนิกูล

  www.royin .go.th

- หม่อมราชนิกูล

  http://th.wikipedia.org/wiki

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

พระประวัติ

เป็นพระโอรสในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี (เจ้าฟ้าจุ้ย) และหม่อมทองอยู่ (หรือนาก) ไม่ทราบวันเดือนปีของวันประสูติที่แน่ชัด รับราชการเป็นนายด่านภาษีอากรคลองด่าน ภาษีเจริญ ตลาดพลู จังหวัดธนบุรี วังของท่านจึงตั้งในท้องที่บริเวณนั้นสืบต่อมาจนถึงทายาท เมื่อพระองค์สิ้นชีพิตักษัยได้รับพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดสระเกศ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ (ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๕ เล่ม ๔๙ หน้า ๑๑๐๘) ดังนี้

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๙ หน้า ๑๑๐๗

วันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

ศพหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล ที่ปะรำเชิงบรมบรรพต วัดสระเกศ พระราชทานหีบทองทึบประกอบศพ กลองชะนะ ๑๐ จ่าปี่ ๑ เงิน ๑,๐๐๐ สตางค์ ผ้าขาว ๒ พับ

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล + หม่อมกระจาดฯ

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล + ไม่มีข้อมูล

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล + ไม่มีข้อมูล

*ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล และหม่อมกระจาดฯ ได้

*หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล สิ้นชีพิตักษัย

*หม่อมกระจาดฯ ถึงแก่อนิจกรรม

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

- หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงตาด วรวรรณ พระมารดา พระนางเธอลักษมีลาวัณ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันจันทร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๔

- หนังสืออนุสรณ์ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล

- ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๕ เล่มที่ ๔๙ หน้า ๑๑๐๘

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล + หม่อมกระจาดฯ

๑. ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล
๒. หม่อมราชวงศ์เสงี่ยม มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)
๓. หม่อมราชวงศ์แพ มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)
๔. หม่อมราชวงศ์งาม มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล

ประวัติและผลงาน

ชาตะพุทธศักราช ๒๓๘๗ เมื่อท่านอายุได้ ๑๓ ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) พระองค์มีพระราชดำรัสให้เจ้าพนักงานไปหยิบผ้าสมปัก** มาพระราชทานให้ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบและมีพระราชดำรัสว่า **"นี่เป็นพระญาติสนิทกว่าเป็นมหาดเล็ก"** เมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๔ ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบก็ยังคงถวายงานในรัชกาลที่ ๕ และในเวลาต่อมาช่วงที่เป็นร้อยโท ทหารช่างท่านต้องไปราชการทำศึกปราบพวกฮ่อทางภาคเหนือที่เป็นพื้นที่กันดารมาก แม้ได้ปราบพวกฮ่อจนแพ้สงครามแตกทัพหมดแล้วท่านก็ยังต้องคุมเมืองงอยต่อไปจนถึง ๑๓ ปีจึงได้กลับมาบ้าน นับได้ว่าท่านได้ทำหน้าที่ **"นักรบของพระเจ้าแผ่นดิน"** อย่างสุดกำลังความสามารถ

ในบำเหน็จความชอบนี้พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานตราและเหรียญรัตนาภรณ์แก่ท่าน ไม่เพียงแต่ท่านจะเป็นนักรบที่มีฝีมือในการสงครามเท่านั้น ท่านยังเป็นนักกลอนที่เชี่ยวชาญ เล่นสักวากับวงกรมหลวงบดินทร์ฯ และวงอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นด้วยเสมอ ผู้สนใจศึกษาบทสักวาของท่าน สามารถค้นคว้าได้ที่หอสมุดแห่งชาติ พระนคร

** ผ้าสมปัก มีมาแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อมีการอวยยศเลื่อนตำแหน่งให้กับขุนนาง จะมีการพระราชทานผ้าไว้ให้ขุนนางเพื่อใช้สำหรับเข้าเฝ้าฯ หรือปูนบำเหน็จความชอบให้ขุนนางที่ทำความดีความชอบให้บ้านเมือง มีหลายชนิดแตกต่างกันตามฐานะและตำแหน่ง เช่น สมปักลาย สมปักไหม ฯ

ส่วนราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า ผ้าลายหรือผ้าปูมสมัยเก่าสำหรับขุนนางนุ่งหรือห่อคัมภีร์ เป็นต้น

ต่อมาแม้ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ได้ลาออกจากราชการ แต่ทุกปีได้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเงินจากพระราชมรดกไม่เคยขาด

เมื่อกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์และหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ ราชสกุลเดิมมนตรีกุล) สอบไล่ได้เงินทุนของรัฐบาลไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เสด็จในกรมพระนราธิปฯ ได้นำกรมหมื่นนราธิปฯ พระโอรสไปเข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลลาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้น*ได้มีรับสั่งให้กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เดินทางไปพร้อมกับสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา โดยเสด็จในเรือพระที่นั่งมหาจักรี และมีรับสั่ง "ให้ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ไปส่งหลานคือกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ถึงสิงคโปร์ และไม่ต้องหาคนอื่นไปส่งลูกเอียด (สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา)"* เมื่อร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ จากสิงคโปร์มา ท่านอาลัยรักหลาน จนน้ำตาไหลและพร่ำพรรณนาถึงหลานชายตลอดเวลา

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๓ ในวัย ๗๖ ปี และด้วยความผูกพันกับหลานรัก ท่านได้สั่งไว้ว่า ถ้าท่านจากไปก็ให้รอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เสด็จกลับจากต่างประเทศมาจัดงานพระราชทานเพลิงศพท่าน ซึ่งเสด็จในกรมฯ ก็ได้ทรงปฏิบัติตามความประสงค์ของคุณตา โดยได้เสด็จกลับมาจัดงานศพให้อย่างสมเกียรติ

การจากไปของร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ได้นำความเศร้าอาลัยเสียใจแก่ครอบครัวราชสกุลวรวรรณ และมนตรีกุลเป็นอย่างยิ่ง

* ไม่สามารถหาภาพของร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ได้

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทเอกสาร

- หนังสือที่ระลึกงานศพ หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล พุทธศก ๒๔๙๙
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

แหล่งข้อมูลออนไลน์

- ch3thailand.com

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล + ท่านยิ้ม สิริวันต์

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล + คุณอ้วน ฯ

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล + ท่านยิ้ม สิริวันต์

๑. หม่อมหลวงตาด มนตรีกุล (วรวรรณ)
๒. หม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล (วรวรรณ)
๓. หม่อมหลวงโต มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)
๔. หม่อมหลวงเต่า มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

๑. หม่อมหลวงตาด มนตรีกุล (วรวรรณ)
ชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิป ประพันธ์พงศ์ (ต้นราชสกุล วรวรรณ)

ประวัติและผลงาน

หม่อมหลวงตาดเป็นธิดาคนโตของร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล กับท่านยิ้ม สิริวันต์ ซึ่งร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ เป็นโอรสในหม่อมเจ้าแบน พระโอรสในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทรงเป็นต้นราชสกุล "มนตรีกุล"

หม่อมหลวงตาดมีน้องร่วมมารดาอีก ๓ ท่าน คือ หม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล (วรวรรณ) หม่อมหลวงโต มนตรีกุล และหม่อมหลวงเต่า มนตรีกุล หม่อมหลวงตาด เป็นชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มีพระธิดา ๑ พระองค์ คือ พระนางเธอลักษมีลาวัณ

หม่อมหลวงตาดได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญรัตนาภรณ์ ว.ป.ร. ๒ ลงยากรอบประดับเพชร เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๔ ท่านใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่ชะอำ ซึ่งเสด็จในกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ประทานให้เป็นที่พำนัก ส่วนวันถึงแก่กรรมนั้นแม้ในหนังสือเรื่องนิราศนราธิป หรือ ดุษฎีจารึก ไปแหลมมลายู พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ที่พระนางเธอลักษมีลาวัณทรงพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงตาด วรวรรณ พระมารดา เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ ก็มิได้ลงไว้

หนังสือเรื่องนิราศนราธิปหรือดุษฎีจารึกนี้มีเนื้อหาที่น่าอ่านมาก แต่ทว่าน่าเสียดายที่ผู้จัดทำประวัตินี้ไม่สามารถคัดนำมาเผยแพร่ได้

เนื่องจากมีจำนวนหน้ามาก ผู้ที่สนใจสามารถหาอ่านได้ที่ศูนย์นราธิป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้านหลังอาคารถาวรวัตถุ (ตึกแดง) ติดกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

พระฉายาลักษณ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
ประทานให้หม่อมหลวงตาด วรวรรณ ซึ่งพระนางลักษมีลาวัณ (พระธิดา)
นำลงในหนังสืองานพระราชทานเพลิงศพพระมารดา (หม่อมหลวงตาด วรวรรณ)

* พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ สิ้นพระชนม์

* ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ถึงแก่อนิจกรรม

* ท่านยิ้ม มนตรีกุล (สิริวันต์) ถึงแก่อนิจกรรม

* หม่อมหลวงตาด วรวรรณ (มนตรีกุล) ถึงแก่อนิจกรรม

* ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมหลวงตาดฯ ได้

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

๑.๑ พระนางเธอลักษมีลาวัณ

พระประวัติและผลงาน

พระนางเธอลักษมีลาวัณ ประสูติวันจันทร์ที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๒ (ปีกุน) ณ วังวรวรรณ ตำบลแพร่งนรา กรุงเทพฯ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ - มหาจักรีบรมราชวงศ์ ปฐมจุลจอมเกล้า เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้น ๑

เป็นพระธิดาองค์ที่ ๑๘ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ กับเจ้าจอมมารดาเขียน) กับหม่อมหลวงตาด มนตรีกุล ซึ่งเป็นญาติชั้นหลานของเจ้าจอมมารดาเขียน เป็นขัตติยนารีในราชสกุลมนตรีกุล โดยเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี องค์ต้นราชสกุลนี้ทรงมีชื่อเสียงในการคิดท่ารำเป็นแบบฉบับของการรำไทยอันงดงามวิจิตร

เมื่อแรกประสูติ พระบิดาประทานพระนามว่า หม่อมเจ้าหญิง "วรรณพิมล" และมีพระนามเล่นว่า "ติ๋ว"

พระนางเธอลักษมีลาวัณ พระมเหสีในรัชกาลที่ ๖

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระบิดาได้ทรงนิพนธ์ถึงพระนางเธอลักษมีลาวัณ พระธิดา ไว้ดังนี้

สุดาองค์อัฐรัสเชื้อ มนตรี กุลแม่
เป็นพระนางลักษมีฯ (ลาวัณ ติ๋ว) โปรดตั้ง
สุจริตจิตอารี รักศักดิ์ สงวนเอย
ศรีนิวาสน์น่าสวาททั้ง ฉลาดทั้งหวังดีฯ

พระนางเธอลักษมีลาวัณจึงมีสายพระโลหิตแห่งนักประพันธ์ นักปราชญ์และกวี พระองค์มีพระเชษฐาที่ใกล้ชิด คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ โอรสของหม่อมหลวงต่วนศรี (ราชสกุลเดิม มนตรีกุล) เป็นน้องสาวของหม่อมหลวงตาด พระมารดาของพระนางเธอลักษมีลาวัณ

การศึกษา/อบรม

ทรงได้รับการอบรมฝึกสอนจากเจ้าจอมมารดาเขียนซึ่งเป็นคุณย่าและเป็นพระญาติผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูพระองค์ท่านมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ต่อมา กรมพระนราธิปฯ พระบิดาได้ทรงส่งพระองค์ท่านไปทรงอยู่ในความดูแลของพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระราชเทวีในสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ทรงได้รับการศึกษาอบรมทั้งมารยาทตามธรรมเนียมราชประเพณีและการศึกษาวิทยาการอื่น ๆ

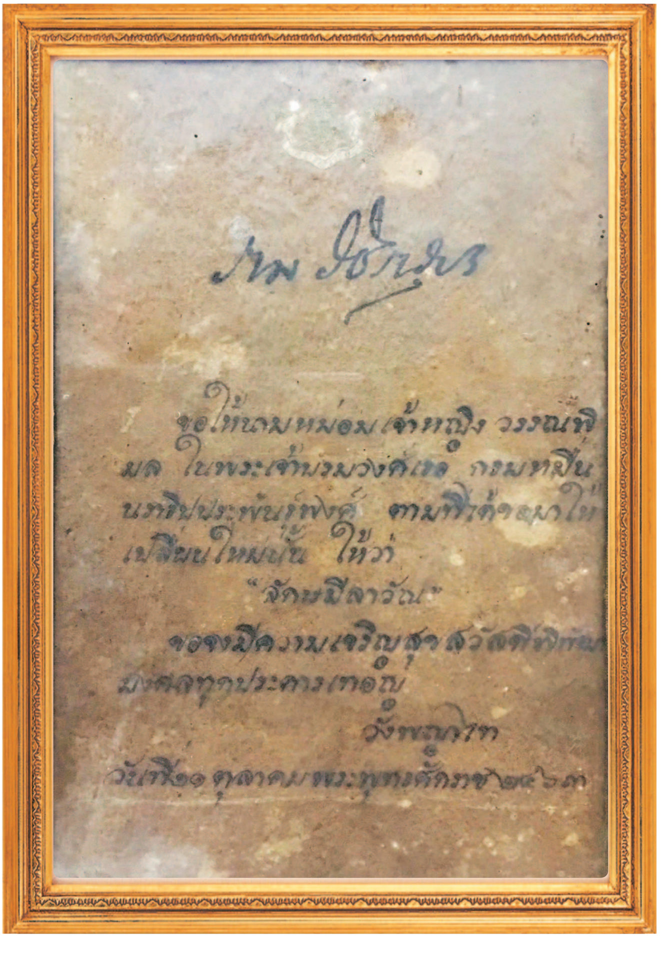
เมื่อเจริญพรรษาขึ้นในวัยที่มีพระสิริโฉมงดงาม ได้เสด็จกลับมาประทับ ณ วังวรวรรณอีกครั้งหนึ่ง ทรงได้รับการศึกษางานด้านการละคร การประพันธ์ การดำเนินชีวิตจากพระบิดาผู้ทรงมีความคิดที่กว้างไกลทันสมัยและทรงอบรมให้พระนางเธอลักษมีลาวัณเป็นสตรีสมัยใหม่ ทรงมีความคิดอ่านเป็นอิสรเสรี กล้าที่จะทรงแสดงออกในความคิดเห็นและในการปฏิบัติพระองค์ ซึ่งแตกต่างไปจากสตรีส่วนใหญ่ในสมัยนั้น

ชีวิตใหม่จากหม่อมเจ้าหญิงวรรณพิมลไปสู่การสถาปนาเป็นพระนางเธอลักษมีลาวัณ

การศึกษางานด้านต่าง ๆ จากพระบิดาอย่างจริงจังได้นำพระองค์ไปสู่การเป็นนักประพันธ์โคลงกลอน เป็นผู้สนพระทัยในการละคร ทรงเป็นนักดนตรี โปรดขับร้องเพลง ทรงเปียโน และที่โปรดเป็นพิเศษ คือการวาดภาพ งานศิลปะนี้เป็นสื่อให้ได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในงานประกวดภาพเขียน ณ โรงละครวังพญาไท โดยมีพระบรมวงศานุวงศ์หลายรุ่นรวมทั้งหม่อมเจ้าหญิงจากราชสกุลวรวรรณหลายพระองค์เสด็จไปร่วมงาน พระองค์ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นครั้งแรกที่ห้องทรงไพ่บริดจ์ในงานนี้

ต่อมาเมื่อล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ ทรงทราบว่าเป็นพระธิดาของกรมพระนราธิปฯ ผู้ทรงมีชื่อเสียงเป็นศิลปินเอกในการจัดละครถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้หม่อมเจ้าหญิงวรรณพิมลเข้าเฝ้าฯ แสดงละครในวังหลายครั้งจนได้รับบทนางเอก เช่น ได้ทรงร่วมแสดงละครเรื่อง “โพงพาง”

การแสดงละครของหม่อมเจ้าหญิงวรรณพิมลเป็นที่ถูกพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ยิ่งนัก นำไปสู่ความโปรดปรานอย่างใกล้ชิด และเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๓ ได้พระราชทานพระนามให้ใหม่จากหม่อมเจ้าหญิงวรรณพิมลมาสู่ “ลักษมีลาวัณ”

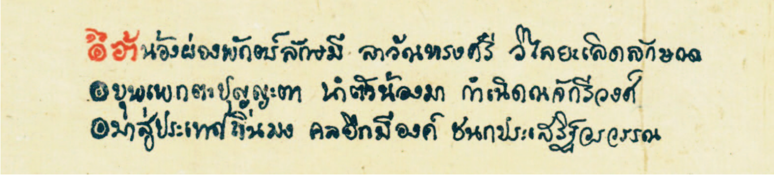
ราม วชิราวุธ

ขอให้นามหม่อมเจ้าหญิงวรรณพิ
มล ในพระเจ้าบวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
นราธิปประพันธ์พงศ์ ตามที่ได้ขอมาให้
เปลี่ยนใหม่นั้น ให้ว่า
“ลักษมีลาวัณ”
ขอจงมีความเจริญสุขสวัสดิ์พิพัฒน
มงคลทุกประการเทอญ
วังพญาไท
วันที่ ๒๑ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๓

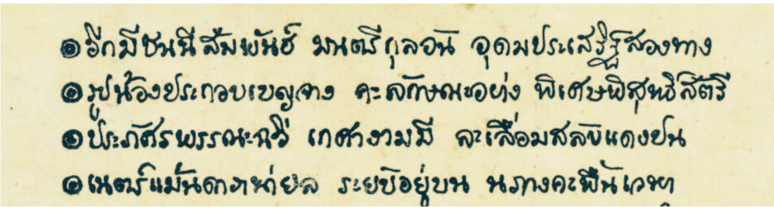
และทรงรับเป็นพระมเหสีโดยพระราชทานนามและทรงสถาปนาพระยศเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ ในพุทธศักราช ๒๔๖๔ ต่อมาได้สถาปนาเลื่อนเป็น "พระเจ้าวรวงศ์เธอ" และพระราชนิพนธ์บท "อาเศียรวาท" พระราชทานในงานรับพระสุพรรณบัตรวันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๔ แด่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ

เนื่องจาก ผู้จัดทำหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุลฯ" มีความเห็นว่าพระราชนิพนธ์บท "อาเศียรวาท" นี้ เป็นเรื่องส่วนพระองค์ไม่สมควรนำเนื้อหาทั้งหมดมาเผยแพร่ เพียงแต่จะได้คัดสำเนาลายพระราชหัตถ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราชสกุลวรวรรณและราชสกุลมนตรีกุล ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงพระเมตตาเพียงองค์ของพระนางเธอลักษมีลาวัณเท่านั้น หว่ายังได้ทรงพระเมตตาถึงสายกำเนิดจากสองราชสกุลของพระนางเธอฯ ด้วย ปรากฏดังนี้

๏ อ้าน้องผ่องพักตร์ลักษมี ลาวัณทรงศรี วิไลยะเลิศลักษณ
๏ บุพเพกตะปุญญะตา นำศรีน้องมา กำเนิดณศักรีวงศ์
๏ มาสู่ประเทศถิ่นมง คลอีกมีองค์ ชนกประเสริฐวรวรรณ

๏ อีกมีชนนีสัมพันธ์ มนตรีกุลอัน อุดมประเสริฐสองทาง
๏ รูปน้องประกอบเบญจาง คะลักษณอย่าง พิเศษพิสุทธิสัตรี
๏ ประภัสรพรรณฉวี เกศางามมี ละเลื่อมสลับแดงยน
๏ เนตรแม้นดาวห่อยล ระยับอยู่บน นภางคะพื้นเวหา

ในโอกาสนี้ กรมพระนราธิปฯ พระบิดาทรงมีความปลื้มปีติโสมนัสอย่างยิ่งที่พระธิดาได้ทรงเลื่อนพระอิสริยยศ จึงได้ทรงอำนวยพระพรพระโอวาทแด่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ ดังนี้

แม้ลูกรักรักพ่อขอให้นึก
แต่รู้สึกเสงี่ยมองค์อย่าหลงเหิม
ถึงแม่ติ๋วลอยละลิ่วก็ติ๋วเดิม
เดชเฉลิมบุญเราเพราะเจ้าเอยฯ

วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

ต่อมาในพุทธศักราช ๒๔๖๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น "พระนางเธอลักษมีลาวัณ" โดยมีพระราชดำริว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณ เป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัยและเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย

นับเป็นเกียรติยศอันสูงสุด นำความปลื้มปีติมาสู่สมาชิกราชสกุล "วรวรรณ" และราชสกุล "มนตรีกุล" เป็นอย่างยิ่ง

ชีวิตในการทรงงานประพันธ์และการละคร

พุทธศักราช ๒๔๖๘ พระนางเธอลักษมีลาวัณมีพระชนมายุ ๒๖ พรรษา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต พระองค์จึงทรงย้ายมาประทับที่วังซอยพระนางและทรงใช้เวลาว่างไปกับการทรงพระอักษรและทรงนิพนธ์นวนิยายบทละครไว้หลายเรื่อง โดยใช้นามปากกาว่า "ปัทมะ" และ "วรรณพิมล" อาทิเช่น ๑. ยั่วรัก ๒. ชีวิตหวาม ๓. เสื่อมเสียงสาป ๔. รักรังแก ๕. สนเท่ห์เสน่หา ๖. โชคเชื่อมชีวิต ๗. เรือนใจที่ไร้ค่า ๘. ภัยรักของจันจลา ๙. หาเหตุหึง (บทละคร) ๑๐. ปรีดาลัยออนพาเหรด (บทละคร) ๑๑. เบอร์หก (บทละคร) ในแต่ละเรื่องทรงแสดงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเรื่องชีวิต ทั้งในแง่ทุกข์สุข แง่ดีแง่ร้ายในสังคม

ต่อมาพระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพในด้านศิลปะการแสดง โดยทรงรื้อฟื้นคณะละคร "ปรีดาลัย" ของพระบิดาโดยทรงให้ชื่อใหม่ว่า "ละครเฉลิมกรุง" ทรงสร้างมิติใหม่ให้วงการละครไทยด้วยการใช้วงดนตรีสากลกับนำท่าระบำฝรั่งผสมกับท่าระบำไทย ดูงามแปลกตา โดยยังคงใช้ผู้แสดงนำส่วนใหญ่เป็นหญิง การแสดงระบำก็ทรงประดิษฐ์ท่าระบำให้สอดคล้องกับเพลงสากล ซึ่งทรงฝึกซ้อมการแสดงด้วยพระองค์เอง

เรื่องหนึ่งที่ได้รับความชื่นชมนิยมเป็นอย่างมากและนำกลับมาแสดงอีกหลายครั้งคือเรื่อง "ศรอนงค์" ซึ่งเป็นละครที่ประทับใจผู้ชมที่มีทั้งเพลงร้องเพลงระบำเบิกโรงและระบำประกอบเรื่องที่มีทำนองแพรวพราวตระการตา บรรเลงด้วยวงดนตรีวงใหญ่อย่างอุปรากร มีผู้แสดงเป็นนางเอกคือ หม่อมราชวงศ์มลฤดี เทพหัสดิน และพระเอกคือ คุณเติม

โมรากุล ส่วนละครเรื่องอื่น ๆ ที่ทรงจัดการแสดงที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งคือเรื่อง "พระอาลัสะนัม" และเรื่อง "ซินเดอลิลลา" วิจิตรทัศนาแสดงที่ศาลาเฉลิมกรุง ต่อมาได้มีการแสดงละครของพระองค์ที่โรงมหรสพนาครเขษมกับศาลาเฉลิมนคร (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๙)

นอกจากนั้นยังทรงจัดละครการกุศลเพื่อเก็บเงินให้กองทัพเรือ งานฉลองรัฐธรรมนูญและงานอื่น ๆ จนมีพระชันษาสูงขึ้น ได้ทรงเลิกงานการละครคณะ "ปรีดาลัย" หรือ "คณะละครเฉลิมกรุง" จึงปิดลง พระองค์ทรงได้รับความยกย่องสรรเสริญว่าเป็นศิลปินยอดนิยมที่นำความสุขความเพลิดเพลินมาให้ผู้ชมละครในยุคนั้น

พระบิดาประทานกำลังพระทัยให้พระนางเธอลักษมีลาวัณตลอดพระชนม์ชีพ

นอกจากได้รับการสืบทอดความรู้ความสามารถในด้านการประพันธ์ การละครจากพระบิดา กรมพระนราธิปฯ ดังกล่าวข้างต้น พระนางเธอลักษมีลาวัณยังทรงได้รับความรัก ความชื่นชม ความห่วงใยอาทรจากพระบิดาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้ทรงนิพนธ์เป็นโคลงกลอนไว้ในโอกาสวันประสูติของพระธิดาทุก ๆ ปี ตั้งแต่พระชนม์ ๒๖ พรรษา ถึง ๓๒ พรรษา เช่น ในวันประสูติครบ ๒๗ พรรษา ๒๘ พรรษา และ ๓๒ พรรษา ดังนี้

โอ้วันนี้ลักษมียี่สิบเจ็ด
เหมือนดวงเพ็ชร์ยศะหย่งเยี่ยมวงศา
แม่เคยดีศรีอนงค์ทรงจรรยา
สมสุดาสวาทพ่อวรรวรรณ

รักหว่านล้อมถนอมมนัสประหยัดสิน
คล้อยโชคภิญโญเยิ้มเฉลิมขวัญ
ถึงสิ้นพ่อขอยุพินอย่าสิ้นวัน
เกษมสันต์สมบุตรมงกุฎเอยฯ

๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙

ลักษมีครบยี่สิบแปดแล้ว
นับเป็นแก้วสกุลชูชั้นผู้ใหญ่
จรีย์ลักษณ์สมศักดิ์สมพระวัย
น้ำพระทัยโอบอ้อมน้อมข้างดี
เป็นสุดาน่ารักประจักษ์เจิด
ประเสริฐสมชมเชิดเลิศราศี
คู่ชีวิตบิตุรงค์วงษ์จักรี
เอิบอารีย์ญาติมิตรวิสิษฎ์คุณ
ขอไตรรัตน์ขัติยเทพเสพน์สังหรณ์
โปรดชุบพรพ่ออวยอำนวยหนุน
ให้สมมาดประสาธน์สนองผยองบุญ
สำราญรุนจิรชนม์พ้นภัยพรรค์
เพื่อชื่นจิตบิดาเมื่อคราแก่
พระเกียรติแผ่พุฒิเพิ่ม - เฉลิมขวัญ
เป็นที่พึ่งพงษ์พ่อวรวรรณ
อย่ารู้เพี้ยนรู้ผันนิรันดร์ เอยฯ

๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

พระลักษมีศรีสุดานราธิป
ชนม์สามสิบสองดูเป็นผู้ใหญ่
แต่ยังสาวสวยสมปฐมวัย
รู้เชื่อทัยไว้ศักดิ์รักสัตย์ธรรม์
จงอยู่ยืนชื่นชีวีนิรโศก
นิระโรคนิระทุกข์เริงสุขสันต์
สมานนิยมสมสมัยปลอดภัยพรรค์
ชูพงษ์พ่อวรวรรณคมสันเทิญฯ
พระลักษมีบุตรีงามสามสิบสอง
สาวเฉิดฉ่องเฉลิมขวัญฉันผู้ใหญ่
จงอยู่ยืนชื่นชีวานิรามัย
สมานสมัยเหมาะองค์ชูวงศ์เทิญฯ

พ่อรัก วรวรรณ
๓ กรกฎาคม ๒๔๗๔

พระนางเธอลักษมีลาวัณทรงสืบสานความเป็นกวีเอกจากพระบิดา

นอกจากการละครซึ่งพระนางเธอลักษมีลาวัณได้สืบสานงานจากพระบิดา กรมพระนราธิปฯ จนประสบความสำเร็จได้รับความนิยมยกย่องจากผู้ชมแล้ว พระองค์ยังได้สืบทอดงานประพันธ์โคลงกลอนเป็นกวีเอกได้อย่างไพเราะและมีความหมายลึกซึ้ง ดังเช่นในงานชนมายุมงคลครบ ๕ รอบของพระองค์เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๒ ได้ทรงนิพนธ์

ถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังนี้

บังคมกราบที่ใต้ ฝ่าธุลี
เก้ารัชกาลจักรี ร่มเกล้า
จอมบุพการี กษัตริย์ สยามแฮ
ข้าพระบาทนอบเฝ้า กราบใกล้ บังคมทูล

ราชหัตอนุมัติให้ ลักษมี
เขียนกล่าวโคลงวจี จิตตั้ง
วันครบหกสิบปี สนองญาติ มิตรแล
แม้ถูกผิดพลาดพลั้ง โปรดเกล้า อภัยเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า
พระนางเธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ

บังคมบรมบาท นรนาทนรากร
สักการะภูธร ธิบดินทะปิ่นไทย
เก้ารัชชะกาลผ่าน บริหารสราญใส
จักรินนะรินทร์ไกร วรบุพพะการี
กราบองค์อนงค์นา มะสะรัสะเทวี
อีกทั้งชนกศรี นราธิปประพันธ์พงศ์

ข้าขอขมาทัณฑ์ บริพันธ์พจีลง
ให้ถูกและเที่ยงตรง คุณะลักษะณาคำ
หากผิดมิถูกต้อง บมิคล้องขนวบสำ
สงสารประทานนำ วิทะยาอุส่าห์เพียร
อยากมีวิชาชาญ ปฏิภาณก็วนเวียน
ฝืนจิตจะคิดเขียน ทิฐิเรียนประพนธ์ไป
วันหนึ่งประสบแน่ วุฒิแผ่เจริญไว
พบผลประเจิดไซร้ จะประจวบประจักษ์พลัง
ขอองค์พระทรงพิท ยะประสิทธิสมดัง
มุ่งมาดมนะหวัง ดนุตั้งกมลเทอญฯ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า
พระนางเธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ

พระกรุณาซาบซึ้ง เปรมกมล
เอิบอิ่มอุระจน เปี่ยมล้น
ขอสุขประสบดล ยุคลบาท
โรคภัยพิบัติพ้น พ่ายแพ้ บารมี

ในงานดังกล่าว หลาน ๆ ของพระองค์ มีท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร หม่อมราชวงศ์ ทิพยลาวัณ วรวรรณ และหลานอื่นๆ ได้รำถวายพระพรเป็นที่พอพระทัยยิ่ง ในโอกาสนี้ได้ทรงมอบของที่ระลึกแก่พระญาติ พี่ ๆ น้อง ๆ หลาน ๆ ของพระองค์ท่านกับผู้ที่มาในงานเป็นเข็มกลัดอักษรย่อ "ล.ล." (จากพระนามเต็ม "ลักษมีลาวัณ") พร้อมทั้งทรงมอบโคลงที่ทรงประพันธ์ให้ดังนี้

ปลื้มแท้ยลท่านได้	มางาน
หวังช่วยอวยสำราญ	ชื่นล้ำ
สุขใดเล่าจักปาน	มิตรภาพ
อบอุ่นอกชุ่มน้ำ	จิตผู้อารี

นอกจากทรงประพันธ์โคลงกลอนแล้ว พระนางเธอลักษมีลาวัณยังมีพระปรีชาสามารถในการประพันธ์นวนิยายและบทความที่มีความหมายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องอยู่ในศีลธรรม ดังเช่นบทความ "นุ่งเจียมห่มเจียม" มีใจความที่พระองค์ทรงเน้นว่าคนโบราณอยู่อย่าง "นุ่งเจียมห่มเจียม" รู้จักประมาณตน มักน้อย ยึดศีลธรรมเป็นที่ตั้ง รักสันติ อดทน มานะ ไม่เห็นแก่ตัวตนจนเกินขอบเขต แผ่เมตตาให้ทั้งมิตรและศัตรู ไม่ข่มขู่ผู้ยากไร้ เห็นผู้ใดลำบากก็ช่วยเหลือตามแต่จะช่วยได้ ให้นึกถึงอกเขาอกเรา มีน้ำใจเป็นนักกีฬาโดยแท้ ไม่มุ่งจะเอาชนะแต่ฝ่ายเดียว ให้มีความพอใจในสิ่งเฉพาะหน้า ระงับใจมิให้โลภทะเยอทะยาน ให้รักความดีเกลียดความชั่ว ทั้งหมดนี้เป็นคติพจน์ที่เป็นพระวิสัยทัศน์ของพระองค์ ซึ่งได้ทรงประพันธ์ในบทความให้เราดำเนินรอยตามและเป็นสัจธรรมที่คนในสังคมในปัจจุบันควรยึดถือและปฏิบัติตาม

พระนางเธอลักษมีลาวัณทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

พระนางเธอลักษมีลาวัณทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงฟังเทศน์ บำเพ็ญพระกุศลอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะที่วัดสัมพันธวงศ์ วัดที่บรรพบุรุษของพระองค์ คือสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี องค์ต้นราชสกุล “มนตรีกุล” ได้ทรงสถาปนาปฏิสังขรณ์ พระองค์จึงทรงมีคุณูปการต่อพระอารามหลวงนี้ตามรอยบรรพบุรุษทางพระมารดาคือ หม่อมหลวงตาด วรวรรณ การบำเพ็ญพระองค์เป็นชาวพุทธที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงนั้นปรากฏอยู่ในโคลงที่พระองค์ทรงประพันธ์ไว้ดังนี้

ชนใดหากมุ่งด้วย เรียนธรรม
ชนนั้นหมดเวรกรรม เที่ยงแท้
ปฏิบัติจิตประจำ ศีลมั่น
สงบสุขโทษทุกข์แก้ ก่อกุศล

บั้นปลายพระชนม์ชีพพระนางเธอลักษมีลาวัณ

พระนางเธอลักษมีลาวัณทรงใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างสงบเงียบ โดยทรงพระอักษรบ้าง พระองค์ได้ทรงรับหลานคือ หม่อมเจ้าทิพยฉัตร ฉัตรชัย กับหม่อมราชวงศ์ทิพยลาวัณ วรวรรณ มาอยู่ด้วยระยะหนึ่ง หลานทั้งสองได้ตามเสด็จไปสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะโปรดเสด็จไปชะอำทางรถไฟ ต่อมาได้ประทับอยู่พระองค์เดียวอย่างเงียบเหงา จากที่เคยมีพระอุปนิสัยร่าเริงสนุกสนาน มีน้ำพระทัยกว้างใหญ่ มาทรงเปลี่ยนบุคลิกไปเมื่อมีพระชนม์สูงขึ้น

พระนางเธอลักษมีลาวัณและประยูรญาติ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระเชษฐา ทรงยืนองค์ที่ห้าจากซ้ายไปขวา)
พระนางเธอลักษมีลาวัณ (ประทับนั่งพระเก้าอี้องค์แรกจากซ้ายไปขวา)
กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (พระบิดา ประทับนั่งพระเก้าอี้องค์ที่สองจากซ้ายไปขวา)
เจ้าจอมมารดาเขียน (พระอัยกี (ย่า) นั่งเก้าอี้องค์ที่สามจากซ้ายไปขวา)

พระนางเธอลักษมีลาวัณสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๐๔ ที่ตำหนัก “ลักษมีวิลาศ” ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพฯ

ถึงแม้พระนางเธอลักษมีลาวัณได้ทรงจากเราไปกว่าห้าสิบปีแล้ว แต่คุณูปการและพระอัจฉริยภาพที่ได้ทรงมีไว้กับสังคมไทยในด้านศิลปะหลายสาขาทั้งในงานละคร งานนาฏศิลป์ งานดนตรี งานประพันธ์ในฐานะทรงเป็นกวียังอยู่ในความทรงจำและเป็นคุณประโยชน์ในทางวัฒนธรรมของไทยอย่างยากจะหาใครเปรียบได้ ผลงานของพระองค์ท่านที่มีคุณค่ายังมีอีกมากมายซึ่งไม่สามารถนำมาลงทั้งหมดในหนังสือนี้ **พระองค์ทรงเป็นเพชรน้ำงามในศิลปะของไทยดังเนื้อหาข้างต้น ซึ่งราชสกุล “วรวรรณ” และราชสกุล “มนตรีกุล” จะสรรเสริญรำลึกถึงด้วยความชื่นชมภาคภูมิใจตลอดไป**

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฉายพระรูปร่วมกับพระนางเธอลักษมีลาวัณ

พระนางเธอลักษมีลาวัณ พระธิดาพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
ประทานพระรูปแด่พระมารดา หม่อมหลวงตาด วรวรรณ (ราชสกุลเดิมมนตรีกุล)

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

- "สำเนาพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชทานกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กับ โคลงกลอนพระโอวาท และพระพร ซึ่งพระชนกทรงอำนวย แก่พระนางเธอลักษมีลาวัณ" พระนางเธอลักษมีลาวัณ ทรงพิมพ์แจกในการบำเพ็ญพระกุศลพระศพกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในวันคำรบ ๕๐ แต่วันสิ้นพระชนม์ พ.ศ. ๒๔๗๔
- พระนิพนธ์ พระนางเธอพระองค์เจ้า ลักษมีลาวัณ ทรงพิมพ์เพื่อเป็นพลีมิตร ในงานสมายุมงคลครบ ๕ รอบ วันที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒
- หนังสือวรวรรณวงศ์ ที่ระลึกในโอกาสครบรอบ ๑๕๐ ปี วันประสูติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
- หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ตาด วรวรรณ พระมารดาพระนางเธอลักษมีลาวัณ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันจันทร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๔

- ภาพบทอาเศียรวาทได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จีมา ศรลัมพ์

* พระนางเธอลักษมีลาวัณ สิ้นพระชนม์

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนพระประวัติและผลงาน

พระนางเธอลักษมีลาวัณ มีพระธิดาบุญธรรมหนึ่งท่าน คือ

๑.๑.๑ ท่านผู้หญิงวรรณพิมล (เกษมศรี) (วรวรรณ) สรเทศน์ ธิดาหม่อมเจ้าสมภพ เกษมศรี และหม่อมเยื้อน (ลักษณะประนัย)

ท่านผู้หญิงวรรณพิมล (เกษมศรี) (วรวรรณ) สรเทศน์
พระธิดาบุญธรรม พระนางเธอลักษมีลาวัณ

ประวัติและผลงาน

ท่านผู้หญิงวรรณพิมล (เกษมศรี) (วรวรรณ) สรเทศน์ เกิดวันพุธที่ ๒๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๔ เป็นธิดาหม่อมเจ้าสมภพ และหม่อมเยื้อน (ลักษณะประนัย) เกษมศรี ท่านผู้หญิงวรรณพิมลจึงเป็นเชื้อสายพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

พระนางเธอลักษมีลาวัณได้ทรงรับท่านผู้หญิงวรรณพิมล (ในขณะนั้นเป็นหม่อมราชวงศ์หญิงในราชสกุลเกษมศรี) ไว้เป็นธิดาบุญธรรมเมื่ออายุได้ ๓ เดือน โดยประทานพระนามเดิมของพระองค์ท่านคือ "วรรณพิมล" ให้เป็นนามของท่านผู้หญิง พระนางเธอลักษมีลาวัณได้ทรงเลี้ยงดูท่านผู้หญิงวรรณพิมลอย่างอบอุ่นและเอาพระทัยใส่อย่างใกล้ชิด ได้ทรงอบรมสั่งสอนให้เป็นกุลสตรี ได้ทรงพระกรุณาให้ท่านผู้หญิงเข้าศึกษาเป็นนักเรียนประจำที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัยจนจบชั้นสูงสุด และในวันหยุดเรียนพระองค์ทรงส่งข้าหลวงไปรับส่งเป็นประจำ

เมื่อท่านผู้หญิงวรรณพิมลอายุ ๑๖ ปี มีความประทับใจอย่างยิ่งที่ได้ตามเสด็จพระนางเธอลักษมีลาวัณไปประเทศอังกฤษโดยนั่งรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปสิงคโปร์ และลงเรือชื่อ JUDLANDIA ของบริษัท THOMAS COOK เดินทางต่อไปถึงประเทศอังกฤษและมีโอกาสได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระตำหนัก CORNWALL GARDEN นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ซึ่งอยู่ในความทรงจำของท่านผู้หญิงตลอดมา

เมื่อพระนางเธอลักษมีลาวัณได้ทรงย้ายมาประทับที่วังซอยพระนางได้ระยะหนึ่ง ได้ทรงส่งท่านผู้หญิงไปอยู่กับพระภคินี หม่อมเจ้าพรพิมลพรรณ (วรวรรณ) รัชนี ที่วังประมวญ ท่านผู้หญิงจึงได้พบกับศาสตราจารย์ ดร.อรุณ สรเทศน์ ซึ่งเป็นพระสหายหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี โอรสหม่อมเจ้าพรพิมลพรรณ ต่อมาท่านผู้หญิงวรรณพิมล ได้ทูลลาพระนางเธอลักษมีลาวัณมาสมรสกับศาสตราจารย์ ดร.อรุณฯ

น้ำพระทัยเมตตาที่พระนางเธอลักษมีลาวัณได้ประทานให้ท่านผู้หญิงวรรณพิมลได้สืบต่อไปยังพระนัดดา ธิดาของท่านผู้หญิงฯ คือ นางพรรณวรา (สรเทศน์) บูรณโสภณ ซึ่งมีความภาคภูมิใจที่พระนางเธอลักษมีลาวัณได้ประทานพระเมตตาและความรัก ทั้งยังได้ประทานสิ่งของที่ระลึก เช่น ตุ๊กตาในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระองค์โปรด และทรงสะสมไว้ในตู้โชว์เป็นที่จดจำของนางพรรณวราอย่างมิรู้ลืม

การทำงาน

- บริษัทสายการบิน KLM
- บริษัทเดินอากาศไทย
- บริษัทหลักทรัพย์วิลลิส เอช. เบิร์ด (WILLIS H. BIRD)
- ถวายงานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในงานร้าน "จิตรลดา" เป็นเวลากว่า ๑๐ ปี

ท่านผู้หญิงวรรณพิมลได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔

ครอบครัว

ท่านผู้หญิงวรรณพิมลสมรสกับศาสตราจารย์ ดร.อรุณ สรเทศน์ ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษและได้ดำรงตำแหน่งดังนี้

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านผู้หญิงวรรณพิมล ครอบครัวและญาติเข้าเฝ้าฯ

- คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สองสมัย)
  (๔ มิถุนายน ๒๕๑๔ ถึง ๓ มิถุนายน ๒๕๑๘)
- รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
- นายกสภามหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ครอบครัวท่านผู้หญิงวรรณพิมล (เกษมศรี) (วรวรรณ) สรเทศน์

ศาสตราจารย์ ดร.อรุณ และท่านผู้หญิงวรรณพิมล (เกษมศรี) (วรวรรณ) สรเทศน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์กนก กับทันตแพทย์หญิงปาริชาติ และบุตร ๒ คน

ครอบครัวคุณพรรณวรา

ท่านผู้หญิงวรรณพิมลมีบุตรธิดารวม ๒ ท่าน และมีหลาน ๔ ท่าน คือ

๑.๑.๑.๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์กนก สรเทศน์

๑.๑.๑.๒ น.ส.พรรณวรา สรเทศน์

๑.๑.๑.๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์กนก สรเทศน์

ประวัติและผลงาน

เกิดเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๙๕ ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพฯ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตติยจุลจอมเกล้า (วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙)

การศึกษา

- โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นประถมจนถึงมัธยม
- จบปริญญาตรีคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓
- ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยวอชิงตัน (Washington University) ที่เมืองเซนต์หลุยส์ รัฐมิสซูรี ได้รับปริญญาโททางด้านทันตแพทย์จัดฟัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์กนก สรเทศน์

การทำงาน

- อาจารย์ประจำภาควิชาจัดฟัน คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รองคณบดีฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศ
- รักษาการแทนคณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๕๑

ครอบครัว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทันตแพทย์กนก สรเทศน์

+ ทันตแพทย์หญิงปาริชาติ สรเทศน์ (สมรสพระราชทานเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔) มีบุตร ๒ คนคือ

๑.๑.๑.๑ (๑) นายภูริชญ์ สรเทศน์

+ นางยุวดี ตั้งจิตโอฬาร

สมรสพระราชทานจาก สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๑.๑.๑.๑ (๒) นายพิชญะ สรเทศน์

๑.๑.๑.๒ น.ส.พรรณวรา สรเทศน์

⚘ ประวัติและผลงาน

เกิดวันที่ ๑๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๙๙

การศึกษา

- โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย
- โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง คณะนิเทศศาสตร์)

การทำงาน

บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ตำแหน่งพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน อายุงาน ๑๕ ปี

ครอบครัว

น.ส.พรรณวรา สรเทศน์
+ เรืออากาศเอก ณรงค์ บูรณโสภณ รับราชการทหารอากาศ และบริษัทการบินไทยในตำแหน่งนักบิน ครูการบิน หัวหน้าฝูงบิน AIRBUS 320 ระยะเวลาทำงาน ๓๓ ปี

มีบุตร ๒ คน คือ

๑.๑.๑.๒ (๑) นายน่านฟ้า บูรณโสภณ จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๑.๑.๑.๒ (๒) นายส่องฟ้า บูรณโสภณ ปัจจุบันศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นางพรรณวรา (สรเทศน์) บูรณโสภณ
ธิดาท่านผู้หญิงวรรณพิมล (วรวรรณ) สรเทศน์

เรืออากาศเอก ณรงค์ บูรณโสภณ นางพรรณวรา (สรเทศน์) บูรณโสภณ และบุตร
คือ นายน่านฟ้า และนายส่องฟ้า บูรณโสภณ

* ศาสตราจารย์ ดร.อรุณ สรเทศน์ ถึงแก่อนิจกรรม

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

ร้อยโท ม.ร.ว.ตาบ มนตรีกุล + ท่านยิ้ม สิริวันต์

๑. หม่อมหลวงตาด มนตรีกุล
๒. หม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล
๓. หม่อมหลวงโต มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)
๔. หม่อมหลวงเต่า มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

๑. หม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล (วรวรรณ)
ชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
(ต้นราชสกุล วรวรรณ)

ประวัติและผลงาน

เกิดวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๑๗ ณ บ้านคลองบางกอกใหญ่ ธนบุรี ท่านเป็นธิดาของร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล ซึ่งเป็นโอรสใน

หม่อมเจ้าแบน พระโอรสในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ต้นราชสกุลมนตรีกุล ทรงเชี่ยวชาญทั้งการบริหารประเทศ การต่างประเทศ ศิลปะการดนตรีและนาฏศิลป์ การละคร ฟ้อนรำ มาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

อีกทั้งหม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล เป็นหลานของเจ้าจอมมารดาเขียน พระมารดาพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งมีชื่อเสียงทางด้านการละคร โดยท่านยิ้ม มารดาของหม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล เป็นชั้นน้องของเจ้าจอมมารดาเขียนในสกุลสิริวันต์ ด้วย

เจ้าจอมมารดาเขียนเป็นพระญาติของสมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดี พระอัครมเหสีในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณรับเจ้าจอมมารดาเขียนเข้าไปอยู่ในพระบรมมหาราชวังโดยให้ฝึกเป็นตัวละคร และต่อมาได้แสดงเป็นตัวอิเหนาได้อย่างงามเด่นเป็นพิเศษจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ทรงพระกรุณาแต่งตั้งเป็นเจ้าจอมโดยมีพระราชโอรส คือ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร ต่อมาเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ องค์ต้นราชสกุล “วรวรรณ” เมื่อมีพระประสูติการพระราชโอรสพระองค์นี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระแสงกฤชพร้อมกับมีพระราชดำรัสว่าเป็น “ลูกอิเหนา”

เจ้าจอมมารดาเขียนได้เป็นบรมครูที่ฝึกการละครฝึกท่ารำและการดนตรีให้กับหลานคือ หม่อมหลวงต่วนศรี ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาทั้งหมดนี้จนประสบความสำเร็จเป็นผู้มีชื่อเสียงในด้านการละครการดนตรีในยุคนั้นต่อมาจนถึงยุคปัจจุบัน

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

นับได้ว่าหม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล ได้รับการสืบทอดความเชี่ยวชาญด้านศิลปะมาจากสายโลหิตทั้งทางบิดาและมารดา ดังเห็นได้จากการที่ท่านเป็นผู้สันทัดในด้านศิลปะการดนตรีไทย ที่ชำนาญทั้งการประพันธ์ การเล่นขิม ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ ฯลฯ ส่วนด้านการละครท่านก็เป็นผู้เชี่ยวชาญ สามารถเป็นทั้งผู้แต่ง ผู้จัดทำนองเพลง ผู้จัดท่าร่ายรำและผู้ฝึกซ้อม ตลอดชีวิตของหม่อมหลวงต่วนศรี มีทั้งศิลปินอาจารย์ดนตรี การละคร นักวิชาการจากกรมศิลปากร ผู้เชี่ยวชาญและรักดนตรีไทยได้มาขอทราบถึงผลงานของท่านและขอคำปรึกษาต่าง ๆ จนเกือบวาระสุดท้ายเมื่อท่านมีอายุถึง ๙๙ ปี ๖ เดือน

เมื่อหม่อมหลวงต่วนศรี มนตรีกุล ได้เป็นชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งทรงได้รับการเทิดพระเกียรติว่าเป็นบรมครูแห่งการละคร พระองค์ทรงนิพนธ์บทละครร้องและละครรำไว้ถึง ๑๖๒ เรื่อง

หม่อมหลวงต่วนศรีก็ได้มีส่วนร่วมในการจัดละครรำหลายเรื่องและจัดละครร้องขึ้นเป็นครั้งแรกของคณะนฤมิตร เรื่องอาหรับราตรี ที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงนิพนธ์เป็นกลอน และหม่อมหลวงต่วนศรีได้นำมาดัดแปลงเป็นละครร้องพร้อมกับร่วมควบคุมการแสดง ในครั้งนั้นมีผู้นิยมละครร้องอย่างกว้างขวาง จนเรียกติดปากว่า "ละครหม่อมหลวงต่วน" (นามเดิมหม่อมหลวง "ต่วน" และเปลี่ยนเป็นหม่อมหลวง "ต่วนศรี" ในเวลาต่อมา)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังสวนดุสิตขึ้น ได้มีพระราชดำรัสให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เตรียมจัดละครหม่อมหลวงต่วนศรีเพื่อทำขวัญต้นลิ้นจี่ ณ พระราชวังสวนดุสิต ตามที่ได้ทรงลั่นพระวาจาไว้ว่า ถ้าลิ้นจี่ออกลูกเมื่อใด จะทรงหาละครหม่อมหลวงต่วนศรีมาเล่นทำขวัญ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติแก่คณะละครนฤมิตร ของหม่อมหลวงต่วนศรีให้เป็นละคร "หลวง" โดยเติมชื่อข้างหน้าว่า "ละครหลวงนฤมิตร" ปรากฏว่าในปีที่ลิ้นจี่ออกเต็มต้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสให้หม่อมหลวงต่วนศรีจัดละครถวาย โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ได้ทรงนิพนธ์บทละครเรื่อง "พระลอ" หม่อมหลวงต่วนศรีได้เป็นผู้จัดเรื่องการร้อง การดนตรีเจ้าจอมมารดาเขียนเป็นผู้สอนท่ารำและได้มีการแสดงละครเรื่องนี้

ถวายทอดพระเนตรในเขตพระราชฐานระหว่างพระที่นั่งอัมพรสถานกับพระที่นั่งภานุมาศ ซึ่งเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ทรงกล่าวถึงอิทธิพลของละครเรื่อง "พระลอ" นี้ ในพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ ฉบับลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๘ (พุทธศักราช ๒๔๕๒) พระราชทานพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ว่า "...ฉันเขียนหนังสือฉบับนี้โดยความโมทนาสาธุของคนใกล้ ๆ ซึ่งละครเธอได้ผูกใจไว้เสียแล้วรบแต่จะให้มีอีกร่ำไป"

นอกจากการจัดละครถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว หม่อมหลวงต่วนศรียังได้ถวายงานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยได้ทำพระกระยาหารถวายเป็นที่โปรดปราน เช่น ข้าวแช่ หลนกะปิคั่ว หมูหวาน กล้วยบวชชี ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงมีรับสั่งชมกับหม่อมหลวงต่วนศรีว่ารสชาติดีเยี่ยม นำความปลื้มปีติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้มายังหม่อมหลวงต่วนศรียิ่งนัก

ส่วนการแต่งกลอนหรือแต่งเพลงนั้นหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) ก็ได้แสดงความสามารถหลากหลาย ทั้งที่ใช้ในการแสดงละครและในวาระอื่น ๆ ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์โอรสของท่านได้ทรงเล่าว่า

"วิธีที่คุณแม่แต่งทำนองเพลงนั้น ท่านมักจะเล่นจะเข้แล้วให้ลาวคนหนึ่งเป่าแคนประกอบทำนองเพลงที่ท่านแต่ง อาทิ ลาวชมดง ลาวเดินดง ลาวคำหอม ลาวสวยรวย ลาวดำเนินทราย เขมรอมตึ๊ก และเขมรไล่ควาย เป็นต้น"

หม่อมหลวงต่วนศรีได้ประพันธ์โคลงกลอนไว้ในโอกาสต่าง ๆ เป็นที่ประทับใจอย่างยิ่ง อาทิเช่น โคลงกลอนสำหรับผู้ที่มากราบอวยพรท่านในโอกาสวันเทศกาลสงกรานต์ ดังต่อไปนี้

พรเมษใหม่ขอให้เจริญสุข นิรทุกข์นิรภัยได้หรรษา
เจริญชนม์พ้นโรคโศกนานา ชันษาไม่น้อยยืนร้อยปี
สมบูรณ์พูนทรัพย์นับล้านล้าน พร้อมญาติมิตรบริวารสราญศรี
ขอพระรัตน์ปัดป้องผองไพรี เจริญศรีสุขชื่นชนม์ยืนเทอญ

ม.ล.ต่วนศรี วรวรรณ

และในโอกาสวันประสูติโอรสของท่านคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ หม่อมหลวงต่วนศรีได้ประพันธ์ไว้อย่างซาบซึ้งแสดงถึงความปรีชาสามารถอย่างล้ำเลิศ

วันที่ยี่สิบห้าสิงหาคม
วันเกิดกรมหมื่นนรายาใจแม่
มีวิชาอุตสาหะมานะแท้
มีใจแผ่เมตตาเอื้ออารี
ขอคุณพระรัตนะประสาทพร
ชนม์ถาวรพูนเพิ่มเจริญศรี
ไม่มีทุกข์หมดโรคมีโชคดี
พรพระศรีรัตน์สิทธิ์สัมฤทธิ์เทอญ

แม่รัก
พ.ศ. ๒๕๐๕

วันที่ยี่	สิบห้า	สิงหาคม
ประสูติกรม	หมื่นนรา	ฤกษ์ราศี
ชันษาครบ	หกรอบ	กอบพิธี
ฉลองตาม	ประเพณี	มงคลการณ์
พร้อมชายา	อายุ	เจ็ดสิบด้วย
โชคอำนวย	ชีพยืน	ชื่นสมาน
ขอพรพระ	รัตนะ	โปรดประทาน
ชนม์ยืนนาน	สราญล้น	พ้นภัยเทอญ

แม่รัก

พร้อมทั้งได้ประพันธ์คำอวยพรวันเกิดหม่อมพร้อยสุพิณ สะใภ้ของท่านดังนี้

วันที่ยี่สิบหกเมษศกนี้
วันเกิดศรีสใภ้รักชูศักดิ์ศรี
อวยพรให้เจริญชนม์ล้นนิยม
สุขอุดมสมบูรณ์พูนสราญ
พร้อมญาติมิตรชิดห่างต่างจงรัก
ทั้งคนเก่าสามิภักดิ์สมัครสมาน
ขอพรพระรัตนตรัยได้ประทาน
สุขสำราญชนม์ยืนชื่นสมเทอญ

แม่รัก

๒๖ เมษายน ๒๕๐๙

วันที่ยี่สิบหกเมษศกนี้

วันเกิดศรีสใภ้รักสุดจักหา

ขอคุณพระรัตนะกรุณา

โปรดรักษาสรรพภัยใดอย่ามี

สราญรื่นชื่นชมอุดมหลาน

เพิ่มศฤงคารบริวารเกษมศรี

อายุยืนชื่นชมสนุกสุขเปรมปรีดิ์

พรพระศรีรัตน์ช่วยสมอวยเทอญ

แม่รัก

และบทกลอนที่มอบให้หลานย่า (ท่านผู้หญิงวิวรรณ) อย่างไพเราะ มีความหมายยากที่จะหาผู้ใดเปรียบได้ดังนี้ คือ

ยี่สิบธันวาระกาบรรจบ ชัณษ์หลานครบยี่สิบห้าย่ารับขวัญ

ขอพระรัตนะตรัยได้คุ้มกัน โรคภัยสรรพ์อันตรายพ่ายนิรันดร

ประสงค์ใดได้สมมโนรถ เกษมสดอยู่เย็นเปนสุขสันติ์

เจริญชนม์ผลรับนับหมื่นพัน จงสิทธิ์มั่นสรรวอนสมพรเทอญ

ย่ารัก

ที่ยี่สิบธันวาคมอุดมเลิศ	คล้ายวันเกิดหลานหญิงยิ่งปรารถนา
ขอคุณพระรัตนพระเทวา	ประทานบุตรธิดาหลานสมปอง
สรรพโศกโรคภัยอย่าได้มี	อายุยืนร้อยปีพ้นภัยผอง
ประสงค์สิ่งใดได้สมอารมณ์ปอง	ย่าสนองพรหลานสำราญเทอญ

ย่ารัก

ในด้านการประพันธ์เพลง หม่อมหลวงต่วนศรีมีอัจฉริยภาพที่โดดเด่น โดยเพลงของท่านเป็นเพลงทันสมัยที่ยังได้รับความนิยมฟังกันคุ้นหู อาจคิดไม่ถึงว่านี่เป็นฝีมือทั้งการประพันธ์เนื้อร้องและให้ทำนองของคนไทย ที่ชื่อว่า หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) นั่นคือเพลง **"พม่าปเทศ"** เป็นเพลงบรรเลงที่ใช้เปิดเพื่อเทียบเวลาก่อน ๘.๐๐ นาฬิกา และก่อน ๑๘.๐๐ นาฬิกา (ก่อนเคารพธงชาติเช้าและเย็น และต่อมาพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ได้เรียบเรียงเสียงประสาน

เพลงพม่าปเทศ เป็นเพลงไทยสำเนียงพม่า คำว่า "ปเทศ" ในชื่อเพลงนี้ แปลว่า ต่างชาติ แผลงมาจากคำว่าบรเทศ เป็นคำสมาสระหว่าง บร (ต่าง) และเทศ (ถิ่น)

หม่อมหลวงต่วนศรีประพันธ์เนื้อร้องและทำนองขึ้นครั้งแรก เพื่อประกอบการแสดงละครพันทางเรื่อง*พระเจ้าสีป๊อมินทร์* พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อมีการคัดสรรเพลงที่จะใช้เทียบเวลา เพลงนี้จึงได้รับการคัดเลือก เพราะทำนองจากเครื่องดนตรีมีเสียงติ๊กตอก ติ๊กตอก คล้ายเสียงนาฬิกา

บั้นปลายชีวิตเมื่อท่านได้ละสังขารในวัย ๙๙ ปีเศษ ความปลาบปลื้มใจคงเกิดแก่ตนท่านเป็นแน่แท้หากมีญาณวิถีใดได้ทราบว่า

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศราชนิกุล และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ **นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้**

อีกทั้งสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในการพระราชทานเพลิงศพ **นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ**

เป็นที่น่าปีติยินดีอย่างยิ่งที่กระทรวงวัฒนธรรม ได้ออกประกาศเรื่อง *การยกย่องเชิดชูเกียรติบูรพศิลปิน* พุทธศักราช ๒๕๕๙ ซึ่งมีนามของหม่อมหลวงต่วนศรีปรากฏอยู่ด้วย

คำว่า "บูรพศิลปิน" เป็นชื่อที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสำหรับศิลปินผู้ล่วงลับ ซึ่งมีคุณูปการต่องานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ควรค่าแก่การเคารพยกย่อง ซึ่งอนุชนรุ่นต่อ ๆ มาได้พัฒนาสืบทอดให้เจริญก้าวหน้ามาจนปัจจุบัน

ผลงานของหม่อมหลวงต่วนศรีฯ ยังมีอีกคณานับ แต่ขอคัดย่อมาเพียงให้ได้เห็นภาพความสามารถของสตรีท่านหนึ่ง อันนำมาซึ่งการมุ่งมั่นสร้างเสริมศิลปะดนตรีและการละครของชาติไว้เป็นแบบอย่างที่ควรค่าต่อการรำลึกถึง อีกทั้งเป็นความภาคภูมิใจและความปลื้มปีติแก่ราชสกุลวรวรรณ และราชสกุลมนตรีกุล อย่างไม่รู้ลืม

ชีวิตครอบครัวของหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ มีโอรส ๒ พระองค์ คือ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์และหม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ

เนื้อเพลงพม่าปเทศ
ผลงานของหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ

ติ๊กตอก (สี่ครั้ง)....ดนตรี....ติ๊กตอก (สี่ครั้ง)

วันเวลามิเคยคอยใคร

แม้นใครว่องไวให้เสียเวลา

(ซ้ำ)

ชาติเจริญวัฒนาเพราะประชาชาวไทย

แคล่วคล่องว่องไวไม่ยอมให้เราเฉยช้า

(ซ้ำ)

ใครลีลาไม่ไปทำงาน

ก็พวกเกียจคร้านเนิ่นงานงานร่า

(ซ้ำ)

ชาติเจริญวัฒนาเพราะประชาชาวไทย

แคล่วคล่องว่องไวไม่ยอมให้เราเฉยช้า

(ซ้ำ)

ไขลานตัวเองหน่อย

เดินให้ตามรอยนาฬิกา

ชาติเจริญวัฒนาเพราะประชาชาวไทย

แคล่วคล่องว่องไวไม่เฉยช้า

ติ๊กตอก (สามครั้ง)....ดนตรี....ติ๊กตอก (สี่ครั้ง)

โน้ตเพลงพม่าปเทศ

ในการนี้ต้องขอบคุณ คุณอาคเนย์ (แบ๊ว) วัชรีวงศ์ ณ อยุธยา ที่ได้เป็นธุระจัดหาโน้ตเพลง “พม่าปเทศ” ให้แก่ผู้จัดทำหนังสือนี้ เพื่อนำประกอบผลงานของหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) ที่ได้นำมาเล่าไว้ในตอนต้น

* ม.ล.ต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) ถึงแก่อนิจกรรม

* ประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง การยกย่องเชิดชู
เกียรติบูรพศิลปิน พ.ศ. ๒๕๕๙

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

Flute

(เพลงเทียบเวลา)

ครอบครัวหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ

หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) และพระญาติ

ประทับนั่งจากซ้ายไปขวา : หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ (โอรส) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (ต้นราชสกุลวรวรรณ) เจ้าจอมมารดาเขียน (พระมารดาพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์) หม่อมหลวงต่วนศรี

ทรงยืนซ้ายไปขวา : กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (โอรส) พระนางเธอลักษมีลาวัณ (นัดดา) (ธิดาหม่อมหลวงตาด มนตรีกุล พี่หม่อมหลวงต่วนศรี)

นั่งจากทางซ้ายไปขวา : หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) (พระมารดา)
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (พระบิดา)
ทรงยืนจากทางซ้ายไปขวา : หม่อมเจ้าวรรณีศรีสมร (พระขนิษฐา)
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระนางเธอลักษมีลาวัณ (พระขนิษฐา)

หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) และหลานๆ
หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ
และหลานหญิงท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

๒. หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล)
ชายาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
(ต้นราชสกุลวรวรรณ)

๒.๑ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
๒.๒ หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ

๒.๑ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

☙ พระประวัติและผลงาน

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ มีพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๓๔ ที่ตำบลบ้านตะนาว อำเภอสำราญราษฎร์ จังหวัดพระนคร เป็นพระโอรสองค์ที่ ๕ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในรัชกาลที่ ๔ และหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ ราชสกุลเดิม มนตรีกุล ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ขณะที่เสด็จในกรมฯ ยังทรงพระเยาว์ พระบิดาทรงหยั่งรู้ถึงพระอัจฉริยภาพของพระโอรสองค์ที่ ๕ ในด้านต่าง ๆ จึงได้ทรงนิพนธ์โคลงถึงพระโอรสไว้ดังนี้

ชายวรรณที่ห้าชื่อ	ไวทยา กรเอย (ต้อม)
พิชาเชี่ยวฉลาดเฉลียวสา	มาร์ถกู้
เชื่อจัดหลักองค์มหา	อำมาตย์ สมพ่อ
เพียรหนักรักศักดิ์รู้	ชอบใช้ไหนดี

พระอัจฉริยภาพของเสด็จในกรมฯ ในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเวลาต่อมา สามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

พระประวัติด้านการศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

- พุทธศักราช ๒๔๔๓ ทรงศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบ

- พุทธศักราช ๒๔๔๕ ทรงศึกษาที่โรงเรียนราชวิทยาลัย สอบไล่ได้ชั้นมัธยมพิเศษเป็นปีที่ ๑ ได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เมื่อพระชนมายุ ๑๔ พรรษา

- พุทธศักราช ๒๔๔๘ ทรงศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ณ โรงเรียน Marlborough College เป็นเวลา ๔ ปี สำเร็จวิชา Modern Side (วิชาภาษาปัจจุบัน) และวิชา Classical Side (วิชาภาษาโบราณคือภาษากรีก) ทรงได้รับรางวัลถึง ๑๗ รางวัล

- พุทธศักราช ๒๔๕๓ ทรงเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ใน Balliol College ทรงได้รับปริญญา B.A. เกียรตินิยมทางด้านประวัติศาสตร์

- พุทธศักราช ๒๔๕๘ ได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อที่ Ecole Libre des Sciences Politiques ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในสาขาวิชาการทูต และทรงสอบไล่ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการทูต รางวัลที่ ๑

- พุทธศักราช ๒๔๗๐ ได้เสด็จกลับไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ทรงได้รับปริญญาโท

จากหนังสือ "๑๐๐ ปี พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๔" ในข้อเขียนเรื่อง "เสด็จในกรมฯ ในฐานะนักการทูต" โดยศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้กล่าวไว้อย่างมีนัยสำคัญว่า

"พระประวัติและความสำเร็จทางการศึกษาดูจะเป็นเครื่องยืนยันถึงพระปรีชาสามารถทางวิชาการในด้านประวัติศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ และภาษาศาสตร์ ได้เป็นอย่างดี การที่ทรงได้รับการศึกษาในต่างประเทศเป็นเวลานาน ไม่เพียงแต่เพิ่มพูนพระปรีชาสามารถทางวิชาการและภาษาเท่านั้น แต่พระองค์ยังทรงสามารถเข้าใจมโนทัศน์ (mentality) ของคนแต่ละชาติ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทรงงานในเวลาต่อมา"

ด้วยพระปรีชาสามารถทางด้านวิชาการ เสด็จในกรมฯ ทรงได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์อีกหลายสาขาวิชาและจากหลายสถาบัน อาทิเช่น ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์รัฐศาสตร์ (การทูต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมายแพ่ง มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด, ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมาย มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย, มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก, มหาวิทยาลัยแฟร์ลีย์ดิคคินสัน และปริญญาบัตร (กิตติมศักดิ์) วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

การถวายความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตลอดระยะเวลาที่ยังมีพระชนม์ชีพ เสด็จในกรมฯ ได้ถวายความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างหาที่สุดมิได้ ทุกครั้งที่มีโอกาสได้สนองพระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จในกรมฯ ทรงพร้อมเสมอที่จะปฏิบัติด้วยความปลื้มปีติและตั้งพระทัยที่จะใช้พระปรีชาสามารถอย่างเต็มที่เพื่อให้งานนั้นสัมฤทธิผลอย่างดีที่สุด เช่น ในกรณีที่พระองค์ท่านเสด็จเป็นผู้แทนพระองค์ในงานมหกรรมโลกเอกซ์โป ๗๐ ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ในพุทธศักราช ๒๕๑๓ และในโอกาสที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เสด็จในกรมฯ เป็นประธานสมัชชาแห่งชาติ เพื่อเลือกสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๖ เป็นต้น

ในความจงรักภักดีอย่างสูงสุดนี้ เสด็จในกรมฯ ได้ถวายต่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ท่าน

พระภารกิจต่อประเทศชาติ

ได้เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปว่า เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นปราชญ์แห่งสยาม และทรงมีคุณูปการต่อประเทศชาติเป็นอเนกอนันต์ ผลงานที่ก่อเกิดจากภารกิจของพระองค์ได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์มากมาย ซึ่งผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าได้จาก “ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทาง

สังคมศาสตร์ ณ อาคารราชบัณฑิตยสถานหลังเดิม” หรือจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยทั้งหลาย ผลงานด้านต่าง ๆ ของเสด็จในกรมฯ ที่นำมาสรุปต่อไปนี้ เป็นตัวอย่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ผลงานด้านการต่างประเทศ

- ทรงทำหน้าที่เลขานุการ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และทรงทำหน้าที่เลขานุการคณะทูตไทยในที่ประชุมสันติภาพหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ (พ.ศ. ๒๔๖๐)

- ทรงดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองบัญชาการ กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ทรงเป็นเสนาบดี พุทธศักราช ๒๔๖๓

- ขณะทรงดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ ทรงทำการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาไมตรีและการค้ากับประเทศที่เคยมีสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย และทรงเป็นหัวหน้าคณะการทูตในการเจรจาทำอนุสัญญาว่าด้วยอินโดจีน (พ.ศ. ๒๔๖๗)

- ทรงเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และเบลเยียม ในเวลาเดียวกันนั้น ทรงเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำสมัชชาสันนิบาตชาติ ซึ่งพระองค์ทรงได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการระเบียบวาระแห่งสมัชชาสันนิบาตชาติ รวมทั้งทรงเป็นรองประธานและผู้แทนประจำคณะกรรมการอื่น ๆ ด้วย (พ.ศ. ๒๔๖๙)

- ทรงเป็นตุลาการในศาลอนุญาโตตุลาการ ณ กรุงเฮก (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๗๘)

- ในพุทธศักราช ๒๔๘๐ ประเทศไทยได้มีการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นผู้แทนในการเจรจาทำสนธิสัญญากับนานาประเทศจนบรรลุผลสมบูรณ์ ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาแสดงถึงความเป็นผู้มีความสำเร็จในการปฏิบัติราชการแผ่นดิน

- ทรงเป็นประธานผู้แทนคณะทูตไทย เจรจากำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ณ ประเทศญี่ปุ่น ทรงได้รับมอบหมายให้ลงพระนามในสัญญาได้ นับว่าพระองค์ทรงทำหน้าที่อันสำคัญยิ่งของชาติอีกวาระหนึ่ง (พ.ศ. ๒๔๘๔)

- ในพุทธศักราช ๒๔๘๖ ในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่ ๒) ทรงได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนของนายกรัฐมนตรี เข้าร่วมประชุมระหว่างนายกรัฐมนตรีของชาติต่าง ๆ ในมหาเอเชีย ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเสด็จในกรมฯ ทรงทำหน้าที่ได้อย่างดียิ่ง

- *ทรงเจรจาให้ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙*

- ในพุทธศักราช ๒๔๙๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน และผู้แทนถาวรประจำสหประชาชาติ ในช่วงพุทธศักราช ๒๔๙๑ - ๒๔๙๕ ทรงได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการต่าง ๆ ในองค์การสหประชาชาติ

ซึ่งเป็นผลงานที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติด้วยพระปรีชาสามารถเป็นที่ยอมรับของผู้แทนประเทศสมาชิกองค์การนี้

- ในพุทธศักราช ๒๔๙๙ - ๒๕๐๐ ที่ประชุมสหประชาชาติได้ลงคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ให้เสด็จในกรมฯ *ทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาในสมัยประชุมครั้งที่ ๑๑ มีหน้าที่ในการสร้างสันติภาพต่อชาวโลก เป็นตำแหน่งที่นำความสำเร็จและเกียรติยศมาสู่ประเทศไทยในองค์การระหว่างประเทศซึ่งมีความสำคัญยิ่งของโลก* ตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบันยังไม่มีผู้แทนไทยได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนี้อีก

ผลงานด้านการเมือง

- ในพุทธศักราช ๒๔๖๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเสด็จในกรมฯ เป็น "องคมนตรี" รับปรึกษาราชการในส่วนพระองค์

- ในพุทธศักราช ๒๔๗๗ - ๒๔๗๘ ทรงเป็นกรรมการในคณะกรรมาธิการหลายคณะ ทั้งทางฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร

- ในพุทธศักราช ๒๕๐๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งในดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และทรงเป็นรองประธานที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี ให้ทำหน้าที่แทนในคณะกรรมการต่าง ๆ ได้แก่ (๑) คณะกรรมการ ก.พ. (๒) คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (๓) คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ (๔) คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ

- ด้วยพระปรีชาสามารถรอบรู้เรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญ เสด็จในกรมฯ ทรงได้รับการแต่งตั้งจากที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ให้เป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญ ในพุทธศักราช ๒๕๑๑
- ในพุทธศักราช ๒๕๑๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นประธานที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ หรือ "สภาสนามม้า" เพื่อแต่งตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้ดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลต่อไป

ผลงานด้านการศึกษา

ทรงเป็นศาสตราจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงสอนภาษาอังกฤษและภาษาไทย (พ.ศ. ๒๔๗๓) ทรงเป็นศาสตราจารย์ด้านกฎหมายระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. ๒๔๗๗) ทรงเป็นกรรมการสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. ๒๕๐๒) ทรงเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ทรงเป็นอธิการดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๑๔)

ในขณะทรงดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยและอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เสด็จในกรมฯ *ทรงจัดตั้งคณะวารสารศาสตร์ โครงการไทยคดีศึกษา และคณะรัฐประศาสนศาสตร์*

ทรงเป็นประธานคณะกรรมการก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

ทรงเป็นประธานคณะกรรมการก่อตั้งมหาวิทยาลัยกรุงเทพ และทรงดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยกรุงเทพจนสิ้นพระชนม์

ผลงานด้านการบัญญัติศัพท์

เสด็จในกรมฯ ทรงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจรรโลงชาติและวัฒนธรรมไทย พระองค์ทรงเห็นว่า *"คนไทยต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในภาษาไทยให้ได้เป็นอย่างดี"* ส่วนผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือวัฒนธรรมของโลกที่กำลังก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ก็จะต้องเรียนภาษาต่างประเทศให้อ่านตำราออกได้ เราจึงจะรู้ซึ้งถึงความคิดเห็นหรือวัฒนธรรมนั้น ๆ ส่วนผู้ที่มีหน้าที่ทำการเจรจากับต่างประเทศก็ควรเรียนภาษาต่างประเทศให้รู้ดีอย่างลึกซึ้งแม้เสด็จในกรมฯ ก็ได้ตระหนักในคุณค่าของภาษาต่างประเทศ แต่สำหรับคนไทยก็จะต้องเรียนภาษาไทยให้ได้ดียิ่งขึ้นด้วย

พระองค์ทรงเห็นความสำคัญในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จึง*ทรงริเริ่มภารกิจด้าน "การบัญญัติศัพท์" ขึ้น* เพื่อคนไทยจะได้มีศัพท์บัญญัติภาษาไทยไว้ใช้แทนการใช้คำฝรั่งทับศัพท์ (ซึ่งอาจจะมีการตีความหมายแตกต่างกันไปได้) และเพื่อรองรับความเจริญทางวิชาการและอารยธรรมจากประเทศตะวันตกด้วย กอปรกับมีพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาหลายภาษาและทรงมีความรอบรู้ลึกซึ้งถึงนิรุกติศาสตร์ภาษานั้น ๆ จึงมีผลงาน **"ศัพท์พระองค์วรรณฯ"** *เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในภาษาไทยและหมุนเวียนใช้กันอยู่จนทุกวันนี้ เช่น คำว่า ปฏิรูป ปฏิวัติ รัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย นวัตกรรม สื่อสารมวลชน มลพิษ มลภาวะ วัฒนธรรม ระบบ ระบอบ เป็นต้น*

ด้วยพระอัจฉริยภาพในด้านภาษาและสังคมศาสตร์ เสด็จในกรมฯ ทรงได้รับเลือกเป็นนายกราชบัณฑิตยสถานถึง ๓ สมัย คือ สมัยที่หนึ่ง พุทธศักราช ๒๔๗๗ - ๒๔๙๐ สมัยที่สอง พุทธศักราช ๒๕๑๒ - ๒๕๑๖ และสมัยที่สาม พุทธศักราช ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ นอกจากนี้สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยยังได้ตั้ง "รางวัลนราธิปพงศ์ประพันธ์" ขึ้นในพุทธศักราช ๒๕๔๔ มอบให้นักเขียนอาวุโส เนื่องในโอกาสสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยก่อตั้งครบ ๓๐ ปี และครบรอบ ๑๑๐ ปี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติในงานด้านภาษา ด้านวรรณคดี และด้านที่ทรงเป็นนักเขียน นักหนังสือ *เนื่องในโอกาสวันประสูติครบ ๑๒๕ ปี (เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙) ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ที่ประชุมราชบัณฑิตยสภาได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเทิดพระเกียรติพระองค์เป็น* ***"พระบิดาแห่งการบัญญัติศัพท์"***

ผลงานด้านสังคม การศาสนา การส่งเสริมวัฒนธรรม และงานด้านสื่อ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ นอกจากจะทรงรับราชการและทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังได้ทรงมีภารกิจในด้านสังคม การศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม และงานด้านสื่อ ดังนี้

- ทรงดำรงตำแหน่งนายกกรรมการธนาคารไทยพาณิชย์ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ พระองค์ทรงเปลี่ยนชื่อ "บริษัทแบงค์สยามกัมมาจลทุนจำกัด" เป็น "ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด" ตามการเปลี่ยนชื่อของประเทศสยามเป็นประเทศไทย

- ทรงเป็นนายกสยามสมาคมถึงสองสมัย คือ สมัยที่หนึ่ง พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๙๒ และสมัยที่สอง พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๙
- ทรงเป็นกรรมการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อการเผยแพร่พุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙
- ทรงเป็นประธานคณะกรรมการแผนกอักษรศาสตร์ มูลนิธิอานันทมหิดล ประธานโครงการตำรา สมาคมสังคมศาสตร์ นายกสมาคมราชวิทยาลัย ประธานมูลนิธิวิชาการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๑๙

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สนพระทัยและทรงสนับสนุนกิจการหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ พระองค์ทรงเป็นผู้ก่อตั้ง "หนังสือพิมพ์ประชาชาติ" และทรงเป็นผู้เขียนประจำของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ พระองค์ทรงเขียนบทความวิเคราะห์ข่าวเศรษฐกิจและการเมืองของโลก เรื่องเกี่ยวกับสภาพสังคม วัฒนธรรมของต่างประเทศ และทรงวิเคราะห์สถานการณ์สงคราม ทรงรับข่าวสารทางวิทยุจากต่างประเทศ ตลอดจนทรงวิเคราะห์ข่าวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศไทย ทรงใช้ชื่อหัวเรื่องบทความของพระองค์ว่า "วรรณไว ไขข่าว" ซึ่งเป็นที่ยอดนิยมของผู้อ่านในยุคนั้น เสด็จในกรมฯ ได้ทรงพยายามสร้างมาตรฐานและจรรยาบรรณให้แก่วงการหนังสือพิมพ์ให้เป็นสื่อสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่คนในชาติ โดยไม่มีการบิดเบือนข้อเท็จจริง อันจะนำไปสู่ความมั่นคงในชาติบ้านเมือง และจรรโลงวัฒนธรรมอันดีงามของไทยสืบต่อไป

ด้วยพระปรีชาสามารถที่ทรงประกอบผลงานอันดีเด่นทางการศึกษา ภาษา และวัฒนธรรมระดับโลก *องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) จึงประกาศพระเกียรติคุณในฐานะปูชนียบุคคลสำคัญประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ในวาระวันประสูติครบ ๑๐๐ ปี*

งานด้านการกุศล

ทรงร่วมกับหม่อมพร้อยสุพิณในการบริจาคเงินสร้างศาลา "วรรณ-สุพิณ" ณ วัดธาตุทอง พระอารามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ และทรงบริจาคเงินให้สภากาชาดไทยในการสร้างตึก "นราธิปพงศ์ประพันธ์-สุพิณ" เพื่อใช้ในการรักษาคนไข้ด้านรังสีวิทยา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ทรงตั้งทุนไว้ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ชื่อทุน "พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์" เพื่อเป็นทุนการศึกษาของพระสงฆ์สามเณรวัดชูจิตธรรมารามกับวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม ซึ่งทายาทของเสด็จในกรมฯ ยังถวายทุนนี้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อมีพระชนม์อยู่ได้ทรงบำเพ็ญกุศลที่วัดสัมพันธวงศ์ โดยทรงดำรงตำแหน่งประธานองค์อุปถัมภ์การพัฒนาวัดสัมพันธวงศ์ โดยเฉพาะการก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ และได้ถวายทุนพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ทรงมอบทุนการศึกษาให้แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย

รางวัลแห่งเกียรติยศ

ในโอกาสครบ ๑๒๗ ปีวันประสูติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑ นับเป็นมิ่งมงคลกับพระประวัติของพระองค์เป็นอย่างยิ่งที่วรรณกรรมประเภท

สารคดีเรื่อง "วิทยาวรรณกรรม" ของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นสารคดีประเภทดีเด่น ตามที่กระทรวงวัฒนธรรมได้มีประกาศผลการพิจารณาคัดเลือกวรรณกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

เพื่อประกาศยกย่องเป็นวรรณกรรม ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชา เพื่อร่วมส่งเสริม สืบสาน และเผยแพร่พระราชปณิธาน ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ให้มั่นคงและยั่งยืนสืบต่อไป

การพิจารณาได้ประกาศคัดเลือกวรรณกรรม ๕ ประเภท คือ นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ สารคดี และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เมื่อ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

นับได้ว่าเป็นรางวัลแห่งเกียรติยศอันเป็นมงคลคุณค่าอีกรางวัลหนึ่งแก่พระองค์

ชีวิตส่วนพระองค์

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เสกสมรสกับหม่อมเจ้าพิบูลเบ็ญจางค์ กิติยากร มีโอรส ๑ ท่าน คือ

๒.๑.๑ หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ

ต่อมา พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เสกสมรสกับหม่อมพร้อยสุพิณ บุนนาค และมีธิดา คือ

๒.๑.๒ ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

จากพระประวัติและผลงานดังกล่าวข้างต้นของ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เห็นได้ว่าพระองค์มีพระปรีชาสามารถมาแต่ทรงพระเยาว์ พระองค์ได้สร้างผลงานให้แก่ประเทศชาติคณานับ จัดเป็นเพชรน้ำหนึ่งของราชสกุลวรวรรณและมนตรีกุล ที่ผู้สืบสายสัมพันธ์ทั้งสองราชสกุลมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

* พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สิ้นพระชนม์

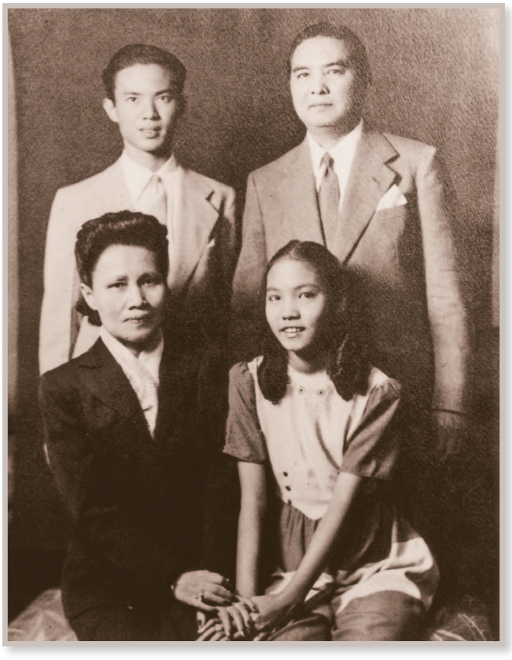
* หม่อมเจ้าพิบูลเบ็ญจางค์ วรวรรณ (กิติยากร) สิ้นชีพิตักษัย

* หม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา (บุนนาค) ถึงแก่อนิจกรรม

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนพระประวัติและผลงาน

ครอบครัวและพระญาติ
พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ฉายพระรูปร่วมกับครอบครัว
หม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา (ชายา)
หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ (โอรส)
และท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร (ธิดา)

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
หม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ
ณ อยุธยา (ชายา)

เสด็จในกรมฯ หม่อมพร้อยสุพิณ และธิดาท่านผู้หญิงวิววรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

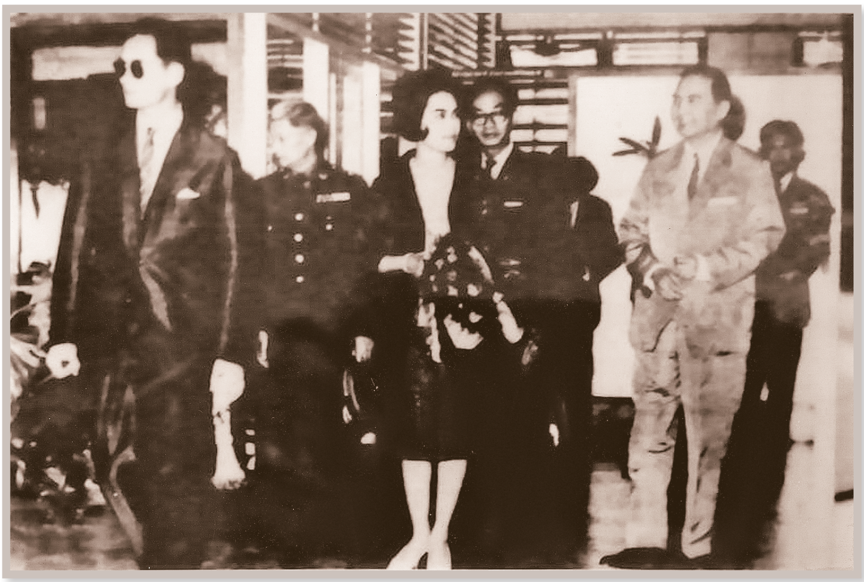
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงยืนหลังสุดกับ หม่อมหลวงเกียรติกร (นัดดา) ยืนติดพระองค์และหม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ (นัดดา) คนกลางนั่งแถวล่างสุดพร้อมด้วยพระญาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฉายพระรูปร่วมกับองคมนตรีและที่ปรึกษา
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ องคมนตรี ทรงยืนซ้ายสุดในแถวที่สองนับจากแถวนั่ง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฉายพระรูปร่วมกับคณะองคมนตรี
และที่ปรึกษา (เสด็จในกรมฯ ทรงยืนองค์แรกจากซ้ายไปขวาแถวหลัง)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
เสด็จพระราชดำเนินไปในงานซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดถวาย
โดยเสด็จในกรมฯ อธิการบดีเข้าเฝ้าฯ รับเสด็จ

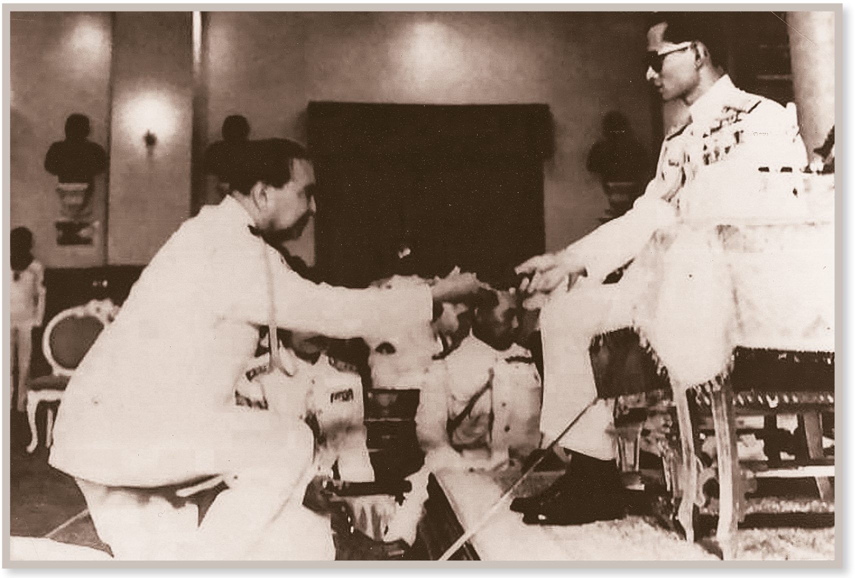
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
เสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานการประชุมของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงร่วมอภิปรายและพระราชทานกระแสพระราชดำริ
เรื่องปัญหาการใช้คำไทย
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
ซึ่งต่อมารัฐบาลได้ประกาศให้เป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ
เสด็จในกรมฯ ทรงร่วมในการประชุมในครั้งนั้นด้วย

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จฯ ไปทรงเปิดตึก "นราธิปพงศ์ประพันธ์ - สุพิณ" ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ (เสด็จในกรมฯและหม่อมพร้อยสุพิณได้บริจาคให้สภากาชาดไทย)

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเสด็จในกรมฯ อธิการบดี เป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย

เสด็จในกรมฯ ทรงรับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มราชการแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีรับสั่งกับเสด็จในกรมฯ ประธานที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ ในโอกาสวันเปิดประชุม เพื่อให้มีการแต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในการจัดตั้งรัฐบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖

เสด็จในกรมฯ ในขณะดำรงตำแหน่งตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เฝ้าฯ รับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และสมเด็จพระจักรพรรดิแห่งเอธิโอเปีย ซึ่งเสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แด่สมเด็จพระจักรพรรดิฯ

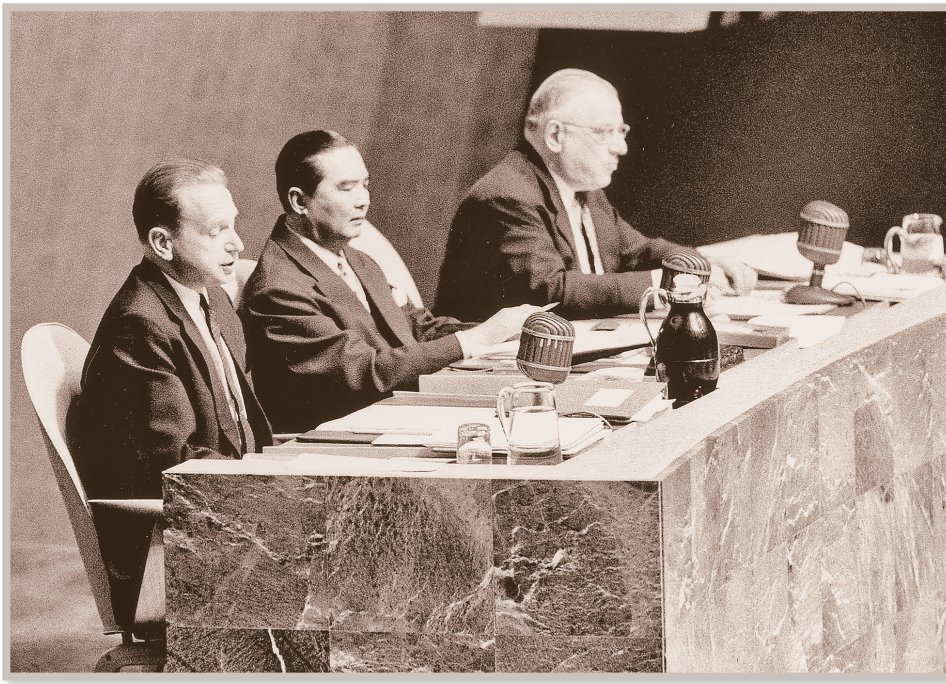
เสด็จในกรมฯ ทรงนำคณะรัฐมนตรีและที่ปรึกษา เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

เสด็จในกรมฯ ทรงรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมาย
จากมหาวิทยาลัยแฟร์เลห์ดิกกินสัน

เสด็จในกรมฯ ทรงรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมายแพ่ง
จากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด

เสด็จในกรมฯ ทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๔๙๙ - ๒๕๐๐

เสด็จในกรมฯ ทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสถานฉายพระรูปร่วมกับ
คณะกรรมการราชบัณฑิตฯ

เสด็จในกรมฯ เมื่อทรงได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น
พระองค์เจ้าต่างกรมมีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า
"พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕

เสด็จในกรมฯ และหม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา ในงานฉลองวันชาติฝรั่งเศส
ฉายพระรูปกับเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสและภริยา ณ สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศส

ฉายพระรูปร่วมกับพระจักรพรรดิและพระจักรพรรดินีแห่งประเทศญี่ปุ่น
เมื่อครั้งเสด็จแทนพระองค์ในงานมหกรรมโลกเอกซโป ๗๐
ณ เมืองโอซากา พ.ศ. ๒๕๑๓

ฉายพระรูปร่วมกับอดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย นายชวหาร ลาล เนห์รู
ที่องค์การสหประชาชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙

พระประยูรญาติ

เสด็จในกรมฯ กับพระญาติราชสกุลวรวรรณ ร่วมกันบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

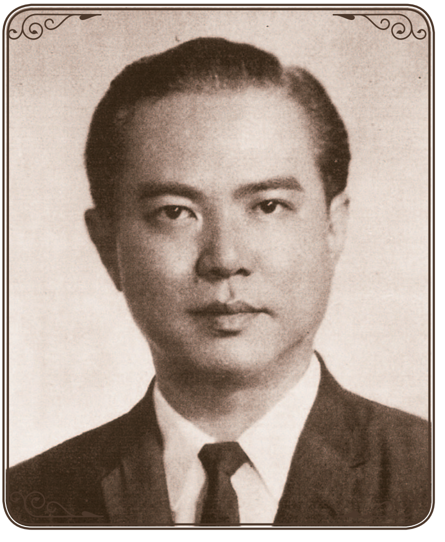
เสด็จในกรมฯ ทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ พ.ศ. ๒๔๙๕ - ๒๕๐๐

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระนามเดิมพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร
พระนามย่อ “พระองค์วรรณ ทรงเป็นพระบิดาแห่งการบัญญัติศัพท์”
ได้ทรงบัญญัติศัพท์เพื่อใช้ในสังคมไทยกว่าพันคำ

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
+ หม่อมเจ้าพิบูลเบ็ญจางค์ กิติยากร

๒.๑.๑ หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ

๒.๑.๑ หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ

ประวัติและผลงาน

เกิดวันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๕

ประวัติการศึกษา

พุทธศักราช ๒๔๗๒ - ๒๔๗๙
โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

พุทธศักราช ๒๔๘๐ - ๒๔๘๑
โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

พุทธศักราช ๒๔๘๑ - ๒๔๘๓
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จบเตรียมอุดมแผนกอักษรศาสตร์

พุทธศักราช ๒๔๘๔ - ๒๔๘๕
วิทยาลัย Peers School กรุงโตเกียว

พุทธศักราช ๒๔๘๖ - ๒๔๘๙
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับอนุปริญญา นิติศาสตร์

พุทธศักราช ๒๔๙๐ - ๒๔๙๔
School of Foreign Service Georgetown University
ได้รับปริญญาตรี B.S.F.S.

พุทธศักราช ๒๔๙๕ - ๒๔๙๖
Fletcher School of Law and Diplomacy
ได้รับปริญญาโท M.A.

การรับราชการ

๑๙ สิงหาคม ๒๔๙๖	เป็นข้าราชการวิสามัญชั่วคราว
๑๐ กันยายน ๒๔๙๖	เป็นข้าราชการสามัญชั้นตรี
๑๖ ตุลาคม ๒๔๙๖	ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกสารบรรณ กองการทั่วไป กรมสหประชาชาติ
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๗	ดำรงตำแหน่งประจำแผนกสารบรรณ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง

๑๓ มีนาคม ๒๔๙๗	ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกการเมือง กองตะวันออกไกล กรมเอเชียและแอฟริกา
๗ ตุลาคม ๒๔๙๗	เลื่อนเป็นข้าราชการสามัญชั้นโท ดำรงตำแหน่งเดิม
๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๐	ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองทั่วไป กรมสหประชาชาติ
๗ ตุลาคม ๒๕๐๐	เลื่อนเป็นข้าราชการสามัญชั้นเอก ดำรงตำแหน่งเลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน
๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๐	ดำรงตำแหน่งเลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน
๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๔	ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองแปล กรมสนธิสัญญา และกฎหมาย
๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๗	ดำรงตำแหน่งเลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐	เลื่อนเป็นข้าราชการสามัญชั้นพิเศษ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมือง

ราชการพิเศษ

พุทธศักราช ๒๔๙๗ - ๒๔๙๘

เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๔๙๘ - ๒๕๐๕

เป็นกรรมการสอบแข่งขันวิชาข้าราชการสามัญชั้นจัตวา อันดับ ๑

พุทธศักราช ๒๔๙๙

เป็นกรรมการคัดเลือกข้าราชการ

พุทธศักราช ๒๕๐๐

เป็นกรรมการสอบแข่งขันวิชาข้าราชการสามัญชั้นตรี อันดับ ๑

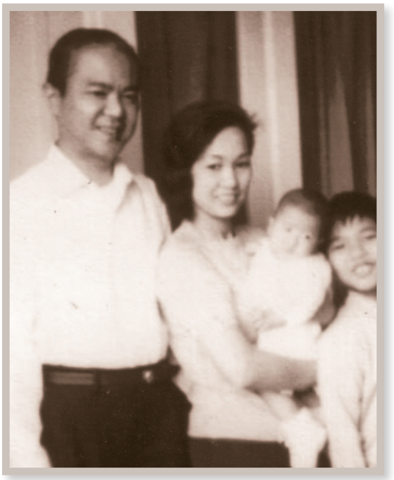
พุทธศักราช ๒๕๐๕

เป็นเจ้าหน้าที่แปลข่าวราชการสำคัญ ๆ และคำแถลงการณ์ต่าง ๆ

ในพุทธศักราช ๒๕๑๐ หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติได้ป่วยหนัก เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชและถึงแก่กรรมในเวลาต่อมา ซึ่งเป็นวัยก่อนเวลาอันควร คืออายุ ๔๕ ปี หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติเป็นผู้ที่มีจิตใจงาม สุภาพอ่อนน้อม อุปนิสัยบุคลิกลักษณะคุณสมบัติดีเลิศอย่างยากที่จะเปรียบได้ ท่านเป็นที่รักของท่านพ่อ ท่านแม่ ภริยา บุตรธิดา น้อง ผู้บังคับบัญชาในหน้าที่ราชการ เพื่อนนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และทุก ๆ คนที่รู้จัก หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติเรียนหนังสือเก่งมาตั้งแต่เด็กจนจบปริญญาโทจากมหาวิทยาลัย Fletcher School of Law and Diplomacy สถาบันทางการทูตที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นการปูทางที่ดีในการรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศของท่านในเวลาต่อมา

ท่านได้ปฏิบัติงานในฐานะนักการทูตที่ประสบความสำเร็จ ผลงานชิ้นหนึ่งที่ท่านได้บรรยาย ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรในปีการศึกษา ๒๔๙๘ - ๒๔๙๙ ในหัวข้อเรื่อง “การดำเนินสงครามทางการทูต” เป็นงานที่แสดงถึงความสามารถในทางการทูตของหม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติซึ่งลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของท่าน

ถึงแม้หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติได้จากเราไปกว่า ๔๕ ปีแล้ว แต่ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ในฐานะผู้สืบสายทั้งราชสกุล “วรวรรณ” และ “มนตรีกุล” ท่านได้ปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของ

หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ กับ หม่อมราชวงศ์ทิพากร วรวรรณ และบุตร
หม่อมหลวงเกียรติกร และหม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ

บรรพบุรุษต้นราชสกุลทั้งสองด้วยความตั้งใจแน่วแน่อย่างเต็มความสามารถและความภาคภูมิใจในการทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติในด้านการทูตและการต่างประเทศ คุณความดีของท่านจะยังอยู่ในความทรงจำของเราพี่น้องสมาชิกราชสกุล “วรวรรณ” และราชสกุล “มนตรีกุล” ตลอดไป

๒.๑.๑ หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ

+ หม่อมราชวงศ์ทิพภากร อาภากร ธิดาพลเรือเอกหม่อมเจ้าครรชิตพล กับ หม่อมเจ้าดวงทิพโชติ แจ้งหล้า อาภากร มีบุตรธิดาคือ

๒.๑.๑.๑ หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ

๒.๑.๑.๒ หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ

* ๒.๑.๑ หม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณและหม่อมราชวงศ์ทิพภากร วรวรรณถึงแก่อนิจกรรม

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

ครอบครัวหม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติ วรวรรณ

หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ
กับคุณแม่ หม่อมราชวงศ์ทิพภากร วรวรรณ
และน้องสาว หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ

หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ
กับบุตรและธิดา นายชวิศ อ่องจริต
นางสาวฐิตาภา วรวรรณ

ท่านผู้หญิงวิวรรณกับหลานอา หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์
และหลายยาย นายชวิศ อ่องจริต กับนางสาวฐิตาภา วรวรรณ

หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ

๒.๑.๑.๑ หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ

ประวัติและผลงาน

เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๙๙ ที่กรุงเทพมหานคร ได้ติดตามคุณพ่อหม่อมราชวงศ์วิบุลเกียรติไปต่างประเทศขณะที่คุณพ่อดำรงตำแหน่งเลขานุการเอกประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน และหม่อมหลวงเกียรติกรได้เริ่มการศึกษาที่นั่น ต่อมาได้ไปศึกษาต่อที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยติดตามคุณพ่อซึ่งไปดำรงตำแหน่งเลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส

เมื่อคุณพ่อย้ายกลับมาประเทศไทย หม่อมหลวงเกียรติกรได้เข้าเรียนที่โรงเรียนนานาชาติร่วมฤดีจนจบการศึกษา แต่เนื่องจากคุณพ่อถึงแก่กรรมตั้งแต่หม่อมหลวงเกียรติกรอายุ ๑๑ ปี จึงตัดสินใจไม่ไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ เพื่ออยู่เป็นเพื่อนคุณแม่ (หม่อมราชวงศ์ทิพภากร) และได้เข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง หลังจากนั้นหม่อมหลวงเกียรติกรได้ทำงานส่วนตัว มิได้มีครอบครัว จนถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๒

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และหม่อมพร้อยสุพิณ หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ รับเสด็จ
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ในงานฉลองพระชันษา ๘๐ ปี ของกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ในขณะทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดี

หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ

๒.๑.๑.๒ หม่อมหลวงสุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ

ประวัติและผลงาน

เกิดเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๘ ณ กรุงปารีส

การศึกษา

เมื่ออายุ ๓ ปีเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลยุคลธรและได้ศึกษาต่อที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๑๓ - ๒๕๒๔ หลังจากนั้นได้ไปศึกษาระดับอุดมศึกษาที่โรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ International School of Bangkok เมื่ออายุ ๑๕ ปีและได้จบการศึกษา Grade 12 ที่โรงเรียนนี้ จึงไปศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยในแผนก Interior Design ที่มหาวิทยาลัย Bay Path Junior College ได้รับอนุปริญญาและได้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย Syracuse University จนจบปริญญาตรีด้าน Interior Design ในพุทธศักราช ๒๕๓๒

การทำงาน

ได้ทำงานในตำแหน่ง Associate Partner และ Business Development Director บริษัท Leo International Design Group มีหน้าที่ดูแลงานต่างประเทศ ผลงานหลักที่ได้ทำคือ Kempinski Marsa Malaz Doha ประเทศการ์ตา St. Regis Hotel Moscow และประจำที่ดูไบจนจบงานออกแบบและคุมการก่อสร้างโรงแรม Emerald Palace Kempinski Palm Jumeirah Dubai ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑

ในพุทธศักราช ๒๕๖๒ ได้รับมอบหมายให้ดำเนินงานเรื่องบูรณะซ่อมแซมปรับปรุงตกแต่ง "ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์" ซึ่งราชสกุลวรวรรณพร้อมด้วยทายาทพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และกรมศิลปากรได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒ เพื่อรำลึกถึงพระเกียรติคุณและเป็นอนุสรณ์ถวายแด่เสด็จทวด พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระบิดาแห่งการละครร้องและกวีเอกของไทย และเสด็จปู่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ผู้ซึ่งทรงมีบทบาทสำคัญในด้านการทูต การบัญญัติศัพท์ และการวางรากฐานด้านสังคมศาสตร์ของประเทศไทย

ศูนย์นราธิปฯ เป็นห้องสมุดที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้ที่สนใจมาศึกษาค้นคว้าจากหนังสือที่เป็นผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เสด็จทวด พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เสด็จปู่ และหนังสือที่มีคุณค่าหายากอื่น ๆ

ครอบครัว

มีบุตรและธิดา คือ

๒.๑.๑.๒ (๑) นายชวิศ อ่องจริต

๒.๑.๑.๒ (๒) นางสาวฐิตาภา วรวรรณ

๒.๑.๑.๒ (๑) นายชวิศ อ่องจริต

เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๖ ศึกษาที่โรงเรียนจิตรลดาในพุทธศักราช ๒๕๔๐ จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และได้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนนานาชาติ St. Andrews จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และมาเรียนต่อที่ University of St. Andrews ประเทศอังกฤษ ทางด้าน Medicine และได้รับปริญญาตรี B.S. in Medicine และได้กลับมาทำงานทางด้านวิจัย Antibody ที่ศูนย์วิจัยทางการแพทย์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เป็นเวลา ๓ ปีครึ่ง หลังจากนั้นได้ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษด้าน Computer Program

๒.๑.๑.๒ (๒) นางสาวฐิตาภา วรวรรณ

เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ ศึกษาที่โรงเรียนจิตรลดาในพุทธศักราช ๒๕๔๒ จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และได้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนนานาชาติ St. Andrews จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและเข้าศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภาคนานาชาติในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ International Program in Design and Architecture ได้เข้าทำงานที่ บริษัท Leo International Design Group

* ๒.๑.๑.๑ หม่อมหลวงเกียรติกร วรวรรณ ถึงแก่กรรม

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
\+ หม่อมพร้อยสุพิณ บุนนาค

๒.๑.๒ ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

๒.๑.๒ ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

ประวัติและผลงาน

เกิดวันที่ ๒๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ธิดาพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ กับหม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา (สกุลเดิมบุนนาค)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แก่ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖

คู่ชีวิต คือ **อดีตเอกอัครราชทูต จิตริก เศรษฐบุตร**

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร มีธิดาจากการสมรสครั้งแรก คือ

๒.๑.๒.๑ เด็กหญิงวิญวรรณ ไกรฤกษ์ (ถึงแก่กรรม)

การศึกษา เข้ารับการศึกษาเบื้องต้น ณ โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (หลักสูตรเดิม) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาเนื่องจากติดตามท่านพ่อที่เสด็จไปทรงรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา

- ศึกษาต่อที่โรงเรียน Holton-Arms กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เรียน Grade 9 ถึง Grade 12 จบเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๔
- พุทธศักราช ๒๔๙๔ เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัย Wellesley สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากมหาวิทยาลัย Wellesley ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสตรีชั้นนำในด้าน

วิชาการของประเทศสหรัฐอเมริกาและในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อนปีที่ ๓ ได้ทำงานเป็นมัคคุเทศก์ที่องค์การสหประชาชาติ และนิตยสาร LIFE ได้ลงภาพปกท่านผู้หญิงรำไทย โดยลงเรื่องราวเกี่ยวกับท่านผู้หญิงที่องค์การสหประชาชาติและที่มหาวิทยาลัย Wellesley

การรับราชการ เข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศในปี ๒๔๙๘ โดยมีตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

- เลขานุการส่วนพระองค์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เมื่อทรงได้รับเลือกเป็นประธานสมัชชาสหประชาชาติ สมัยประชุมครั้งที่ ๑๑ พุทธศักราช ๒๔๙๙ - ๒๕๐๐
- ตำแหน่งเลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส
- หัวหน้ากองในกรมพิธีการทูต กรมองค์การระหว่างประเทศและกรมการเมือง
- ผู้อำนวยการกองแปล กรมสนธิสัญญากฎหมาย และ
- เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (รัฐมนตรีจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นองคมนตรี)

ชีวิตครอบครัว หลังลาออกจากชีวิตราชการ ท่านผู้หญิงวิวรรณได้ติดตามคู่ชีวิต อดีตเอกอัครราชทูตจิตริก เศรษฐบุตร ไปประจำในต่างประเทศในตำแหน่งอัครราชทูต ณ กรุงโซล สาธารณรัฐเกาหลี เอกอัครราชทูต ณ ประเทศสเปน สาธารณรัฐตูนีเซีย และราชอาณาจักร

โมรอคโค ซึ่งท่านผู้หญิงได้นำความรู้กับประสบการณ์ด้านการต่างประเทศไปใช้ ตลอดจนได้ทำหน้าที่รับรองและมีความสัมพันธ์อันดีกับคณะทูตชาวต่างประเทศและกับคนไทยที่พำนักอยู่ในประเทศนั้นหรือที่เดินทางไปจากประเทศไทยในขณะติดตามเอกอัครราชทูตจิตริกไปแต่ละประเทศ

การถวายงานรับใช้สถาบันพระมหากษัตริย์

ตั้งแต่ปี ๒๕๒๕ - ๒๕๕๕ ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ได้ถวายงานรับใช้ใต้เบื้องยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถวายงานรับใช้พระบรมวงศานุวงศ์ในรัชกาลที่ ๙ ตามวาระและโอกาสต่าง ๆ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อาทิเช่น

- ถวายงานพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการรับรองพระราชอาคันตุกะในงานพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๒๕) ในงานประชุม APEC และในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๙) ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
- พุทธศักราช ๒๕๓๙ ได้ถวายงานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชพิธีทรงปล่อยเรือรบหลวง "จักรีนฤเบศร" ที่เมืองบาซาน ประเทศสเปน และในโอกาสที่

เสด็จฯ เยือนเกาะเทเนรีฟในหมู่เกาะแคแนรี ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของนาย Wolfgang Kiessling กงสุลกิตติมศักดิ์ไทยประจำหมู่เกาะแคแนรี ประเทศสเปน ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรสถานที่ซึ่งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้เสด็จไปทรงฝึกภาคทางทะเลโดยฝึกการปฏิบัติการเดินเรือจากประเทศเยอรมนีไปที่เกาะนี้เพื่อทรงศึกษาวิชาการทหารเรือขณะมีพระยศเป็นนายเรือตรีแห่งจักรพรรดินาวีเยอรมัน ในโอกาสนั้นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ยังได้ทอดพระเนตรภูมิประเทศและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ในเกาะเทเนรีฟอีกด้วย

- นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านผู้หญิงวิวรรณได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้ในวิชาการต่าง ๆ เช่น ความรู้ในด้านภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย ประเทศอาเซียน และประเทศอื่น ๆ แก่คณะทหาร และตำรวจที่ถวายการอารักขา รวมทั้งข้าราชบริพารในพระองค์อีกด้วย

- ได้ถวายงานพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่เสด็จฯ แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ไปในงานแข่งขันกีฬาโอลิมปิค ณ เมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน (พ.ศ. ๒๕๓๕)

- ได้ถวายงาน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปในงานเอ็กซ์โป ณ เมืองเซวีญ่า ประเทศสเปน (พ.ศ. ๒๕๓๕)

- พุทธศักราช ๒๕๓๖ ได้ถวายงานสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ในโอกาสเสด็จเยือนสถานที่สำคัญในประเทศสเปนและราชอาณาจักรโมรอคโค ที่ประเทศสเปนได้ตามเสด็จเข้าเฝ้าฯ กษัตริย์ฮวน คาร์ลอส และพระราชินีโซเฟีย

ท่านผู้หญิงวิวรรณได้ตามเสด็จไปเยือนเกาะเทเนรีฟในหมู่เกาะแคแนรี โดยสมเด็จฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ได้ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดหมู่บ้าน “ไทยวัฒนา” อาคารสถาปัตยกรรมไทยในบริเวณสวนนก “Loro Park” ตามคำกราบทูลเชิญของนาย Wolfgang Kiessling กงสุลกิตติมศักดิ์ไทยประจำหมู่เกาะแคแนรี ประเทศสเปน

สมเด็จฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านไทยวัฒนา” (“Thai Vadhana Village”) ซึ่งกรมศิลปากรได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาแบบให้เป็นงานสถาปัตยกรรมไทยอย่างแท้จริง โดยนาย Kiessling ได้นำช่างฝีมือและวัสดุทั้งหมดที่ใช้ในการก่อสร้างไปจากประเทศไทย สถานที่นี้จึงเป็นจุดสนใจที่น่าชื่นชม ตื่นตา ตื่นใจแบบนึกไม่ถึง สำหรับผู้ที่เดินทางไปที่เกาะเทเนรีฟจากหลายประเทศทั่วโลกโดยเฉพาะชาวยุโรปได้เห็นความวิจิตรตระการตาประกอบด้วยสีสันของเรือนไทยหลายหลังมารวมกัน ทำให้ผู้ที่มาชมได้รู้จักและรู้ซึ้งถึงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอันงดงามของไทย เป็นการนำทางเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในสวนนก (Loro Parque) วันละหลายพันคนสนใจมาเยือนประเทศเรา

ในโอกาสเดียวกัน อดีตเอกอัครราชทูตจิตริก ซึ่งในขณะนั้นเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสเปนได้กราบทูลว่า น่าจะมีพระอนุสาวรีย์ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกมาประดิษฐานในบริเวณนี้เพื่อเป็นพระราชอนุสรณ์สถานถวายพระเกียรติในวโรกาสที่พระองค์ท่านทรงศึกษาวิชาการทหารเรือ ทรงเป็นนายเรือตรีแห่งจักรพรรดินาวีเยอรมัน และได้เสด็จทางเรือไปทรงฝึกภาคทางทะเลจากประเทศเยอรมนีไปประทับที่เกาะเทเนรีฟระยะหนึ่ง

สมเด็จกรมหลวงฯ มีรับสั่งว่าเป็นการริเริ่มที่ดี และทรงให้การสนับสนุนโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อดีตเอกอัครราชทูตจิตริกดำเนินการในเรื่องนี้ และประสานกับกรมศิลปากรในการจัดสร้างพระรูปปั้น ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงเลือกแบบด้วยพระองค์เอง ต่อมาอดีตเอกอัครราชทูตจิตริกได้เชิญพระรูปปั้น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรฯไปประดิษฐานอย่างสมพระเกียรติในสวนนกในบริเวณเดียวกันกับหมู่บ้าน “ไทยวัฒนา” ก่อนเกษียณอายุราชการ

- พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ถวายงานตามเสด็จส่วนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จเยือนเกาะเทเนรีฟในหมู่เกาะแคแนรี ประเทศสเปนเป็นครั้งที่ ๒ ตามคำกราบทูลเชิญของนาย Wolfgang Kiessling กงสุลกิตติมศักดิ์ไทยประจำหมู่เกาะแคแนรี ได้เสด็จไปทรงเยี่ยมชม Siam Park ซึ่งอยู่ในระหว่างก่อสร้าง เพื่อทอดพระเนตรสถานที่ที่มีพระราชดำริให้มีการประดิษฐานพระรูปปั้น

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรฯ เต็มพระองค์ในฉลองพระองค์ชุดเครื่องแบบทหารเรือ พระยศนายเรือตรีแห่งจักรพรรดินาวีเยอรมัน เมื่อสมเด็จฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จกลับมาประเทศไทยได้ทรงพระกรุณาฯ ให้มีการปั้นพระรูปสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรฯ โดยได้มีการอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ Siam Park ตามพระราชประสงค์ของพระองค์ท่าน (พระรูปปั้นเต็มพระองค์นี้ ทรงเครื่องแบบทหารเรือซึ่งแตกต่างจากพระรูปปั้นครึ่งพระองค์ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่สวนนก)

กิจการด้านการพัฒนาสังคม

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมและเกื้อกูลกิจการสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

- ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมนักเรียนเก่ามาแตร์เดอีวิทยาลัยเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๙ - ๒๕๒๑ ซึ่งเป็นวาระครบ ๕๐ ปีโรงเรียน ท่านผู้หญิงได้จัดตั้งกองทุนสร้างอาคารพลศึกษาอนุสรณ์ ๕๐ ปีมาแตร์ ออกแบบโดย ม.ร.ว.ชาญวุฒิ วรวรรณ ซึ่งเป็นนักเรียนเก่ามาแตร์ หลังจากนั้นท่านผู้หญิงได้ร่วมทำกิจกรรมกับสมาคมฯ ในฐานะที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้คำปรึกษาให้ความคิดเห็นในการดำเนินงานของสมาคมฯ และโรงเรียนต่อมาอีก ๔๐ กว่าปีจนถึงปัจจุบัน
- ได้รับรางวัลเกียรติคุณเซอร์เวียมในฐานะเป็นศิษย์เก่ามาแตร์ฯ ที่ได้รับใช้สังคมอย่างมีคุณภาพมาเป็นเวลายาวนาน (พ.ศ. ๒๕๕๖)

- ได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย Wellesley ซึ่งมีการพบปะสังสรรค์กันเป็นประจำ โดยมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ติดตามการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของมหาวิทยาลัย Wellesley อย่างสม่ำเสมอ

- เป็นกรรมการจัดทำห้องสมุดอาเซียน "ถนัด คอมันตร์" ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งจัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ ดร.ถนัด คอมันตร์ โดยมูลนิธิจอห์น เอฟ. เคเนดี้ ได้ให้การสนับสนุน และท่านผู้หญิงวิวรรณเป็นกรรมการมูลนิธินี้

- ได้ร่วมเป็นที่ปรึกษาในการสร้างอาคาร "นราธิปพงศ์ประพันธ์" ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ถวายกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ประธานคณะกรรมการก่อตั้งสถาบัน (NIDA) โดยมีพระรูปปั้นของพระองค์ประดิษฐานอยู่ที่หน้าอาคาร (พ.ศ. ๒๕๕๓)

- ได้ร่วมเป็นที่ปรึกษาในการจัดงานรำลึกถึงพระเกียรติคุณ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งได้ทรงก่อตั้งและประทานนามให้สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในโอกาสวันคล้ายวันประสูติครบ ๑๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔) และ ๑๒๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๙) โดยงานจัดขึ้นที่สถาบัน

- เป็นกรรมการมูลนิธิ "นราธิปประพันธ์พงศ์-วรวรรณ" ตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

- มูลนิธินราธิปฯ ได้ร่วมมือกับกรมศิลปากรในโครงการบูรณะปรับปรุง "ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์" จัดตั้งขึ้นโดยกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กับราชสกุล "วรวรรณ"

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ ศูนย์นี้ตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ บรมครูแห่งการละครกวีเอกของไทย และพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในฐานะที่ได้ทรงมีส่วนสำคัญในการวางรากฐานการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ขึ้นในประเทศไทย โดยหม่อมพร้อยสุพิณ และท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ได้มอบหนังสือกับบทละคร ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และพระนิพนธ์เอกสาร ของใช้ส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ตลอดจนหนังสือที่หายากอื่น ๆ อันมีคุณค่าทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศของสองพระองค์ให้กับศูนย์ฯ เพื่อเป็นวิทยาทานกับบุคคลทั่วไป

ต่อมาศูนย์นราธิปฯ มีสภาพเสื่อมโทรม หนังสือมีสภาพเสียหาย กรมศิลปากรจึงได้ย้ายศูนย์นราธิปฯ ไปอยู่ที่อาคารราชบัณฑิตยสถานหลังเดิม งานปรับปรุงบูรณะศูนย์นราธิปฯ เสร็จสมบูรณ์แล้วโดยราชสกุล “วรวรรณ” ได้มอบให้ ม.ล.สุทธิ์ธรทิพย์ วรวรรณ ดำเนินการตกแต่งภายในอาคารให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เพื่อที่จะรองรับการใช้สถานที่เป็นห้องสมุดที่มีความทันสมัยทุก ๆ ด้านในการให้บริการแก่ผู้มีความสนใจศึกษาค้นคว้า

- วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๔ ในโอกาสครบ ๑๑๐ ปีวันประสูติ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ท่านผู้หญิงวิวรรณ ในฐานะทายาทพระองค์ท่านได้ร่วมจัดทำหนังสือ “วิทยทัศน์พระองค์วรรณฯ” กับราชบัณฑิตยสถานเพื่อเทิดพระเกียรติและเผยแพร่ผลงานหลากหลายสาขาที่พระองค์ท่านได้ทรงทำไว้เพื่อสังคมไทยและประเทศชาติ

- วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๙ ในโอกาสวันครบ ๑๒๕ ปีวันประสูติกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ท่านผู้หญิงวิวรรณได้ร่วมกับราชบัณฑิตยสถานจัดทำหนังสือ "ศัพท์บัญญัติพระองค์วรรณฯ" เพื่อรำลึกถึงพระเกียรติคุณที่พระองค์ท่านได้ทรงบัญญัติศัพท์ไว้ให้สังคมไทยใช้กว่าพันคำจนได้รับการเทิดพระเกียรติให้ทรงเป็น "พระบิดาแห่งการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย"

- ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๒๐ จนถึงปัจจุบัน ท่านผู้หญิงวิวรรณได้มอบทุนการศึกษาแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ศึกษาพระธรรมวินัย ณ มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน เพื่อสืบสานงานมอบทุนดังกล่าว ซึ่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงจัดตั้งกองทุนไว้เมื่อยังมีพระชนม์ชีพอยู่

ด้านทำคุณประโยชน์ให้สังคมและการกุศล

- ได้เป็นกำลังสำคัญในการร่วมกับคุณแม่ (หม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา) ก่อตั้ง "สมาคมสตรีภาคพื้นแปซิฟิกและเอเชียอาคเนย์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์" (พ.ศ. ๒๕๐๒) และปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษากิตติมศักดิ์และสมาชิกกิตติมศักดิ์ โดยร่วมในกิจกรรมและให้คำปรึกษากับสมาคมฯ อย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลา ๖๐ ปีที่ผ่านมา

- พุทธศักราช ๒๕๕๗ ท่านผู้หญิงวิวรรณได้รับคัดเลือกเป็นสตรีไทยดีเด่นประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ โดยได้รับพระราชทาน

โล่เชิดชูเกียรติสตรีไทยดีเด่นจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาส "วันสตรีไทย" ในวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๗

- ในพุทธศักราช ๒๕๕๙ ถึงปัจจุบัน ท่านผู้หญิงวิวรรณเป็นที่ปรึกษามูลนิธิไทยรวมใจ เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้สูงอายุ และดำเนินงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น โครงการแยกขยะลดปัญหามลพิษ ดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

- นอกจากกิจกรรมในด้านการพัฒนาสังคม ท่านผู้หญิงวิวรรณยังได้ทำงานการกุศลอย่างสม่ำเสมอ โดยให้การสนับสนุนแก่สภากาชาดไทยเริ่มตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๔ เมื่อกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์และหม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา ได้บริจาคเงินสร้างตึก "นราธิปพงศ์ประพันธ์-สุพิณ" ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อรักษาผู้ป่วยทางรังสีวิทยา ท่านผู้หญิงวิวรรณได้บริจาคทุนทรัพย์เพื่อบำรุงรักษา และจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับตึก "นราธิปพงศ์ประพันธ์-สุพิณ" อย่างต่อเนื่อง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้บริจาคเงินทุนเพื่อใช้ในการบำรุงรักษาเครื่องเอกซ์เรย์หลอดเลือดฝ่ายรังสีวิทยาที่ชั้น ๗ อาคารภูมิสิริมังคลานุสรณ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

- ท่านผู้หญิงวิวรรณได้ดำเนินการร่วมกับญาติมิตรและผู้มีจิตศรัทธาในการบูรณะซ่อมแซมและทำการสร้างขยายศาลา "วรรณ-สุพิณ" ที่วัดธาตุทอง พระอารามหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๘) ซึ่งท่านพ่อกับคุณแม่ของท่านผู้หญิง ได้ร่วมกันสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยได้

ขยายเนื้อที่ให้มีผู้มาใช้ศาลาได้ ๑๐๐ คน ออกแบบโดย ม.ล.วรุฒม์ วรวรรณ และร่วมตกแต่งโดย ม.ล.ปรเมศ วรวรรณ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

- เป็นกรรมการมูลนิธิ John F. Kennedy ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ซึ่งมี ดร.ถนัด คอมันตร์ เป็นประธาน ท่านผู้หญิงได้ร่วมในกิจกรรมเป็นกรรมการมูลนิธิฯ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๓)

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ในฐานะผู้สืบสายทั้งราชสกุล "วรวรรณ" และ "มนตรีกุล" ได้อุทิศตนปฏิบัติภารกิจเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษต้นราชสกุลทั้งสองที่ได้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า ดังนี้

๑. จตุตถจุลจอมเกล้า	วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๖
๒. ตติยจุลจอมเกล้า	วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๓๑
๓. ทุติยจุลจอมเกล้า	วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๑
๔. ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ท่านผู้หญิง)	วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖

นอกจากนี้ ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ยังได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทางราชการ ดังนี้

๑. ตริตาภรณ์มงกุฎไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑

๒. จตุรถาภรณ์มงกุฎไทย พุทธศักราช ๒๕๓๓
(ทำคุณประโยชน์)

๓. ตริตาภรณ์ช้างเผือก พุทธศักราช ๒๕๓๔
(ทำคุณประโยชน์)

๔. ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย พุทธศักราช ๒๕๓๖
(ทำคุณประโยชน์)

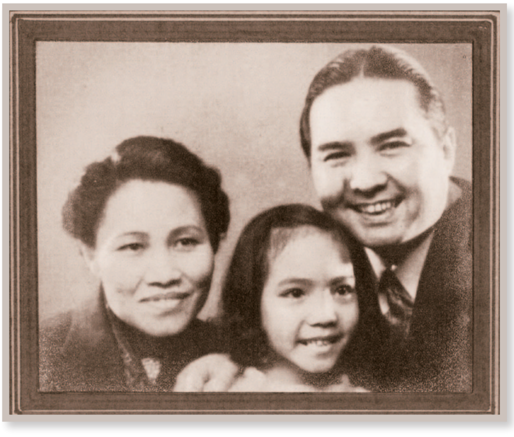
* ๒.๑.๒.๑ เด็กหญิงวิญวรรณ ไกรฤกษ์ (ถึงแก่กรรม)

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

ครอบครัวท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒
ณ ที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบรมมหาราชวัง

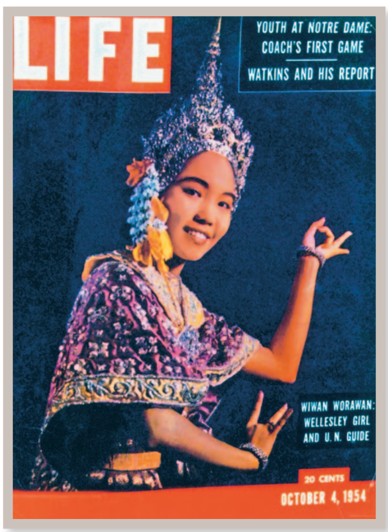
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
หม่อมพร้อยสุพิณ วรวรรณ ณ อยุธยา
และท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

ท่านทูตจิตริกและท่านผู้หญิงวิวรรณ
วรวรรณ เศรษฐบุตร
บำเพ็ญกุศลถวายกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ในโอกาสวันประสูติครบ ๑๒๕ ปี
ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม พระอารามหลวง

เสด็จในกรมฯ และท่านผู้หญิงวิวรรณ ในโอกาสที่ท่านผู้หญิงได้รับปริญญา จากมหาวิทยาลัยเวลเลสลีย์ (Wellesley) ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘

ท่านผู้หญิงวิวรรณ บนหน้าปกนิตยสาร LIFE ขณะทำงานเป็นมัคคุเทศก์ ที่องค์การสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๔๙๗

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แก่ท่านผู้หญิงวิวรรณ
เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
พระราชทานพรให้ท่านผู้หญิงวิวรรณในโอกาสอายุ ๗๒ ปี
ณ วังไกลกังวล หัวหิน พ.ศ. ๒๕๔๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานของที่ระลึก
แก่ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปในงานแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ณ เมืองบาร์เซโลนา
ประเทศสเปน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อดีตเอกอัครราชทูตจิตริกและท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร เข้าเฝ้าฯ เป็นการส่วนพระองค์ ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ก่อนเสด็จฯ กลับประเทศไทย ใน พ.ศ. ๒๕๓๓

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ ไปเยือนเกาะเทเนรีฟ ประเทศสเปน ครั้งที่ ๒ อดีตเอกอัครราชทูตจิตริกและท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ตามเสด็จ ใน พ.ศ. ๒๕๕๑

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิดศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ท่านผู้หญิงวิวรรณเฝ้าฯ รับเสด็จ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานโล่สตรีไทยดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๗ แก่ท่านผู้หญิงวิวรรณ ในงาน "วันสตรีไทย" เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

อดีตเอกอัครราชทูตจิตริก และท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
เข้าเฝ้าอดีตกษัตริย์ฆวน คาร์ลอส กับอดีตพระราชินีโซเฟียที่วังแซนซูเอล่า
กรุงมาดริด ประเทศสเปน

ท่านผู้หญิงวิวรรณรับรองพระราชอาคันตุกะ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในงานพระราชทานเลี้ยงรับรอง
ผู้นำประเทศและคณะผู้แทนที่เข้าร่วมในการประชุม APEC ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
จากซ้าย : กษัตริย์บรูไน ประธานาธิบดีจอร์จ บุช และภริยา ท่านผู้หญิงวิวรรณ
และท่านผู้หญิงมนัสนิตย์ วณิกกุล (อดีตราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง)

พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ประดิษฐานอยู่ที่สวนนก ในหมู่บ้านไทยวัฒนา ของกงสุลกิตติมศักดิ์คิสลิ่ง ถวายพระเกียรติในโอกาสที่เสด็จไปประทับที่เกาะเทเนรีฟ ประเทศสเปน เมื่อทรงฝึกภาคทะเลขณะทรงเป็นนายเรือตรีแห่งจักรพรรดินาวี เยอรมัน

ท่านผู้หญิงวิวรรณถ่ายภาพกับนกในหมู่บ้าน "ไทยวัฒนา" ซึ่งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์พระราชทานนามหมู่บ้านเป็น เรือนไทยนี้ ในโอกาสเสด็จเยือนเกาะเทเนรีฟ โดยหมู่บ้านตั้งอยู่ในบริเวณสวนนก ของนาย Wolfgang Kiessling กงสุลกิตติมศักดิ์ไทย ประจำหมู่เกาะแคแนรี ประเทศสเปน

๒.๒ หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ

พระประวัติและผลงาน

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระบิดาได้ทรงนิพนธ์ถึงพระโอรสองค์ที่ ๑๕ (หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ) ของพระองค์ ดังนี้

พระหน่อที่สิบห้า	**ศิวากร** (ต่อ)
เรียนเก่งนักเลงนอน	นิ่งน้อย
ถ่องธรรมไป่ฝันหลอน	ตัวตื่น ธเยอเลย
โลกอ่อนสังวรคล้อย	เคล็ดยั้งชังผวา ฯ

หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๙ ทรงได้รับทุนเล่าเรียนหลวงจากกระทรวงธรรมการไปศึกษาวิชาเตรียมแพทย์ที่ประเทศอังกฤษ ทรงผนวชที่วัดเทพศิรินทราวาส สอบได้นักธรรมตรี โท และเอก

รับราชการเป็นเลขานุการสถานทูตประจำกรุงลอนดอน อาจารย์สอนวิชาเตรียมแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ครูใหญ่โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย ครูใหญ่โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา ท่านทรงเชี่ยวชาญการสอนภาษาอังกฤษ ท่านทรงได้รับความชื่นชมและทรงได้รับการยกย่องจากบรรดาลูกศิษย์ว่าทรงสอนให้เข้าใจภาษาได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถฝึกพูดภาษาอังกฤษในสำเนียงที่ถูกต้อง อีกทั้งท่านยังทรงมุ่งมั่นพยายามปลูกฝังความรู้สึกให้นักเรียนรักเกียรติ รักหมู่คณะ รักโรงเรียน ให้มีระเบียบวินัย ในช่วงที่เป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา ทรงประพันธ์เพลงมาร์ชมหาวชิราวุธ โดยใช้ทำนองเพลงคลื่นกระทบฝั่ง

หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ มีพระเมตตาช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้ร้องขอ ทรงใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓

(โอกาสที่ผู้จัดทำเอกสารนี้ได้เข้าพบท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ท่านกล่าวว่าในราชสกุลมนตรีกุลนี้มีดาราชายระดับพระเอกคนหนึ่งและเป็นผู้กำกับด้วย สายของท่านร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล หน้าตาเหมือนท่านอาศิวากรเลยนะ ทำให้ต้องไปเปิดดูสาแหรกของท่านร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบดู ซึ่งพอเห็นชื่อแล้วนึกภาพถึงความหล่อได้ระดับทันทีทั้งสองท่าน)

* หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ สิ้นชีพิตักษัย

* ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ผู้เขียนประวัติและผลงาน

หม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ และพระญาติ

จากซ้ายไปขวา : ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร (หลานหญิง)
หม่อมหลวงต่วนศรี (มนตรีกุล) วรวรรณ (พระมารดา)
พระนางเธอลักษมีลาวัณ (พระขนิษฐา)
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระเชษฐา)
และหม่อมเจ้าศิวากร วรวรรณ

หม่อมเจ้าแบน + หม่อมกระจาดฯ

ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล + คุณอ้วนฯ

๑. หม่อมหลวงเตาะ มนตรีกุล
๒. หม่อมหลวงตองอ่อน มนตรีกุล
๓. หม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล

๑. หม่อมหลวงเตาะ มนตรีกุล
+ นายสำเนียง โกมารชุน

๑.๑ นายเสนาะ โกมารชุน (ไม่มีข้อมูล)

๑.๒ นายสนอง โกมารชุน (ไม่มีข้อมูล)

๑.๓ นายเสนอ โกมารชุน

๑.๔ นายเสน่ห์ โกมารชุน

๑.๕ น.ส.ลักษณะ โกมารชุน

๑.๓ นายเสนอ โกมารชุน
+ น.ส.จุรี โอศิริ

๑.๓.๑ นายจามร โกมารชุน

๑.๓.๒ นายนพพล โกมารชุน

๑.๓.๑ นายจามร โกมารชุน

๑.๓.๒ นายนพพล โกมารชุน
+ น.ส.ปรียานุช ปานประดับ

๑.๔ นายเสน่ห์ โกมารชุน

ประวัติและผลงาน

เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๖ ที่บ้านบริเวณตลาดพลู กรุงเทพฯ ในอดีตเป็นจังหวัดธนบุรี เป็นบุตรคนที่ ๔ ของนายสำเนียง โกมารชุน กับหม่อมหลวงเตาะ มนตรีกุล ทายาทผู้สืบสายราชสกุลจาก ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล และหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล โอรสในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ทรงพระปรีชาสามารถด้านศิลปวิทยาการหลากหลาย

นายเสน่ห์เป็นศิษย์เก่าโรงเรียนนวลนรดิศ เมื่อจบการศึกษาชั้นมัธยมปลาย ได้เข้าสู่วงการนักร้องประจำวง ของกองดุริยางค์ทหารเรือ รุ่นเดียวกับสุรสิทธิ์ สัตยวงศ์, สมยศ ทัศนพันธุ์, สมศักดิ์ เทพานนท์, และปิติ เปลี่ยนสายสืบ ต่อมาเริ่มมีชื่อเสียงจากการร้องเพลงล้อเลียนและแสดงตลกหน้าเวทีลิเกคณะหอมหวล นายเสน่ห์ โกมารชุน เคยได้

ร่วมงานกับ สวง ทรัพย์สำรวย หรือ “ล้อต๊อก” และจอก ดอกจัน ซึ่งรวบรวมเพื่อน ๆ ชาวตลาดพลู ตั้งขึ้นเป็นคณะละครชื่อ “ลูกไทย” ต่อมาก็ตั้งคณะดนตรีเร่ หรือคณะลิเกของตัวเองชื่อ “เสน่ห์ศิลป์” ในสมัยนั้นที่ตลาดพลูจะมีวิกสูง วิกเตี้ย อยู่ในย่านเดียวกัน วิกสูงชั้น ๒ เป็นโรงหนังชั้นล่างเป็นตลาดย่อม ๆ ส่วนวิกเตี้ยจะมีลิเก มีตลก ไม่ว่า พร ภิรมย์ และคณะของนายเสน่ห์ โกมารชุน ฯลฯ ต่อมาคณะเสน่ห์ศิลป์ได้ไปแสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุกรมโฆษณาการ และแสดงละครย่อยสลับฉากที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมบุรี

นายเสน่ห์ โกมารชุน มีความสามารถรอบด้าน เป็นทั้งนักพากย์หนังดาราลิเก ดาราละครวิทยุ มีชื่อเสียงต่อเนื่องจากทศวรรษ ๒๔๘๐ เคยมีผลงานการแต่งและขับร้องเพลง เขาเป็นศิลปินเพลงประจำวงดุริยางค์ทหารเรือ มีผลงานเพลงหลายแนว อย่างเพลง “งามชายหาด” และ “โปลิศถือกระบองฯ” แต่ที่โดดเด่นคือเขาแต่งเพลงแนวชีวิตที่มีเนื้อหาเสียดสีสังคม การเมือง เช่น เพลง “สุภาพบุรุษปากคลองสาน” หรือ “บ้าห้าร้อยจำพวก” เสียดสีคนที่ยึดติดงมงายกับสิ่งต่าง ๆ ด้วยลีลาตลกขบขัน

ถึงต้นทศวรรษ ๒๔๙๐ มีเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหและพลิกผันของชีวิต เมื่อเขาแต่งเพลงเสียดสีนักการเมือง ชื่อ “ผู้แทนควาย” และเป็นปากเป็นเสียงให้กรรมกรสามล้อถีบ ด้วยการแต่งเพลง “สามล้อแค้น” ในเชิงประท้วงรัฐบาล จนนายเสน่ห์กลายเป็นขวัญใจของชาวสามล้อในปี ๒๔๙๒

ผลก็คือเพลง “สามล้อแค้น” “ผู้แทนควาย” กลายเป็นเพลงต้องห้าม ไม่ให้เผยแพร่ทางสถานีวิทยุ และเมื่อวันหนึ่งเมื่อนายเสน่ห์ขับร้องเพลงนี้ที่เวทีเฉลิมนคร เขาถูกเชิญตัวไปสอบสวน ทำให้ในที่สุดเขาจำใจต้อง

เลิกแต่งและร้องเพลงแนวชีวิตยั่วล้อเสียดสีสังคม แต่ยังคงมีอาชีพเป็นนักร้อง เช่น ประจำวงดนตรี บางกอก ชะชะช่า พร้อมกันนั้นนายเสน่ห์ โกมารชุน เริ่มสร้างภาพยนตร์ และแสดงด้วยตัวเอง เรื่องแรกที่รับบทพระเอก คือเรื่อง “เพียงดวงใจ” ต่อมาหันมารับบทตลกเพียงอย่างเดียว และเป็นนักพากย์ที่มีชื่อเสียง ประจำอยู่ที่ศาลาเฉลิมบุรีและศาลาเฉลิมกรุง

ภาพยนตร์เรื่อง “แม่นาคพระโขนง” ฉบับที่สร้างโดยนายเสน่ห์ โกมารชุน ผู้แสดงเป็นแม่นาคคือคุณปรียา รุ่งเรือง ซึ่งออกฉายเมื่อปี ๒๕๐๒ ได้รับการต้อนรับจากผู้ชมเป็นประวัติการณ์ ทำรายได้สูงถึงล้านบาท เรียกได้ว่าเป็นแม่นาคภาพยนตร์ฉบับที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงมากที่สุด เป็นการถ่ายทอดผ่านสื่อภาพยนตร์ด้วยขนบการแสดงอย่างนาฏลิเก และเทคนิคการถ่ายทำอย่างหนังบ้านจนตัวภาพยนตร์ฉบับนี้กลายเป็นตำนานมาจนถึงปัจจุบัน

แม่นาคพระโขนง ของนายเสน่ห์ โกมารชุน ได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติ เมื่อปี ๒๕๕๕

จากนางเอกเรื่องแม่นาคพระโขนง ปรียา รุ่งเรือง ได้มาเป็นนางเอกในชีวิตจริงของนายเสน่ห์ในเวลาต่อมา และมีธิดาด้วยกัน ๑ คน ชื่อ ยอดสร้อย หรือลูกอ้อ ซึ่งต่อมาเธอได้เข้าสู่วงการแสดงเช่นเดียวกัน

ในความกตัญญูต่อครูต่อสถาบันที่ให้ความรู้มา นายเสน่ห์ผู้เป็นศิษย์เก่าได้รับคำชมเชยตลอดมาว่า ไม่ว่านายเสน่ห์จะร่ำรวย หรือมีฐานะน้อยลง หรือแม้ติดงานแสดงมากมาย นายเสน่ห์ก็ไม่เคยละทิ้งกิจกรรมของโรงเรียนนวลนรดิศ ขันอาสาช่วยเหลือโรงเรียนตามความสามารถที่ตนมีอย่างสม่ำเสมอ

จะเห็นได้ว่านายเสน่ห์มีความสามารถหลากหลาย เป็นทั้งนักแสดง นักพากย์ นักถ่ายภาพ ผู้กำกับภาพยนตร์ นักร้อง นักแต่งเพลง และนักแสดงตลก ทั้งนี้ไม่เพียงแต่บางบทบาทจะได้มาจากการฝึกฝนแล้ว แต่ในความเป็นจริงนายเสน่ห์ โกมารชุน มีสายโลหิตที่สืบทอดมาจากองค์ต้นราชสกุลมนตรีกุล ดังปรากฏในพระราชประวัติของหนังสือนี้ และจากการนึกทบทวนชีวิตในครอบครัวจาก*คุณอ้อ (ยอดสร้อย โกมารชุน)* ลูกสาวคนเดียวว่า

"ช่วงที่อ้อยังเด็กนั้นพ่อและแม่มีงานทำมากมาย จึงต้องอาศัยคุณยายและพวกน้า ๆ ช่วยดูแลอ้อ ในความรู้สึกอ้อ พ่อเป็นคนอารมณ์ดีตลกค่ะ ทุกวันศุกร์พ่อจะมารับอ้อที่โรงเรียน แล้วพาไปทำงานด้วย พากย์หนัง หรือไปเดินสาย พ่อทำวงดนตรีด้วยค่ะ รักการทำงานมาก ลูกน้องรักพ่อทุกคน จะเอาลูกน้องมาอยู่ที่บ้านหมด พ่อไม่เคยโกรธใครให้เห็นเลย อ้อจะอยู่กับพ่ออาทิตย์ละ ๒ วันค่ะ เป็นสองวันที่มีความสุขมากค่ะ"

"ช่วงหลัง ๆ พ่อไม่สบายมาก จึงให้อ้อไปอยู่โรงเรียนประจำค่ะ พ่อเป็นหลายโรค อ้อเห็นพ่อต้องใส่สายตรงหน้าท้องเพื่อเอาปัสสาวะออกมา แต่ก็ยังทำงานตามหน้าที่ที่พ่อรักตลอดเวลา พ่อเสียตอนอ้ออายุได้ ๑๑ ขวบค่ะ ตอนนั้นถึงจะยังเด็กก็เศร้านะคะ แต่จะเศร้ายิ่งกว่าเมื่อโตแล้วมีบางช่วงที่แวบนึกถึงพ่อน่ะค่ะ"

นายเสน่ห์ โกมารชุน ได้รับรางวัลพระราชทานสุรัสวดีจากการพากย์เสียงยอดเยี่ยม พุทธศักราช ๒๕๐๐ จากเรื่องโบตั๋น พุทธศักราช ๒๕๐๑ จากเรื่องเห่าดง และพุทธศักราช ๒๕๐๘ จากเรื่องสาวเครือฟ้า

น่าเสียดายที่นายเสน่ห์ โกมารชุน ได้จบชีวิตด้วยวัยเพียง ๔๘ ปี เมื่อวันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๔ ซึ่งเป็นวัยที่ยังสร้างผลงาน

สร้างความสุขให้แก่แฟนคลับในยุคนั้นได้อีกมากมาย ถ้าย้อนเวลาได้เราคงได้เห็นรายการผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ เชิญนายเสน่ห์มาสาธิตถึงกิจกรรมหลากหลายที่ท่านเคยทำมา แม้เพียงแค่บทบาทดาวตลก พวกเราก็คงประทับใจกับนายเสน่ห์ โกมารชุน มากขึ้นเป็นแน่แท้

การที่สมาคมนักเรียนเก่านวลนรดิศได้แสดงรำลึกถึงนายเสน่ห์ โกมารชุนทางเว็บไซต์ และหอภาพยนตร์ได้ขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติเรื่องแม่นาคพระโขนงที่นายเสน่ห์ได้เป็นผู้อำนวยการสร้างนับว่าเป็นเกียรติยศแก่ท่าน แก่ครอบครัวของท่าน และแก่ญาติพี่น้องราชสกุลมนตรีกุลอย่างยิ่ง

๑.๔ นายเสน่ห์ โกมารชุน
+ น.ส.ปรียา รุ่งเรือง

๑.๔.๑ น.ส.ยอดสร้อย โกมารชุน

๑.๔.๑.๑ น.ส.พีรดา ศักดิ์ศิริเวทย์กุล

๑.๔.๑.๒ น.ส.ปิยนันท์ ศักดิ์ศิริเวทย์กุล

๑.๔.๑.๑ น.ส.พีรดา ศักดิ์ศิริเวทย์กุล

(๑) ด.ญ.ญาธณัฏฐ์ ศักดิ์ศิริเวทย์กุล

๑.๔.๑.๒ น.ส.ปิยนันท์ ศักดิ์ศิริเวทย์กุล
+ นายกฤษกร จิตเลิศวรวงศ์

(๑) ด.ช.อิงครัทธ์ จิตเลิศวรวงศ์

(๒) ด.ญ.อิงนรินทร์ จิตเลิศวรวงศ์

๑.๕ น.ส. ลักษณะ โกมารชุน + นายกองกูณฑ์ ชูจันทร์

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทบุคคล

- จากการสัมภาษณ์ น.ส.ยอดสร้อย โกมารชุน

แหล่งข้อมูลออนไลน์

- เสน่ห์ โกมารชุน

http://www.facebook.com/nualalumni/posts/1432014390157899/

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

- นายเสนอ โกมารชุน

* ร้อยโท หม่อมราชวงศ์ตาบ มนตรีกุล และคุณอ้วน ถึงแก่อนิจกรรม

* ๑./๑.๓ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน ๑.๓.๑ ถึงแก่กรรม

* ๑.๔ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* ดร.พีรศรี โพวาทอง และ น.ส.ยอดสร้อย โกมารชุน ผู้ให้ข้อมูล

น.ส.ยอดสร้อย โกมารชุน

ลูกสาวทั้งสองและหลาน ๆ

๒. หม่อมหลวงตองอ่อน มนตรีกุล
+ เรืออากาศเอก ทองใบ โพวาทอง

๒.๑ ร้อยตำรวจโท อำพัน โพวาทอง

๒.๒ นายทองจรัส โพวาทอง

๒.๓ น.ส.ศุภางค์ โพวาทอง

๒.๔ รองศาสตราจารย์ ศรีเครือ โพวาทอง

๒.๕ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิงลมุนยง โพวาทอง

๒.๑ ร้อยตำรวจโท อำพัน โพวาทอง

+ น.ส.ประชิดฯ

๒.๑.๑ นายจารุวัฒน์ โพวาทอง

๒.๑.๒ นางเบญจวรรณ โพวาทอง

๒.๑.๓ นายพงศภัทร โพวาทอง

๒.๑.๔ นายจตุชัย โพวาทอง

๒.๑.๕ นางดุษฎี โพวาทอง

๒.๑.๖ นางนิตยาภรณ์ โพวาทอง

๒.๑.๑ นายจารุวัฒน์ โพวาทอง

+ น.ส.ลัดดาฯ

๒.๑.๑.๑ นายอดิศักดิ์ โพวาทอง

๒.๑.๑.๒ นายศยาม โพวาทอง

๒.๑.๒ นางเบญจวรรณ โพวาทอง

๒.๑.๓ นายพงศภัทร โพวาทอง

๒.๑.๔ นายจตุชัย โพวาทอง

๒.๑.๕ นางดุษฎี โพวาทอง

+ นายฉลากฯ

๒.๑.๖ นางนิตยาภรณ์ โพวาทอง

๒.๒ นายทองจรัส โพวาทอง

๒.๓ น.ส.ศุภางค์ โพวาทอง

๒.๔ รองศาสตราจารย์ ศรีเครือ โพวาทอง

+ น.ส.ศรีน้อย ทองกระจ่าง

๒.๔.๑ นายเศรษฐพงศ์ โพวาทอง

๒.๔.๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรศรี โพวาทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรศรี โพวาทอง

๒.๔.๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรศรี โพวาทอง

+ น.ส.บุษบา ศรีพานิชย์

๒.๕ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิงลมุนยง โพวาทอง

* ๒/๒.๑ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน ๒.๑.๓ ถึงแก่กรรม
* ๒.๒ / ๒.๓ ถึงแก่กรรม ๒.๔ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน
๒.๕ ถึงแก่กรรม
* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรศรี โพวาทอง ผู้ให้ข้อมูล

๓. หม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล
+ น.ส.ทองอยู่ ปอประเสริฐ

๓.๑ น.ส.อรุณี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒ น.ส.อรพินท์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๓ นายเสริมสุข มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๔ ด.ญ.ผ่องพรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑ น.ส.อรุณี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒ น.ส.อรพินท์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๓ นายเสริมสุข มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.อุไรลักษณ์ พิมพ์สกุล

๓.๓.๑ นายณัฐพล มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๓.๑.๑ นายสิกขา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๔ ด.ญ.ผ่องพรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายณัฐพล มนตรีกุล ณ อยุธยา และลูกชาย

* ๓. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน ๓.๒ ถึงแก่กรรม
  ๓.๓ นายเสริมสุข มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม
  ๓.๔ ถึงแก่กรรม

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

* หนังสืออนุสรณ์ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวง สมภพ มนตรีกุล วันพฤหัสบดีที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒
* น.ส.อรุณี มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล + (ไม่มีข้อมูล)

หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล

หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล + หม่อมราชวงศ์สงบ วัชรีวงศ์

๑. คุณหญิง หม่อมหลวงดนตรี มนตรีกุล

๒. หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

๓. หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

*ไม่สามารถหาภาพของหม่อมราชวงศ์สงบ มนตรีกุล (วัชรีวงศ์) ได้

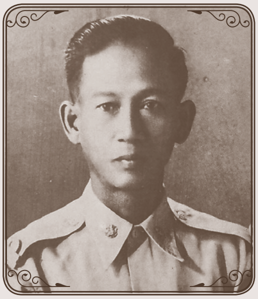
หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล

คุณหญิง หม่อมหลวงดนตรี มนตรีกุล

หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

๑. คุณหญิง หม่อมหลวงดนตรี มนตรีกุล
+ พันเอก พระยาเทพสงคราม (สิน อัคนิทัต)

๑.๑ น.ส.สุภัทรา อัคนิทัต

๑.๒ นายกัสสปะ อัคนิทัต

๑.๓ พลตำรวจตรี จิตรเสน อัคนิทัต

๑.๔ นายเดชน อัคนิทัต

๑.๑ น.ส.สุภัทรา อัคนิทัต
+ นายดิส ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

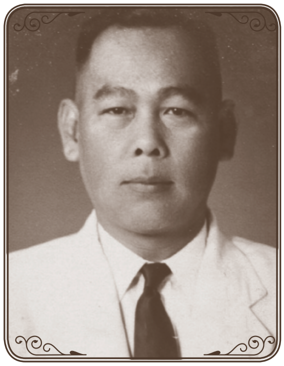
๑.๑.๑ นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

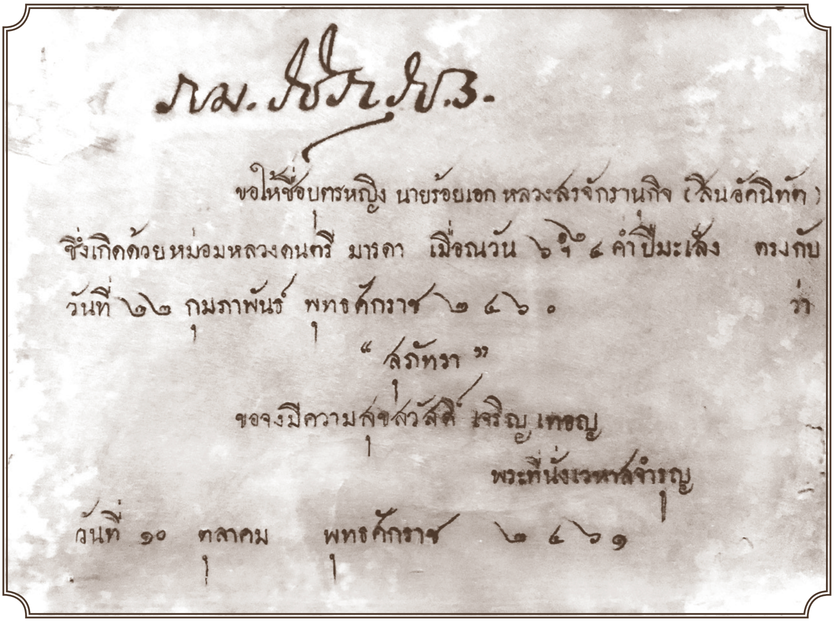
๑.๑.๒ นายดิฏฐพร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

๑.๑.๓ น.ส.จีรภัทร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

ครอบครัวนางสุภัทราและนายดิส ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

ขอให้ชื่อบุตรหญิง นายร้อยเอก หลวงสรจักรานุกิจ (สินอัคนิทัต)
ซึ่งเกิดด้วยหม่อมหลวงดนตรี มารดา เมื่อณวัน ๖ ๆ ๔ ค่ำปีมะเส็ง ตรงกับ
วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๐ ว่า

“ สุภัทรา ”

ขอจงมีความสุขสวัสดิ์ เจริญ เทอญ

พระที่นั่งเวหาส์จำรูญ

วันที่ ๑๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๑

หนังสือพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑.๑.๑ นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

ประวัติและผลงาน

นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ เกิดวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๖ เป็นหลานชายของคุณหญิง หม่อมหลวงดนตรี มนตรีกุล จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนเซนต์คาเบรียล และระดับอุดมศึกษา รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาการคลัง จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยแมรีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และสำเร็จหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๓๑

อีกทั้งยังได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากหลายสถาบัน ได้แก่ สาขาวิชาการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สาขาพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ชีวิตการทำงานได้เริ่มต้นในตำแหน่งเศรษฐกร ที่สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จากนั้นเป็นเศรษฐกรที่ธนาคารโลก กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา ต่อมาจึงเติบโตในตำแหน่งการงานเรื่อยมา กระทั่งดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการ สศช. ก่อนจะมารับ

ตำแหน่งทางการเมืองในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วย - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สมัยรัฐบาล ฯพณฯ นายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อปี ๒๕๓๔ ถึง ๒๕๓๕

นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ได้รับเกียรติทางการเมืองอยู่หลายครั้ง โดย ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ๒ สมัย และรัฐมนตรี ๕ สมัย ได้แก่ รัฐมนตรีช่วย - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

โดยตำแหน่งสุดท้ายทางการเมือง คือ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ในรัฐบาล ฯพณฯ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

จากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในฐานะนักวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ นายโฆสิตยังได้ดำรงตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ อาทิ กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประธานกรรมการนวัตกรรมแห่งชาติ และประธานคณะกรรมการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เมื่อลาออกจากราชการที่สภาพัฒน์ฯ (สศช.) แล้ว นายโฆสิตได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์มาทำงานในตำแหน่งกรรมการบริษัท ผาแดงอินดัสทรี จำกัด (มหาชน) กรรมการบริหารธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) และด้วยการเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานและความไว้วางใจจากคุณชาตรี โสภณพนิช นายโฆสิตจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานคณะกรรมการบริหารธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๒ โดยดำรงตำแหน่งนี้จนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๙

ตลอดชีวิตการทำงานของนายโฆสิต ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางถึงความรอบรู้เชี่ยวชาญในด้านเศรษฐศาสตร์และการพัฒนาประเทศ จากรากฐานนี้ท่านจึงได้สร้างเครือข่ายทางความคิดออกมาเป็นตัวอักษรและนำสู่การตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม อาทิ เกษตรก้าวหน้าเศรษฐกิจเข้มแข็ง เคล็ดลับการตลาดเรียนรู้จากเกษตรกรไทย นโยบายการเกษตรกับความเป็นประเทศอุตสาหกรรม ฯลฯ

นอกจากการเขียนของท่านเองแล้ว ในฐานะนักอ่านตัวยงท่านจึงมักกระตุ้นคนรอบตัวให้รักการอ่าน การเขียนเช่นกัน โดยครั้งหนึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน (ปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ กศน.) มีแนวคิดต้องการสร้างห้องอ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั่วประเทศแต่ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ

ท่านจึงได้ผลักดันให้ได้รับงบกลางจนเกิดห้องอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งยังคงใช้งานได้สืบมาจนทุกวันนี้

นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่ง ช้างเผือกชั้นสูงสุดมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยชั้นสูงสุดมหาวชิรมงกุฎ

สำหรับชีวิตครอบครัว นายโฆสิตได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ลูก ๆ และหลาน ๆ เสมอมา สมกับเป็นผู้สืบทอดจากราชสกุลมนตรีกุล

๑.๑.๑ นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.ยุพนา เกษมประศาสน์
๑.๑.๑.๑ นายสกัญจน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
๑.๑.๑.๒ นายธาริฑธิ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
๑.๑.๑.๓ ดร.จิรวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
๑.๑.๑.๔ นายสรภพ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

๑.๑.๑.๑ นายสกัญจน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.ปิยนุช ตั้งจิตกุศล
๑.๑.๑.๒ นายธาริฑธิ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.สุดสุดา ศุภประกร
๑.๑.๑.๓ ดร.จิรวัฒน์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.วิภารัตน์ พาณิชยการ
๑.๑.๑.๔ นายสรภพ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

๑.๑.๒ นายดิฏฐพร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.รติชา เอี่ยมกำแหง
๑.๑.๒.๑ นายปฏิรูป ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
๑.๑.๒.๒ นายปนิธาน ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
๑.๑.๒.๓ นายกลยุทธ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

ครอบครัวของนายดิฏฐพร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

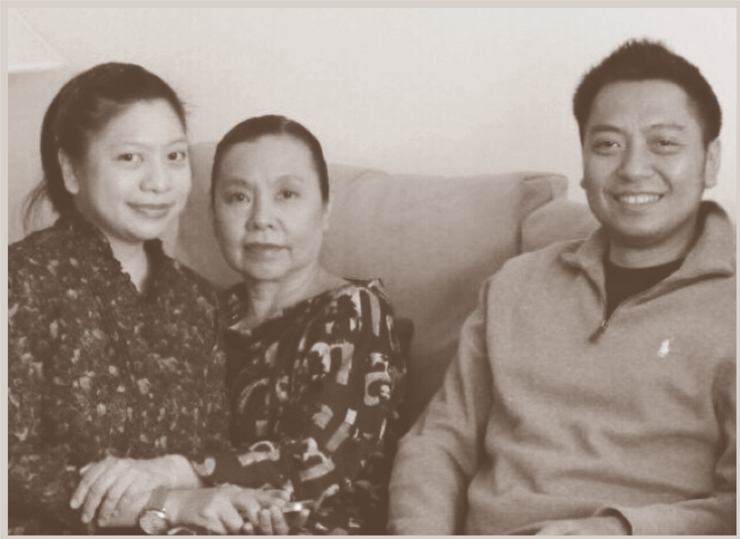

๑.๑.๒.๑ นายปฏิรูป ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.จารุวรรณ คำพลกรัง
(๑) ด.ช.ฆีฏภัช ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

๑.๑.๒.๒ นายปนิธาน ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.โสรญา ศรีนาคเอี้ยง

๑.๑.๒.๓ นายกลยุทธ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ น.ส.รัฐญา ทิพยรักษ์การ

ครอบครัวของนางจีรภัทร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

๑.๑.๓ น.ส.จีรภัทร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
+ พลเรือโท ชาลี พรประสิทธิ์
๑.๑.๓.๑ นายดรณัฏฐ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
๑.๑.๓.๒ น.ส.ชลภัฏฐ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

* ๑. ถึงแก่อนิจกรรมทั้งสองท่าน

* ๑.๑ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* ๑.๑.๑ คุณโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ถึงแก่อนิจกรรม

* ๑.๑.๓ พลเรือโท ชาลี พรประสิทธิ์ ถึงแก่อนิจกรรม

* น.ส.ชลภัฏฐ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ผู้เขียนประวัติและผลงานของนายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

* นายดิฏฐพร ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ และ น.ส.ชลภัฏฐ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ผู้ให้ข้อมูล

๑.๒ นายกัสสปะ อัคนิทัต

+ น.ส.น่วม เจียมอ่อน

๑.๒.๑ น.ส.มัทนา อัคนิทัต

๑.๒.๒ น.ส.สุชาดา อัคนิทัต (Sorensen)

๑.๒.๓ น.ส.อุษาโรจน์ อัคนิทัต

๑.๒.๔ นายวุฒิโชติ อัคนิทัต

๑.๒.๑ น.ส.มัทนา อัคนิทัต

+ Mr.Fill Barrozo

๑.๒.๒ น.ส.สุชาดา อัคนิทัต (Sorensen)

๑.๒.๒.๑ Ms.Angera Sorensen

๑.๒.๒.๒ Mr.Allen Sorensen + Ms.Rougina Yarid

(๑) Ms.Valentine Sorensen

๑.๒.๓ น.ส.อุษาโรจน์ อัคนิทัต

+ Mr.Widjatmiko

๑.๒.๓.๑ นายณัฐ ดีร์โจซูโบรโด

+ น.ส.มณศยา โชติรสพงศ์

๑.๒.๔ นายวุฒิโชติ อัคนิทัต

+ น.ส.อมรรัตน์ ปกรณ์ยุทธ

๑.๒.๔.๑ น.ส.อรนิมล อัคนิทัต

๑.๒ นายกัสสปะ อัคนิทัต

+ นางฉลวย อนันตศิลป์

๑.๒.๑ น.ส.พงษ์ทอง อัคนิทัต

๑.๒.๒ น.ส.อังคนา อัคนิทัต

๑.๒.๓ นายอภิวัฒน์ อัคนิทัต

๑.๒.๑ น.ส.พงษ์ทอง อัคนิทัต

๑.๒.๑.๑ น.ส.วฤษาย์ มูลศรี

+ นายวิทวัส สว่างคำ

(๑) น.ส.ปานวาด สว่างคำ

๑.๒.๒ น.ส.อังคนา อัคนิทัต

๑.๒.๒.๑ นายอัครินทร์ อัคนิทัต

+ น.ส.ศรัญญา เจียงทิพากร

(๑) นายอคิน อัคนิทัต

๑.๒.๓ นายอภิวัฒน์ อัคนิทัต

+ น.ส.อนัญญา กุลละวณิชย์

ลูกๆ ของนายกัสสปะ อัคนิทัต

* ๑.๒ นายกัสสปะ อัคนิทัต ถึงแก่อนิจกรรม

นางน่วม อัคนิทัต และนางฉลวย อัคนิทัต ถึงแก่กรรม

* น.ส.พงษ์ทอง อัคนิทัต ถึงแก่กรรม

* นายวุฒิโชติ อัคนิทัต ผู้ให้ข้อมูล

๑.๓ พลตำรวจตรี จิตรเสน อัคนิทัต

+ น.ส.ลัดดาภรณ์ ผดุงชีวิต

๑.๓.๑ น.ส.วีรวรรณ อัคนิทัต

๑.๓.๒ พลอากาศเอก เรืองไกร อัคนิทัต

๑.๓.๓ น.ส.วารุณี อัคนิทัต

๑.๓.๔ นายชัยพร อัคนิทัต

๑.๓.๑ น.ส.วีรวรรณ อัคนิทัต

+ นายวรรณะ มณี

๑.๓.๑.๑ นายกัญจนะ มณี

๑.๓.๑.๒ นายสิกานต์ มณี

๑.๓.๒ พลอากาศเอก เรืองไกร อัคนิทัต

+ น.ส.นวลน้อย โยธินทวี

๑.๓.๒.๑ นาวาอากาศโท นภาพล อัคนิทัต

+ น.ส.รัตติยา อัคนิทัต

๑.๓.๓ น.ส.วารุณี อัคนิทัต

+ นายจอห์น ซิมเมอร์แมน

๑.๓.๓.๑ น.ส.เวร่า ซิมเมอร์แมน

๑.๓.๔ นายชัยพร อัคนิทัต

+ น.ส.พิศเพลิน สังข์ลาว

๑.๓.๔.๑ นายณิชกุล อัคนิทัต

๑.๓.๔.๒ นายดลวัฒน์ อัคนิทัต

ครอบครัวของพลตำรวจตรี จิตรเสน อัคนิทัต

(ขาดหนึ่งท่านที่พำนักอยู่ต่างประเทศ)

* ๑.๓ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* นายวุฒิโชติ อัคนิทัต ผู้ให้ข้อมูล

๑.๔ นายเดชน อัคนิทัต

+ น.ส.ภูริสา ชวนะกวี

๑.๔.๑ น.ส.ทิพยา อัคนิทัต

๑.๔.๒ น.ส.ณิชาดา อัคนิทัต

๑.๔.๓ น.ส.ลภิตา อัคนิทัต

๑.๔.๔ น.ส.จิรฐา อัคนิทัต

คุณภูริสา ชวนะกวี วัย ๙๓ ปี (ซ้ายสุด) เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๑
วันที่ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
จัดงานเลี้ยงเครือญาติสายหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล
ถัดจากท่านผู้หญิงวิวรรณ คือ คุณดลยาวดี พูลเจริญ และคุณดวงวดี กัณหดิลก

๑.๔.๑ น.ส.ทิพยา อัคนิทัต
+ นายประจักษ์ ธรรมปาพจน์

๑.๔.๑.๑ น.ส.ปริษา ธรรมปาพจน์

๑.๔.๑.๒ น.ส.กานต์รวี ธรรมปาพจน์

๑.๔.๑.๑ น.ส.ปริษา ธรรมปาพจน์
+ นายตอมมิ โยกิเน่น

(๑) นายลูคัส ครวี โยกิเน่น

๑.๔.๑.๒ น.ส.กานต์รวี ธรรมปาพจน์
+ นายพฤธิพงศ์ ฉันทไกรวัฒน์

(๑) นายสิรวิชญ์ ฉันทไกรวัฒน์

(๒) นายธีรวัฒน์ ฉันทไกรวัฒน์

๑.๔.๒ น.ส.ณิชาดา อัคนิทัต

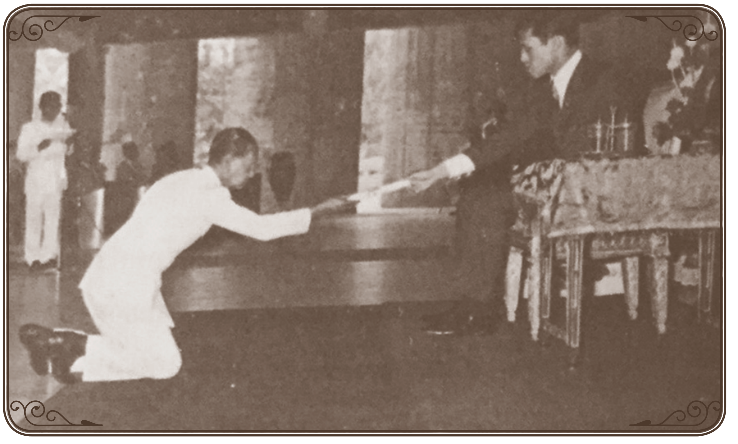
๑.๔.๒.๑ นายภูเมธ อัคนิทัต

๑.๔.๓ น.ส.ลภิตา อัคนิทัต
+ Mr.Roger Waters

๑.๔.๔ น.ส.จิรฐา อัคนิทัต

* ๑.๔ นายเดชน อัคนิทัต ถึงแก่กรรม

* นายวุฒิโชติ อัคนิทัต ผู้ให้ข้อมูล

๒. หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

ประวัติและผลงาน

ชาติกาล วันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๔ ณ วังพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ หรือวังเจ้าขาว ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ท่านเป็นบุตรคนที่ ๒ ของหม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล กับหม่อมราชวงศ์สงบ วัชรีวงศ์ หม่อมหลวงชัชรินทรเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ สุจริต และเคร่งครัดในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีมาตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖ สิริอายุ ๘๓ ปี

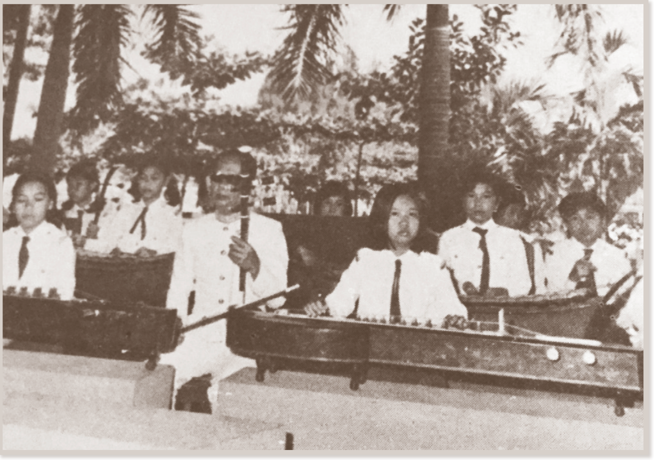
หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล เป็นนัดดาในหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล และเป็นพระปนัดดาในสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี องค์ต้นราชสกุลมนตรีกุล ซึ่งเป็นราชสกุลที่มีชื่อเสียงในด้านการดนตรีไทยและการละครมาแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

อีกทั้งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ ผู้เป็นเจ้าของวังวัชรีวงศ์ ทรงเป็นพระอัยกาของหม่อมหลวงชัชรินทร ที่มีบทบาททางด้านศิลปะไทย ทั้งดนตรี การละคร และลิเกเช่นกัน จึงนับได้ว่าหม่อมหลวงชัชรินทร ได้รับการสืบทอดด้านดนตรีไทยมาตามสายโลหิตโดยแท้

กอปรกับท่านได้รับการฝึกปรือจากครอบครัวที่มีความเชี่ยวชาญ ดนตรีไทยมาแต่วัยเยาว์ หม่อมหลวงชัชรินทรสามารถเรียนรู้วิชาการ ดนตรีไทยทั้งขิม จะเข้ ซอด้วง ซออู้ ระนาด ฆ้องวงได้อย่างลึกซึ้ง และชำนาญการอย่างยิ่ง เวลาต่อมาได้สมัครเป็นลูกศิษย์ของคุณหลวง ประดิษฐ์ไพเราะ เพื่อเพิ่มพูนทักษะวิชาดนตรีไทยให้หลากหลายและ เชี่ยวชาญมากขึ้น สำหรับนำปรับใช้ในสัมมาอาชีวะ

หม่อมหลวงชัชรินทรได้จัดตั้งวงดนตรีไทยคณะ “ศิลปะดุริยางค์” ซึ่งเป็นวงดนตรีไทยที่แพร่หลายในคราก่อน และเมื่อท่านประกอบอาชีพ เป็นครูสอนดนตรีไทยที่โรงเรียนบ้านสมเด็จ และโรงเรียนปานะพันธุ์วิทยา ท่านก็ได้ทุ่มเทประสาทวิชาให้แก่นักเรียนอย่างเต็มความสามารถ ทำให้ ทั้งสองโรงเรียนนี้มีชื่อเสียงในด้านดนตรีไทย

แม้เมื่อท่านเกษียณอายุจากการสอนที่โรงเรียนแล้ว ด้วยความ เมตตาของท่าน ท่านก็ยังช่วยให้คำแนะนำ หรือช่วยสอนดนตรีไทยแก่ นักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีความสนใจนอกเวลาการเรียนปกติหรือ ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์โดยมิได้คิดสินจ้างใดๆ **ด้วยท่านตระหนักว่า เพื่อเป็นการทดแทนคุณของบุพการีที่ได้มอบความสามารถทาง ดนตรีไทยมาให้ทางสายโลหิตนับแต่กำเนิด**

ด้วยความสามารถกอปรกับความมุ่งมั่นในการดำเนินสัมมาอาชีพด้านดนตรีไทยมาตลอดชีวิตของหม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล ท่านจึงได้รับการคัดเลือกให้รับพระราชทานบัตรเกียรติคุณเชิดชูความดีจากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

นับว่าเป็นมงคลชีวิตอันสูงสุดทั้งแก่หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล แก่ครอบครัวของท่าน และแก่ราชสกุลมนตรี เป็นอย่างยิ่ง

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

* หนังสือ ๘๓ มรณานุสรณ์ ๒๕๒๖ พระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล เป็นกรณีพิเศษ วันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๖

* kaekae.oas.psu / x.thaikid.com

ภาพงานรวมพระญาติและญาติของราชสกุลมนตรีกุล
ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล ที่วัดสระเกศ
เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ จากภาพนั่งแถวที่สองซ้ายสุดคือ
หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล ได้มีโอกาสไปแสดงความอาลัยกับการสูญเสีย
บุคคลอันเป็นที่รักยิ่ง และแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณต่อท่านปู่ (พระอัยกา)
ของท่านที่ถึงชีพิตักษัย

หม่อมหลวงชัชรินทร - ภริยา ลูกสาวทั้งหกคนและหลาน-เหลน-ลื่อ

หน้า : ดวงวดี อุษาวดี

หลัง : นาถวดี สุดาวดี นรวรรณ และ ดลยาวดี

ดลยาวดี

นรวรรณ

อุษาวดี

ดวงวดี

นาถวดี

สุดาวดี

ภคิน พิรชัช

ลื่อ ๒ คนล่าสุด

กัญญ์ณพัชญ์

อุมาวดี

กนกวรรณ

อัจฉรารัตน์

พ.ต.อ. นพดล

อิทธิพันธ์

ปัทมวดี

อรรถกร

ปภากร

โสมสรินทร์

รัชตะ

อาร์ม

หลาน

สิตา

รุ่งรดิส

เปรมากร

พชรพลอย

วัศวรรดิ์

มินตรา

เฟย์

วริทร์

ณัชชา

อริยะ

พันวา

พรีมา

อาริยา

อิทธิกร

๒. หม่อมหลวงชัชรินทร มนตรีกุล

+ น.ส.เครือวัลย์ ชีวกานนท์

๒.๑ น.ส.ดลยาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒ น.ส.นรวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๓ น.ส.อุษาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๔ น.ส.ดวงวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๕ น.ส.นาถวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๖ น.ส.สุดาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๑ น.ส.ดลยาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ พันตำรวจเอก อานุภาพ พูลเจริญ

๒.๑.๑ น.ส.กัญญ์ณพัชญ์ พูลเจริญ

๒.๑.๒ น.ส.อุมาวดี พูลเจริญ

๒.๑.๑ น.ส.กัญญ์ณพัชญ์ พูลเจริญ

+ นายยงวุฒิ เสาวพฤกษ์

๒.๑.๑.๑ น.ส.สิตา เสาวพฤกษ์

๒.๑.๑.๒ นายรุ่งรดิส เสาวพฤกษ์

๒.๑.๑.๑ น.ส.สิตา เสาวพฤกษ์

+ นายมนตรี พิชยฐานะ

(๑) ด.ช.ภคิณ พิชยฐานะ

(๒) ด.ช.พิรชัช พิชยฐานะ

๒.๑.๑.๒ นายรุ่งรดิส เสาวพฤกษ์

๒.๑.๒ น.ส.อุมาวดี พูลเจริญ

+ พลเอก ชัชวาล จรูญรัชฎ์

๒.๑.๒.๑ น.ส.เปรมากร จรูญรัชฎ์

๒.๑.๒.๒ น.ส.พชรพลอย จรูญรัชฎ์

* ๒ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* ๒.๑ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* นางกัญญ์ณพัชญ์ เสาวพฤกษ์ (พูลเจริญ) ผู้ให้ข้อมูล

๒.๒ น.ส.นรวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ พันตำรวจโท วัฒนา ศิริจรรยา

๒.๒.๑ น.ส.กนกวรรณ ศิริจรรยา

๒.๒.๒ น.ส.อัจฉรารัตน์ ศิริจรรยา

๒.๒.๓ พันตำรวจเอก นพดล ศิริจรรยา

๒.๒.๔ นายอิทธิพันธ์ ศิริจรรยา

๒.๒.๑ น.ส.กนกวรรณ ศิริจรรยา

๒.๒.๒ น.ส.อัจฉรารัตน์ ศิริจรรยา

+ นายไมตรี สุทธิพัฒนสมบุญ

๒.๒.๒.๑ น.ส.วัศวรรดิ์ สุทธิพัฒนสมบุญ

๒.๒.๓ พันตำรวจเอก นพดล ศิริจรรยา

+ น.ส.เขมิสรา เครืออุบล

๒.๒.๔ นายอิทธิพันธ์ ศิริจรรยา

+ น.ส.สุฐิตา ลาภชุ่มศรี

๒.๒.๔.๑ น.ส. มินตรา ศิริจรรยา

* ๒.๒ พันตำรวจโท วัฒนา ศิริจรรยา ถึงแก่กรรม

* ๒.๒.๑ และ ๒.๒.๔ นายอิทธิพันธ์ ศิริจรรยา ถึงแก่กรรม

* นางอัจฉรารัตน์ สุทธิพัฒนสมบุญ (ศิริจรรยา) ผู้ให้ข้อมูล

๒.๓ น.ส.อุษาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายประทีป ธนพุทธิ

๒.๓.๑ น.ส.ปัทมวดี ธนพุทธิ

๒.๓.๒ นายอรรถกร ธนพุทธิ

๒.๓.๑ น.ส.ปัทมวดี ธนพุทธิ
+ นายวรายุทธ นภาศัพท์

๒.๓.๑.๑ น.ส.เฟย์ นภาศัพท์

๒.๓.๒ นายอรรถกร ธนพุทธิ

๒.๓.๒.๑ นายวริทร์ ธนพุทธิ

๒.๓.๒.๒ ด.ช.อิทธิกร ธนพุทธิ

* ๒.๓ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* นางปัทมวดี ธนพุทธิ ผู้ให้ข้อมูล

๒.๔ นางดวงวดี กัณหดิลก

๒.๔.๑ นายปภากร โปษยานนท์

๒.๔.๑.๑ น.ส.ณัชชา โปษยานนท์

* ๒.๔.๑ ถึงแก่กรรม

* นางดวงวดี กัณหดิลก (มนตรีกุล ณ อยุธยา) ผู้ให้ข้อมูล

๒.๕ น.ส.นาถวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายอนิรุทธ พุกประยูร
๒.๕.๑ น.ส.โสมสรินทร์ พุกประยูร

๒.๕.๑ น.ส.โสมสรินทร์ พุกประยูร
+ นายเอกนฤน ธรรมมารักษ์
๒.๕.๑.๑ ด.ช.พันวา ธรรมมารักษ์
๒.๕.๑.๒ ด.ญ.พรีมา ธรรมมารักษ์

* ๒.๕ นางนาถวดี ถึงแก่กรรม

* นางโสมสรินทร์ ธรรมมารักษ์ (พุกประยูร) ผู้ให้ข้อมูล

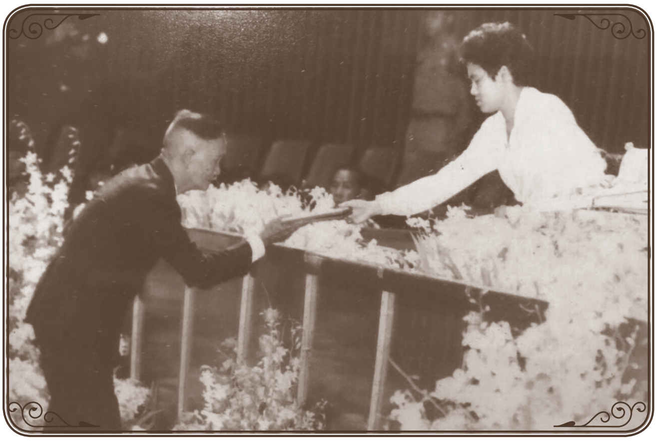
๒.๖ น.ส.สุดาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายวัยวัฒน์ เวชชาชีวะ
๒.๖.๑ นายรัชตะ เวชชาชีวะ
๒.๖.๒ นายอาร์ม เวชชาชีวะ

๒.๖.๑ นายรัชตะ เวชชาชีวะ
+ น.ส.ศกุนกานต์ อดุลยกิตติ
๒.๖.๑.๑ นายอริยะ เวชชาชีวะ
๒.๖.๒ นายอาร์ม เวชชาชีวะ
+ น.ส.พณิตตรา รตานนท์
๒.๖.๒.๑ ด.ญ.อริยา เวชชาชีวะ

* ๒.๖ นายวัยวัฒน์ เวชชาชีวะ ถึงแก่กรรม

* ๒.๖.๑ นายรัชตะ เวชชาชีวะ ถึงแก่กรรม

* นางสุดาวดี เวชชาชีวะ (มนตรีกุล ณ อยุธยา) ผู้ให้ข้อมูล

๓. หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล

ประวัติและผลงาน

ชาติกาล วันที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๔๘ ณ วังพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ หรือวังเจ้าขาว ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นบุตรคนที่ ๓ ของหม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล กับหม่อมราชวงศ์สงบ วัชรีวงศ์ เมื่อเดิมท่านใช้นามว่าหม่อมหลวงชัชวาล ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อหม่อมหลวงเอื้อม ท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ สิริอายุ ๘๘ ปี

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล เป็นนัดดาในหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล และเป็นพระปนัดดาในเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการดนตรีไทยและการละครมาแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ ท่านเจ้าของวังเจ้าขาวยังทรงเป็นพระอัยกาของหม่อมหลวงเอื้อม พระองค์มีบทบาททางด้านศิลปะไทยทั้งดนตรี การละคร ลิเก

เนื่องจากบิดาและมารดาของหม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดงและดำเนินชีวิตในด้านศิลปะและการดนตรีไทยมาจากบรรพบุรุษของราชสกุลทั้งสองฝ่าย จึงได้ปลูกฝังความรักในการเล่นดนตรีไทย และถ่ายทอดวิชาเหล่านี้แก่หม่อมหลวงเอื้อมมาแต่วัยเยาว์

หม่อมหลวงเอื้อมเคยรับราชการเป็นเจ้าหน้าที่สรรพากร และกรมรถไฟหลวง แล้วย้ายมาสังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้โยกย้ายไปรับราชการอยู่ที่จังหวัดนราธิวาสตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๘ ถึง ๒๔๙๑ จนสามารถพูดภาษามลายูได้อย่างแตกฉานและนำใช้ประโยชน์แก่ราชการสื่อสารกับประชาชนที่ท่านดูแลในพื้นที่

โดยอุปนิสัยส่วนตัวท่านเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม จึงเป็นที่รักใคร่ชอบพอของเพื่อนร่วมงานและประชาชนในจังหวัดนราธิวาสอย่างมาก เมื่อท่านถูกโยกย้ายเข้ากระทรวงเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๑ อยู่ได้สองปี ท่านก็ได้รับการเรียกร้องจากประชาชนให้กลับไปอยู่ที่จังหวัดนราธิวาสอีกครั้ง

ในช่วงเวลาของการรับราชการท่านยังได้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับบรมครูทางดนตรีไทย เช่น คุณหลวงประดิษฐ์ไพเราะ จนท่านสามารถร่วมบรรเลงกับวงดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นได้ และหม่อมหลวงเอื้อมยังได้เป็นผู้ริเริ่มตั้งวงเครื่องสายผสมออร์แกนขึ้นในกรมการปกครอง และรวบรวมเป็นเครื่องสายที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพื่อนำแสดงในการต้อนรับข้าราชการผู้ใหญ่ แขกบ้านแขกเมือง หรืองานมงคลต่าง ๆ

ในความมีเมตตาของท่าน ตลอดชีวิตท่านได้ใช้เวลาว่างจากงานราชการมาฝึกฝนให้ผู้ที่สนใจดนตรีไทยโดยมิได้คิดสินจ้างใด ๆ ท่านจึงเป็นที่รักใคร่ ได้รับความชื่นชมอย่างจริงใจด้วยสม่ำเสมอของผู้ที่ได้คบหากับท่าน

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล ได้ลาออกจากราชการเมื่ออายุได้ ๕๖ ปี และได้ย้ายครอบครัวไปพำนักอยู่ที่จังหวัดปัตตานี ต่อมาจึงได้เข้าทำงานอีกครั้งที่ธนาคารกรุงไทย สาขาปัตตานี ในตำแหน่งผู้รักษาเงินธนาคาร จนสิ้นวาระการทำงานแห่งนี้

แม้ในคราที่มิได้รับราชการแล้ว ท่านก็ยังมีความสนใจเรื่องดนตรีไทยและได้ให้ความริเริ่มกิจกรรมด้านการดนตรีไทยโดยส่งเสริมสนับสนุนแก่หน่วยงานทั้งราชการและเอกชน ตลอดจนเยาวชนหลายกลุ่ม ทั้งยังสร้างขวัญกำลังใจและช่วยเพิ่มทักษะแก่บรรดาลูกศิษย์ของท่าน เช่น ได้พานักเรียน นักศึกษา ไปร่วมงานดนตรีไทยอุดมศึกษาซึ่งจัดขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และตามจังหวัดต่าง ๆ หลายครั้งเป็นเวลาหลายปี

ท่านได้รับเชิญให้เป็นครูสอนดนตรีไทยแก่วิทยาเขตปัตตานี โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดปัตตานี และโรงเรียนผู้ใหญ่จังหวัดยะลา (กศน.) ฯลฯ **นับได้ว่าท่านเป็นผู้ที่มีส่วนปลุกเร้ากระแสความนิยมเพลงไทยและดนตรีไทยให้แพร่หลายในจังหวัดปัตตานีและยะลาในช่วงเวลานั้นได้อย่างมาก**

หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล ได้รับการยอมรับและการยกย่องและจากสังคม โดยท่านได้รับรางวัลด้านศิลปะดนตรีไทยในระดับประเทศนานัปการ อาทิ

รับพระราชทานโล่เกียรติคุณ ในฐานะบุคคลตัวอย่างของภาคใต้ที่ให้การส่งเสริมและสืบทอดดนตรีไทย จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๖ และเข้ารับพระราชทานโล่เกียรติคุณในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การดนตรี) เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ อีกคราหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังได้รับโล่เกียรติยศจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม เมื่อ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๘ และได้รับโล่เกียรติยศจากฯพณฯพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ รัฐบุรุษและอดีตนายกรัฐมนตรี ในงานแสดงมหกรรมดุริยางค์ที่วิทยาลัยครูสงขลา เมื่อ ๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๐ และล่าสุดกระทรวงวัฒนธรรมได้ออกประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติบูรพศิลปิน พุทธศักราช ๒๕๕๙ สาขาศิลปะการแสดง ให้แก่ หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล (ประกาศลำดับที่ ๓.๑๑) เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙

นับเป็นความภาคภูมิใจแก่หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล อีกทั้งสร้างความอิ่มเอมใจต่อครอบครัวของท่าน และต่อราชสกุลมนตรีกุลอย่างยิ่ง

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทเอกสาร

- หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล เป็นกรณีพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖
- ประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง การยกย่องเชิดชูเกียรติ บูรพศิลปิน พุทธศักราช ๒๔๕๙

แหล่งข้อมูลออนไลน์

- kaekae.oas.psu.ac.th
- www.siamsouth.com

ประเภทบุคคลจากการสัมภาษณ์

- นางเอื้ออร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓. หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล + น.ส.เพียงแข สุวรรณทัต

๓.๑ นางเอื้ออร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒ นายอนุชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑ นางเอื้ออร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๑ นายองอาจ จรุงศรี

๓.๑.๒ น.ส.สุนิสา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๓ น.ส.สายทิพย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๔ น.ส.อัศมาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

นางเอื้ออรและครอบครัว

๓.๑.๑ นายองอาจ จรุงศรี

+ น.ส.วไลพร พันธุ์จินดา

๓.๑.๑.๑ น.ส.อัญวไล จรุงศรี

๓.๑.๒ น.ส.สุนิสา มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ นายสมทบ สีบุญเรือง

๓.๑.๒.๑ นายชัชพล สีบุญเรือง

๓.๑.๒.๒ นายวรัชญ์ สีบุญเรือง

๓.๑.๓ น.ส.สายทิพย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๓.๑ นายมนัสสิทธิ์ ประภาษานนท์

๓.๑.๔ น.ส.อัศมาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายอนุชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒ นายอนุชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.ณัฐญา สุกานนท์

๓.๒.๑ น.ส.วัลย์นิดา มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ นายฉัตรชัย วัฒนกุล

๓.๒. นายอนุชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.สรชา

๓.๒.๑ น.ส.อภิชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒.๒ น.ส.อรภิชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒.๒.๑ ด.ช.คุณานนท์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๒.๓ น.ส.กัญวัลลภ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

* ๓. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน / ๓.๑.๒ นางสุนิสา มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม

* นางเอื้ออร และ น.ส. อัศมาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๓. หม่อมหลวงเอื้อม มนตรีกุล
+ น.ส.สงวนศรี ชูปรีชา

๓.๑ นายธาดา มนตรีกุล ณ อยุธยา

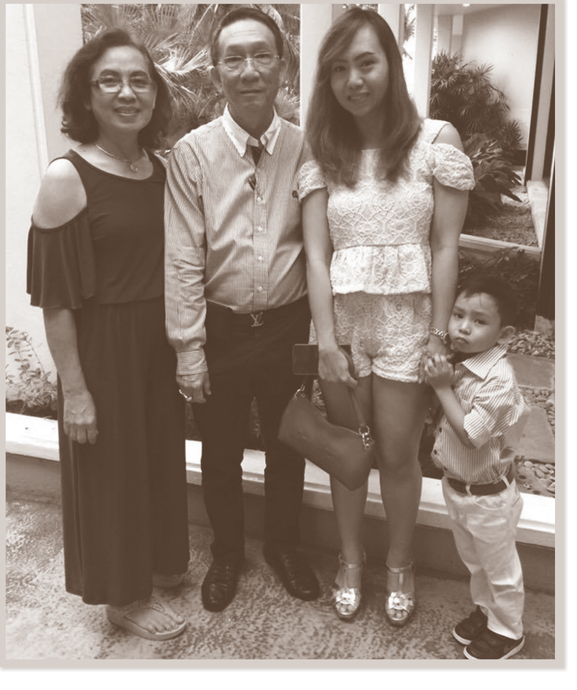
๓.๒ พันตำรวจเอก อาทร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๓ น.ส.ราศรี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑ นายธาดา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.เอ็นดู เกษตรภิบาล

๓.๑.๑ น.ส.ธิดา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายเยี่ยมยศ ตะบูนเพชร

๓.๑.๑.๑ ด.ช.ธนภัทร ตะบูนเพชร

นายธาดาและครอบครัว

๓.๒ พันตำรวจเอก อาทร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๓ น.ส.ราศรี มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ นายจรัญ พรหมมณี

๓.๓.๑ น.ส.สุภาวัลย์ พรหมมณี

๓.๓.๒ น.ส.สุธรรมา พรหมมณี

๓.๓.๓ น.ส.วัลย์ลดา พรหมมณี

* ๓. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* ๓.๓ นายจรัญ พรหมมณี ถึงแก่กรรม

* นายธาดา มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

หม่อมเจ้าแบน + ไม่มีข้อมูล

หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล

หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล + คุณวาส กลิ่นจำปา

๑. หม่อมหลวงละออศรี ชัชวัชวิมล

๒. หม่อมหลวงจรัสศรี มนตรีกุล

๓. หม่อมหลวงจรัล มนตรีกุล

๔. หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล

๕. หม่อมหลวงอุลิต มนตรีกุล

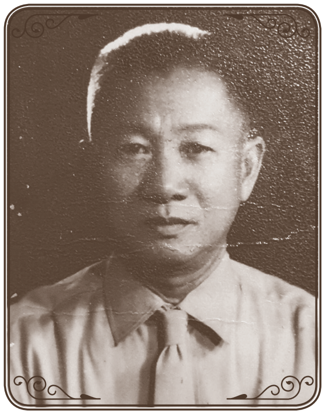
หม่อมราชวงศ์อ่วม

คุณวาส

** เมื่อคุณอาหม่อมหลวงประภาสมอบสองภาพนี้ให้ ท่านว่าภาพนี้ คุณปู่กำลังเตรียมตัวเดินทางไปเล่นดนตรีไทยที่ประเทศเขมรเชียวนะ*

๑. หม่อมหลวงละออศรี มนตรีกุล
+ นายวิทยา ชัชวัชวิมล

๑.๑ ร้อยตรี องอาจ ชัชวัชวิมล

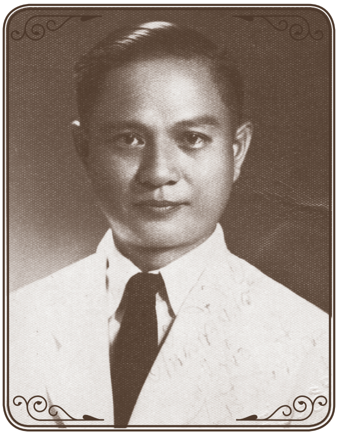
๑.๑ ร้อยตรี องอาจ ชัชวัชวิมล
+ น.ส.เสาวลักษณ์ ชื่นนุช
๑.๑.๑ น.ส.นิตยภัค ชัชวัชวิมล
๑.๑.๒ น.ส.กมลลักษณ์ ชัชวัชวิมล

ร้อยตรี องอาจ ชัชวัชวิมล และภริยา

* ๑. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* ร้อยตรี องอาจ ชัชวัชวิมล ผู้ให้ข้อมูล

๒. หม่อมหลวงจรัสศรี มนตรีกุล
+ น.ส.ชูวรรณ เปลี่ยนสายสืบ

๒.๑ น.ส.จีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒ ด.ญ.จีระวรรส มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๑ น.ส.จีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายสำราญ อยู่ดี
๒.๑.๑ แพทย์หญิงวิทูสินี อยู่ดี

๒.๒ ด.ญ.จีระวรรส มนตรีกุล ณ อยุธยา

* ๒ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน / ๒.๒ ถึงแก่กรรม

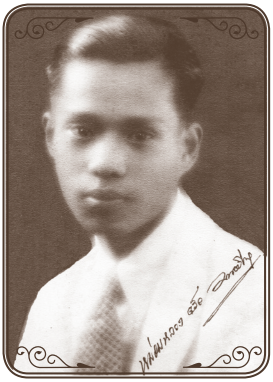
* นางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

ครอบครัวของหม่อมหลวงจรัสศรี มนตรีกุล

๓. หม่อมหลวงจรัล มนตรีกุล
+ น.ส.มาลี แซ่ปึง

๓.๑ นายชาญ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.พะเยาว์ แซ่เตียว

๓.๑.๑ น.ส.สุชาดา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๒ นายโสภณ มนตรีกุล

๓.๑.๓ นายตรีเทพ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๔ นายคธาเทพ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๑ น.ส.สุชาดา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๓.๑.๑.๑ นายปภาวิน ไฝทอง

๓.๑.๒ นายโสภณ มนตรีกุล
+ น.ส.ภัทราวดี เตชะวณิช

๓.๑.๒.๑ น.ส.เพ็ญโพยม มนตรีกุล

๓.๑.๒.๒ น.ส.อัญวดี มนตรีกุล

๓.๑.๓ นายตรีเทพ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.อติกานต์ แสงทอง

ฅ.๑.ฅ.๑ นายสหเทพ แสงทอง

ฅ.๑.ฅ นายตรีเทพ มนตรีกุล ณ อยุธยา

\+ น.ส.กิรญา สุกัญญา

ฅ.๑.ฅ.๑ ด.ญ.ณัฐชยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

ฅ.๑.ฅ.๒ ด.ช.ณัฐชนนท์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

ฅ.๑.๔ นายคธาเทพ มนตรีกุล ณ อยุธยา

* ฅ. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* นางสุชาดา มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

ภาพซ้าย

นายคธาเทพ - นายชาญ -

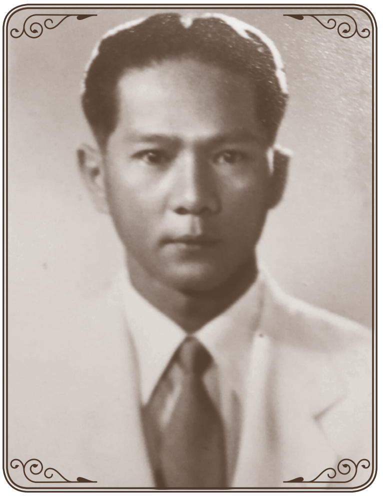
นางจีระวรรณ - นายฉัตรชัย

นายชาญ และภริยา

นายตรีเทพ

๔. หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล
+ นางเกษม ปากเพรียว

๔.๑ นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๒ นายเชาว์วิทย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๑ นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ทัศนีย์พร นุชพินิจ

๔.๑.๑ นายอำพลศักดิ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๑.๑.๑ นายนพดล มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๑.๑.๒ ด.ช.ณัฐพงษ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๑.๑.๓ ด.ช.ธนินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

ครอบครัวนายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายอำพลศักดิ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายฉัตรชัย - ร้อยตรี องอาจ
(ลูกผู้พี่ ยืนบน) - นายเชาว์วิทย์

๔.๒ นายเชาว์วิทย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.นิภาพร กฤษฎาธิวุฒิ

๔.๒.๑ นายจันทรฑิต มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๒.๒ น.ส.พันชื่น มนตรีกุล ณ อยุธยา

ครอบครัวนายเชาว์วิทย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

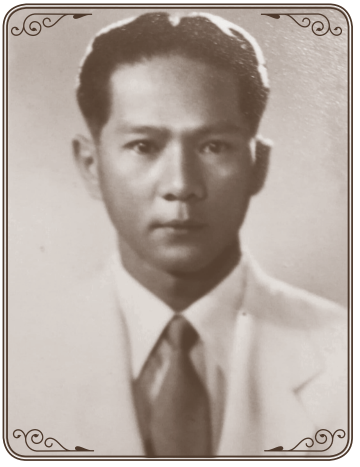

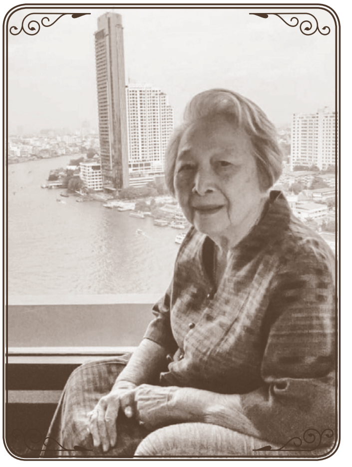
* ๔. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

๔.๒ นายเชาว์วิทย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม

* นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

* ดร.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๔. หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล
+ น.ส.ทัศนีย์ สัจจะเวทะ

๔.๑ น.ส.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๒ น.ส.วรรณวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๓ น.ส.มัณฑาภรณ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๔ นายฑิตะชัช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๑ น.ส.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๔.๒ น.ส.วรรณวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายปฏิญญา เนตินันท์

๔.๓ น.ส.มัณฑาภรณ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

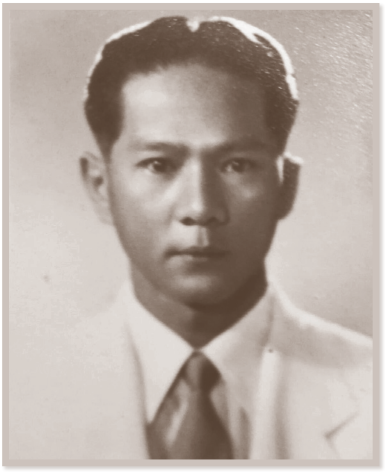
๔.๔ นายฑิตะชัช มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ยลรดี ศิริภิญโญชัย

๔.๔.๑ ด.ช.กฤษฎิ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

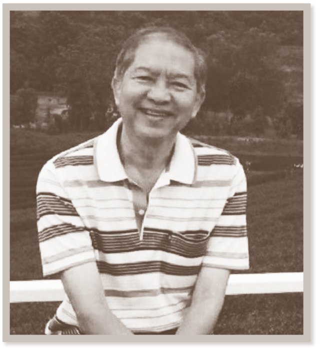
* ๔. หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุลถึงแก่กรรม

* ดร.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

หม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล และลูกทั้ง ๖ คน

๕. หม่อมหลวงอุลิต มนตรีกุล
+ นางสมบุญ เขียวแสงไสย์

๕.๑ น.ส.สุทธินี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๕.๑ น.ส.สุทธินี มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายอุดมศักดิ์ แก้วบุญเรือง

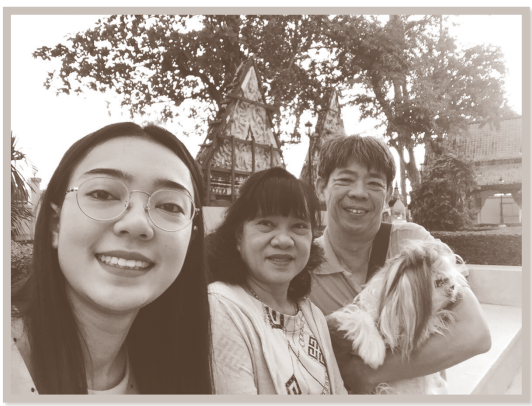
๕.๑.๑ น.ส.ธนัญญา แก้วบุญเรือง

* ๕. ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* นางสุทธินี แก้วบุญเรือง ผู้ให้ข้อมูล

“สุทธินี” เมื่อเด็กกับญาติผู้พี่

ครอบครัว

หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล + ไม่มีข้อมูล

พันตรี หลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล)

พันตรี หลวงบำราบอรินาศ
(หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล)

ประวัติและผลงาน

ชาติกาล ในวันอังคาร ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีระกา (พ.ศ. ๒๔๑๖) ท่านรับราชการเป็นว่าที่นายร้อยตรี ประจำกรมทหารมหาดเล็ก เมื่อ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๒ มีความก้าวหน้าทางราชการทหารเป็นลำดับในตำแหน่งต่าง ๆ คือ ประจำกองโรงเรียนนายร้อยทหารบก ผู้บังคับกองทหารเมืองพิษณุโลก ปลัดกรมทหารราบที่ ๑๔ ปลัดกรมบัญชาการกองพลทหารบกที่ ๔ รั้งผู้บังคับการกองพันพิเศษกองพลทหารบกที่ ๔ นายทหารกองหนุนกรมจเรทหารบก ท่านเกษียณอายุราชการ ณ กองพันทหารช่างที่ ๔ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗

พันตรี หลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล) + ไม่มีข้อมูล

๑. หม่อมหลวงสนิท มนตรีกุล

๒. หม่อมหลวงถนอม มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

๑. หม่อมหลวงสนิท มนตรีกุล
+ นายบ๊วย ณ คลองโคน

๑.๑ นายดำรง ณ คลองโคน (ไม่มีข้อมูล)

๑.๒ นายถวิล มนตรีกุล **

๑.๒ นายถวิล มนตรีกุล

+ น.ส.บุญธรรม การะเกต

๑.๒.๑ นายทวีป มนตรีกุล

๑.๒.๒ น.ส.ทัศนีย์ มนตรีกุล

๑.๒.๓ น.ส.จินตนา มนตรีกุล

๑.๒.๔ นาวาโท ธวัช มนตรีกุล ร.น.

๑.๒.๑ นายทวีป มนตรีกุล

๑.๒.๑.๑ น.ส.วัฒนาพร มนตรีกุล

(๑) นายธนากร ช่างประดับ

(๒) นายทัณฑธร สุภาววรรณ

๑.๒.๒ นางทัศนีย์ มนตรีกุล

๑.๒.๒.๑ น.ส.ภัทรวดี ณ บางช้าง

๑.๒.๓ น.ส.จินตนา มนตรีกุล

๑.๒.๓.๑ น.ส.สรณฑัยห์ มนตรีกุล จำปาเทศ

๑.๒.๓.๒ น.ส.อุษา มนตรีกุล จำปาเทศ

(๑) นายพลวรรธน์ บิลสะเล็ม

๑.๒.๓.๓ น.ส.ติณณ์สมิทธ์ มนตรีกุล หาญเลิศฤทธิ์

๑.๒.๔ นาวาโท ธวัช มนตรีกุล ร.น.

+ น.ส.อิศวดี ศรีเดชะ

+ น.ส.บุษยารัตน์ ผิวผ่อง

๑.๒.๔.๑ ด.ช. ธเนตร มนตรีกุล

**** การใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุลสำหรับราชสกุล**

ผู้ที่มีสกุลยศ ตั้งแต่พระองค์เจ้าขึ้นไปไม่ต้องใช้นามสกุลต่อท้ายพระนาม ส่วนผู้ที่มีสกุลยศหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวงใช้นามสกุลต่อท้ายนาม โดยมิต้องมีสร้อย "ณ อยุธยา"

สำหรับผู้ที่สืบสายจากราชสกุลที่มิได้มีสกุลยศเป็นหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวง ให้ใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุล

นอกจากนี้ สตรีสามัญซึ่งสมรสกับผู้ที่สืบสายจากราชสกุลทั้งที่มีสกุลยศและไม่มีสกุลยศ ต้องใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุลด้วย

อนึ่ง การใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุลนั้น ใช้สำหรับผู้ที่สืบเชื้อสายจากราชสกุลฝ่ายบุรุษเท่านั้น ส่วน**ทายาทของสายราชสกุลที่เป็นสตรี นำนามราชสกุลของตนมาใช้ได้ แต่จะใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ไม่ได้**

อ้างอิง : จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

หลาน ๆ ของหม่อมหลวงสนิท มนตรีกุล

ทวีป

ทัศนีย์

จินตนา

นาวาโท ธวัช

นาวาโท ธวัช ฯ - อิศวดี
และลูกชาย

วัฒนาพร

ภัทรวดี

สรณฑัยห์

อุษา

ธนากร

ฑัณฑธร

พลวรรธน์

* พันตรี หลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล)

และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม

* ๑. หม่อมหลวงสนิท มนตรีกุล และสามี ถึงแก่กรรม

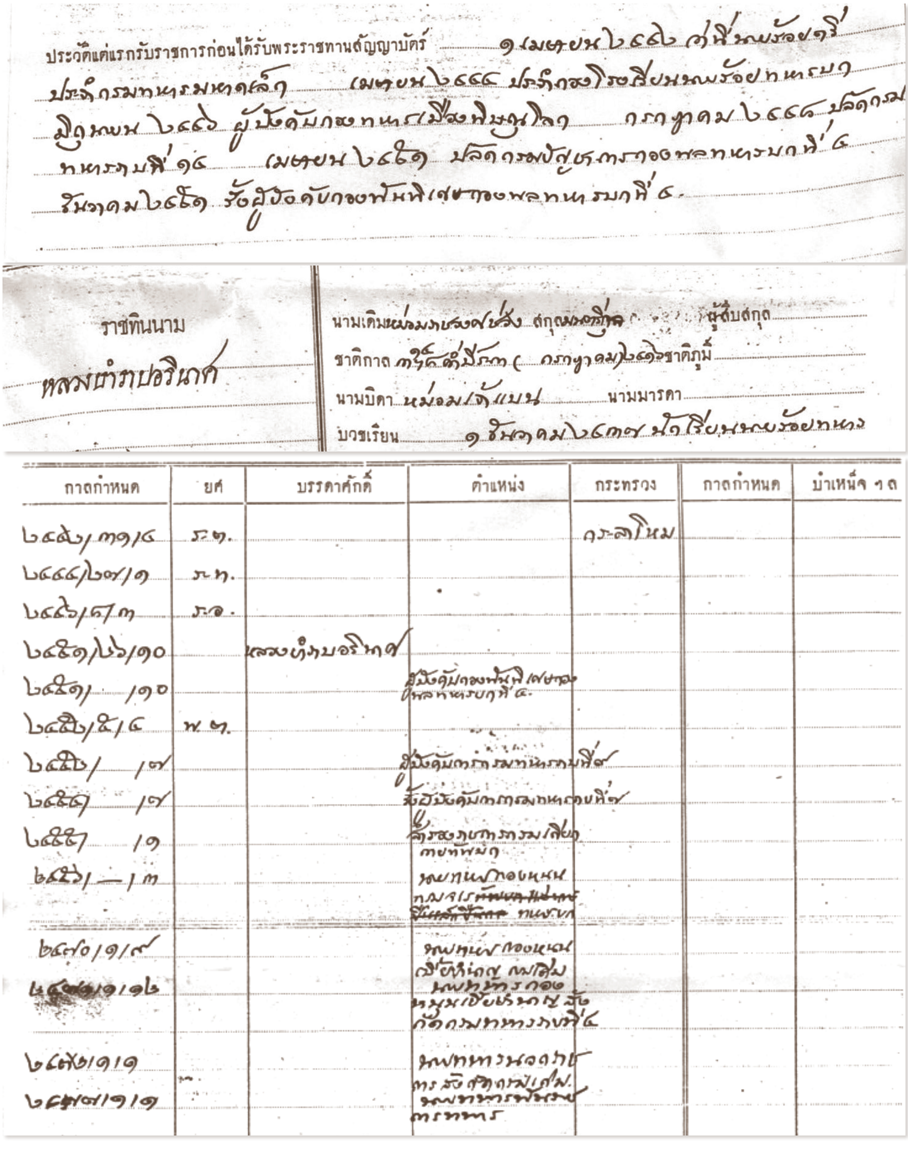
* ๑.๒ นายถวิล มนตรีกุล และภริยา ถึงแก่กรรม

๑.๒.๔ น.ส.บุษยารัตน์ฯ ถึงแก่กรรม

* ประวัติการรับราชการจากสำนักฐานันดร สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

*www.royin.go.th - เรื่องการใช้สร้อย ฯ

* นาวาโท ธวัช มนตรีกุล ผู้ให้ข้อมูล

ประวัติแต่แรกรับราชการก่อนได้รับพระราชทานสัญญาบัตร์ ๑ เมษายน ๒๔๔๖ ศิษย์นายร้อยตรี ประจำกรมทหารมหาดเล็ก เมษายน ๒๔๔๔ ประจำกองโรงเรียนนายร้อยทหารบก มิถุนายน ๒๔๔๖ ผู้บังคับการทหารเมืองพิษณุโลก กรกฎาคม ๒๔๔๘ ปลัดกรมทหารบกที่ ๑๔ เมษายน ๒๔๕๓ ปลัดกรมปฏิบัติการกองพลทหารบกที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๕๓ รั้งผู้บังคับกองพันพิเศษกองพลทหารบกที่ ๔.

ราชทินนาม หลวงบำราบอรินาศ

นามเดิม หม่อมราชวงศ์ช่วง สกุล มนตรีกุล ผู้สืบสกุล

ชาติกาล [illegible] (กรกฎาคม ๒๔๒๖) ชาติภูมิ

นามบิดา หม่อมเจ้าแบน นามมารดา

บวชเรียน ๑ ธันวาคม ๒๔๓๗ นักเรียนนายร้อยทหาร

กาลกำหนด	ยศ	บรรดาศักดิ์	ตำแหน่ง	กระทรวง	กาลกำหนด	บำเหน็จ ฯ ล
๒๔๔๖/๓๑/๔	ร.ต.			กระลาโหม		
๒๔๔๘/๒๗/๑	ร.ท.					
๒๔๔๖/๑๓/๓	ร.อ.					
๒๔๕๓/๒๖/๑๐		หลวงบำราบอรินาศ				
๒๔๕๓/ /๑๐			ผู้บังคับกองพันพิเศษกองพลทหารบกที่ ๔.			
๒๔๕๖/๕/๔	พ.ต.					
๒๔๕๖/ /๗			ผู้บังคับการกรมทหารบกที่ ๗			
๒๔๕๗/ /๗			รั้งผู้บังคับการกรมทหารบกที่ ๗			
๒๔๕๘/ /๑			[illegible]			
๒๔๖๖/—/๓			[illegible]			
๒๔๗๐/๑/๙			[illegible]			
๒๔[illegible]/๑/๑๒			[illegible] กรมทหารบกที่ ๔			
๒๔๗๒/๑/๑			[illegible]			
๒๔[illegible]/๑/๑			[illegible]			

หม่อมเจ้า.......(ไม่มีข้อมูล)

หลวงสากลกิจประมวล (หม่อมราชวงศ์เฉลิม มนตรีกุล) + น.ส.ภูลฯ

๑. พระยาราโชทัย
(หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)

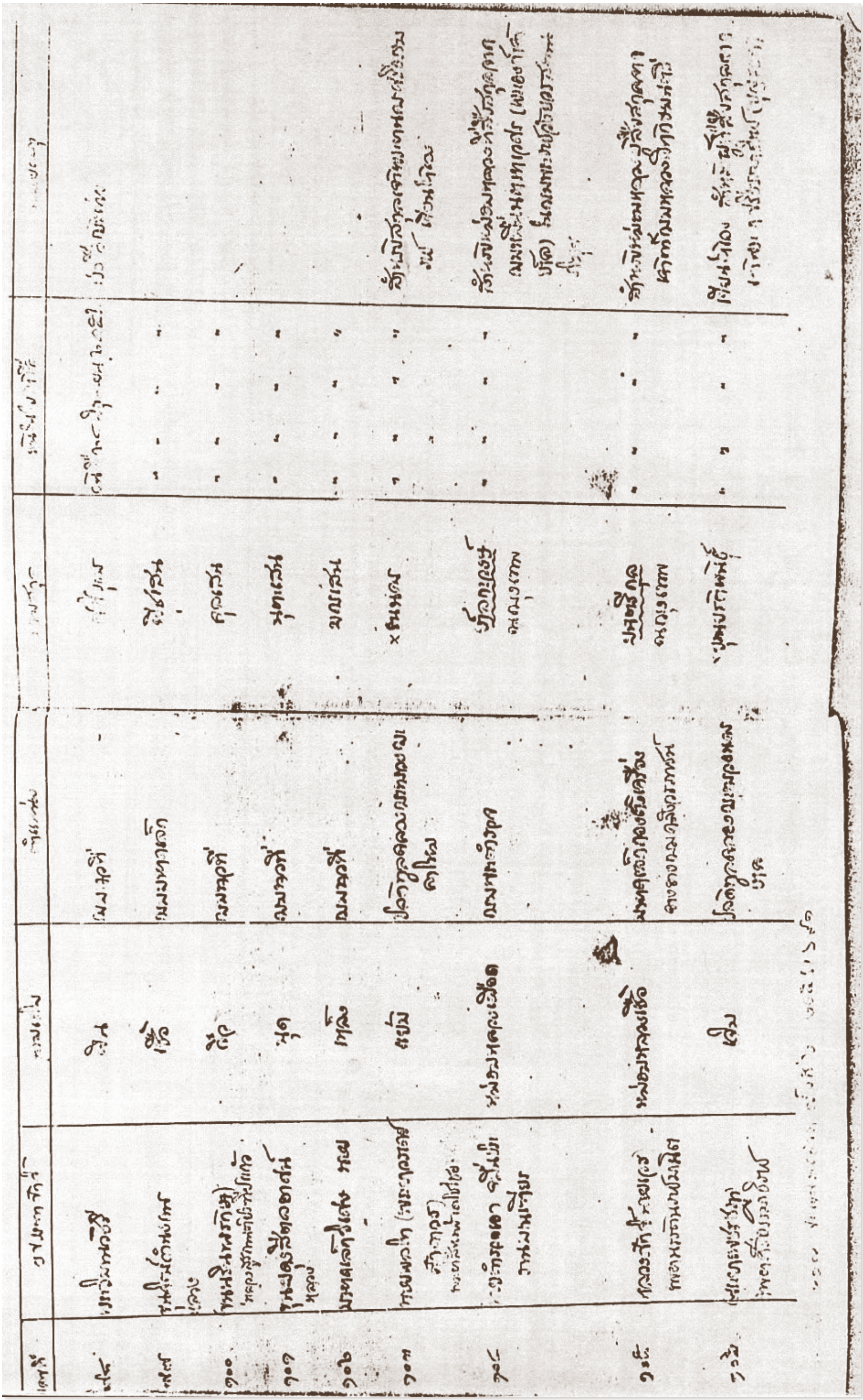
ประวัติและผลงาน

ชาติกาล ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๒๐ ตำบลเชิงสะพานมอญ จังหวัดพระนคร เป็นบุตรของหม่อมราชวงศ์เฉลิม และน.ส.ภูล มนตรีกุล เริ่มรับราชการเป็นมหาดเล็กวิเศษ ประจำกรมมหาดเล็ก เมื่อ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๒ และได้รับพระราชทานเลื่อนรับตำแหน่งต่าง ๆ จนกระทั่งรับตำแหน่งหลวงศักดิ์ นายเวร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๕

ซึ่งในปีนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้มีการตั้งนามสกุลขึ้น จากที่แต่เดิมคนไทยไม่มีนามสกุล มีเพียงชื่อเรียกเท่านั้น ทรงตราพระราชบัญญัติขนานนามสกุลขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ โดยบัญญัติว่าผู้ที่สืบเชื้อสายทางบิดาเดียวกันให้ใช้นามสกุลเดียวกัน ทำให้ทราบว่าใครเป็นพี่น้องหรือสืบเชื้อสายมาจากผู้ใด

หลวงศักดิ์ นายเวร (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) ซึ่งรับราชการที่กรมมหาดเล็กจึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานนามสกุลต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๙ เดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๖ ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานว่า **“มนตรีกุล ณ กรุงเทพ”**

ปรากฏหลักฐานลายพระราชหัตถ์ของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ จากสำเนาสมุดทะเบียนนามสกุล ที่หอวชิราวุธานุสรณ์ สำนักหอสมุดแห่งชาติว่า พระองค์ได้ขนานนามสกุลมนตรีกุล ณ กรุงเทพ พระราชทานในลำดับที่ ๑๐๕ แก่ หลวงศักดิ์ นายเวร หม่อมหลวง ผู้สืบสกุลจากเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

และมีประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ หน้า ๖๙๑ วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขนานนามสกุลพระราชทานแก่ผู้ที่ได้กราบบังคมทูล ขอพระราชทานเป็นครั้งที่ ๒ ลำดับที่ ๑๐๕ แก่หลวงศักดิ์ นายเวร (ม.ล.เชื้อ) กรมมหาดเล็กว่า **“มนตรีกุล”** (Montrikul)

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ น่า ๖๙๑

ประกาศพระราชทานนามสกุล

ครั้งที่ ๒

เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขนานนามสกุลพระราชทานแก่ผู้ที่ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานเปนครั้งที่ ๒ มีรายนามดังต่อไปนี้

๑๐๓) นายพลโท พระยาสีหราชเดโชไชย (แย้ม) ปลัดทูลฉลองกระทรวงกระลาโหม พระราชทานนามสกุลว่า “ณนคร” (na Nagara)

๑๐๔) จมื่นประธานมณเฑียร (ม. ล. เผือก) กรมพระตำรวจ พระราชทานนามสกุลว่า “ปาลกะวงศ์” (Pâlakavansa)

๑๐๕) หลวงศักดิ์ นายเวร (ม. ล. เชื้อ) กรมมหาดเล็ก พระราชทานนามสกุลว่า “มนตรีกุล” (Montrikul)

๑๐๖) พระยาเพ็ชรชฎา (เจิม) ปลัดทูลฉลอง กระทรวงนครบาล พระราชทานนามสกุลว่า “บุณย์รัตพันธุ์” (Punyarata bandhu)

๑๐๗) พระยาวรพงษ์พิพัฒ (ม. ร. ว. เย็น) อธิบดีกรมตรวจกรมมหาดเล็ก พระราชทานนามสกุลว่า “อิศรเสนา” (Israsenâ)

๑๐๘) พระยาพฤกษาภิรมย์ (ทิตย์) กรมมหาดเล็ก พระราชทานนามสกุลว่า “ณสงขลา” (na Sonkhlâ)

๑

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ น่า ๖๙๓

ประกาศมา ณ วันอาทิตย์ ที่ ๒๙ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

(ลงพระนาม) นเรศรวรฤทธิ์

เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร

รับพระบรมราชโองการ

นับได้ว่าหม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล เป็นผู้มีคุณูปการคุณแก่ผู้ใช้นามสกุลมนตรีกุลอย่างมาก

ต่อมาในวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก้เครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชสกุล........ฯลฯ.........ให้เปลี่ยนจาก ณ กรุงเทพ เป็น ณ อยุธยา ตั้งแต่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ปรากฏตามราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๑ หน้า ๔๖๑๙ และ หน้า ๔๖๒๐ วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๖๗

ประกาศ

แก้เครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชสกุล

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ตามความในประกาศเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้สืบสายแต่ราชสกุล ใช้คำว่า "ณกรุงเทพ" ต่อท้ายนามสกุลอีกชั้นหนึ่งนั้น บัดนี้ทรงพระราชดำริห์พิจารณาดูเห็นว่า คำว่า "กรุงเทพ" นั้น เปนคำใช้นำนามมหานครอันเปนราชธานี เช่นใช้ว่า "กรุงเทพมหานครบวรทวาราวดี ศรีอยุธยา" เปนนามของพระนครศรีอยุธยา เมื่อเปนราชธานี และใช้ว่า "กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์"

เล่ม ๔๑ น่า ๔๖๒๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๖๗

เปนนามของพระมหานครราชธานีในปัจจุบันนี้ คำว่า "กรุงเทพ" จึ่งหมายความได้เปน ๒ แห่งอยู่ คือว่า พระนครศรีอยุธยา หรือ พระนครอมรรัตนโกสินทร์นี้ ไม่ชัดว่าแห่งใด ก็พระบรมราชวงศ์นี้ เดิมเปนสกุลมหาศาลอันหนึ่งอยู่ในพระนครศรีอยุธยา เมื่อเปนราชธานี ควรจะใช้นามให้ตรงกับมูลเหตุแห่งพระราชพงศาวดารให้ชัดเจน จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่งว่า ให้เปลี่ยนนาม "ณกรุงเทพ" ใช้นามว่า "ณอยุธยา" แทน ตั้งแต่วันมหาจักรีที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ เปนต้นสืบไป

ประกาศมาณวันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗

ดำรงราชานุภาพ
เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร

การรับราชการของหม่อมหลวงเชื้อ มีความเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับดังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ พระยานรรัตน์ราชมานิต ปลัดบัญชากรมมหาดเล็ก เจ้ากรมกองคลังวรภาชน์และครัวพระข้าวต้น**

** เจ้ากรมกองคลังวรภาชน์และครัวพระข้าวต้น : หัวหน้าคลังเครื่องโต๊ะและรับผิดชอบเครื่องเสวยทั้งหมด

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราโชทัย กรมมหาดเล็ก ถือศักดินา ๓๐๐๐ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๓๙ หน้า ๓๑๓๕ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๖๕) และได้เกษียณจากราชการเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๗ ปรากฏตามประวัติ จากกลุ่มงานฐานันดร สำนักอาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อีกทั้งท่านยังเป็นข้าราชการในพระองค์ที่ทำความดีความชอบหลายประการ ดังที่ท่านได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบนอกเหนือจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามตำแหน่งแล้ว ท่านยังได้รับพระราชทานตราวิกตอเรียออเดอร์ ชั้น ๔ (อังกฤษ) และตราวัลลภาภรณ์ ที่น้อยคนนักจะได้รับมาเป็นเกียรติแก่วงศ์สกุล

จากการสอบถามหม่อมราชวงศ์สุชาดา มนตรีกุล ภริยาคุณพงศ์เดช มนตรีกุล ณ อยุธยา ผ่านทางคุณสุรภี มนตรีกุล ณ อยุธยา ซึ่งเป็นหลานปู่ของท่าน ทราบว่า **"ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่ใจดีมาก โอบอ้อมอารี** ทั้งคุณพ่อและคุณพงศ์เดชลูกชายของท่าน ต่างผลัดกันไปเยี่ยมเยือนหาสู่กันเป็นประจำ บ้านท่านอยู่ที่รองเมืองประมาณซอย ๗ ใกล้โรงเลี้ยงเด็ก

เมื่อสมัยท่านรับราชการท่านอยู่ฝ่ายที่ควบคุมอาหารถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ท่านต้องถวายการตรวจอาหารก่อนนำขึ้นถวายพระเจ้าอยู่หัว และเข้าเฝ้าเวลาเสวย"

จากประวัติผลงาน และคุณความดีต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอในตอนต้นนี้ นับเป็นความภาคภูมิใจแก่ทายาทของพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) และผู้อยู่ในราชสกุลมนตรีกุลอย่างยิ่ง

เจ้าหมื่นเสมอใจราช เปน พระยานิพัทธราชกิจ มีตำแหน่งราชการ ใน กระทรวงวัง ถือศักดินา ๑๐๐๐

พระราชทาน สัญญาบัตรบรรดาศักดิ์

วันที่ ๒๙ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

เวลาบ่าย ๔ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งวโรภาศพิมาน พระราชวังบางปอิน ใน พระฤกษ์ ยก พระมหาเศวตฉัตร์ พระที่นั่งวโรภาศพิมาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร์บรรดาศักดิ์ ให้

เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ เปน พระยานรรัตน์ราชมานิต จางวางกรมมหาดเล็ก ถือศักดินา ๓๐๐๐

หลวงศักดิ์ นายเวร เปน เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ หัวหมื่นมหาดเล็กต้น เชือกเวรเดช ถือศักดินา ๑๐๐๐

หลวงฤทธิ์ นายเวร เปน เจ้าหมื่นเสมอใจราช หัวหมื่น มหาดเล็กปลาย เชือก เวรสิทธิ์ ถือ ศักดินา ๑๐๐๐

นายจ่ารง เปน หลวงศักดิ์ นายเวร มหาดเล็ก เวรศักดิ์ ถือศักดินา ๘๐๐

นายจ่าเรศ เปนหลวงฤทธิ์ นายเวร มหาดเล็ก เวรฤทธิ์ ถือ ศักดินา ๘๐๐

วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๖๕ · ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๙ น่า ๓๑๓๕

พระราชทานสัญญาบัตร์บรรดาศักดิ์

วันที่ ๓๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก ณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร์บรรดาศักดิ์

ให้พระยานรรัตนราชมานิต เปน พระยาราไชทัย มีราชการใน กรมมหาดเล็ก ถือศักดินา ๓๐๐๐

ให้พระยามานพนริศร์ เปน พระยาดำรงวิธีรำ มีราชการในกรม โขนหลวง ถือศักดินา ๑๐๐๐

ประวัติแต่แรกรับราชการก่อนได้รับพระราชทานสัญญาบัตร์ ประจำกรมมหาดเล็ก ๑ เมษายน ๒๔๖๒ เปน มหาดเล็กวิเสศ

ราชทินนาม พระยาราไชทัย	ม.ล.เชื้อ ราไชทัย มนตรีกุล นามเดิม (ม.ล. เชื้อ สกุล มนตรีกุล) ผู้สืบสกุล ชาติกาล ปีจ ๑๒ ค่ำ ปีฉลู (๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๒๐) ชาติภูมิ ตำบลโชสถานมอญ จังหวัดพระนคร นามบิดา หลวงสาธกกิจประมวญ (ม.ร.ว. (คลิน) นามมารดา ภู บวชเรียน เรียนที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ สอบไล่ได้ประโยค ๑

18122

18124

กาลกำหนด	ยศ	บรรดาศักดิ์	ตำแหน่ง	กระทรวง	กาลกำหนด	บำเหน็จ ฯลฯ
				กรมมหาดเล็ก		
๒๔๔๓/๒๒/๖		นายรองกวด.			๒๔๔๓/๒๒/๖	ร.จ.ท.(ว่าที่)
๒๔๔๖/๒๔/๓.		นายเล่นอาวุธ			๒๔๔๖/๒๖/๖	บ.ม.,
๒๔๔๘/๑๗/๒		นายจ่ายวด.			๒๔๔๙/๒๑/๖	บ.ช.,
๒๔๕๒/๒๗/๙		หลวงศักดิ์ นายเวร.			๒๔๕๑/๑๖/๑๑	จ.ป.ร.๔,
๒๔๕๖/๑๔/๕		เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์			๒๔๕๓/๑/๑๐	ว.ป.ร.๕,
๒๔๕๗/๒๙/๗.		พระนรรัตนราชมานิต			๒๔๕๕/๑๐/๑๑	จ.ม.,
๒๔๖๐/๑/๑	จ.ว.ต.				๒๔๕๕/๑/๙	ตราวิกตอเรียออเดอร์ ชั้น ๕ (อังกฤษ)
๒๔๖๐/๑๔/๙			ปลัดบัญชาการ กรมมหาดเล็ก.			
๒๔๖๐/๑๐/๑๒			จางวาง กองคลังวรภาชน์		๒๔๕๖/๑๕/๕	ว.ป.ร.๓.
			(จัดกรมกองคลังวรภาชน์และครัวพระทัวต้น.		๒๔๕๖/๓๑/๙	ต.ม.,
					๒๔๕๗/๒๖/๒	ว.ม.ล.
					๒๔๕๗/๓๑/๙	ต.ช.
๒๔๖๖/๓๐/๙		พระยาราโชทัย.			๒๔๕๙/๑๑/๑๑	ท.จ., ✓
๒๔๖๗/๘/๑			ประจำกรมบัญชาการกลาง มหาดเล็ก.		๒๔๖๒/๑๑/๑๑	ท.ม.,
๒๔๖๙/๑/๑๐			นอกราชการ		๒๔๖๓/๓๑/๙	ว.ภ.
					๒๔๖๖/๓๑/๙	ท.ช.,
๒๔๙๖ ได้รับ พ.ด. อนิจกรรม (หนังสือสำนักพระราชวังที่ ๑๔๙๖/๒๔๙๖ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม)						
๒๔๙๘/๑๙/มิ.ย.	หนังสือสำนักพระราชวัง ที่ สร.๑๕๓๙/๒๔๙๘ ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๙๘ ส่ง ท.ช., ท.ม. คืน					
๔๙๙/๑๐/ส.ค.	หนังสือสำนักพระราชวัง ที่ สร.๒๔๕๙/๒๔๙๙ ลงวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๔๙๙ นำส่งให้เงินค่าตรา ท.จ. ของพระยาราโชทัย (ม.ล.เชื้อ มนตรีกุล) จำนวน ๑๖๐๐ บาท.					

* ไม่สามารถค้นหาภาพของหลวงสากลกิจ (หม่อมราชวงศ์เฉลิม มนตรีกุล)ได้

*หลวงสากลกิจประมวล (หม่อมราชวงศ์เฉลิม มนตรีกุล) และภริยาถึงแก่อนิจกรรม

* พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) ถึงแก่อนิจกรรม

ข้อมูลประกอบการเรียบเรียง

ประเภทเอกสาร

- สำเนาลายพระราชหัตถ์ฯ สมุดทะเบียนนามสกุล หอวชิราวุธ หอสมุดแห่งชาติ

- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ หน้า ๖๙๑ วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๕๖ ประกาศพระราชทานนามสกุล ครั้งที่ ๒

- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๑ หน้า ๔๖๑๙ วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๖๗ ประกาศแก้เครื่องหมายนามสกุลสำหรับราชสกุล

- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๗ หน้า ๓๒๓๕ วันที่ ๒ มกราคม ๒๔๖๓ ประกาศความชอบผู้รับพระราชทานตราวัลลภาภรณ์

- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๙ หน้า ๓๑๓๕ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๖๕ เรื่อง พระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์

- ประวัติการรับราชการจากกลุ่มงานฐานันดร สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ประเภทบุคคล

- จากการสัมภาษณ์หม่อมราชวงศ์สุชาดา มนตรีกุล

* สำหรับข้อมูลสาแหรกของพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) ได้รับข้อมูลจากครอบครัวของ ๔ ภริยา จึงขอจัดเรียงลำดับตัวอักษรของภริยาทั้ง ๔ ท่าน

๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) + น.ส.ช้อย แสงสุวรรณเทศ

๑.๑ นายธงชัย (รุจิกร) มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑ นายธงชัย (รุจิกร) มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.แดง วิโรจน์มุณี

๑.๑.๑ น.ส.ธนิชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒ นายภราดร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓ นายธีระพล มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๔ นายสุริยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๑ น.ส.ธนิชา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายสรรทพงศ์ วรรณโร

๑.๑.๑.๑ นายทชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒ นายภราดร มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.อินทิพา ติยะเทพ

๑.๑.๒.๑ น.ส.เบญจพรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒.๒ น.ส.ณารา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒.๓ น.ส.เจนจิรา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒.๑ น.ส.เบญจพรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายนฤพนธ์ โชติสาร

(๑) ด.ช.พลากร มนตรีกุล ณ อยุธยา

(๒) ด.ญ.โปรดเกล้า มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒.๒ น.ส.ณารา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายสมโภช พรมเทวา

(๑) ด.ญ.ชบา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒.๓ น.ส.เจนจิรา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายบุรินทร์ สุวรรณกิจ
(๑) ด.ญ.จิรา จิรา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓ นายธีระพล มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ภาวิดา ท่วงที

๑.๑.๓.๑ นายธรดล มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓.๒ นายภานุพงศ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓.๑ นายธรดล มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ณัฐฐพัชร ฟุ่มเฟือย
(๑) ด.ญ.พรรณพรช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓.๒ นายภานุพงศ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.พิมพินันท์ ธุระแสง
(๑) ด.ญ.ภัคจิรา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๔ นายสุริยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายธงชัย-ภริยา และลูก ๆ ทั้งสาม

* ๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม

* ๑.๑ นายธงชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม

* ๑.๑.๔ ถึงแก่กรรม

* น.ส.ธนิชา มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) + น.ส.บุญรอดฯ

๑.๑ นายพงศ์เดช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑ นายพงศ์เดช มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ หม่อมราชวงศ์สุชาดา ชยางกูร

(ซ้าย) พระยาราโชทัย หม่อมเจ้าวิเศษศักดิ์ ชยางกูร
นางบุญรอด มนตรีกุล ณ อยุธยา หม่อมศิลา ชยางกูร ณ อยุธยา
คู่บ่าวสาว : นายพงศ์เดช มนตรีกุล ณ อยุธยา และหม่อมราชวงศ์สุชาดา ชยางกูร

นายพงศ์เดชและหม่อมราชวงศ์สุชาดา

๑.๑.๑ น.ส.สุภาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒ นายวรพงศ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓ น.ส.สุรภี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๔ น.ส.ยุรพร (สุรพร) มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๑ น.ส.สุภาวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒ นายวรพงศ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

\+ น.ส.ดวงสมร ประภาสะโนบล

๑.๑.๒.๑ นายวรวรรธน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓ น.ส.สุรภี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๔ น.ส.ยุรพร (สุรพร) มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายเกริกชัย เกตุจินดา

๑.๑.๔.๑ น.ส.พรพิลาส เกตุจินดา

๑.๑.๔.๒ นายพรเทพ เกตุจินดา

นายพงศ์เดช - หม่อมราชวงศ์สุชาดา และลูก ๆ

ครอบครัวนายวรพงศ์

น.ส.สุภาวดี

น.ส.สุรภี

น.ส.พรพิลาส และ น.ส.สุรภี

ครอบครัวนางยุรพร

* ๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม

* ๑.๑ นายพงศ์เดช มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่อนิจกรรม

* น.ส.สุรภี มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อฯ) ในเครื่องแบบนายเสือป่า

๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล)
+ น.ส.เล็กฯ

๑.๑ นาวาตรี ตุ๊ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑ นาวาตรี ตุ๊ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส. มารุดี ยังวิจิตร

๑.๑.๑ สิบเอก มนูชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒ พันจ่าเอก มาโนช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓ น.ส.วัชรียา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๔ พันตำรวจโท อัครเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๕ น.ส.กุลยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

นาวาตรี ตุ๊ มนตรีกุล ณ อยุธยา และ น.ส.มารุดี ยังวิจิตร

๑.๑.๑ สิบเอก มนูชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.วาสนา แสงแพงดี

๑.๑.๑.๑ นายศิวัช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๑.๒ น.ส.พลอยนิศา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายวันใหม่ เวสารัตน์

(๑) ด.ช.ศุภกิตติ์ เวสารัตน์

๑.๑.๒ พันจ่าเอก มาโนช มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นางมยุลี ลิ้นทอง

๑.๑.๒.๑ นายเลิศยศ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.สุภาวดี มีศรีสม

(๑) ด.ญ. มณชญา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒.๒ นายกษิดิศ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๓ น.ส.วัชรียา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายฐาภรณ์ วิจิตรพัชราภรณ์

๑.๑.๓.๑ นายพีรวิชญ์ วิจิตรพัชราภรณ์

๑.๑.๓.๒ น.ส.พีรดา วิจิตรพัชราภรณ์

๑.๑.๔ พันตำรวจโท อัครเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ พันตำรวจโทหญิง ชนานันท์ ทองแข

๑.๑.๔.๑ น.ส.จิณห์นิภา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๕ น.ส.กุลยา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ Mr. Alvin เดอลอส ซานโตส ซาฮะกัน

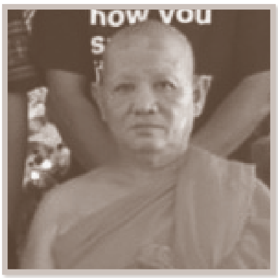

นาวาตรี ตุ๊ และพันตำรวจโท อัครเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา
ถ่ายเมื่องานลอยกระทง พระเจดีย์กลางน้ำ จ.สมุทรปราการ

นาวาตรี ตุ๊ฯ และครอบครัว

* ๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม

* ๑.๑ ถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* พันตำรวจโท อัครเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) + หม่อมหลวงสุดจิตร อิศรางกูร

๑.๑ นายชัชวาลย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒ น.ส.จรัสศรี มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๓ นายชวลิต มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๔ น.ส.เป้า มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๑ นายชัชวาลย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ ไม่มีข้อมูล

๑.๑.๑ นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.จันทา ชำนาญประดิษฐ์

๑.๑.๑.๑ นายยลิศ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๑.๒ น.ส.แจ๋ว มนตรีกุล อยุธยา

นายยลิศ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑ นายชัชวาลย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.อรพินธ์ฯ

๑.๑.๑ นายจักรดุลย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๑.๒ น.ส.ชัชฎาภรณ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๓ นายชวลิต มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.ชวนชม สุขสำราญ

๑.๓.๑ นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๓.๒ พันโท พงษ์ศักดิ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.วันเพ็ญ เลี่ยวเส็ง

๑.๓.๒.๑ นายวัชรพงษ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๓.๓ นายกิตติพัฒน์ (ทนงศักดิ์) มนตรีกุล ณ อยุธยา

* ๑. พระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม

* นางจันทา / นายจักรดุลย์ และพันโท พงษ์ศักดิ์ ผู้ให้ข้อมูล

* ในขั้นตอนตรวจเอกสารไม่สามารถติดต่อนายจักรดุลย์
และพันโท พงษ์ศักดิ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา ได้

"กลอนพาไปพบญาติ"

จำได้ว่าก่อนที่จะคิดทำสาแหรกราชสกุลมนตรีกุล เคยเข้าไปอ่านเรื่องราวต่าง ๆ จากหน้าเว็บไซต์เป็นประจำ จึงไปพบคำกลอนหนึ่งที่น่าสนใจตรงที่ผู้แต่งบอกไว้ว่าแม่ชื่อหม่อมหลวงสมร มนตรีกูล (มนตรีกุล) ดิฉันจึงเก็บบันทึกกลอนนี้ไว้

จนกระทั่งได้มาทำสาแหรกราชสกุลฉบับนี้ จึงได้พยายามหาเบอร์โทรติดต่อผู้แต่ง ซึ่งก็คือ ท่านพันโท สมพงษ์ โหละสุต คราแรกที่ติดต่อไป ท่านพันโท สมพงษ์ฯ ทราบจุดประสงค์ก็ไม่ปฏิเสธ เพียงตอบด้วยน้ำเสียงที่แผ่วเบาว่า *"ผมจะให้ภริยาติดต่อกลับไปนะครับ"* หลายสัปดาห์ต่อมาดิฉันถึงทราบจากภริยา (อาจารย์บุญล้อม) ว่าขณะนั้นท่านพันโท สมพงษ์กำลังไม่สบายมาก

ท่านพันโท สมพงษ์ได้มอบให้อาจารย์บุญล้อมเขียนสาแหรกของท่านหม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล ผู้เป็นคุณตา หม่อมหลวงสมร คุณแม่และหม่อมหลวงเล็ก น้าสาว เนื่องจากคุณแม่และคุณน้าของท่านได้สิ้นไปนานแล้ว จึงไม่ทราบว่าท่านหม่อมราชวงศ์ชิตเป็นโอรสของท่านใด และข้อมูลระหว่างจัดทำสาแหรกที่ดิฉันค้นคว้า หรือได้รับมา ก็ไม่มีเครือญาติที่เกี่ยวข้องท่านเลย

ระหว่างการจัดส่งข้อมูลให้อาจารย์บุญล้อม โหละสุต ได้ใช้เวลาตรวจสอบความถูกต้อง หลายครั้งโทรศัพท์ไปที่บ้านไม่มีผู้รับสาย ครั้งหนึ่งหลานท่านรับสายแจ้งว่าคุณย่าไปอยู่โรงพยาบาลกับคุณปู่ ตอนนั้นคิดว่าเรานี่บาปหนอ ครอบครัวเขากำลังมีภารกิจสำคัญอยู่นะ ครั้นจะไปเยี่ยมในขณะนั้นอาการป่วยของดิฉันก็ไม่ปกติดีพอที่จะขับรถไปไหน ๆ ได้ คงต้องหยุดงานสาแหรกบ้านนี้ไว้ก่อนละ !

ผ่านไปสักพักใหญ่ อาจารย์บุญล้อมก็ติดต่อกลับมาพร้อมส่งข้อมูลสาแหรกที่ได้ตรวจแก้ไขแล้ว และแจ้งว่าท่านพันโท สมพงษ์ โหละสุต ถึงแก่กรรมแล้ว ทางบ้านได้ดำเนินการตามพิธีศาสนาพุทธให้เรียบร้อยไปแล้ว ดิฉันได้แต่นึกอธิษฐานขอให้ท่านพันโท สมพงษ์ โหละสุต เดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดี และขอเรียนว่าเครือญาติราชสกุลมนตรีกุลที่ทราบข่าวต่างก็แสดงความเสียใจต่อการจากไปของท่านพันโท สมพงษ์เช่นกัน และดิฉันขอบคุณท่านและภริยาที่กรุณาจัดการส่งสาแหรกราชสกุลมนตรีกุลในส่วนของครอบครัวท่านหม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล มาให้อย่างสมบูรณ์

คงต้องกราบขอบคุณอาจารย์บุญล้อม โหละสุต อีกเรื่อง นั่นคือ เมื่อดิฉันนำเรียนว่าจะขอกลอนอาเศียรวาท พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในนามของสมาชิกราชสกุลมนตรีกุล เพื่อจัดพิมพ์ในหนังสือสาแหรกราชสกุลมนตรีกุลฉบับนี้

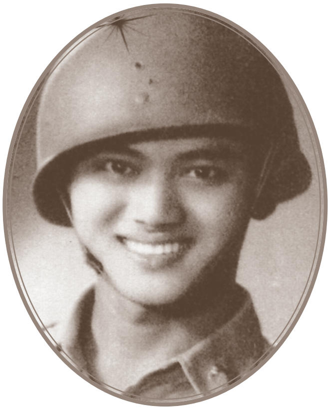
อาจารย์บุญล้อม โหละสุต ก็ช่วยดำเนินการด้วยความเต็มใจ โดยขอให้อาจารย์สุวัฒน์ ไวจรรยา ประพันธ์ “พระมหาราชผู้เลิศหล้า” และอาจารย์มังกร แพ่งต่าย ประพันธ์ “ทศมราชาอภิวาท” ดังที่ปรากฏในส่วนหน้าของหนังสือเล่มนี้

ดิฉันขอกราบขอบคุณ อาจารย์สุวัฒน์ ไวจรรยา และอาจารย์มังกร แพ่งต่าย มา ณ โอกาสนี้ด้วยค่ะ

จีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

ตุลาคม ๒๕๖๒

กลอนพาไปพบญาติ “มนตรีกุล”

ผม พันโท สมพงษ์ โหละสุต
ผู้เป็นบุตร “หลวงสลายศัตรูสูญ”
แม่ หม่อมหลวงสมร มนตรีกูล (มนตรีกุล)
วงศ์ประยูรท่าน “ณ อยุธยา”
ร่วมก่อตั้ง “รื่นฤดีวรรณศิลป์
ชื่อคุ้นลิ้นคือ “สุขสันต์ จึงสง่า”
รวม “วิจิตร ศิริกุล” ร่วมกันมา
อนิจจา..ลาลับพร้อม “ชมรม” กวี
อดีตประธานเท่าที่..ผมจำได้
มิใช่ใครท่าน “อรัญ สิทธิศรี”
“อภินันท์ นาคเกษม” เป็นหลายปี
ส่วนผมนี่..ก็เคยนะ “เป็นประธาน”

พันโท สมพงษ์ โหละสุต
อดีตประธานชมรมรื่นฤดีวรรณศิลป์

หม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล + ไม่มีข้อมูล

๑. หม่อมหลวงสมร (ช้อย) มนตรีกุล

๒. หม่อมหลวงเล็ก (เช้า) มนตรีกุล

๑. หม่อมหลวงสมร (ช้อย) มนตรีกุล
+ พันตำรวจโท หลวงสลายศัตรูสูญ (สาย โหละสุต)

๑.๑ พันโท สมพงษ์ โหละสุต

๑.๑ พันโท สมพงษ์ โหละสุต
+ ภรรยาคนแรก

๑.๑.๑ น.ส.วิสาครินทร์ โหละสุต

๑.๑.๒ นายแสนย์ศักย์ โหละสุต
+ น.ส.จิราพร ผลพิบูลย์

๑.๑.๒.๑ นายจิรเวธน์ โหละสุต

๑.๑ พันโท สมพงษ์ โหละสุต + น.ส.บุญล้อม เวชวิฐาน

๑.๑.๑ พระสร้างพล โหละสุต

๑.๑.๒ นายไพชนสิฎฐ์ โหละสุต
+ น.ส.ทิพยวรรณ แก้วรักษา

๑.๑.๒.๑ นายพฤทธ์ โหละสุต

๒. หม่อมหลวงเล็ก (เช้า) มนตรีกุล
+ พันตำรวจโท หลวงสลายศัตรูสูญ (สาย โหละสุต)

๒.๑ นายสัมพันธ์ ศุภรางกูล

* หม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม

* ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมราชวงศ์ชิตและภริยาได้

* ๑.หม่อมหลวงสมร (ช้อย) และสามีถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน
๑.๑ พันโท สมพงษ์ โหละสุต ถึงแก่กรรม

* ๒. หม่อมหลวงเล็ก (เช้า) และสามีถึงแก่กรรมทั้งสองท่าน

* ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมหลวงสมรฯ และหม่อมหลวงเล็กฯ ได้

* อาจารย์บุญล้อม โหละสุต ผู้ให้ข้อมูล

หม่อมเจ้า...(ไม่มีข้อมูล)

หม่อมราชวงศ์หนู มนตรีกุล + น.ส.นวมฯ

๑. หม่อมหลวงทองแถม มนตรีกุล

๒. หม่อมหลวงทองแดง มนตรีกุล (ไม่มีข้อมูล)

๑. หม่อมหลวงทองแถม มนตรีกุล + น.ส.บุญเรือง จินดาพงษ์

๑.๑ นายแสวง มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๒ นายประยูร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๓ นายพยอม มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๔ น.ส.ถวิล มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๕ นายประยงค์ มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๖ น.ส.ทวี มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๗ ร้อยตรี อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๘ น.ส.ฉลวย มนตรีกุล ณ อยุธยา (โพธิสิน) (ไม่มีข้อมูล)

๑.๙ น.ส.บังอร มนตรีกุล ณ อยุธยา (ฉ่ำเจริญ) (ไม่มีข้อมูล)

* หม่อมราชวงศ์หนู มนตรีกุล และภริยา ถึงแก่อนิจกรรม
* ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมราชวงศ์หนู และ น.ส.นวมฯ ได้
* ๑. หม่อมหลวงทองแถม มนตรีกุล และภริยา ถึงแก่กรรม
* ไม่สามารถค้นหาภาพของนางบุญเรืองฯ ได้
* ร้อยตรี อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑.๑ ไม่มีข้อมูล

๑.๒ นายประยูร มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.วิเชียร พิณสวัสดิ์

๑.๒.๑ จ่าเอก วิรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๒ น.ส.วิไล มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๓ นายวิโรจน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๔ นางราตรี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๕ น.ส.เพ็ญศรี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๖ นายสุรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑ จ่าเอก วิรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑ จ่าเอก วิรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ยานี เอี่ยมอุไร

๑.๒.๑.๑ นายเชาวลิต มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑.๒ น.ส.นิตยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑.๑ นายเชาวลิต มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.สมรินทร์ สุขแสวง

(๑) นายวิทยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

(๒) น.ส.ชุดา มนตรีกุล ณ อยุธยา

(๓) นายปริญญา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑.๒ น.ส.นิตยา มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ นายพยัคฆเสน เป็นอยู่

(๑) น.ส.พนิตตา เป็นอยู่

(๒) นายสรจักร เป็นอยู่

๑.๒.๑ จ่าเอก วิรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.สุรินทร์ ภู่อุ่น

๑.๒.๑.๑ น.ส.วราภรณ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑.๒ นายชัยพร มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑.๑ น.ส.วราภรณ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ นายถนัต สีน้อย

(๑) ด.ญ.พราววรี สีน้อย

๑.๒.๑.๒ นายชัยพร มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.เพชรฯ

(๑) นายนรพนธ์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๑ จ่าเอก วิรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

+ น.ส.ระเบียบ สุวรรณหงษ์

๑.๒.๑.๑ น.ส.ธนัชชา มนตรีกุล ณ อยุธยา

จ่าเอก วิรัตน์ และลูก ๆ

จ่าเอก วิรัตน์

นายเชาวลิต

นายชัยพร

นางนิตยา

น.ส.วราภรณ์

น.ส.ธนัชชา

* ๑.๒ นายประยูร มนตรีกุล ณ อยุธยา และภริยา ถึงแก่กรรม

๑.๒.๑ จ่าเอกวิรัตน์ฯ /๑.๒.๑ นางยานีฯ /

๑.๒.๑.๒ นางเพชรฯ ถึงแก่กรรม

* นายเชาวลิต /นางนิตยา /น.ส.วราภรณ์ /น.ส.ธนัชชา มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑.๒.๒ น.ส.วิไล มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๒.๑ นายสำรวย ปั้นทอง

๑.๒.๒.๒ นายกวี ปั้นทอง

๑.๒.๒.๑ นายสำรวย ปั้นทอง

\+ น.ส.พรทิพย์ ถิ่นบุญชู

๑.๒.๒.๒ นายกวี ปั้นทอง

ครอบครัว น.ส.วิไล มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายสำรวยและภริยา

นายกวีฯ

น.ส.วิไลฯ

* นางราตรี และ น.ส.รุ่งนภา มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑.๒.๓ นายวิโรจน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๓ นายวิโรจน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.เพ็ญภักดิ์ พรหมอ่อน

๑.๒.๓.๑ น.ส.รุ่งนภา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ นายมนัสเดช นันลูน

๑.๒.๓ นายวิโรจน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ลัดดาฯ

๑.๒.๓.๑ นายนิมิตร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๓ นายวิโรจน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.น้อย ไวการ

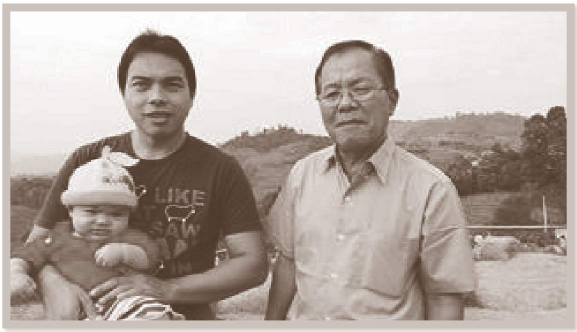
๑.๒.๓.๑ พันจ่าอากาศตรี กีรติ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ภิญญาพัชร ศรีลาพัฒน์

(๑) ด.ช.กฤติเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๓.๒ นายนิรุตม์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ปริมปภัส แหวนนิล

(๑) ด.ช.กัณตพัฒน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายวิโรจน์ ลูก-หลาน

นายนิรุตม์ - ลูกชาย - นายวิโรจน์

น.ส.รุ่งนภา

นายนิมิตร์

พันจ่าอากาศตรี กีรติ และลูกชาย

* น.ส.รุ่งนภา / นายนิมิตร์ และพันจ่าอากาศตรี กีรติ มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑.๒.๔ นางราตรี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๔.๑ น.ส.อัจฉรา เกิดกรุง

คุณแม่วิเชียร และลูกหลาน

๑.๒.๕ น.ส.เพ็ญศรี มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๕.๑ น.ส.ต้องตา รวยพุ่มไม้

\+ นายอุเทน คำมุงคุณ

ครอบครัวของ น.ส.เพ็ญศรีฯ

* นางราตรี มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑.๒.๖ นายสุรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๖ นายสุรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.วาลี ศรีหานาถ

๑.๒.๖.๑ นายกุณฑีร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๖.๒ นายธีรยุทธ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๖.๑ นายกุณฑีร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.สาวิตรีฯ

(๑) ด.ญ.ณัฐธิดา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๒.๖.๒ นายธีรยุทธ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.มัณฑนา กัลนา

(๑) ด.ญ.ฐิธีรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

ครอบครัวลูกหลานของนายสุรินทร์

นายกุณฑีร์ ภริยา และลูกสาว

นายธีรยุทธ ภริยา และลูกสาว

* ๑.๒.๖ นายสุรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม

* นายกุณฑีร์ และนายธีรยุทธ มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

๑.๓ - ๑.๖ ไม่มีข้อมูล

๑.๗ ร้อยตรี อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา

ร้อยตรีอุดมและภริยา

๑.๗ ร้อยตรี อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.แฉล้ม ศรีตุ่น

๑.๗.๑ นายธรรมนูญ มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๑.๗.๒ น.ส.จันทิมา มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๗.๓ จ่าสิบเอก ธานินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๗.๔ จ่าสิบเอก ดิลกรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๗.๕ นายวิชาญ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๑.๗.๒ น.ส.จันทิมา มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ ร้อยเอก เกียรติศักดิ์ ร่มเย็น

๑.๗.๒.๑ จ่าเอก นักรบ ร่มเย็น

๑.๗.๒.๒ นายธนรัชต์ ร่มเย็น

๑.๗.๒.๑ จ่าเอก นักรบ ร่มเย็น

(๑) ด.ญ.ปิ่นมณี ร่มเย็น

๑.๗.๒.๒ นายธนรัชต์ ร่มเย็น

๑.๗.๓ จ่าสิบเอก ธานินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.นงนุช ขวัญเพชร

๑.๗.๔ จ่าสิบเอก ดิลกรัตน์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.สายสมร เพ็งอ้น

๑.๗.๕ นายวิชาญ มนตรีกุล ณ อยุธยา

ครอบครัวของร้อยตรี อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา

ร้อยตรี อุดมฯ

ร้อยเอก เกียรติศักดิ์ - นางจันทิมา ร่มเย็น

จ่าสิบเอก ธานินทร์ฯ

จ่าสิบเอก ดิลกรัตน์ฯ

จ่าเอก นักรบ ร่มเย็น

นายธนรัชต์ ร่มเย็น

ด.ญ.ปิ่นมณี ร่มเย็น
เหลนของคุณทวดอุดมและคุณทวดแฉล้มฯ

* ๑.๗.๕ ถึงแก่กรรม

* ร้อยตรี อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา และนางจันทิมา ร่มเย็น ผู้ให้ข้อมูล

หม่อมเจ้า...(ไม่มีข้อมูล)

หม่อมราชวงศ์...(ไม่มีข้อมูล)

๑. หม่อมหลวงสร มนตรีกุล
+ น.ส.พวง บุนนาค

๑.๑ นายอุไร มนตรีกุล ณ อยุธยา (ไม่มีข้อมูล)

๒.๒ นายอรุณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒ นายอรุณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ชุ่มฯ

๒.๒.๑ นายคีรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒.๒ นางสาคร ไวทยานนท์ (ไม่มีข้อมูล)

๒.๒.๓ น.ส.สุนีย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒.๑ นายคีรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.ชลินทร์ ราชกิจ

๒.๒.๑.๑ นายชาคริต มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒.๑.๒ นายเอกรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒.๑.๑ นายชาคริต มนตรีกุล ณ อยุธยา
+ น.ส.สุพัฒน์ สุพรหม

(๑) นายชวมินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

นายคีรินทร์ - ลูกชายทั้งสองและหลาน ๆ

นายคีรินทร์ฯ

นายชาคริต ลูกชายคนโต

นายเอกรินทร์ และลูก ๆ

น.ส.สุนีย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา น้องสาวของนายคีรินทร์ฯ

๒.๒.๑.๒ นายเอกรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

(๑) น.ส.อนงกร ศุกร์ศิลปพรต

(๒) ด.ช.ภิเดช ศุกร์ศิลปพรต

(๓) ด.ญ.พาขวัญ มนตรีกุล ณ อยุธยา

(๔) ด.ช.ธนกฤต มนตรีกุล ณ อยุธยา

๒.๒.๓ น.ส.สุนีย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

* ไม่สามารถค้นหาภาพของหม่อมหลวงสร มนตรีกุล และภริยาได้

* ๑. หม่อมหลวงสร มนตรีกุล และภริยา ถึงแก่กรรม

* ๒.๒ และภริยาถึงแก่กรรม

* นายคีรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม

* นายชาคริตฯ นายเอกรินทร์ มนตรีกุล ณ อยุธยา ผู้ให้ข้อมูล

เส้นทางการจัดทำหนังสือ ราชสกุลมนตริกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)

เส้นทางการจัดทำหนังสือราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)

อันเนื่องจากเกิดเหตุการณ์สุดวิปโยคของประชาชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ และเมื่อสำนักพระราชวังได้ให้โอกาสแก่คณะราชสกุลได้ร่วมบำเพ็ญกุศลถวาย ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ทันทีที่เห็นเอกสารประกาศรายชื่อ ไม่ปรากฏชื่อราชสกุลมนตรีกุล ดิฉันรีบขับรถไปบ้าน**คุณอาทัศนีย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา** (ภริยาหม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล) ได้หารือกับท่านและลูก ๆ ของท่าน

เมื่อ ดร.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา (ธิดาของหม่อมหลวงประภาส) ติดต่อสำนักพระราชวัง ก็ได้รับความกรุณาอย่างดี ขณะนั้นการติดต่อเครือญาติสายต่าง ๆ ของราชสกุลมนตรีกุลเป็นไปอย่างยากลำบากมาก เพราะไม่มีข้อมูลที่จะให้ติดต่อได้ทันที แต่แล้วก็ลุล่วงด้วยดี

จากวันนั้นดิฉันเกิดความคิดว่า ถึงเวลาแล้วนะที่จะต้องมีการจัดทำสาแหรกราชสกุลมนตรีกุลขึ้นเพื่อจะได้รู้จักกันไว้ และเพื่อเป็นการถวายความกตัญญูต่อราชวงศ์จักรี และต่อบุพการีของราชสกุลมนตรีกุลที่ให้ดิฉันได้มีโอกาสมาเป็นสมาชิกในราชสกุลนี้ แต่กว่าที่ดิฉันจะหาโอกาสเริ่มงานได้ก็ผ่านไปอีกหลายเดือน

การทำงานในช่วงหกเดือนแรกของดิฉันมีความมึนงงมาก เหตุเพราะในราชสกุลมนตรีกุลส่วนใหญ่ หากต่างสายเครือญาติกัน เราไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย ดิฉันจึงไม่สามารถหาข้อมูลได้ มีหลายท่านแนะนำให้ดิฉันค้นหารายชื่อ - นามสกุลในเฟซบุ๊ก ซึ่งก็ได้ผลไม่สมบูรณ์นัก

เพราะบางคนเปิดเฟซหลาย ๆ ชื่อต่าง ๆ กันไป บางชื่อเมื่อติดต่อกันได้ก็ทราบว่าไม่ใช่คนในราชสกุล

บ้างได้อพยพครอบครัวมาจากประเทศที่ติดต่อทางภาคเหนือทางอำเภอตั้งนามสกุลให้นานแล้ว (ครอบครัวนี้ หลานแอม โสมรินทร์ ธรรมมารักษ์ หลานตาของหม่อมหลวงชัชรินทร ได้เดินทางไปสอบถามให้ที่จังหวัดเชียงราย)

มีหลายคนได้ตั้งขึ้นเองเห็นว่าโก้หรือไพเราะดี แต่ยังไม่ได้เปลี่ยนเป็นทางการเพียงทดลองใช้ บางคนก็บอกว่าเคยมีนามสกุลดั้งเดิมของวงศ์ตระกูลตนมาก่อน แต่ผู้ใหญ่มาเปลี่ยนเป็นทางการโดยไม่ทราบเหตุผล

ได้พบว่ามีบุคคลหนึ่งชอบแอบอ้างราชสกุลนี้ตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อติดต่อกันได้เขาก็เล่าประวัติครอบครัวให้น่าเชื่อถือ แต่เมื่อดิฉันตรวจสอบหลายช่องทางแล้วก็ไม่พบชื่อตัวละครที่เล่ามานั้นว่าเป็นคนในราชสกุลมนตรีกุลสักคน แล้วเขาก็บล็อกเฟซบุ๊กของดิฉันทันที รายนี้มีนิวาสถานอยู่ที่จังหวัดทางภาคเหนือเช่นกัน

ดิฉันเคยไปที่ฝ่ายข้อมูล สำนักทะเบียนราษฎร์ วังไชยา นางเลิ้ง สำนักทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง ลำลูกกาคลอง ๙ และเขตปทุมวัน แม้เจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ดิฉันไปพบจะเอื้ออารีอย่างดีก็ตาม แต่เราจะต้องทราบชื่อหรือบ้านเลขที่ของผู้ที่ต้องการค้นหามาก่อน และทางราชการจะต้องพิจารณาว่าสมควรเปิดเผยข้อมูลได้เพียงใด อาจต้องใช้เวลานาน

เรื่องการสืบหาบุคคลในราชสกุลมนตรีกุลเพิ่มเติมจากช่องทางข้างต้นเป็นอันต้องพับไป จึงได้ใช้วิธีคล้องห่วงโซ่ตามคำแนะนำและคำรับรองต่อ ๆ กันมา

บุคคลคนแรกที่ดิฉันติดต่อ คือ **คุณพี่อรุณี มนตรีกุล ณ อยุธยา** ซึ่งเป็นเพื่อนกับอดีตผู้บังคับบัญชาที่ห้องสมุดธรรมศาสตร์ หลังจากโทรศัพท์คุยกันหลายครั้งแล้วจึงไปที่บ้านท่าน หาบ้านไม่เจออีกทั้ง ๆ ที่ยืนอยู่หน้าประตูบ้านท่าน อาจเป็นเพราะขนาดส่วนสูงของดิฉันคงไม่ได้มาตรฐานของระดับตัวเลขบ้านที่คุณพี่อรุณีติดไว้ด้านบนสุด สายตาเลยมองเห็นแต่ช่องรั้วไม้น่ะสิ

เดินหาเกือบสองชั่วโมงเรียกว่าเดินทุกซอยทุกซอกทุกมุม จนเที่ยงกว่าแดดร้อนจัด จึงต้องไปพึ่งไปรษณีย์ตลาดพลูและไปรษณีย์สำเหร่ หลังจากซักถามประวัติของดิฉันอย่างละเอียดแล้ว นายไปรษณีย์สำเหร่ก็เปิดแผนผังเลขบ้านให้ดู แล้วกรุณาให้ซ้อนท้ายมอเตอร์ไซค์ของเจ้าหน้าที่มาส่งที่หน้าบ้านหลังใหญ่ของคุณพี่อรุณี ก่อนจากไปด้วยเสียงเบิ้ลรถพร้อมบอกว่า “คราวนี้เจอแล้วนะ”

หนังสือ “ราชสกุลวงศ์” และข้อมูลสาแหรก ผลงานคุณพ่อของท่าน **(หม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล)** ที่คุณพี่อรุณีมอบให้ดิฉันนั้น ทำให้ได้ทราบชื่อเครือญาติในสายของท่านหลายท่าน ถึงแม้จะต้องค้นหาต่อบ้างก็นับว่าเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ดี เอื้อประโยชน์ต่อการจัดทำหนังสือฉบับนี้อย่างสูงค่ะ

สำหรับการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประกอบการเขียนเนื้อหา ดิฉันได้ไปหอสมุดแห่งชาติหลายครั้งหลายตึก บางตึกเป็นห้องหนังสือหายาก เจ้าหน้าที่ให้เขียนสิ่งที่ต้องการทราบเป็นข้อ ๆ โดยท่านจะบริการเข้าไปค้นหาให้ เมื่อดิฉันได้เขียนไปสามข้อในครั้งแรก ก็ไม่พบสิ่งที่ต้องการทราบ

จนครั้งหลัง ๆ ไม่ถามตรงที่อยากทราบละนะ ลองเปลี่ยนมาเป็นขอข้อมูลข้างเคียง เช่น ขอพระราชพงศาวดาร หรือจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่...ช่วง พ.ศ. ...สักสี่เล่ม แล้วดิฉันก็มาเปิดอ่านค้นหาเองจนพบสิ่งที่ต้องการ ซึ่งแต่ละครั้งต้องใช้เวลาเป็นวันเหมือนกัน แต่บางครั้งที่มีผู้มาใช้บริการบางตา บรรณารักษ์บางท่านก็กรุณามาช่วยอ่านด้วย และเมื่อการไปที่หอสมุดแห่งชาติอีกครั้งหนึ่ง คิดเพียงว่าต้องการจะขอถ่ายสำเนา "ใบพระราชทานนามสกุล" ก็ไม่พบเอกสารแผ่นนี้เช่นกัน

เจ้าหน้าที่ชี้แจงว่า เป็นเพราะทายาทที่รับต่อจากผู้รับพระราชทานไปไม่ได้นำมามอบให้หอสมุดแห่งชาติเก็บรักษาไว้ให้ แต่แนะนำให้ดิฉันไปค้นหาสำเนาทะเบียนพระราชทานนามสกุลที่หอวชิราวุธซึ่งอยู่อีกตึกหนึ่ง

เมื่อไปถึง เจ้าหน้าที่พาเดินไปที่ชั้นวางเอกสารซึ่งขณะนั้นกำลังจัดระบบใหม่ จึงวางซ้อน ๆ กันไว้ชั่วคราว มีหลายกอง หลายชั้น หลายเล่ม ใช้เวลาเปิดค้นหาดูหลายชั่วโมง เล่นเอาสาววัยเจ็ดสิบอัพตาลายเลยล่ะ!

สิ่งที่ดิฉันได้รับกลับมาเหนือความคาดหมาย เกิดความปีติมาก รีบส่งภาพเอกสารที่ได้ขอบันทึกมาให้ญาติ ๆ ดูในเบื้องต้นนั่นคือ **"สำเนาลายพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"** ในสมุดสำเนาพระราชทานนามสกุลว่า ***"มนตรีกุล ณ กรุงเทพ"*** ซึ่งได้สร้างพลังในการทำงานให้ดิฉันได้มากขึ้น

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร ธิดาในพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทายาทผู้สืบสายราชสกุลใน**หม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล)** สายของหม่อมราชวงศ์ตาบ และหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล

ดิฉันได้จัดทำสาแหรกของท่านโดยใช้ข้อมูลมาจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ท่านผู้หญิงวิวรรณก็ได้กรุณาตรวจทาน แก้ไขข้อมูลให้อย่างละเอียด และได้มอบหนังสือที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติมอีกหลายฉบับ

ท่านได้กรุณาให้คำปรึกษาเรื่องที่เกี่ยวเนื่องหลายวาระ เนื่องจากท่านมีประสบการณ์จัดทำเอกสารต่าง ๆ ของราชสกุลวรววรรณมาก่อน จนกระทั่งต้องขอเรียนเชิญให้ท่านผู้หญิงวิวรรณมาเป็นประธานที่ปรึกษาของการจัดทำหนังสือนี้ และเราก็ได้ทำงานกันตลอดมาค่ะ เรื่องใดที่ต้องขออนุญาตเป็นทางการ ท่านผู้หญิงรับดำเนินการให้หมดค่ะ

การติดต่อกันในระยะแรก ๆ ท่านผู้หญิงวิวรรณได้แสดงเจตจำนงที่จะทำความรู้จักบรรดาเครือญาติของราชสกุลมนตรีกุลสายหม่อมเจ้าแบน ท่านได้กรุณาเป็นทั้งเจ้าภาพและเจ้ามือแก่เครือญาติที่ร้านอาหารกัลปพฤกษ์ สุขุมวิท ๔๙ เมื่อต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผู้ร่วมงาน ๓๖ ท่าน เป็นที่ปลาบปลื้มทั้งเจ้ามือและลูกมือกันถ้วนหน้า

วันนั้นท่านผู้หญิงได้แจ้งไว้สามเรื่องคือ ๑. ในโอกาสต่อไปอยากขยายการพบปะไปยังเครือญาติสายอื่น ๆ ด้วย ๒. อยากจะชวนบรรดาสมาชิกราชสกุลมนตรีกุลทุกสายไปทำบุญร่วมกันในโอกาสสำคัญที่วัดสัมพันธวงศ์ซึ่งท่านเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีบูรณปฏิสังขรณ์จนเป็นวัดประจำพระองค์ หรือเรียกว่าเป็นวัดประจำราชสกุลมนตรีกุลก็ได้ และ ๓. หากท่านใดมีกิจกรรมต้องทำบุญส่วนตัว ก็ขอให้นึกถึงวัดนี้ด้วย

เมื่อทางวัดมีงานออกเมรุสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสเมื่อ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ **ท่านเจ้าคุณพระราชสารเวที** (ท่านเจ้าคุณโกมินทร์ สุภเสโน จันท์ธรรม) รักษาการเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ได้แจ้งให้ทราบ ช่วงนั้นท่านผู้หญิงสุขภาพไม่ค่อยอำนวย ไม่สะดวกในการเดินทาง

จึงได้ขอให้ว่าที่ร้อยตรี หม่อมราชวงศ์นิวัติ กัลยาณวงศ์ เป็นหัวหน้านำดิฉันและ ดร.บุญวดีไปทำหน้าที่แทนญาติ ๆ ของราชสกุลมนตรีกุลทุกคนค่ะ

ส่วนบทกลอนในนามของสมาชิกราชสกุลมนตรีกุลดังปรากฏในหน้าต้น ๆ ของหนังสือนี้ เป็นฝีมือนักกลอนอาวุโสของ**ท่านอาจารย์สุวัฒน์ไวจรรยา ท่านอาจารย์อมรศักดิ์ พิมลมโนมัย และท่านอาจารย์มังกร เพ่งต่าย** ได้กรุณามอบบทกลอนพระมหาราชผู้เลิศหล้า พระมิ่งขวัญแม่ฟ้าไทย ทศมราชาอศิรวาท และเคียงฉัตรทศมราชา ในบทอาเศียรวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาพัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี

พันตำรวจโท อัครเดช มนตรีกุล ณ อยุธยา หลานปู่ของพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) ได้จัดพิมพ์ข้อมูลสาแหรกอย่างละเอียดให้เป็นรายแรก ส่งภาพถ่ายของคุณปู่ที่แต่งเครื่องแบบแปลกกว่าภาพถ่ายที่หลานครอบครัวอื่น ๆ ให้ จัดส่งสำเนาเอกสารทะเบียนสมรสของคุณพ่อที่มีชื่อคุณปู่ และยังช่วยค้นหาข้อมูลข้างเคียงในเว็บไซต์ต่าง ๆ ให้อีก เราจึงนัดพบเพื่อทำความรู้จักกันไว้ ขอบอกว่าเป็นนายตำรวจหน้าหนุ่มมาก

ส่วน **คุณปู่อุดม มนตรีกุล ณ อยุธยา** (เรียกคุณปู่ตามพันจ่าอากาศตรีกีรติ หลานชาย) วัย ๘๔ ปี บ้านท่านอยู่จังหวัดสงขลา เมื่อโทรศัพท์คุยกันไม่สะดวกเพราะท่านมีปัญหาสุขภาพทางหู ดิฉันจึงเขียนจดหมายไปเรียนถามรายละเอียด ท่านก็เขียนตอบด้วยลายมือของท่านเอง ดิฉันได้เก็บไว้อย่างดีเป็นที่ระลึกค่ะ

จดหมายนี้ทำให้ดิฉันสามารถต่อยอดไปถึงหลาน ๆ ของท่านได้อีกหลายครอบครัว และหลายจังหวัดค่ะ โดยเฉพาะ**คุณจันทิมา ร่มเย็น คุณราตรี มนตรีกุล ณ อยุธยา และคุณรุ่งนภา มนตรีกุล ณ อยุธยา** ที่คอยเอาใจใส่เพิ่มเติมสาแหรกและภาพให้สมบูรณ์ขึ้นค่ะ

บ้านที่ต้องใช้ความอุตสาหะในการเดินค้นหาอีกบ้าน เนื่องจากดิฉันได้ที่อยู่จากเอกสารฉบับหนึ่ง ไม่สามารถติดต่อทางช่องสื่อสารใด ๆ ได้ เมื่อพบกันแล้วพี่ทั้งสองอัธยาศัยน่ารักมากคือ **พี่คีรินทร์** และ**พี่สุนีย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา** ทั้งคู่เป็นพี่น้องกัน พี่คีรินทร์เคยเป็นทหารผ่านศึกที่เวียดนามมาก่อน ท่านไม่ได้พักอยู่กับลูก ๆ ได้ให้ข้อมูลในครอบครัวของลูกหลานยังไม่ครบดี จึงต้องหาทางติดต่อกับลูกชายท่านอีกหลายครั้ง

เมื่อจัดพิมพ์ร่างเสร็จแล้ว ดิฉันก็นำไปอ่านให้ฟัง เพราะพี่คีรินทร์อายุ ๘๗ ปีแล้ว สายตาไม่อำนวย และดิฉันก็ขอถ่ายภาพพี่ทั้งสองคนมาด้วยเพื่อนำลงในหนังสือนี้ แต่ตอนเดินกลับต้องนึกให้ได้ว่าเคยเลี้ยวตรงไหนมาบ้างจะได้ไม่หลงไปไกลจากทางออกปากซอย ส่วนของลูกชายท่านดิฉันก็จัดส่งเอกสารให้ตรวจทางช่องทางเมสเซนเจอร์ของเฟซบุ๊ก และได้ติดต่อกันตลอดโดย**คุณเอกรินทร์**ได้มอบภาพแห่งความทรงจำของลูกสาวและลูกชายให้นำลงในหนังสือนี้ด้วย

สำหรับครอบครัวที่ดิฉันต้องใช้เวลาค้นหาเอกสารเพิ่มเติมนานเกินกว่าหนึ่งปี คือ **พระยาราโชทัย** (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) ผู้ขอพระราชทานนามสกุลมนตรีกุลขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งหลวงศักดิ์นายเวร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๖ ขออนุญาตนำเล่าเพียงรายละเอียดปานกลาง ๒ กรณีนะคะ คือ

กรณีแรก ทายาทให้ชื่อตามบรรดาศักดิ์ที่ไม่เหมือนกัน คือ มีสามครอบครัวแจ้งว่าชื่อหม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราโชทัย อีกครอบครัวแจ้งว่าเป็นเจ้าพระยาราโชทัย และไม่ทราบว่าชื่อหม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล แต่สามครอบครัวในสี่ครอบครัวนี้ได้ส่งภาพถ่ายเดียวกันของหม่อมหลวงเชื้อมาให้ดิฉัน

จึงมั่นใจว่าทั้งสี่ครอบครัวนี้ต้องเป็นทายาทสืบทอดจากสายเดียวกัน

ดิฉันพยายามค้นหาชื่อ "พระยาราโชทัย" และ "เจ้าพระยาราโชทัย" ในเว็บไซต์ต่าง ๆ ก็พบเพียงชื่อหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว.กระต่าย อิศรางกูร) คือ พบชื่อหม่อมราชนิกูล และพบเพียงชื่อพระยานรรัตน์ราชมานิต-หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล ผู้ขอพระราชทานนามสกุล เมื่อมียศเป็นหลวงศักดิ์ นายเวร

ดิฉันจึงได้ปรึกษากับทายาทว่า ดิฉันไม่พบชื่อพระยาราโชทัย/เจ้าพระยาราโชทัย พบเพียงชื่อพระยานรรัตนราชมานิต มีทายาท ๒ ครอบครัว ตอบว่า ถ้าเช่นนี้ก็เปลี่ยนชื่อเป็นพระยานรรัตน์ราชมานิตได้ แต่ยังมีความสงสัยที่ควรจะเป็นชื่อตามที่ส่งข้อมูลให้ อีกครอบครัวดิฉันยังติดต่อไม่ได้ อีกครอบครัวยืนยันชื่อเดิมว่าเป็นเจ้าพระยาราโชทัยเท่านั้น

เกิดความคิดว่า เอาละทายาทยืนยันมาดิฉันก็จะลงให้ตามที่แต่ละครอบครัวส่งเอกสารหรือโทรศัพท์แจ้งไว้ เพราะแต่ละครอบครัวย่อมมีข้อมูลของเขา เราจะได้ไม่ต้องเหนื่อยมาก และยังมีงานที่ต้องค้นคว้าอีกหลายเรื่อง

อย่างไรก็ดี ต้องขอบคุณ **คุณสุรภี มนตรีกุล ณ อยุธยา** หลานปู่บ้านหนึ่งของท่านที่พยายามอย่างมุ่งมั่นมาก ช่วยส่งข้อมูล ส่งภาพคุณปู่มาให้ดิฉันตลอดในช่วงเวลานั้น

ดิฉันจึงต้องพยายามไปค้นหาข้อมูลตามที่ต่าง ๆ อีก แม้บางครั้งเกิดความท้อแท้แล้ว

กระทั่งเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑ ดิฉันได้ชวน**คุณฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา** (บุตรชายของท่านหม่อมหลวงประภาส) ว่า เราไปหาข้อมูลของท่านเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีเพิ่มเติมที่วัดสัมพันธวงศ์กันเถอะน้อง (ซึ่งนับว่าเป็นวัดประจำราชสกุลมนตรีกุล) เผื่อจะได้ทราบว่าราชสกุลมนตรีกุลของเรามีตราประจำราชสกุลกับเขาบ้างไหมนี่

วันนั้นได้เข้านมัสการ**ท่านเจ้าคุณราชมงคลเมธี** (ท่านเจ้าคุณปราโมทย์) และ**ท่านพระมหาสำรวย นาควโร** ช่วงนั้นพระอาจารย์มหาสำรวยเป็นคณะจัดทำเว็บไซต์ของวัดสัมพันธวงศ์ด้วย แต่ทั้งสองท่านไม่ทราบเรื่องตราประจำราชสกุลมนตรีกุล และท่านเจ้าคุณราชมงคลเมธีได้มอบหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวัดสัมพันธวงศ์เพื่อนำไปศึกษา ๒ เล่ม

นับเป็นโชคดีของดิฉันอย่างยิ่งที่ได้หันกลับมาทำในสิ่งที่ยังค้างยังค้นหาไม่พบให้ลุล่วง เพราะในวาระต่อ ๆ มาหัวข้อสนทนาของพระอาจารย์มหาสำรวยกับดิฉันจึงเริ่มที่หม่อมหลวงเชื้อ-พระยานรรัตน์ราชมานิต-พระยาราโชทัย-เจ้าพระยาราโชทัย แล้วก็เหมือนพบแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์จริง ๆ ด้วย...

เมื่อพระอาจารย์พบว่าชั้นบรรดาศักดิ์ของหมู่ นาย พัน หมื่น ขุน หลวง พระ พระยา เจ้าพระยา กว่าจะเลื่อนขึ้นแต่ละบรรดาศักดิ์ต้องใช้เวลานานกว่าจะถึงชั้นเจ้าพระยา เราจึงค้นหาราชกิจจานุเบกษาในแต่ละปีหรือแต่ละบรรดาศักดิ์ของท่าน

ต่อมาจึงได้พบราชกิจจานุเบกษาที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ **พระยานรรัตน์ราชมานิต** เป็น **พระยาราโชทัย** ในกรมมหาดเล็ก เมื่อ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๕ เป็นการย้ายบรรดาศักดิ์จากพระยามาสู่พระยาในตำแหน่งเดิม ให้มีราชการในกรมมหาดเล็ก ถือศักดินา ๓๐๐๐

การค้นคว้ายังมีต่อไป แต่ก็ยังไม่พบว่าท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาราโชทัยหรือไม่

จากนั้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อทราบจากคุณสุรภี มนตรีกุล ณ อยุธยา ว่าคุณพ่อคุณแม่ **(คุณพงศ์เดช มนตรีกุล ณ อยุธยา และหม่อมราชวงศ์สุชาดา ชยางกูร)** สมรสเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๖ ขณะนั้นคุณปู่ยังใช้บรรดาศักดิ์ว่า “พระยาราโชทัย”

เอาละ ถ้าเช่นนี้หม่อมหลวงเชื้อคงได้รับบรรดาศักดิ์เพียง “พระยา” ไม่ถึงเจ้าพระยาแน่นอน เพราะหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว บรรดาศักดิ์เช่นนี้จะถูกคงไว้ดังเดิม แต่ดิฉันต้องมีหลักฐานให้ทายาทบ้านที่แจ้งและยืนยันชื่อว่าเป็น “เจ้าพระยา” ให้เขาทราบ ให้เขาตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนข้อมูลสาแหรกในเรื่องบรรดาศักดิ์หรือไม่ หรือจะใช้บรรดาศักดิ์ที่ต่างไปจาก ๓ บ้าน

เพื่อความแน่นอนทางเอกสาร พระอาจารย์มหาสำรวยจึงแนะนำให้ดิฉันติดต่อ**อาจารย์วรชาติ มีชูบท** ผู้เขียนเรื่องราวของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ และข้าราชบริพารในรัชสมัยของพระองค์ลงในเฟซบุ๊กเป็นประจำ

เมื่อติดต่อกันอาจารย์วรชาติแจ้งว่าไม่เคยมีประวัติของท่านหม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล มาก่อนเลย ลองไปที่กลุ่มงานฐานันดรในทำเนียบรัฐบาลดูอาจได้ข้อมูลที่ต้องการ เมื่อไปตามคำแนะนำก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างดี ดิฉันได้รับทราบประวัติการรับราชการของท่านหม่อมหลวงเชื้อว่า ท่านเกษียณจากราชการขณะมีบรรดาศักดิ์ "พระยาราโชทัย" เมื่อ ๘ มกราคม ๒๔๖๗

ก็นับว่าได้รับความกระจ่างที่จะนำแจ้งทายาทแล้ว

สิ่งที่ได้มาเพิ่มเติมคือ ทำให้ทราบว่าบิดาของท่านพระยาราโชทัยชื่อหลวงสากลกิจประมวล (หม่อมราชวงศ์เฉลิม มนตรีกุล) ที่แต่เดิมนั้นทายาททั้ง ๔ ครอบครัวไม่ทราบมาก่อน

ความสำเร็จในเรื่องนี้นับว่าได้มาจากการแนะนำของอาจารย์วรชาติ มีชูบท ที่ต้องขอบพระคุณท่านมิรู้ลืม

วันนั้นดิฉันได้พยายามขอค้นประวัติของท่านอื่น ๆ ที่มีสาแหรกอยู่อีก เพราะคิดว่าท่านเหล่านั้นเคยรับราชการมาก่อน แต่หาไม่พบ คาดว่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รุ่นก่อน ๆ คงไม่ได้บันทึกไว้ หรืออาจไม่ได้รับข้อมูลจากต้นสังกัดมาเก็บบันทึกไว้ ต่อมาอีกหลายเดือน เมื่อลองให้น้องฉัตรชัยกลับไปค้นหาประวัติของพันตรีหลวงบำราบอรินาศ (หม่อมราชวงศ์ช่วง มนตรีกุล) ได้พบว่าท่านสืบสายจากท่านหม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล เช่นกัน ขณะที่ทายาทผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบรายละเอียดมาก่อน

สำหรับ**กรณีที่สอง** คือ ดิฉันมุ่งมั่นที่จะค้นหาบ้านท่านพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) ที่เคยพำนักอาศัยอยู่ เพียงเพื่อจะขอสำเนา "ใบพระราชทานนามสกุล" จากทายาทมาใช้ในหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" ฉบับนี้ เพราะดิฉันไม่ได้รับข้อมูลสาแหรกจากทายาทบ้านที่มีเอกสารนี้เลย

ดิฉันเคยคุยกับ**คุณพี่ดลยาวดี พูลเจริญ** ธิดาของท่านหม่อมหลวงชัชรินทร ที่คุณพ่อเป็นเพื่อนสนิทไปมาหาสู่กับพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ) เป็นประจำ คุณพี่ดลยาวดี (อายุ ๘๗ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑) ท่านว่าเมื่อตามคุณพ่อไปพี่ก็สิบกว่าขวบ จำได้ไม่ชัดเจนนัก น่าจะอยู่แถววัดเทพศิรินทร์ (โอ้โฮ! กว้างจัง คงต้องเสาะหาต่อไป)

จนกระทั่งคุณสุรภีอีกนั่นแหละเล่าว่า คุณแม่ (หม่อมราชวงศ์สุชาดา) เคยไปบ้านนี้นานมาแล้ว อยู่แถวรองเมืองซอย ๗ อันนี้น่าจะเข้าเค้าและสถานที่ใกล้เคียงกับของคุณพี่ดลยาวดี ดิฉันจึงนำประสบการณ์จากการไปหาบ้านของคุณพี่อรุณีมาใช้ รีบไปที่ไปรษณีย์รองเมืองทันที

เจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ที่นำจ่ายจดหมายหลาย ๆ ท่านและรับผิดชอบตามซอยต่าง ๆ ต่างยืนยันว่าไม่เคยพบเห็นนามสกุลมนตรีกุลในเขตนี้เลย อาจเป็นเพราะได้ย้ายบ้านไปนานแล้ว หรือบ้านจำนวนมากบริเวณนั้นได้ถูกเวนคืนทำเป็นทางด่วนไปแล้ว

เป็นอันว่างานค้นหาบ้านพักอาศัยของท่านพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ มนตรีกุล) เพียงเพื่อขอใบพระราชทานนามสกุลมนตรีกุลก็สิ้นสุดแล้วละค่ะ

ส่วนทายาทบ้านของ**ท่านหม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล** ท่านนี้เป็นการพบโดยบังเอิญจริง ๆ คือดิฉันได้อ่านเรื่องต่าง ๆ ในหลายเว็บไซต์ ไปเจอกลอนบทหนึ่ง ผู้แต่งได้เขียนชื่อมารดาว่าหม่อมหลวงสมร มนตรีกูล (มนตรีกุล) ดิฉันก็ได้จดบันทึกเก็บไว้ จนมาทำหนังสือนี้จึงได้ติดต่อไป ซึ่งรายละเอียดดิฉันได้เขียนไว้ในเรื่อง “กลอนพาไปพบญาติ” ในหน้าสาแหรกของท่านหม่อมราชวงศ์ชิต มนตรีกุล

สำหรับพระประวัติของ**หม่อมเจ้าแบน มนตรีกุล** เมื่อดูในหนังสือของหม่อมหลวงสมภพ มนตรีกุล เขียนไว้ว่าท่านทำงานเป็นนายด่านภาษีอากร คลองด่าน ภาษีเจริญ จ.ธนบุรี (ขณะนั้นยังไม่รวมจังหวัดกับกรุงเทพฯ) ดิฉันจึงไปขอค้นที่สำนักฐานันดรก็ไม่พบเอกสารประวัติท่าน

จึงลองเปลี่ยนไปค้นหาประวัติด่านภาษีอากร เพื่อจะได้นำไปสืบค้นประวัติบุคคลที่เคยเป็นนายด่านภาษีอากรค้นหาจากทางเว็บไซต์ต่าง ๆ ก็ไม่พบ จึงได้โทรศัพท์ติดต่อสอบถามกับ**กรมศุลกากร** พูดคุยกันอยู่สี่กอง ต้องขอชมว่าหน่วยงานกรมศุลกากรนี้บริการดีมากพูดจาสุภาพ ให้ข้อมูลที่ควรพบว่ากองใดหรือบุคคลท่านใดที่น่าจะทำเรื่องนี้ไว้และก็โอนโทรศัพท์ให้ทุกครั้ง

ได้ความว่าเรื่องด่านภาษีอากรนี้เคยทำประวัติไว้แค่ปี ๒๔๖๑ เพราะหลังจากนี้งานด่านศุลกากรภายในได้โอนไปขึ้นกับอีกกรมหนึ่ง ก่อนจะโอนกลับมากรมศุลกากร ข้อมูลในช่วงนั้นจึงเป็นบทบาทของกรมที่รับผิดชอบ ถ้าติดต่อกันอาจทราบได้

ความพยายามยังไม่สิ้นสุด ได้โทรศัพท์ติดต่อหลายครั้งในแต่ละวัน เปลี่ยนเลขโทรตามที่หามาได้หลายครั้ง ไม่มีผู้รับสายสักครั้ง อ่านดูตามเว็บไซต์ก็พบประชาชนบ่นเรื่องหน่วยงานนี้ที่ไม่มีผู้รับสายนี้กันมาก หรือ

เขาอาจจะเปลี่ยนเบอร์ไปแล้วก็ได้ ถ้าอย่างนั้นคงพอละเรื่องนี้ ในโอกาสต่อไปหากพี่น้องสายหม่อมเจ้าแบนต้องการทราบข้อมูลมากกว่าที่ดิฉันเขียนไว้ ท่านคงต้องสืบค้นต่อกันเองนะคะ

เมื่อถึงสาแหรกของ**หม่อมราชวงศ์อ่วม มนตรีกุล** ผู้จัดทำหนังสือไม่สามารถหาภาพถ่ายของคุณย่าหญิงหม่อมราชวงศ์สงบได้ เนื่องจากท่านสิ้นอายุไปตั้งแต่ลูกทั้งสามคนยังเล็ก ๆ ดิฉันจึงไปปรึกษากับ**คุณโชติรส ปราโมช ณ อยุธยา** ว่าถ้ามีการจัดงานสังสรรค์พบปะกันในกลุ่มคณะทำงานและสายในรัชกาลที่ ๒ ให้ช่วยสอบถามว่าท่านใดสืบสายมาจากพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ (หม่อมเจ้าขาว) ที่เป็นพระบิดาของหม่อมราชวงศ์สงบ มนตรีกุล (วัชรีวงศ์) ดิฉันอยากทราบประวัติและขอภาพถ่ายของท่านหม่อมราชวงศ์สงบมาทำงานนี้

จึงได้ความว่า**คุณอาคเนย์ (แบ๊ว) วัชรีวงศ์ ณ อยุธยา** มีท่านปู่เป็นน้องชายสายเดียวกันกับของคุณย่าหญิงหม่อมราชวงศ์สงบแต่ไม่ทราบรายละเอียดมากนัก เนื่องจากสายนี้เหลือทายาทชั้น ณ อยุธยา เท่านั้น งานนี้จึงไม่ได้ภาพถ่ายของคุณย่าหญิงหม่อมราชวงศ์สงบมา

อย่างไรก็ดี เมื่อถึงคราที่ท่านผู้หญิงวิวรรณเขียนประวัติและผลงานของท่านหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) ในการประพันธ์เพลงพม่าปเทศ ต้องการโน้ตเพลงเพื่อมาประกอบเนื้อเพลงดังกล่าว คุณแบ๊วซึ่งเป็นนักแต่งเพลง นักดนตรี และเจ้าของห้องบันทึกเสียงแบ๊ว แซมบ้าก็รีบจัดการหาให้ แต่เนื่องจากให้มาหลายโน้ต ดิฉันไม่มีความรู้เรื่องดนตรีจึงนำโน้ตทั้งหมดไปที่ภาควิชาดุริยางคศิลป์ศึกษา **สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์** อยู่ที่บริเวณวังหน้า ได้พบกับ**อาจารย์จีรวัฒน์ แสงอนันต์** ท่านก็กรุณาเปิดเครื่องคอมพิวเตอร์และเคาะจังหวะโน้ตเพลงให้ทันที เมื่อเคาะดนตรีแล้วทำนองตรงกับฟลุตโน้ตของเนื้อเพลงพม่าปเทศ ซึ่งได้นำพิมพ์ไว้ใน

ช่วงประวัติและผลงานของหม่อมหลวงต่วนศรี วรวรรณ (มนตรีกุล) ของหนังสือนี้

มีอีกเรื่องหนึ่งที่ขอนำมาเล่าว่า อาจเป็นด้วยความตั้งใจของบุพการีในราชสกุลที่อยากให้ลูกหลานตามสารทิศต่าง ๆ ได้มารู้จักกัน ประกอบกับอานิสงส์ที่พวกลูกหลานได้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลในสาแหรกฉบับนี้

ดิฉันพบคนในราชสกุลท่านหนึ่งในเฟซบุ๊ก จึงได้ติดต่อขอเป็นเพื่อนไปนานมากก็ไม่ติดต่อกลับมา จึงพยายามหาช่องทางอื่นอีก พบว่าท่านนี้มีครอบครัว ดิฉันจึงได้ติดต่อทางครอบครัวแทน สักพักเมื่อติดต่อกันได้ทราบวัตถุประสงค์จึงได้มีโอกาสสื่อสารกับท่านผู้นี้

เป็นเรื่องที่ดิฉันสะท้านใจและเห็นใจมากเมื่อฟังจากท่านผู้นี้ว่า “พ่อชื่อ....ขอเพียงสักครั้งในชีวิตที่ให้ผมได้พบกับพ่อ เพราะเราจากกันตั้งแต่ผมยังจำความไม่ได้” ดิฉันจึงขอให้ส่งใบสูติบัตรหรือทะเบียนบ้านให้ดู ก็พบว่ามีครอบครัวหนึ่งที่ดิฉันมีสาแหรกอยู่แล้วคุณพ่อชื่อ....เช่นกัน จึงได้ติดต่อสอบถามไป ซึ่งก็ตรงกับความจริง จึงขอให้ทางบ้านนั้นติดต่อกันโดยตรง ป่านนี้ท่านผู้นี้คงได้มีโอกาสไปกราบคุณพ่อแล้วนะคะ

หลายท่านอาจเคืองขัดใจที่ดิฉันต้องติดต่อพูดคุยซักถามประมาณ ๕ - ๖ ครั้ง เหตุเพราะต้องไปสอบถามบุคคลด้านข้างเคียงอีกเพื่อให้แน่ใจจนหลายท่านโกรธและบล็อกโทรศัพท์หรือเฟซบุ๊กหรือไลน์ของดิฉันไปแล้วก็มี

ต้องขอความเห็นใจจริง ๆ ค่ะ แม้ดิฉันจะได้รายชื่อมาจากหลายครอบครัว แต่ก็ไม่สามารถลงสุ่มสี่สุ่มห้าได้ หากผิดพลาดแล้วจะเสื่อมเสียแก่ราชสกุลมนตรีกุลไปด้วย แต่เมื่อสืบเสาะและมีผู้รับรองชัดเจนแล้วดิฉันก็นำลงไว้ให้ค่ะ

อีกเรื่องที่ขอเรียนให้ทราบว่า มีเครือญาติหลาย ๆ ท่านมีเหตุผลส่วนบุคคลไม่ประสงค์จะเปิดเผยข้อมูลบางเรื่อง / สถานที่อาศัย / เบอร์โทรที่เราติดต่อกัน **ดิฉันก็รับปากและขอทำตามสัญญาค่ะ**

อย่างไรก็ดียังมีคณะบุคคล / บุคคลที่ขออนุญาตกล่าวถึงเพื่อขอบพระคุณในความเมตตา ขอบคุณในความเอื้ออารี จนหนังสือ "ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)" สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ค่ะ

ดิฉันได้รับคำชี้แนะจาก**คุณน้าปุ๋ย เสรณี เทพหัสดิน ณ อยุธยา** ที่ราชสกุลของท่านได้จัดทำสาแหรกมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๗ และปรับแก้ไขมาหลายครั้งแล้ว คุณน้ายังให้ชมเอกสารโรเนียวตัวอย่างจนได้นำเป็นแนวคิดต่อมาค่ะ

ท่านเจ้าคุณพระราชสิทธิสุนทร เจ้าอาวาสวัดคลองเตยในเขตพระโขนง ที่ดิฉันได้เข้านมัสการท่านเพื่อขอบันทึกภาพท่านและบรรดาต้นไม้ดัด เพื่อนำมาประกอบงานเขียนตอน "ทรงเป็นผู้ชำนาญในตำราไม้ดัด" ในพระประวัติสมเด็จพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ท่านเจ้าคุณใจดีมาก พาชมต้นไม้ดัดที่ท่านได้ผดุงรักษาตรงตามตำราดั้งเดิม ทั้งรอบบริเวณพระอุโบสถ และบริเวณชั้นดาดฟ้าอีกตึกหนึ่ง ไม้ดัดที่สวยงามของวัดนี้ได้มีโอกาสไปรับใช้งานตกแต่งรอบบริเวณงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่ผ่านมาด้วย

พระอาจารย์**ท่านมหาสำรวย นาควโร** แห่งวัดสัมพันธวงศ์ ที่ช่วยค้นคว้าเอกสารในทางลึกจากราชกิจจานุเบกษา วชิรญาณสาร และที่อื่น ๆ

อีกทั้งยังได้ช่วยเขียนสรุปพระประวัติของเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรีให้ด้วยความเต็มใจยิ่ง และขอให้ดิฉันร่วมค้นคว้าและเขียนด้วยเนื่องจากพระอาจารย์เห็นว่าดิฉันเป็นผู้สืบสายจากราชสกุลมนตรีกุลควรจะได้มีส่วนของบทพระประวัติเช่นกัน

เมื่อพิจารณาเนื้อหาที่เขียนกันแล้ว ท่านอาจขัดเคืองใจที่ต้องตัดเนื้อหาออกจำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่ท่านต้องการให้เป็นพระประวัติที่ยาวสมบูรณ์เพราะเราทำหนังสือราชสกุลของท่านเจ้าฟ้าฯ แต่เพื่อให้สอดคล้องกับหน้ากระดาษที่กำหนดไว้ความจำเป็นจึงเกิดขึ้น

ท่านยังช่วยตามหาทายาทที่เก็บใบพระราชทานนามสกุลของพระยาราโชทัย (หม่อมหลวงเชื้อ) ในเฟซบุ๊กให้ด้วย หวังว่าจะมีการติดต่อกลับมา นอกจากนี้ยังได้แนะนำดิฉันในเรื่องตัวบุคคลและสถานที่ติดต่อ ค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่ได้รวบรวมไว้อีกทางหนึ่ง ทำให้ดิฉันได้เรียนรู้การทำงานนอกห้องเรียนจากพระอาจารย์ค่ะ

พระครูปลัดปุณยวิชญ์ ปุญฺญวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดเขมาภิรตาราม ที่กรุณามอบภาพพระตำหนักแดงที่เคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ภาพที่สวยงามในอุโบสถวัดเขมาภิรตาราม พร้อมทั้งกรุณาตรวจทานความถูกต้องของข้อเขียนเรื่อง พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา ให้อย่างละเอียด

ขอขอบคุณ**หม่อมราชวงศ์ศิริมา วรวรรณ ชมสุรินทร์** ในการร่วมให้คำปรึกษาหลายเรื่อง กราบขอบพระคุณ **ท่านศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ** ราชบัณฑิต ที่กรุณาให้คำแนะนำถ้อยคำซึ่งเกี่ยวข้องกับราชบัณฑิต ว่าที่ร้อยตรี **หม่อมราชวงศ์นิวัติ กัลยาณวงศ์** ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของดิฉันมาตลอด เมื่อดิฉันมีปัญหาเกี่ยวกับงานเขียนชิ้นนี้ คิดอะไรก็ตามที่ไม่ตกผลึกในความคิด เกิดความสงสัย โดยเฉพาะเรื่องราชาศัพท์และสำนวนบางประโยคที่ดิฉันไม่สันทัด ท่านก็รับภาระตรวจแก้ไขให้

แม้ท่านจะมีภาระทั้งงานเขียนบท กำกับ ศิลปะการละคร และออกงานรับเชิญต่าง ๆ แต่ท่านก็ยินดีที่จะให้คำตอบที่กระจ่างกลับมาโดยเร็ว

ขอขอบคุณคุณฉัตรชัย จันทร์ศรี แห่งสำนักพระราชวัง ที่ได้กรุณาชี้แนะสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีงามให้ตลอดเวลา

ธิดาและหลานของหม่อมหลวงชัชรินทร **คุณพี่ดวงวดี กัณหดิลก** (คุณพี่อ๊อด) พาไปเสาะหาบ้านญาติที่พี่เคยรู้จัก ช่วยมอบเอกสารข้อมูลให้ เมื่อได้รับกลับคืน น้องต้องขอโทษที่เอกสารอาจเปลี่ยนสภาพไปจากที่รับมานะคะ และ**คุณอัจฉรารัตน์ สุทธิพัฒนสมบุญ** (คุณอ้อย) ที่ช่วยตัดแต่งภาพหลายภาพให้ชัดเจนขึ้น

ส่วนช่วงที่ไม่สามารถออกไปบันทึกภาพที่เกี่ยวข้องซึ่งยังค้างไว้ ก็ได้พึ่งพา **นาวาโท ธวัช มนตรีกุล ร.น.** สายทางหม่อมราชวงศ์ช่วง ได้ขันอาสาไปดำเนินการให้ทั้งที่วัดกัลยาณมิตรและวัดหิรัญรูจี

คุณวรนุช สุขใย แห่งสำนักพระราชวัง คุณนาคินทร์ รัชฏสุวรรณ อาจารย์น้ำทิพย์ ช่วงบุญศรี และคุณรัษฎากร เอี่ยมพงษ์ โรงเรียนพิพัฒนา สุขุมวิท ๖๔ กทม. คณะกัลยาณมิตรจากสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นเพื่อนคู่คิดมิตรคู่สร้างมาแต่เริ่มงานนี้ คือ **คุณนฤมล กมลวาทิน คุณอารีภักดิ์ เงินบำรุง คุณจิตรการ สิงหเสมานนท์ และคุณสิทธิชัย เปี่ยมบุญ เจ้าหน้าที่ไปรษณีย์สำเหร่ - รองเมือง และสมาคมนักเรียนเก่านวลนรดิศ**

ที่สำคัญคือผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานที่ได้ติดต่อขอพระบรมราชานุญาต ขออนุญาตในการขอเอกสารข้อมูลหรือภาพเพื่อใช้ในหนังสือนี้ คือ **เจ้าอาวาส: วัดกัลยาณมิตร วัดหิรัญรูจี วัดรัชฎาธิษฐาน วัดเขมาภิรตาราม วัดศรีสุดาราม**

ราชเลขานุการในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อธิบดีกรมศิลปากร

คุณกนกอร ศักดาเดช ผอ.สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี คุณพูลศรี จีบแก้ว ผอ.สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร คุณกรรณิกา งามท้วม ผอ.กลุ่มงานฐานันดร สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ผู้มีอุปการคุณทั้ง ๘ ท่าน ที่ช่วยสนับสนุนหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” ให้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ และมอบให้แก่สมาชิกราชสกุลทุกครอบครัวโดยมิได้คิดมูลค่า

ขอเรียนว่าการจัดทำหนังสือนี้ได้ใช้เวลานานถึงสองปีเศษ เนื่องมาจากเหตุผลตามที่นำเรียนในข้างต้นนี้ อีกทั้งส่วนหนึ่งบ้างก็รอภาพ หรือบางท่าน

ต้องเข้าไปค้นและสำเนาภาพจากเฟซบุ๊กมาใช้ หรือรอการปรับแก้ไขข้อมูลสาแหรกที่สมาชิกของราชสกุลเรามีหลายครอบครัว และบางครั้งการเก็บข้อมูล/ภาพที่คาดว่าต้องใช้งานมาแต่เริ่มงาน ได้นำฝากไว้ที่ไลน์ต่าง ๆ ของสมาชิกที่คุ้นเคย เมื่อต้องใช้งานจริง จึงต้องค้นหาและตรวจสอบกันอีกครั้งเพื่อกันความผิดพลาด ซึ่งก็ยังพบที่ต้องปรับเปลี่ยนหลายข้อมูล หรือต้องไปถ่ายซ่อมแซมอีกหลายภาพ และที่สำคัญคือในระยะหลังสุขภาพของดิฉันเริ่มอ่อนแอลงด้วยค่ะ

ส่วนในข้อเขียนที่คาดว่าเป็นความรู้ที่ควรทราบ คณะผู้ดำเนินงานก็ได้ค้นคว้ามาทำคำอธิบายไว้ให้ เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้น

สุดท้าย ณ วาระนี้ ดิฉันขอขอบคุณเครือญาติ “ราชสกุลมนตรีกุล” ทุกท่านอีกครั้งที่ให้โอกาสแก่ดิฉันได้ทำงานตามความมุ่งหมาย และทุกท่านมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จของหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” ฉบับนี้นะคะ

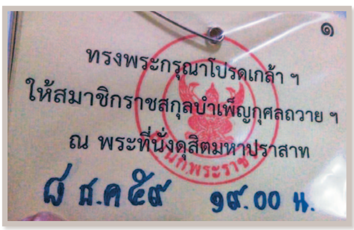
จีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
ธันวาคม ๒๕๖๒
โทรศัพท์ ๐๘ ๙๐๐๘ ๑๕๐๑
บ้านเลขที่ ๒๗ ซอยวชิรธรรมสาธิต ๕๓
สุขุมวิท ๑๐๑/๑ บางจาก พระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

รวมภาพแห่งความทรงจำ

สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บำเพ็ญกุศลถวาย เข้าร่วมฟังพระพิธีธรรม และฟังสวดพระอภิธรรมพระบรมศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ราชสกุลมนตรีกุล อิศรางกูร พนมวัน กัลยาณวงศ์ ปราโมช และ นันทวัน

ฟังสวดมาติกา สดับปกรณ์ ร่วมกับราชสกุลต่าง ๆ

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๐
ณ พระเมรุมาศ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

ณ วัดวชิรธรรมสาธิตวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

พิธีวางพานพุ่มเนื่องในวันจักรี
๖ เมษายน ๒๕๖๐

** สำหรับปี ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒ ราชสกุลมนตรีกุลได้ร่วมวางพานพุ่มพร้อมกับราชสกุลอื่น ๆ เช่นกัน*

๑๖ เมษายน ๒๕๖๐ ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒
ถวายสักการะพระบรมอัฐิ พระอัฐิ
ในหอพระนาก

ที่หอพระนาก ราชสกุลมนตรีกุล พร้อมด้วย ปราโมช เทพหัสดิน และนรินทรางกูร

ร่วมงานสวดมนต์สืบสานพระราชปณิธาน "ธรรมราชินี"

๙ มิถุนายน ๒๕๖๐ และสวดมนต์พิธีมหามงคล
บำเพ็ญพระราชกุศล ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒
เนื่องในโอกาสมหามงคลวันเฉลิมพระชนมพรรษา
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

ถวายพระพรในวาระวันสำคัญ

เตรียมตัวเข้าร่วมงาน พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

๑ มกราคม ๒๕๖๑

๑ มกราคม ๒๕๖๒

ราชสกุลมนตรีกุล มาลากุล อิศรางกูร ลดาวัลย์ และปราโมช

๓ มิถุนายน ๒๕๖๒ พี่น้องหลายราชสกุล

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒

ลงนามถวายพระพรและทูลเกล้าฯ ถวายพานดอกไม้
ในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
เสด็จฯ ไปประทับอาคารภูมิสิริมังคลานุสรณ์
ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๒

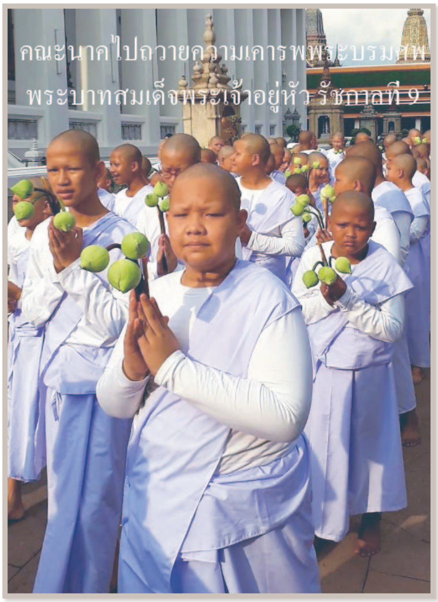

งานจิตอาสา ช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ ร่วมกับเทศบาลนครเนื่องเขต ต.คลองนครเนื่องเขต อ.เมืองฉะเชิงเทรา จ.ฉะเชิงเทรา

ถนนเฉลิมพระเกียรติ

ด.ช.นพดล บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ระหว่างวันที่ ๒๖ มีนาคม ถึง ๙ เมษายน ๒๕๖๐

ท่านหญิงศรีสว่างวงศ์ บุญจิตราดุลย์ (ยุคล) มีพระเมตตาที่กรุณาอนุญาตให้ ราชสกุลสวัสดิวัตน์ กัลยาณวงศ์ และมนตรีกุลช่วยงานตักบาตรพระสงฆ์ ๑๕๐ รูป ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๑ และเนื่องในวันเข้าพรรษา ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒

"วันอดีตเจ้าอาวาส" วัดสัมพันธวงศ์ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑
ณ วัดสัมพันธวงศ์ เพื่ออุทิศกุศลถวายอดีตท่านเจ้าอาวาส
บูรพาจารย์ พระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า และสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี

ร่วมงาน ๕๐ วัน ๑๐๐ วันบำเพ็ญกุศล ณ วัดสัมพันธวงศ์ และงานออกเมรุ ท่านเจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ และกรรมการมหาเถรสมาคม ณ วัดเทพศิรินทราวาส ๒๘ เมษายน ๒๕๖๒

งานจักรยานเทิดพระเกียรติ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

ด.ญ.พาขวัญ และ ด.ช.ธนกฤต จิตอาสารุ่นจิ๋วของราชสกุลมนตรีกุล ปฏิบัติงานตามที่โรงเรียนตลาดบางคูลัด จ.นนทบุรี มอบหมาย

ด.ญ.พาขวัญ และเพื่อน ๆ นักเรียนเป็นผู้แทน ร.ร.ตลาดบางคูลัด เข้าแข่งขันการสวดโอ้เอ้วิหารลาย (โอ้เอ้พิหารลาย) ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๒ อันเป็นการสวดที่สืบทอดประเพณีแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา

กิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์สมาชิกราชสกุลมนตรีกุล สายหม่อมเจ้าแบน
๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เตรียมงานจัดพิมพ์หนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)”
๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
ประธานที่ปรึกษาจัดหารือรายละเอียดรูปเล่ม การเรียงลำดับภาพ
ขนาดตัวอักษรและจำนวนหน้าพิมพ์และรายละเอียดอื่นๆ กับทางโรงพิมพ์

ร่วมงานปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ๘๗ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่บริเวณเขาจอมแห
ต.มะขามคู่ อ.นิคมพัฒนา จ.ระยอง วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๒

ร่วมงานกับประชาชนและเทศบาลตำบลมะขามคู่ อ.นิคมพัฒนา
จ.ระยอง ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง ณ ตลาดซอย ๑๒ หมู่ ๒
วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒

ตอบแทนคุณแผ่นดิน

ในฐานะประธานที่ปรึกษากิตติมศักดิ์สมาคมสตรีภาคพื้นแปซิฟิคและเอเซียอาคเนย์แห่งประเทศไทย (ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร) ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ จัดนำภริยาเอกอัครราชทูต เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สายสุทธานภดล สวนสุนันทา และชมการประดิษฐ์เครื่องแขวนกับการพับดอกบัว เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒

คำขอบคุณ

หนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” สามารถจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มขึ้นมาได้ก็ด้วยการสนับสนุนจากท่านผู้มีอุปการคุณทั้ง ๘ ท่าน ดิฉันนางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา ในนามของคณะผู้จัดทำหนังสือ จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำหนังสือนี้ขอขอบคุณสมาชิกราชสกุลมนตรีกุลทุกท่าน ที่ได้ร่วมเป็นกำลังใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งในการจัดส่งข้อมูล เพื่อรวมพิมพ์หนังสือนี้ขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบ ๑๐๖ ปี นับตั้งแต่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามสกุล “มนตรีกุล” เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๖

การร่วมใจกันจัดทำหนังสือ “ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์)” เล่มแรกนี้ จึงเป็นอนุสรณ์ของมวลสมาชิกแห่งราชสกุลมนตรีกุล ที่ได้มีโอกาสแสดงออกถึงความจงรักภักดี สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบูรพมหากษัตราธิราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์

ผู้ให้การสนับสนุน ๘ ท่าน

๑. ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร

๒. คุณกรรณิกา กาญจนกูล

๓. นายแพทย์ชิต ภูเก้าล้วน และครอบครัว

๔. คุณประภาศรี ลิมปสนธิพงษ์

๕. คุณทัศนีย์ มนตรีกุล ณ อยุธยา

๖. คุณวสุมดี วสีนนท์

๗. แพทย์หญิงวิทูสินี อยู่ดี

๘. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

"ปิดทองหลังพระ"

"ขอปิดทองหลังองค์พระปฏิมา"
กราบบูชาค่าล้ำเลิศประเสริฐศรี
ชำระใจใสสะอาดปราศราคี
"เป็นคนดี" ศรีสวัสดิ์ศรัทธาธรรม
ร้อยรวมคน "มนตรีกุล" ค้ำจุนชาติ
ร่วมสืบศาสตร์ "ญาติมิตร" จิตเลิศล้ำ
ช่วยกันก่อต่อเติมเสริมกันทำ
เพื่อน้อมนำ "ทำความดี ศรีสกุล"

จีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

(นายอมรศักดิ์ พิมลมโนมัย ประพันธ์)

การใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุลสำหรับราชสกุล

ผู้ที่มีสกุลยศ ตั้งแต่พระองค์เจ้าขึ้นไปไม่ต้องใช้นามสกุลต่อท้ายพระนาม ส่วนผู้ที่มีสกุลยศหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวงใช้นามสกุลต่อท้ายนาม โดยมิต้องมีสร้อย "ณ อยุธยา"

สำหรับผู้ที่สืบสายจากราชสกุลที่มิได้มีสกุลยศเป็นหม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวง ให้ใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุล

นอกจากนี้ สตรีสามัญซึ่งสมรสกับผู้ที่สืบสายจากราชสกุลทั้งที่มีสกุลยศและไม่มีสกุลยศ ต้องใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุลด้วย

อนึ่ง การใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ต่อท้ายนามสกุลนั้น ใช้สำหรับผู้ที่สืบเชื้อสายจากราชสกุลฝ่ายบุรุษเท่านั้น ส่วนทายาทของสายราชสกุลที่เป็นสตรี นำนามราชสกุลของตนมาใช้ได้ แต่จะใช้สร้อย "ณ อยุธยา" ไม่ได้

อ้างอิง : จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

คณะผู้ดำเนินงาน

ประธานคณะที่ปรึกษา	ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
คณะที่ปรึกษา	พระมหาสำรวย นาควโร (บานชัยภูมิ)
	ว่าที่ร้อยตรี หม่อมราชวงศ์นิวัติ กัลยาณวงศ์
ผู้ดำเนินงาน	นางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
	นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา *
	น.ส.ชลภัฏฐ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
	นายชัยวัฒน์ ดิเรกวัฒนา
	ดร.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา

*บุตรชายของหม่อมหลวงประภาส มนตรีกุล
เนื่องจากในหนังสือเล่มนี้มีชื่อฉัตรชัยสามท่าน

ท่านผู้หญิงวิวรรณ วรวรรณ เศรษฐบุตร
ประธานคณะที่ปรึกษา

พระมหาสำรวย นาควโร (บานชัยภูมิ)
คณะที่ปรึกษา

ว่าที่ร้อยตรี หม่อมราชวงศ์นิวัติ กัลยาณวงศ์
คณะที่ปรึกษา

นางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา
หัวหน้าคณะผู้ดำเนินงาน

นายฉัตรชัย มนตรีกุล ณ อยุธยา
ผู้ดำเนินงาน

น.ส.ชลภัฏฐ์ ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
ผู้ดำเนินงาน

นายชัยวัฒน์ ดิเรกวัฒนา
ผู้ดำเนินงาน

ดร.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา
ผู้ดำเนินงาน

ราชสกุลมนตรีกุล
(ปฐมบรมราชวงศ์)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓

จำนวนพิมพ์ ๑,๐๒๕ เล่ม

ISBN 978-616-572-755-6

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ห้ามทำการแก้ไข ดัดแปลง คัดลอก ทำสำเนา เผยแพร่ นำไปใช้งานในเชิงพาณิชย์ ไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ท่านที่ต้องการคัดลอก ดัดแปลง แก้ไข หรือนำจัดพิมพ์ กรุณาติดต่อ ดร.บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา โทรศัพท์ ๐๘ ๑๔๕๔ ๔๘๒๒

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ราชสกุลมนตรีกุล (ปฐมบรมราชวงศ์).-- กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๖๓.
๔๐๐ หน้า.

๑. ราชสกุล. I. ชื่อเรื่อง.

929.7593
ISBN 978-616-572-755-6

จัดพิมพ์โดย นางจีระวรรณ มนตรีกุล ณ อยุธยา

พิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๒๒ ๙๐๐๐, ๐ ๒๘๘๒ ๑๐๑๐
E-mail: aprint@amarin.co.th Website: www.amarin.com

